

A BOMBAPER

**A HORTHY-KORSZAK ELSŐ ÉVEINEK EGYIK
LEGNAGYOBB BÜNTETŐPERE ÉS POLITIKAI
KONTEXTUSA, 1922–1926**

**SZERKESZTETTE:
KÁNTÁS BALÁZS**

A BOMBAPER
A HORTHY-KORSZAK ELSŐ ÉVEINEK EGYIK
LEGNAGYOBB BÜNTETŐPERE ÉS POLITIKAI
KONTEXTUSA, 1922–1926

A forrást sajtó alá rendezte, jegyzetekkel ellátta és a bevezető
tanulmányt írta:
Kántás Balázs

A forráskiadvány a
HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
támogatásával és társkiadásában meg.

A szerkesztő szakmai tanácsaikért, kritikai szakmegjegyzéseikért
köszönettel tartozik többek között
Zinner Tibornak,
Gellért Ádámnak,
Bödök Gergelynek
és
Tóth Eszter Zsófiának.

Lektorálta: Zinner Tibor

ISBN 978-615-6250-10-0

HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG

MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2021.

TARTALOMJEGYZÉK

MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI BOMBAPERE, 1922–1926.....	4
--	---

A FORRÁS.....	118
---------------	-----

A BUDAPESTI KIRÁLYI BÜNTETŐ- TÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ ÍTÉLETE MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI BŰNÜGYÉBEN. BUDAPEST, 1924. DECEMBER 13.	119
--	-----

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM	237
---	-----

MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI BOMBAPERE, 1922–1926

Bevezetés

Az első világháború utáni viharos időszakban a paramilitarizmus, a paramilitáris tevékenység és szervezetek különböző intenzitással, de Európa szinte minden államában jelen voltak. A vesztes államok közé tartozó, rövid időn belül három forradalmat, elhúzódó polgárháborút és a trianoni békeszerződés által súlyos területi veszteségeket elszenvedő Magyarország e területen szintén nem volt kivétel. A téma nemzetközi szakirodalma a paramilitarizmus fogalmát többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a hagyományos katonai alakulatok működését, vagy adott esetben egyenesen azok helyébe léptek.¹ Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti, vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat hatalma megszilárdítására, megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében, annak megdöntését megkísérelve léptek fel.² Magyarországon 1919 és 1921 között, az egymást három forradalom keretében gyorsan felváltó négy politikai rendszer alatt mindhárom jelenségre volt példa, a

¹ Gerwarth–Horne, 2017: 13–14.

² Uo.

paramilitarizmus tehát a Nagy Háború utáni időszakban itt is természetes jelenség volt, reprezentánsai pedig elsődlegesen továbbra is aktív katonák és katonaviselt férfiak, esetleg egyéb fegyveres testületek tagjai voltak. 1919 után az ilyen katonai-félkatonai formációk szorosan összefonódtak az új, erősen jobboldali eszmék mellett elkötelezett magyar állammal és kormánnyal, illetve a vesztes országokat sújtó fegyverkezési korlátozások következtében az igen korlátozott keretek között működő – részben korábbi irreguláris vagy paramilitáris alakulatokból újjászerveződő – hadsereggel is.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének (ÉME), a korszak befolyásos radikális jobboldali tömegszervezetének Nemzetvédelmi Főosztálya, de facto félkatonai szárnya egy volt azon kormányközeli paramilitáris szervezetek közül, melyek az 1920-as évek elején megszilárduló Horthy–Bethlen-kormányzat tudtával és beleegyezésével működtek, egy ideig bizonyos hatósági jogkörökkel is felruházva. Ennek a félkatonai formációnak volt része az IX. kerületi³ Nemzetvédelmi Osztály nevű, nagy önállósággal tevékenykedő, kis létszámú milícia is, melynek fiatal tagjai 1922 tavaszán elhatározták, hogy a Vázsonyi Vilmos⁴ liberális ellenzéki képviselő elnöklete alatt

³ Budapesten ekkor tíz kerület volt, ám a korabeli IX. kerület nagyjából akkor is megfelelt a mai, IX. kerület Ferencváros nevű városrésznek.

⁴ Vázsonyi Vilmos, született Weiszfeld Vilmos (1868–1926) ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus. Budapesten végzett jogot, azután ügyvéd lett. 1894-ben megalapította a Demokratikus Kört, és még ugyanebben az évben bekerült Budapest törvényhatóságába. 1901-ben demokrata párti programmal képviselővé választották. 1904-ben a vasutas-sztrájk idején vezette a sztrájkolók és a kormány közötti tárgyalásokat,

működő Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális politikai-társadalmi szervezet Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és számos, általuk hazafiatlannak, a nemzet ellenségének tartott embert meggyilkolnak. 1922. április 2-án, a déli órákban az épület dísztermében egy óraszerkezettel ellátott, fémdobozba csomagolt, katonai ekrazit robbanószerszettel megtöltött pokolgépet helyeztek el egy nagy tükör alatt lévő, faburkolattal ellátott fűtőtest alján. A bomba 1922. április 3-án, hétfőn, délután 3 óra 25 perckor felrobbant; ennek folytán a szétrepülő fémrepeszek Szegő Miksa, Pesti Alfréd, Kerényi Arnold, Bánd Gyula, Polgár Sándor, Goldberg Simon, Haász Károly és Kovács Ernő sértetteken, budapesti

majd a perbe fogott vasutasok védőügyvédje volt. Mint ügyvéd sikert aratott a Polónyi-Lengyel Zoltán-féle sajtóperben, majd a Lukács-féle panamaperben is. 1917. június 15-től augusztus 18-áig az Eszterházy-, majd 1918. január 25-től május 8-áig igazságügyminiszter a második Wekerle-kormányban, közben választójogi tárcanélküli miniszter. Élesen fellépett a megélénkülő háborúellenes, forradalmi mozgalmak ellen, ellenezte a forradalmi Oroszországgal való békekötést. Választójogi törvényjavaslata védte az uralkodó körök érdekeit. Az 1918. évi polgári demokratikus forradalom napján emigrált, csak a proletárdiktatúra bukása után tért haza. Nemzeti Demokrata Polgári Párt néven újjászervezett pártjával a legitimistákat támogatta. Tevékenyen részt vett az 1924-ben alakuló, a baloldali ellenzék egy részét összefogó Demokrata Blokk létrehozásában és működésében. A frankhamisítási ügy parlamenti tárgyalásán a kisebbségi vélemény egyik szerkesztője volt, emiatt súlyos támadások érték a szélsőséges sovinizta, nacionalista körök részéről. A parlamentben többször felszólalt az antiszemitizmus és a szélsőjobboldali mozgalmak által elkövetett atrocitások ellen. 1926-ban külföldre utazott gyógykezeltetés céljából és a frankhamisítás bírósági tárgyalása idején hirtelen meghalt.

lakosokon halálos kimenetelű sérüléseket ejtettek, míg dr. Balassa Gyula, Ladner Mór, Váradi Győző, dr. Patai Samu, Szász László, Krámer Dávid, dr. Ehrlich Mátyás, Katona Béla, Spitzstein Béla, dr. Maros Mór, Elek Artur, Láng Ágoston, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Breitner Mór, Lengyel Ödön, Elek Bernát, dr. Kemény Géza, Elfer Sándor, Hirnschorn Jakab, Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula sértettek, budapesti lakosok súlyos sebesüléseket szenvedtek.⁵

A merénylet, majd az elkövetők tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltó eseménye volt, és a korabeli sajtótermékekben jórészt csak *bombaper*, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után *Márffy-per* néven szerepelt.⁶ Súlyossága, valamint a XX. századi magyar történelemben dokumentált robbantásos terrorcselekmények relatíve kis száma okán a Márffy-ügy még politikai vonatkozások nélkül is a magyar kriminalisztika történetének egyik fontos fejezete lehetne, ám éppen politikai vonatkozásai miatt a Horthy-korszak politikatörténetének is figyelemre érdemes történelmi eseménye. Noha az erzsébetvárosi bombamerénylet csupán egy volt a korszak radikális

⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú ítélet.

⁶ Az erzsébetvárosi merényletről, valamint Márffy József elsőrendű vádlott és társai azt követő peréről – a teljesség igénye nélkül – az alábbi sajtótermékek között az alábbi, legkülönbözőbb politikai irányultságú napilapok közöltek tudósítássorozatot: Az Est, Magyarország, Reggeli Hírlap, Népszava, Nemzeti Újság, Szózat, Esti Kurír, Pesti Napló, Budapesti Hírlap, Pesti Hírlap, 8 órai újság, Világ, Friss Újság, Új Nemzedék, Új Barázda, Dunántúl, Egyetértés, Szegedi Új Nemzedék, Az Ojság, A Nép, Szegedi Friss Újság, Pécsi Lapok, Miskolci Napló, Ellenzék, Magyar Jövő stb.

jobboldali félkatonai szervezetekhez köthető (olykor befolyásos, tényleges állományú katonatisztek közreműködésével elkövetett) súlyos, politikai indíttatású bűncselekményei közül, összetettsége, illetve több hasonló cselekményhez való kapcsolódási pontjai miatt esettanulmány-értéke mégis kiemelkedő. A bombaügy bemutatásán keresztül ugyanis részleteiben érthetjük meg a korabeli radikális jobboldali paramilitáris szervezetek működését, az egy rövid ideig egyre inkább elterjedő magyar politikai terrorizmus természetrajzát, illetve az elkövetők kapcsolati hálóját és a perben született ítéletek fényében következtetéseket vonhatunk le a korabeli szélső-jobboldali körök politikai befolyásáról és érdekérvényesítő képességéről is. Könyvünk célja tehát elsősorban az erzsébetvárosi bombamerénylet és a vádlottak büntetőpere, valamint ezek tágabb társadalmi-politikai kontextusának bemutatásán keresztül vizsgálni a korai magyar radikális jobboldal (paramilitáris) működését, valamint a (fegyveres) radikális jobboldali organizációk és az állam / kormányzat komplex és ellentmondásos viszonyát, ehhez pedig a kérdés szempontjából fontos, primer levéltári forrást is felhasználtunk – a jelen tanulmány mellékleteként a bombaper elsőfokú ítéletét teljes terjedelmében közöljük. Zinner Tibor az Ébredő Magyarok Egyesületének 1920-as évekbeli történetéről írott, 1989-ben megjelent adatgazdag, azóta is hiánypótló, ám az ÉME történetét csupán részlegesen feldolgozó monográfiája röviden összefoglalja és tágabb történelmi kontextusba helyezi a rajta

kívül ez idáig kevesek által kutatott Márffy-pert, így bizonyos megállapításaira a jelen tanulmány is támaszkodik.⁷

A pokolgép tehát 1922. április 3-án robbant fel az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövetelén, nyolc ember halálát és huszonhárom súlyos sérülést okozva. Mivel a korabeli szélsőséges politikai helyzetben egyre-másra követték el a zsidóság, illetve az antantbarát(nak vélt) személyekkel és intézményekkel szembeni merényleteket, és mind mögött felsejlett az ÉME, mint a legnagyobb politikai befolyással bíró szélsőjobboldali szervezet,⁸ az erzsébetvárosi robbantás ügye már nem egyedül került a bíróságra, hanem a vádirat hármas csoportosításban kapcsolta azt össze egyéb súlyos, antiszemita és antantellenes bűncselekményekkel:

1. Az erzsébetvárosi merényletet összevonták egy, az újpesti zsinagóga ellen tervezett pogromkísérlettel, melyet két fiataalkorú személy, Péter Tivadar és Salló János⁹ tervezett, de a cselekményt végül nem hajtották végre.

2. A Koháry utcai¹⁰ törvényszéki palota, valamint a francia követség ellen ugyancsak bomba-

⁷ Zinner, 1989. Zinner Tibornak ezúton is köszönettel tartozom az iratanyag kutatásához és a tanulmány megírásához nyújtott tanácsaiért.

⁸ Zinner, 1978: 256–259.

⁹ Salló János később, az 1930-as években ismert szélsőjobboldali politikus lett, pályáját a Turul Szövetség radikális jobboldali diákszervezetben kezdte, majd a 1936-ban a Nemzeti Front – Magyarorsocialista Párt nevű magyar nemzetiszocialista párt egyik alapítójaként látjuk viszont. Vö. Paksa, 2013: 146–147.

¹⁰ A Koháry utca ma a Nagy Ignác utca Budapest V. kerületében.

merényletet kíséreltek meg, a csehszlovák nagykövetség ellen pedig valószínűsíthetően hasonló merényletet terveztek, és csupán a szerencsén múlt, hogy ezek a pokolgépek nem robbantak fel.

3. Miklós Andor¹¹ liberális hírlapíró, laptulajdonos és Rassay Károly¹² liberális nemzetgyűlési képviselő

¹¹ Miklós Andor (1880–1933) újságíró, lapkiadó, az Est-lapok kiadója és tulajdonosa. Újságírói pályáját 1901-ben a Magyar Szónál kezdte. 1902-ben a Pesti Napló közgazdasági rovatának szerkesztésével bízták meg. 1910-ben megalapította Az Est című politikai napilapot, melyet a '20-as, '30-as években a középrétegek népszerű és rendkívül elterjedt napilapjává fejlesztett. Főként friss, szenzációkat kereső hírszolgálatával tűnt ki, emellett igyekezett a függetlenség látszatát megőrizni anélkül, hogy valóban ellenzéki szerepre vállalkozott volna. Lényegében a liberális nagypolgárság álláspontját képviselte a sajtóban, később vállalata érdekkörébe vonta a Pesti Napló és Magyarország című lapokat. Sikerét annak is köszönhette, hogy a kor íróinak nagy részét, akik anyagilag rászorultak, napilapjainál rendszeresen foglalkoztatta. Tulajdonosa és irányítója volt emellett az Athenaeum Nyomdai és Irodalmi Intézetnek, a korszak legnagyobb könyv- és lapkiadójának. Felesége Gombaszögi Frida színésznő volt.

¹² Rassay Károly (1886–1958), született Rasch Károly, jogász, politikus, lapszerkesztő. 1912-ben ügyvédi irodát nyitott Zentán, 1914-ben Budapesten törvényszéki jegyző, majd kúriai tanácsjegyző, 1915-től az igazságügy-minisztériumban miniszteri titkár. 1919-ben részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedésekben. A Huszár-kormányban (1919. november 25. – 1920. március 15.) az igazságügy-minisztérium politikai államtitkára. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. Rövid idő múltán a pártban bekövetkező szakadás miatt létrehozta a Nemzeti Szabadelvű Pártot, amely 1935-ben a Polgári Szabadságpárt nevet vette fel. Mint a polgári demokrácia híve és mint mérsékelt, több esetben a kormányokkal

lő, a korszak ismert ellenzéki politikai szereplői csomagokat kaptak, benne bontásra robbanó nyeles kézi-gránátokkal, és szintén csupán a jelenlévők éberségén múltott – mivel mindkét célszemély rendszeresen kapott életveszélyes, politikai tartalmú fenyegetéseket – hogy ezek a szerkezetek nem robbantak fel. A Magyar Királyi Államrendőrség országos és budapesti főkapitányaihoz, a nemzetgyűlés elnökéhez, illetve a francia követségre ugyancsak érkezett egy-egy minősíthetetlen hangnemben íródott, fenyegető levél, melyeket a feladók a „101-es bizottság” néven írtak alá.

Az ügy tágabb kontextusa – az Ébredő Magyarok Egyesülete és politika befolyása az 1920-as évek első felének Magyarországon

Az erzsébetvárosi robbantás politikai-társadalmi kontextusának megértéséhez nem árt vázlatosan áttekintenünk az ÉME történetét és a korszak politikai életére gyakorolt befolyását, hiszen az ügy elsősorban ebben az összefüggésrendszerben értelmezhető, nem csupán egyszerű köztörvényes bűncselekményként. Az ÉME egy volt a történelmi Magyarország összeomlásakor alakult számos nacionalista egyesület közül, és az 1920-as évek első felében a legbefolyásosabb ilyen organi-

szemben lojális, de a szélsőjobboldali és németbarát irányzatokkal szembenálló ellenzéki képviselő hallatta szavát a parlamentben. 1923-ban megalapította és 1944-ig szerkesztette az Esti Kurir című liberális napilapot. 1944 márciusában a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Visszatérése után már nem vett részt a politikai életben, 1958-ban hunyt el.

zációk közé tartozott a Magyar Országos Véderő Egylettel (MOVE),¹³ az Etelközi Szövetség (EX)¹⁴ nevű titkos társa-

¹³ A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt a korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. A MOVE 1944 elején 144 fiókegysülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta-nemzetiszocialista jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: MNL OL, P 1360. Az egyesület történetéről tovább kellő forráskritikával használható Dósa Rudolfné erősen marxista szemléletű, de adattartalmát tekintve sok szempontból helytálló monográfiája. Vö. Dósa, 1972.

¹⁴ Az Etelközi Szövetség (EKSZ, EX, ET, X) az egyik legbefolyásosabb titkos szervezet volt a Horthy-korszakban, amely a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét irányította, így azok egyfajta ernyőszervezetének tekinthető. Az EX tagjai a fenti rövidítéseket konspirációs okból felváltva használták. A szervezet 1919 novemberében alakult, s a későbbiekben a csúcsideszakban kb. 5000 tagot számlált, élén 7 fős vezetőtestület, a Vezéri Tanács állt, és 1944. október 16-áig többnyire a MOVE-val szoros együttműködésben, annak a budapesti székházában tartotta összejöveteleit. Az EX rítusaiban, külsőségeiben az általa gyűlölt szabadkőművességre kívánt hasonlítani, mintegy annak „hazafiasított” ellenpárjaként. Ironikus módon székhelyét is a betiltott Magyarországi

sággal, valamint a Kettőskereszt Vérszövetség (KKVSz) nevű titkos katonai szervezettel együtt,¹⁵ melyek tagsága és vezetősége között szoros átfedések figyelhetők meg.¹⁶ Az ÉME valamikor 1918-ban alakult, és a kezdetektől fogva antiszemita, bűnbakképző, történelmi traumákból, sérelmekből táplálkozó

Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be. Kapcsolatrendszerén keresztül jelentős hatást gyakorolt a korszak politikai életére, befolyását pedig jól mutatja, hogy tagjai voltak többek között Bethlen István, Teleki Pál, Károlyi Gyula, Bánffy Miklós, vagy éppenséggel Eckhardt Tibor, aki 1923 decemberétől az Ébredő Magyarok Egyesületének elnöki tisztét is betöltötte. A szövetségbe meghívás alapján felvételüket kérők e célra kidolgozott misztikus szertartás keretében életre-halálra szóló fogadalmat tettek az irredenta és fajvédő célok szolgálatára. A Vezéri Tanács az ország sorsát érintő csaknem minden fontos kérdést megtárgyalt. Az EX fedőegyesülete a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület volt. A II. világháború alatt báró Feilitzsch Berthold, az EX egyik alapítója, hosszú időn keresztül a Vezéri Tanács elnöke, a nyilasokat kezdte támogatni és fokozatosan magához ragadta a szervezet teljes irányítását. A főleg katonatisztekkel és állami tisztviselőkkel álló szövetség éppen akkor nem támogatta Horthyt, amikor a legnagyobb szüksége lett volna rá, és nagymértékben segítette Szálasi Ferenc és a nyilasok hatalomra jutását. Vö. Serfőző 1976: 22–24. Az EX kétoldalas alkotmánya fennmaradt dr. Minich József népbíróági perének iratanyagában: BFL, XXVI.2.b 8311/1947. Idézi: Zinner, 1979: 564. A szervezet működéséről fennmaradt egy mindössze egyoldalas, 1945-ös keltezésű, kritikával kezelendő jelentés a Magyar Kommunista Párt fegyveres erők, karhatalmi osztályának iratai között: MNL OL, M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység, Jelentés az Etelközi Szövetség működéséről, 1945. május 29. Az EX működéséről kellő forráskritikával olvasandó továbbá az egyik legfontosabb forrás, Zadarevecz István tábori püspök emlékirata. Vö. Borsányi, 1967: 129–150.

¹⁵ A KKVSz működésének rövid ismertetését lásd a következő fejezetben.

¹⁶ Paksa, 2012: 49–59.

politikai szemlélet jellemezte, mely a zsidókat hibáztatta Magyarország megoldatlan társadalmi konfliktusaiért, az első világháborúért és annak elvesztéséért, majd később Tanácsköztársaságért is.¹⁷

A radikális jobboldali szervezet már a nagy háború vége előtt jelentős politikai aktivitást fejtett ki, és nem volt ez másként a Tanácsköztársaság 133 napja alatt sem. Az ÉME vezetősége 1919. március 21-én értesült a kommunista hatalomátvételtől, és ezek után illegalitásban működve vett részt az antibolsevista ellenforradalomban, embereket toborzott és fegyverzett fel. A kérészetű kommunista kormányzat bukása és Magyarország román megszállása után folytatta politikai tevékenységét, és utcai plakátok elhelyezésével valóságos propagandaháborút vívott. Az Monarchia összeomlásával párhuzamosan rengeteg katona és közszerológati alkalmazott deklasszáódott, ez pedig tömegbázist teremtett a radikális jobboldal számára. 1919-ben felmerült az ÉME párttá szervezésének gondolata is, azonban a vezetés úgy döntött, hogy mégiscsak társadalmi egyesületként tevékenykednek tovább.¹⁸ Horthy Miklós Nemzeti Hadseregét az ÉME erősen támogatta – hiszen vezetőségi tagjai közé tartozott számos, Horthy szegedi köréhez tartozó katonatiszt –, a fővezér 1919. november 16-ai budapesti bevonulása után a fővárosban kiterjedt antiszemita propagandát folytatott, és a zsidók jogait korlátozó törvények bevezetését követelte.¹⁹ Lapjában, az

¹⁷ Zinner, 1989: 13–15.

¹⁸ Uo., 34.

¹⁹ Paksa, 2012: 57–59.

Ébredő Magyarországon a szervezet saját 830 000 ezer fős tagságára utalt, mely persze túlzó és megbízhatatlan adat, ugyanakkor az egyesület valóban jelentős társadalmi bázissal rendelkezett, és tagjainak száma így is több százezerre tehető.²⁰

Az ÉME más nacionalista szervezetekhez hasonlóan az 1920-as évek elején a kormány jóváhagyásával fegyveres segédrendőri alakulatokat is fenntartott egy esetleges újabb baloldali hatalomátvételi kísérlet megakadályozására.²¹ Az

²⁰ A titkos és féltitkos antiszemita szervezetekről, politikai befolyásukról és már a kezdet kezdetén, 1919–1920 körül megjelenő zsidóellenes jogszabálytervezeteikről jó összefoglalót nyújt korszak-monográfiájában Ungváry Krisztián is. A radikális jobboldali társaságok közül az Ébredő Magyarok Egyesületét, a Magyar Országos Véderő Egyletet, az Etelközi Szövetséget és a Kettőskereszt Vérszövetséget emeli ki, melyeknek alapítói és tagsága között egyébként jelentős átfedések voltak. Ezek közül a titokban működő Etelközi Szövetség és az annak paramilitáris szárnyaként működő Kettőskereszt Vérszövetség forrásbázisa mindazonáltal meglehetősen szórványos. Vö. Ungváry, 2012: 97–100.

²¹ 1920–21-ben az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai a számos, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel megállítását célzó fegyveres alakulatok közé tartoztak. Gyakorlatilag állami jóváhagyással, de szinte állami kontrol nélkül működtek mellettük a Héjjas, Prónay és Ostenburg-Moravék Gyula vezette tiszti különítmények. Létezett továbbá a polgári csendőrtartalék nevű karhatalmi alakulat, illetve a belügyminiszter és a rendőrség irányítása alatt álló Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete, mint rendszerhű civilekből szervezett politikai elhárító szerv, amely tagjainak feladata a kommunistagyanús egyének megfigyelése volt, fegyvert viseltek, fegyverhasználati joguk pedig azonos volt a rendőrségével. Működött továbbá 1921-ig egy polgári személyekkel szemben is rendőri jogosítványokkal rendelkező katonai nyomozóhatóság, a Honvédelmi Minisztérium úgynevezett T-osztálya is, de a tiszti különítményeknek is voltak önálló nyomozóalakulatai. Ez a meglehetősen zavaros időszak lehe-

egyre hangosabb és egyre nagyobb társadalmi feszültségeket generáló antiszemita propaganda, illetve a szaporodó erőszakos cselekmények hatására Rubinek Gyula földművelésügyi miniszter 1920. április 4-én javasolta az ÉME feloszlását,²² a kormány azonban az instabil politikai helyzet miatt ezt nem kockáztatta meg.²³ Ebben az időben az ÉME budapesti központja körülbelül 300 000 főt tömöríthetett, országszerte 98 fiókegyletet működtetett, a tagok között pedig sok felfegyverzett ember is volt.²⁴ A trianoni békeszerződés 1920. június 4-ei aláírása csak fokozta a feszültségeket, az antiszemitizmus mellett pedig az irredentizmus, az ország területi integritásának helyreállítása lett vezető eszme. Ezzel összefüggésben az ÉME számos tagja, köztük sok leszerelt vagy aktív állományú katona – habár a Monarchia és annak hadseregének felbomlása okán az állományviszonyokat és jogosultságokat igen nehéz volt nyomon követni – jelentős szerepet játszott a fehérterrorban.²⁵ Az erőszakos atrocitások, politikai gyilkosságok mögött csak úgy, mint a bombaügy mögött is, felsejlik a fehérterrort

tőiséget adott önjelölt civilek számára is, hogy hatósági jogosítványokkal ruházzák fel magukat, illetve hatósági intézkedés álcája alatt súlyos bűncselekményeket kövessenek el. Vö. Kovács, 2009.

²² A földművelésügyi miniszter ezt követően az 1920. május 13-ai minisztertanácsi ülésen is annak adott hangot, hogy főként vidéken egyre kontrollálhatatlanabb az ébredők által alkalmazott erőszak. MNL OL, K 27. 1920. május 13. 5. napirendi pont, Az Ébredő Magyarok Egyesülete magatartása elleni panasz.

²³ Zinner, 1989: 66–67.

²⁴ Uo. 69.

²⁵ A fehérterrorról lásd bővebben pl. Bodó Béla nemrégiben megjelent angol nyelvű monográfiáját. Bodó, 2019.

lényegében irányító, és ekkoriban az ÉME-ben is vezető tisztségeket betöltő Héjjas Iván²⁶ főhadnagy és Prónay Pál²⁷ alezredes, illetve az ugyancsak a kormányzó belső köréhez tartozó Gömbös Gyula százados, későbbi miniszterelnök neve.²⁸

A kormány igyekezett a szélsőjobboldalt pacifikálni, ám annak széles társadalmi bázisa okán nem volt könnyű dolga. A helyzetet nehezítette, hogy az ÉME szimpatizánsai beépültek az állami szervek, fegyveres testületek tagjai közé is, ezért a mozgalom állami alkalmazottak között is nagy támogatottságnak örvendett. A feloszlítás helyett így a kormány leginkább belülről igyekezett az ÉME-t bomlasztani vagy konszolidálni, és különböző alkuk révén a vezetői székekbe mérsékeltőbb személyeket próbált juttatni.²⁹ Részben az erős szélsőjobboldal lecsendesítésére fogadta el a nemzetgyűlés a *numerus clausus*t, vagyis az 1920. évi XXV. törvénycikket, mely erősen korlátozta a felsőoktatásba felvehető izraelita vallású hallgatók számát az 1920/1921. tanévtől.

²⁶ Héjjas Iván életrajzáról lásd: Bodó, 2010: 9–27.

²⁷ Prónay Pál életrajzáról lásd Bodó Béla angol nyelven megjelent kismonográfiáját: Bodó, 2011. Lásd továbbá Gyurgyák János monográfiáját: Gyurgyák, 2012: 170–189.

²⁸ A főtárgyalás jegyzőkönyvében is felmerül, továbbá Serfőző Lajos is felhívja rá a figyelmet, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merénylet mögött is jó eséllyel Prónay Pál és/vagy Héjjas Iván állhattak közvetett vagy közvetlen értelmi szerzőként. Vö. Serfőző, 1979: 30–33.

²⁹ Uo. 88.

A véres atrocitások,³⁰ az ÉME-hez köthető paramilitáris alakulatok és a Nemzeti Hadsereg tiszti különítményeinek garázdálkodása, különösen a Club Kávéház elleni brutális akciók³¹ nyomán a kormány elérkezettnek látta az időt a határozott fellépésre. Teleki miniszterelnök egyre jobban féltette a háború után konszolidálódó politikai és gazdasági kapcsolatokat az egyre nagyobb teret nyerő szélsőjobboldaltól, ezért radikális tisztújítást követelt az ÉME-n belül. Megtiltották továbbá az egyetemi diákság belépését az egyesületbe, ezzel pedig tömegbázisa egyik jelentős elemétől fosztották meg.³²

Soltra József szolgálat közben, 1920. november 10-én jobboldali milicisták által agyonlőtt rendőr halála ismét jó indokot szolgáltatott a kormánynak arra is, hogy az ébredőkkel szoros átfedésben lévő tiszti különítményeket is igyekezzen felszámolni, illetve tagjaikat ténylegesen integrálni a reguláris

³⁰ Doktori értekezésben Bödők Gergely is felhívja a figyelmet arra, hogy 1920–22-ben mind a Nemzeti Hadsereg különítményesei, mind pedig az ÉME (sokszor felfegyverzett) milicistái végrehajtottak olyan atrocitásokat, melyeket az állam nem tudott, és talán nem is akart megakadályozni vagy kontroll alatt tartani. Számos esetben előfordult, hogy a fegyveresek békés járőkelőket támadtak meg és tartóztattak le, az ilyen esetek pedig nem egyszer gyilkosságba torkollottak. Bödők, 2018: 187–189.

³¹ A belvárosi Club Kávéházat az ÉME-hez köthető személyek többször is megtámadták, a zsidónak, hazafiatlannak kikiáltott vendégeket bántalmazták, a berendezést szétverték. Az egyik ilyen atrocitás kettős gyilkosságba torkollott, 1920. július 27-én Verebéli Artúr bankigazgatót egy bajonettel szíven szúrták, Varsányi Géza ügyvédet pedig a kávéháztól nem messze agyonlőtték. Vö. Zinner, 1989, 72–73; Bödők, 2018: 219–220; Kovács, 2009: 87–91.

³² Uo. 97.

hadseregbe.³³ A kereskedelemügyi miniszter rendeletben tiltotta el a vasúti és postai alkalmazottakat az ÉME-tagságtól, ezzel pedig a szervezet tömegbázisa egy újabb fontos komponensét veszítette el. A meggyilkolt rendőr ügyéből kiindulva több más atrocitás miatt vizsgálat folyt Héjjas és Prónay ellen is, ám a kormányzóhoz való jó viszonyuk okán az ekkor már befolyásos radikális jobboldali politikusokként is funkcionáló paramilitáris vezetőknek nem esett bántódásuk.³⁴

Az ÉME életében szakadást vetített előre a legitimisták és a szabad királyválasztók vitája, IV. Károly trónra való visszatérési kísérletei pedig kiélezték az ellentéteket. Az antant-hatalmak nyilván nem engedték Magyarországon a Habsburg-restaurációt, ezért a stabilitás érdekében leginkább Horthy hosszabb távú régens államfősége tűnt a legjobb közjogi megoldásnak. Horthy és körének hatalma az 1921. március 27-ei és október 20-ai királypuccsok megghiúsulása után megszilárdult. 1921. április 14-én Bethlen István lett a miniszterelnök, ezzel pedig megkezdődött a konszolidáció időszaka. Az ÉME lapja is örömmel köszöntette az új kormányfőt, azonban a Bethlen-kormány feloszlatta a különböző milíciákat, így az ÉME nemzetvédelmi osztályait is. Ezzel együtt azonban az ÉME fennálló paramilitáris jellegét erősítette az ébredő fegyveresek igen erős jelenléte a nyugat-magyarországi felkelésben

³³ A formálisan a Nemzeti Hadseregbe képlékeny hadrendjébe tartozó, gyakorlatilag azonban teljes önállósággal, állami kontrol nélkül tevékenykedő különítményeket 1920–1921 között ugyan többször átszervezték, azonban ez a tényleges helyzeten és az alakulatok nagyfokú önállóságán nem sokat változtatott.

³⁴ Zinner, 1989: 106–107.

is.³⁵ Bár a Párizs környéki békeszerződések Nyugat-Magyarország egy részét Ausztriának ítélték, a magyar kormány megtagadta e területek átadását. Az ÉME-n belül szervezkedés indult ismét Prónay Pál, Héjjas Iván, Dániel Sándor és más különítményes tisztek vezetésével, melyet a kormány hallgatólagosan támogatott. Bár a különítményeket formálisan ugyan már feloszlatták, 1921-ben még mindig működtek az ÉME nemzetvédelmi osztályai. Ezek a kormány által továbbra is megtűrt, irreguláris katonai alakulatok voltak, melyeknek szükség esetén a belső rend fenntartásában jutott volna szerep, és a honvédelmi tárcától kaptak bizonyos mértékű kiképzést és anyagi támogatást.³⁶

1921 telére, IV. Károly második sikertelen visszatérési kísérlete után sikeresnek tűnt az ÉME integrálása a konszolidáció politikai rendszerébe. Ráday Gedeont Klebersberg Kunó váltotta a belügyminiszteri poszton, akinek határozott elképzelései voltak a szélsőjobboldal visszaszorítására.³⁷ Az ÉME egyre jobban bekapcsolódott a pártpolitikai küzdelmekbe is, és gyakorlatilag elválaszthatatlanul összefonódott a szociálpolitikai reformokat követelő keresztényszocialista

³⁵ A nyugat-magyarországi felkelésről jó összefoglalót nyújt például Botlik József tanulmánya. Lásd: Botlik, 2007a és Botlik, 2007b. Kellő forráskritikával használható továbbá G. Soós Katalin 1962-es kismonográfiája. Vö. G. Soós, 1962.

³⁶ Zinner, 1989: 124–126.

³⁷ A jogszabályi háttér 1922-ben elején tovább szigorodott, a belügyminisztérium pedig a korábbinál is jobban ellenőrizte az egyesületeket és a gyülekezést. Vö. A belügyminiszter körrendelete a gyülekezési jog szabályozásáról. Karsai–Nemes, 1956: 155–157.

mozgalommal.³⁸ A konszolidáció zálogaként Bethlen tárgyalásai nyomán az 1920-as választások két legsikeresebb pártja, a Nagyatádi-Szabó István vezette Országos Kiszgazda- és Földműves Párt és a kormányon levő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 1922. február 2-án Keresztény Földműves-, Kiszgazda- és Polgári Párt néven egyesült. Az így létrejött, úgynevezett Egységes Párt széles gyűjtőpárttá válva akarta folytatni konszolidációs politikáját, minél stabilabb parlamenti többséget szerezve az 1922-es választásokon. A választásokat persze immár az új, 2200/1922. ME. rendelet alapján tartották, amely gyakorlatilag csak Budapesten és környékén, illetve a törvényhatósági jogú városokban biztosította a titkos választójogot. Vidéken az emberek nyíltan szavaztak. Az Egységes Pártnak a tömegbázis biztosítása céljából szüksége volt az ÉME-re és a MOVE-ra, a korszak másik, főként katonákat tömörítő szélsőjobboldali egyesületére. A nemzetgyűlés 245 mandátumából végül 143 helyet foglalt el abszolút többséggel az Egységes Párt, az összesen 245 képviselőből pedig 31 egyúttal az ÉME tagja is volt, noha akadtak köztük jobboldali ellenzékiek is.

Az 1922. április 3-ai erzsébetvárosi bombamerénylet volt az az esemény, amely választási küzdelmet megzavarva újabb lehetőséget adott az állam kezébe a szélsőségekkel szembeni fellépésre. Az ÉME fegyveres alakulatait ezek után végleg lefegyverezték, a zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványait megszüntették, a Bethlen-kormánynak pedig sikerült a viszonylagos konszo-

³⁸ Uo. 147.

lidációt elérnie. 1923. január 21-én Magyarország tagja lett a Népszövetségnek, és ezzel az ország külpolitikai rehabilitációja megtörtént, az ÉME pedig innentől kezdve stabilan a kormánypárt lojális szélsőjobboldali ellenzéke lett. A szervezet politikai befolyása, noha 1945-ig működött, a részben belőle kinövő, új szélsőjobboldali pártok megjelenésével jelentősen csökkent.³⁹ 1924 és 1945 között a társadalmi egyesületek mozgásteret a hagyományos pártpolitikai élet előtérbe kerülésével beszűkült, a különböző, német-osztrák és olasz mintára szerveződő radikális jobboldali pártok megjelenése pedig az ÉME vonzerejét is kikezdte. A tagság létszáma is csökkent, noha természetesen továbbra jelentős személyi átfedések voltak az 1920-as és '30-as évek szélsőjobboldali pártjai és az ÉME tagsága között.⁴⁰

Befolyásos katonai titkos társaság a háttérben – a Kettőskereszt Vérszövetség

Az erzsébetvárosi bombamerénylet, mint számos más hasonló, antiszemita indíttatású súlyos bűncselekmény mögött, felsejlik a Kettőskereszt Vérszövetség (rövidítve többnyire: KKV vagy KKV Sz), a korszak befolyásos titkos katonai szervezete, mely a főtárgyalásán is nagy szerephez jutott – hiszen az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának ifjú milicistái párhuzamosan e szervezetnek is a tagjai voltak. A

³⁹ Zinner, 1989: 184–185.

⁴⁰ Az ÉME úgynevezett fénykora után, igen nagyrészt belőle kialakult, nyugati mintára szerveződő szélsőjobboldali pártokról és egyéb szervezetekről részletesen lásd: Paksa, 2013.

KKVSz nem volt más, mint az Etelközi Szövetség (rövidítve: EX, ET vagy X)⁴¹ nevű titkos társaság katonai szárnya. Az Etelközi Szövetségről, a szabadkőművesség ellenében alakult, nacionalista titkos társaságáról titkossága és titokzatossága ellenére sok mindent tudunk: a magyar irredenta, fajvédő legális és illegális egyesületek többségét irányította, így azok ernyőszervezetének is tekinthető. Valószínűleg 1919 végén alakult Szegeden, és a későbbiekben a csúcspontján kb. 5000 tagot számláló társaságot a 7 fős Vezéri Tanács 1944 végéig a MOVE-val együttműködésben irányította. Az EX rítusaiban és külsőségeiben az általa gyűlölt szabadkőművességre hasonlított, még a székhelyét is a betiltott Magyarországi Symbolikus Nagypáholy lefoglalt Podmaniczky utcai székházában rendezte be a MOVE-val együtt. Kapcsolatrendszerén keresztül hatása volt a politikai életre, tagjai voltak politikusok, katonatisztek, egyéb állami főtisztviselők.⁴² A kormányzó, noha az EX soha be nem töltött fővezéri székét neki tartották fenn, nem volt tagja egy titkos társaságnak sem, ám bizalmasain keresztül akarátát e szervezetekben is tudta érvényesíteni.⁴³ Az EX-ről, ha szórványosan is, sok minden tudható, az annak katonai szárnyát képező KKVSz esetében más a helyzet.

⁴¹ Az Etelközi Szövetség történetéről összefoglaló tanulmányt írt többek között Fodor Miklós Zoltán: Fodor, 2008. Mindazonáltal Fodor Miklós Zoltán összefoglaló tanulmánya is szórványos forrásbázison és a témában eddig megjelent szekunder szakirodalmon alapul, így megállapításai vállaltan igen nagyrészt feltételezések.

⁴² Vö. Borsányi, 1967. Az eredeti forrás ma az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található: HU-ÁBTL-A-719.

⁴³ Ungváry, 2012: 101.

Ha lehet hinni az ellentmondásos forrásoknak, úgy a KKVSz ugyancsak 1919-ben jött létre az ellenforradalom rendszer védelmére, a kommunisták és más baloldali erők elleni harcra, valamint az irredentizmus céljaira, jelentős személyi átfedésekkel a Nemzeti Hadsereg titkosszolgálati jellegű szerveivel és a tiszti különítményeivel. Parancsnoka Siménfalvy Tihamér⁴⁴ ezredes, a Székely Hadosztály egykori vezérkari főnöke, az első világháború többszörösen kitüntetett hőse, az ellenforradalom idején a Fővezérség titkosszolgálati tevékenységet ellátó, II/b osztálya belső szervezeti alosztályának vezetője volt, aki az osztrák és a német nacionalista mozgalmakkal is kapcsolatot tartott,⁴⁵ továbbá vezető szerepet töltöttek be benne a fehérterror olyan szereplői, mint Héjjas Iván vagy Prónay Pál. A vezetői közt lehetett még a későbbi miniszterelnök, Gömbös Gyula, Endre László, Zadravecz

⁴⁴ Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett, a Fővezérség II/b osztályának belső szervezeti alosztályát vezetője volt. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség nevű titkos irreguláris katonai alakulat parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is. Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

⁴⁵ Vö. MNL OL, K-64-1921-41-221. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai – Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.

István tábori püspök, valamint Görgey György ezredes. Katonailag szervezett egységeinek tagjait szigorú eskü kötötte, legális fedőszerve egy ideig a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület volt, titkos gyűléseit a Prónay-különítmény által használt Nádor laktanyában tartotta, tagjai pedig elsősorban csendőr- és katonatisztek, rendőrök, közigazgatási tisztviselők és földbirtokosok, egyébként egytől egyig katonai múlttal rendelkező, a rendszer számára megbízható, jobboldali meggyőződésű emberek voltak.⁴⁶

A KKVSz neve felmerült olyan súlyos bűnesetek mögött is, mint a nyolc halálos áldozatot követelő 1922-es erzsébetvárosi robbantás. A bombaper iratai a KKVSZ történetének is fontos forrását képezik, ugyanis Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúvallomása szerint a KKVSz a tanácsköztársaság leverése után a fővárosban és vidéken tevékenykedő paramilitáris szervezetek egységes katonai irányítás alá vonása céljából jött létre 1919–1920 tájékán, mint afféle koordinációs csúcsszerv. A honvédelmi miniszter is elismerte, hogy a KKVSz ebben az értelemben titkos katonai alakulat, állami szervezet volt, még ha a kormány alacsonyabb szinten a milíciák személyi összetételébe nem is szólt bele, illetve bizonyos tagok saját indíttatásból követtek is el törvénytelen cselekményeket.⁴⁷

Ujszászy István tábornok, a katonai titkosszolgálat vezetőjének az ÁVH fogságában, 1948-ban írott feljegyzéseiben hasonló információk olvashatók. Ezek szerint az 1920-as években a hadseregen belül titokban működött egy elsősorban

⁴⁶ Ungváry, 2012: 107.

⁴⁷ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469.

irredenta indíttatású, külföldi szabotázs és diverzánsakciókat kidolgozó és kivitelező csoport, melynek vezetője ugyancsak Siménfalvy ezredes, majd annak 1929-es halála után Papp Dezső alezredes volt. 1936-ban e szervből nőtt ki a Honvéd Vezérkar 5-ös számú, sajtó- és propagandaosztálya, mely nem csupán propagandacélokat szolgált, hanem szabotázs- és diverzánsakciókat is előkészített és végrehajtott.⁴⁸

A marxista történetírás igyekezett a Horthy-rendszer valós befolyással bíró jobboldali társadalmi egyesületeinek és titkos társaságainak jelentőségét felnagyítani, olykor árnyék-kormányként beállítva e társaságokat. Nincs ez másként a KKVSz esetében sem. Az ellenforradalomról szóló monográfiájában Nemes Dezső például azt írja, a KKVSz-t a Nemzeti Hadsereg különítményparancsnokai alapították 1919-ben, a szervezet a hadsereg irányítása alatt állt, annak kiegészítő, titkos alakulata volt, középtávú céljai között pedig valóban szerepelt, hogy lázadást robbantson a szomszédos államokhoz csatolt magyarlakta területeken, elsősorban a Felvidéken, ahová a reguláris hadsereg rendcsinálás címén vonult volna be.⁴⁹ Nemes szerint emellett a KKVSz belső kémelhárítással és politikai rendészettel („vörösvédelemmel”), és a kormány által jóváhagyott belföldi terrorcselekmények végrehajtásával is foglalkozott.⁵⁰ Bár e megállapításoknak kétségtelenül van valóságalapjuk, a marxista történetírás minden valószínűség szerint a KKVSz jelentőségét is meglehetősen eltúlozza.

⁴⁸ Haraszti–Kovács–Szita, 2007: 356–359.

⁴⁹ Nemes, 1967: 155–160.

⁵⁰ Uo. 16.

Noha a KKVSz forrásbázisa szórványos, és a rendelkezésre álló információk a szervezet működéséről ellentmondásosak, Nándori Pál jogtörténész ugyanakkor az I. Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter elleni marseille-i merénylet⁵¹ nemzetközi jogi vonatkozásait vizsgáló monográfiájában egyértelműen leírja, hogy a Siménfalvy-csoport azonos a KKVSz-szel, és ezt levéltári forrásokkal is alátámasztja.⁵² Nándori – viszonylag sok forrást idézve – állítja, hogy a KKVSz kezdetektől fogva kormányzati irányítás alatt állt, és nem pusztá önszerveződő titkos társaság, valamilyen bajtársi egyesület, hanem állami szerv, titkos katonai alakulat volt, a fentebb már ismertetett célok szolgálatában.⁵³ Egy Nándori által idézett külügyminisztériumi irat szerint a szerv katonai parancsnoka valóban Siménfalvy ezredes, politikai vezetője pedig Kánya Kálmán későbbi külügyminiszter volt, a diverziós tevékenység pedig a tervek szerint elsősorban Csehszlovákia, Románia, illetve a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság/Jugoszlávia ellen irányult. Egy másik, a külügyminiszter számára készült előterjesztés mély részletekbe

⁵¹ 1934. október 9-én Marseille-ben I. Sándor jugoszláv király és Louis Barthou francia külügyminiszter a király franciaországi diplomáciai látogatása alkalmával közös limuzinban utazott. Az autóra hirtelen többször rálőttek, és a merényletben mind a jugoszláv király, mind a francia külügyminiszter életét veszítette. A gyilkosságot horvát usztasák és macedón terroristák követték el, akiket nagy valószínűséggel Magyarországon, a Zala megyei Jankapusztán képeztek ki a magyar katonai titkosszolgálat és Héjjas Iván különítményének tagjai. Vö. Sőregi, 2013.

⁵² Nándori, 1972: 24.

⁵³ MNL OL, K 64-a-1921-41-187. Feljegyzés az elcsatolt területeken folytatandó diverziós tevékenységről, 1921. Idézi: Nándori, 1972: uo.

menően ecseteli a szomszédos államok területén elkövetendő diverziós, szabotázs- és terrorcselekmények mikéntjét.⁵⁴

A KKV Sz, és rajta keresztül titokban a magyar kormány 1920–21 folyamán élénken kereste a kapcsolatot a hasonló német és osztrák paramilitáris szervezetekkel is, és egy grazi tárgyaláson felmerült az is, hogy egy esetleges későbbi háború kitörése esetén a magyar és a német fél közös erővel foglalná el Csehszlovákiát.⁵⁵ A tervek persze ekkor még pusztán tervek maradtak, politikai realitásuk 1921 után nemigen volt. Ezzel együtt a világháború vesztes államait sújtó fegyverkezési korlátozások kijátszása is célja lehetett a KKV Sz-nek és a hasonló titkos katonai formációknak,⁵⁶ hiszen rajtuk keresztül akár több ezer embert lehetett titkos katonai állományba szervezni és kiképezni.⁵⁷ Ebben az értelemben a szervezet igen hasonló volt a német Fekete Hadsereghez (Schwarze Reichswehr) és a hozzá köthető, *Freikorps* típusú milíciákhoz is.⁵⁸

⁵⁴ MNL OL, K 64-a-1920-41-515. Előterjesztés a külügyminiszter részére az elcsatolt területeken megvalósítandó diverziós és terrorcselekményekről, 1920. Idézi: Nándori, 1972: 24–25; 88.

⁵⁵ MNL OL, K-64-a-1921-41-221. Jelentés a német ORKA és Orgesch irredenta szervezetekkel való tárgyalásról, 1921.; MNL OL, K-64-a-1921-41-199. Schitler vezérkari alezredes feljegyzése a német és a magyar irredenta szervezetek közötti együttműködés tárgyában, 1921. Idézi: Nándori, 1972: uo.

⁵⁶ A magyar hadsereg 1920-as évekbeli titkos felfegyverzésének kísérleteiről lásd többek között ugyancsak Nándori Pál ideológiailag elfogult, de adat-tartalmában nagyon is használható tanulmányát: Nándori, 1968.

⁵⁷ Nándori, 1972.

⁵⁸ A Schwarze Reichswehr (Fekete Hadsereg) a német haderőn belüli titkos szervezet volt, mely az első világháborút elvesztett Németország súlyos

Mindazonáltal azt Nándori monográfiája is elismeri, hogy a korabeli titkos katonai alakulatok⁵⁹ forrásbázisa szűkös, így tényleges tevékenységükre inkább csak következtethetünk, mint biztos állításokat tehetünk róla.⁶⁰ Ugyanakkor el kell ismernünk, hogy Nándori Pál bármennyire is a Kádár-korszak kutatója volt, és a Horthy-korszak kapcsán bármennyire is átpolitizált véleményt fogalmazott meg, az általa hivatkozott levéltári iratok a mai napig léteznek, tartalmuk ellenőrizhető, tehát állításainak adhatunk némi hitelt.

fegyverkezési korlátozások alá eső haderejének titkos újrafelfegyverzését tűzte ki célul. Az állami hadsereg, a Reichswehr az 1920-as években hallgatólagosan támogatta a különböző nacionalista milíciák, Freikorpsok működését, és lényegében félhivatalos tartalékos egységekként tekintett rájuk.

⁵⁹ Nándori Pál felsorol még néhány titkos, paramilitáris elvek szerint működő nacionalista társaságot és egyesületet: Árpád Fiai, Árpadosok, Ifjú Gárda, Felvidéki Egyesületek Szövetsége, Délvidéki Szövetség, Mefhosz, EMKE, Turáni Vadászok, Alföldi Vadászok, valamint ide sorolja az egyetemistákat tömörítő Turul Szövetséget és a Leventemozgalmat is. Állítása szerint Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt ezeket a korábban polgári formációkként működő organizációkat a kormány teljes mértékben titkos katonai felügyelet alá helyezte, és a Honvédelmi Minisztérium egy titkos szervezeti egysége irányítása alá vonta. Minden szervezetnek feladata volt, hogy tagjaiban az irredenta szellemet táplálja, és hogy kapcsolatokat teremtsen az elcsatolt területeken hasonló célokkal működő titkos szervezetek vezetőivel. Ennek alátámasztása céljából egy, a Nemzetek Szövetsége Levéltára őrizetében lévő dokumentumra hivatkozik: S. d. N. C. 518.M. 234. VH. Requête du Gouvernement Yougoslave en vertu de l'article paragraphe 2, du Pacte. Communication du Gouvernement Yougoslave, 34–41. 1. Idézi: Nándori, 1972: 88.

⁶⁰ Nándori, 1972: 88–89.

Az erzsébetvárosi bombamerénylethez kapcsolódó egyéb bűncselekményekről röviden

Az erzsébetvárosi bombamerénylet, bár talán az 1920-as évek első felének súlyosabb politikai indíttatású bűncselekménye volt, mégsem nevezhető kivételesnek, ugyanis a korszakban számos, a radikális jobboldali paramilitáris szervezetekhez (elsősorban az ÉME milíciához és a Kettőskereszt Vérszövetséghez) köthető, politikai motivációjú bűncselekmény történt, melyeknek egy része a személyi átfedések miatt Márffy József és társai terrorcselekményéhez is kapcsolódott. Az egyik ilyen cselekménysorozat volt a Kovács testvérek ügye – Kovács Árpád, Kornél és Tivadar, e három fiatal, katonaviselt magánhivatalnok a korszak ismert radikális jobboldali figurái voltak. Céljaik megvalósítása érdekében létrehoztak a KKVSz-en belül egy szűkebb körű alszervezetet,⁶¹ valószínűleg részt vettek többek között az 1921-es szokolhamisításban,⁶² közülük

⁶¹ Serfőző, 1976a: 79.

⁶² Az 1921-ben lelepleződött szokolhamisítás, azaz a hamis csehszlovák korona forgalomba hozatalára tett kísérlet a későbbi, jóval nagyobb nemzetközi visszhangot kiváltó frankhamisítási botrány afféle főpróbájának tekinthető. Az első világháború után, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával annak monetáris struktúrája is összeomlott, remek lehetőség kínálkozott a pénzhamisítók számára.⁶² A hamis csehszlovák koronát forgalomba hozó csoport élén Mészáros Gyula magyar turkológust, néprajztudóst, egyetemi tanárt, a Turáni Társaság tagját találjuk. A szervezet az Osztrák Keresztényszocialista Párt jelentős támogatásával Ausztriában, Grazban hamisította az új csehszlovák állami pénz legnagyobb címletét, az ötszázkoronást. A hamisítók gyakorlatilag azonnal lebuktak, amikor Bécsben, 1921 júliusában 200 darab hamis ötszázkoronást akart forgalomba hozni. Mészároost és egyik segítőtársát,

volt Reismann Jakab zongoragyáros meggyilkolásához, harcoltak a nyugat-magyarországi felkelésben, majd a Nemzeti Múltunk Kulturális Egyesület, a KKV Sz fedőszerve nevében állítólag kulturális célra kezdtek pénzgyűjtésbe, valójában azonban nagyobb mennyiségű robbanószert és lőfegyvereket szereztek be. Eltervezték a kormány megdöntését, számos kormánytag és ellenzéki politikus meggyilkolását, a katonai diktatúra bevezetését, valamint a Dohány utcai zsinagóga felrobbantását is.⁶³ Szervezkedésük persze nem maradt, nem maradhatott észrevétlen a rendőrség előtt sem, és bűntársuk, Czigány Sándor keresztényszocialista fővárosi városatya lakásán a nyomozók 1923 júniusában 18 kilogramm ekrazitot találtak.⁶⁴ A Kovács testvérek azonban magas rangú pártfogókkal bírtak többek között Héjjas Iván és Prónay Pál személyében, egyik legmagasabb rangú protektoruk pedig Andréka Károly⁶⁵ rendőrfőkapitány-helyettes, a politikai

Győrffy Andrást az osztrák hatóságok perbe fogták, de a magyar külügyminisztérium hathatós közbenjárására jelentős összegű óvadék fejében szabadon bocsátották őket. Vö. Ablonczy, 2008: 31–32.

⁶³ Serfőző, 1976a: 80.

⁶⁴ Kovács fivérek szervezkedéséről a sajtó is érzékletesen beszámolt. Pl. [Szerző nélkül]: *Tizennyolc kilogramm ekrazitot találtak Czigány Ferenc pót- városatya lakásán*, Pesti Napló, 1923. június 23.

⁶⁵ Andréka Károly ellentmondásos rendőri vezetői tevékenységéről és a korszak szélsőjobboldali szervezeteihez való kötődéseiről bővebben lásd: Varga, 2015: 51–61. Andréka Károly maga amúgy igen jó példája annak, milyen magasra nyúlhatott az 1920-as években a KKV Sz befolyása, illetve hogy mennyire nem egy önálló, az államtól függetlenül vagy akár annak ellenében működő titkos társaságról, hanem kvázi állami, de legalábbis időnként állami célok szolgálatába állítható szervezetről van szó.

rendőrség vezetője volt, aki számos szélsőjobbaldali szervezetben, így a KKV Sz-ben is tag volt.⁶⁶ A három fivér ellen felmerült a pénzhamisításra irányuló szövetség vádja is, és talán erről tudjuk a legtöbbet – Kovácsék és társaik hamis csehszlovák koronát akartak a felvidéken forgalomba hozni, feltehetőleg diverziós céllal. Megvádolták őket az állam és a társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására irányuló szervezkedéssel is, ám végül bizonyítékok hiányában – feltehetőleg pártfogóiknak hála – valamennyiüket felmentették.⁶⁷ Márffy József, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vezetőjének neve a Kovács-ügyben tanúként merült fel a robbanóanyag rejtegetése kapcsán, és számos adat mutat arra, hogy e radikális jobbaldali, terrorista hajlamú fiatal emberek igen szoros kapcsolatban álltak egymással.

A korszak másik, az ÉME milíciáihoz kapcsolódó, ismert ügye Apor Viktor nyugalmazott pénzügyőr tiszt, tartalékos honvéd főhadnagy, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője nevéhez köthető, akit Márffy Józsefhez és társaihoz szintén szoros kapcsolat fűzött, és akinek neve a bombaperben is felmerült. Apor a korabeli szélsőjobbaldal ismert alakjaként ugyancsak Héjjas és Prónay szűkebb köréhez tartozott, illetve egyik vezetője volt a báró Babarczy Jenő százados által irányított Ehmann-telepi különítménynek. Aport 1923-ban lázadás gyanújával több társával együtt őrizetbe vette a rendőrség, a detektívek augusztus 30-án nagy

⁶⁶ Varga, 2019: 81.

⁶⁷ A Kovács testvérek ügyében hozott ítélet egy másolati példánya fennmaradt Márffy József és társai bombaperének iratai között is. BFL, VII.5.c 16193/1923.

erőkkel ütöttek rajta az ÉME Sörház utca 3. alatti székháza közelében lévő, Csocsó bácsi⁶⁸ névre hallgató kocsmán, miközben a kormány megdöntésére szövetkező milicisták éppen megbeszélést tartottak.⁶⁹ Aportól és társaitól a rendőrség lőfegyvereket, gránátokat és folyékony robbanóanyagot foglalt le.⁷⁰ A vádiratba belekerült az is, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai titkos társaság módjára működtek, és a KKVSz neve is felmerült. Héjjas és Prónay neve természetesen ugyancsak szóba került, mint megbízóké. Prónay, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának korábbi vezetője pedig maga is vallomást tett az ügyben, melyben azt állította, hogy Apor Viktor és társai hazafias célok érdekében tevékenykedtek, az ÉME nemzetvédelmi osztályai pedig a hatóságok által ismert és elismert segédrendőri milíciák, tagjaik pedig semmiféle jogszabályt nem sértettek meg. Még ha az ügyben előállított emberek nagyrészt erdélyiek is voltak, és irredenta gondolatokat fogalmaztak meg egymás között, az irredentizmus semmiképpen sem bűn.⁷¹ Apor ugyanis a jórészt erdélyi menekültekből álló feloszlott szervezet, a Gábor Áron Szövetség⁷² tagjait szervezte be az ÉME milíciái alá, erre még

⁶⁸ A Csocsó bácsi kocsmát egy Topcsagics Mujaga nevű, a forrásokban néha magyarosan Topcsagics Mihály néven szereplő, szerb nemzetiségű ember tulajdonában volt, eredetileg az ő beceneve volt Csocsó bácsi, ahogyan saját vendéglátóhelyét elnevezte.

⁶⁹ Serfőző, 1976a: 82.

⁷⁰ BFL, VII.18.d 1923-03/0418. Apor Viktor és társai pere – A vádirat.

⁷¹ BFL, VII.18.d 1923-03/0418. Prónay Pál vallomása.

⁷² A Gábor Áron Szövetség, teljes nevén az Erdélyi Magyar Székely és Magyar Munkások Gábor Áron Szövetsége a tanácsköztársaság bukása után, 1919-ben alapult hazafias, irredenta egyesület volt, melynek tagjai

megbízólevelet is kapott Héjjas és Prónay aláírásával, vallo-mása szerint pedig az ÉME nemzetvédelmi osztályai a hadsereg kiegészítő alakulatainak voltak tekinthetők.⁷³ A vád Apor és társai ellen az ügyészség intenciója szerint lázadás lett volna, azonban a hasonló cselekményekre jellemző módon még a tárgyalásig sem jutott el. A vizsgálóbíró a rendelkezésre álló adatok, illetve a fegyverek és robbanószerkek birtoklása, valamint a toborzás pusztá ténye alapján nem látta bizonyítotttnak, hogy Aporék a kormány megdöntésére szövetkeztek volna, ezért büntetőeljárás megszüntetését kezdeményezte.⁷⁴ A Budapesti Királyi Főügyészség az Apor Viktor és társai ellen folyó eljárást végül 1924. december 23-ai dátummal szüntette meg.⁷⁵

A valamivel későbbi csongrádi bombamerénylet volt a korszak ugyancsak nagy visszhangot kiváltó antiszemita terrorcselekménye, melyet Piroska János honvéd főhadnagy szervezett. A merénylők 1923. december 26-án, a csongrádi Magyar Király Szálló báltermében, a helyi zsidó nőegylet jóte-konysági rendezvényén a bálozók közé robbanószerkezetet dobtak, amely három embert megölt, további huszonötöt megsebesített. A cselekményben szerepet játszottak még Piroska János testvérei, illetve katonaviselt csongrádi gazdál-

elsősorban a Romániához csatolt Erdélyből a Magyar Királyság területére áttelepült erdélyi magyarok voltak. A kormány több irredenta egyesülettel együtt feloszlatta, tagjai ilyenkor részben átléptek a hasonló egyesületek ernyőszervezeteként is működő Ébredő Magyarok Egyesületébe.

⁷³ BFL, VII.18.d 1923-03/0418. Apor Viktor vallomása.

⁷⁴ BFL, VII.18.d 1923-03/0418. Vizsgálóbírói határozat.

⁷⁵ BFL, VII.18.d 1923-03/0418. A budapesti királyi főügyészség határozata.

codók. Piroska főhadnagy maga készítette el a robbanószerkezetet,⁷⁶ a merénylet végrehajtását bizonyos Bölöni Miklós és Sinkó László vállalták magukra. Sinkó azzal védekezett, hogy Piroska előzőleg azt mondta neki, hogy a bomba csak riadalmokeltésre szolgál, de emberi élet kioltására annak robbanóereje alkalmatlan. Ő mégis vonakodott azt eldobni, amikor éjfélkor odaértek a Magyar Király Szálló elé. Bölöni erre gyávanak nevezte Sinkót, aki cigarettájával meggyújtotta a gyújtózsínort, és behajította a pokolgépet a teli bálterembe. A rendőrség hamarosan elfogta az elkövetőket, akik december 30-án beismerő vallomást tettek. Letartóztatták számos társukat is, csaknem az egész helyi, a kormánypártból kivált fajvédő frakcióval szimpatizáló csoportot, és kiderült, hogy az érintettek nagy része tagja volt az ÉME-nek is. Piroska Jánost, mivel tényleges állományú katonatiszt volt, a Budapesti Hadbírósnak adták át. A nyomozásba bekapcsolódott Diószeghy Sándor, a Belügyminisztérium rendőrséget felügyelő közbiztonsági osztályának vezetője is, és kiderült, hogy a merénylők a Héjjas Iván vezetése alatt álló Alföldi Brigád szegedi alszervezetének is tagjai.⁷⁷ Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, a hadsereg becsültét mentendő, elérte, hogy Piroska főhadnagyot ne tekintsék hivatásos katonának, ezért ő is a polgári büntetőbíróság elé került.⁷⁸ Az ügyet végül a Szolnoki Királyi Törvényszék tárgyalta, a vádlottakat Ulain Ferenc, az ÉME egyik vezetője, a korszak

⁷⁶ Serfőző, 1976a: 98.

⁷⁷ Az eset rekonstruálására leginkább Csongrád megye főispánjának iratai alkalmasak. MNL-CSML-IV-401-a-24/1923.

⁷⁸ Vö. Nemzetgyűlési Napló. 1922–1926/XVIII, 344–345. Idézi: Serfőző, 1976a: 100.

ismert szélsőjobboldali politikusa, többek között Márffy és társai egyik védője képviselte a tárgyaláson, mely felmentő ítélettel zárult. Befolyásos katonai és politikai körök itt is közbenjárhattak a vádlottak megsegítése érdekében, a felmentő ítélet pedig aligha tudható be a véletlennek.⁷⁹

A Márffy József és társai által elkövetett bűncselekmények és az ellenük felhozott vádak

A Márffy-féle bombaügy politikailag terhelt, a per maga pedig politikailag motivált volt,⁸⁰ hiszen a kormány és a kormányzó egyre inkább az Antanttal való viszony rendezésére, külső és belső konszolidációra törekedett. Magyarország a gazdaság talpra állítása céljából egy nagyobb kölcsönt készült felvenni Franciaországtól, így a magyar hatóságokon is igen nagy volt a nyomás, hogy eredményt mutassanak fel számos antiszemita és antantellenes bűncselekmény ügyében.

A dr. Schweinitzer József rendőrkapitány⁸¹ által lefoglalt iratok nyomán a Fővárosi Királyi Büntetőtörvényszék azzal vádolta a nemzetvédelmi milicistákat, hogy azok „eltértek

⁷⁹ Perneki, 1983: 97.

⁸⁰ Zinner, 1989: 166.

⁸¹ Dr. Sombor-Schweinitzer József (1895–1950) jogász, rendőrtiszt, főkapitány-helyettes, 1919-től a magyar államrendőrség budapesti főkapitányságán különböző magas pozíciókat betöltve a Horthy-korszakban végig a magyar politikai rendőrség egyik ismert vezetője volt. Politikai nézeteit tekintve középutasnak tekinthető: idegenkedett a szélsőségektől, keményen fellépett mind a szélsőjobboldali, mint a szélsőbaloldali mozgalmakkal szemben. 1944. március 19. után a Gestapo letartóztatta, és egy német koncentrációs táborba deportálták. A háború után az OSS (az amerikai

a központi nemzetvédelmi céloktól, társadalomellenes támadásokat készítettek elő, az izraelita vallást követő állampolgárok Magyarországon való megmaradását pedig ún. zsidóverések és bombamerényletek útján akarták lehetetlenné tenni.”⁸² Márffy Józsefet és társait továbbá úgynevezett vérbíróság megszervezésével is vádolták, mely a szervezet belső, önkényes bíraskodási szerve volt, és a tagok engedetlensége, kilépése, azaz a paramilitáris alakulat értelmezése szerinti árulás esetén halálos ítélet kiszabására, tehát gyilkosságra is feljogosítva érezhette magát. Márffy ebből kifolyólag megfélemlítéssel, életveszélyes fenyegetéssel vehette rá tettestársait, hogy a merényletek megszervezésében és végrehajtásában működjenek közre. Ennek ellentmond, hogy az iratok nyomán Márffy József belső bíraskodási szerv létrehozására csak 1923. április 14-én adott utasítást,⁸³ amikor a vádban szereplő bűncselekmények jó része már megtörtént.

A bombaper vádlottjai Márffy József banktisztviselőn kívül Szász János leszerelt katona, Marosi Károly vámőr, Radó József fiatalkorú, korábban drogériai eladó, pénzügyőri vigyázó, Horváth-Halas József villanygyári tisztviselő, Vargha Ferenc népjóléti minisztériumi díjnok, illetve ifj. Drenka Béla

katonai titkosszolgálat, a CIA elődszervezete) munkatársaként Himler Márton magyar származású amerikai ezredes segítőtársa volt a magyar háborús bűnösök felkutatásában. Amerikai emigrációban hunyt el 1950-ben. Történetileg értékes feljegyzést hagyott hátra a korabeli szélsőjobboldali szervezetekről, mely forráskiadvány formájában is megjelent: Kovács, 2009a.

⁸² BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú ítélet indoklásának második fejezete, valamint Zinner, 1989: 167.

⁸³ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 233–238.

fővárosi tisztviselő voltak. Még a tárgyalás kezdete előtt rejtélyes körülmények között elhunyt a merényletben a vád szerint közreműködő Kasnyik János géplakatos, akinek halála ugyancsak Márffyra terelte a gyanút. Természetes úton, súlyos tüdőbetegségben elhunyt továbbá a társai által mérnökként ismert, valójában kőműves, de valamiféle vegyészeti ismeretekkel rendelkező Chriaszty István, a bomba feltételezett összeszerelője, illetve szintén elhunyt Herczeg József, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör – a vád szerint a terroristákkal összejárászó – portása.

Az ügyészség Márffy József⁸⁴ mint elsőrendű vádlott ellen az alábbi cselekmények miatt fogalmazott meg vádiratot:

- a.) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság és 23 rendbeli gyilkossági kísérlet miatt, mint tettes;

⁸⁴ Itt említendő meg, hogy Márffy József mint antiszemita közéleti szereplő és terroristagyanús egyén nem volt ismeretlen a hatóságok előtt. 1923-ban három, szintén radikális jobboldali, s ugyancsak az ÉME-hez köthető fiatalember, a Kovács testvérek, Tibor, Kornél és Sándor elhatározták, hogy Vázsonyi Vilmos, Rupert Dezső és Sándor Pál nemzetgyűlési képviselőket meggyilkolják, a kormányt pedig erőszakkal eltávolítják helyéből, illetve a Dohány utcai zsinagógát is fel akarták robbantani. A robbantáshoz szükséges ekrazitot már be is szerezték, de a szervezkedést a Hetényi Imre vezette politikai rendőrség még időben leleplezte, Márffy neve pedig bűnsegédként itt is felmerült, egy rövid időre le is tartóztatták, de végül bizonyíték hiányában kiengedték. Az Új Nemzedék című napilap Márffy József nevét is leközlölte, mint lehetséges közreműködő, ezért Márffy 1923 szeptemberében személyesen kereste fel és gumibottal bántalmazta Cavallier József főszerkesztőt. Vö. Serfőző, 1976a: 78–82.

b.) a Budapesti Királyi Törvényszék Koháry utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint felbujtó;

c.) a Budapest VIII. kerület, Reviczky utca 6. számú ház kapujában bomba elhelyezésével 1923. november 16-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettes;

d.) Rassay Károly és Miklós Andor címére bomba küldésével, 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint felbujtó;

e.) 1923 novemberében az újpesti ortodox zsinagóga ellen tervezett merénylet;

f.) 1923 októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettes;

g.) a nemzetgyűlés elnökéhez, a Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi kövétéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 büntette miatt, mint tettes.⁸⁵

Marosi Károly másodrendű vádlott ellen az alábbi vádakat fogalmazta meg az ügyészség:

a.) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság és 23 rendbeli gyilkossági kísérlet büntette miatt;

⁸⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. A vádirat.

b.) Rassay Károly és Miklós Andor címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt;

c.) 1923 novemberében az újpesti ortodox zsinagóga ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettes;

Radó József harmadrendű vádlottat az ügyészség az Erzsébetvárosi Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett 8 rendbeli gyilkosság és 23 rendbeli gyilkossági kísérlet büntette miatt, mint tettest vádolta.

Szász József negyedrendű vádlottal szemben az alábbi vádpontokat fogalmazták meg:

a.) az Erzsébetvárosi Polgári Demokrata Körben 1922. április 2-án elhelyezett pokolgép felrobbantásával elkövetett gyilkosság 8 és gyilkosság kísérletének 23 büntette miatt, mint bűnsegéd;

b.) Rassay Károly és Miklós Andor címére bomba küldésével 1923. február 20-án megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettes;

c.) a nemzetgyűlés elnökéhez, a Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel elkövetett hatóság elleni erőszak 3 büntette miatt, mint bűnsegéd.

Horváth-Halas József ötödrendű vádlottat a budapesti királyi törvényszék V. kerület, Koháry utca 3. számú kapujában bomba elhelyezésével 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint tettest vádolta az ügyészség.⁸⁶

⁸⁶ BFL, VII.5.c 16193/1923. A vádirat.

Vargha Ferenc hatodrendű vádlottat az alábbi vádpontokkal szembesítették:

- a.) a budapesti királyi törvényszék V. kerület, Koháry utca 5. számú kapujában bomba elhelyezésével, 1922. augusztus 22-én megkísérelt gyilkosság büntette miatt, mint bűnsegéd;
- b.) 1923 októberében a cseh követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette miatt, mint tettes.

Kiss Ferenc hetedrendű vádlottal szemben az 1923 októberében a csehszlovák követség ellen gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntetében, mint tettes ellen emelt vádat az ügyészség.

Ifj. Drenka Béla nyolcadrendű vádlott csupán azzal, a többihez képest viszonylag enyhe váddal nézett szembe, hogy a nemzetgyűlés elnökéhez, a Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitányához és a Francia Köztársaság magyarországi követéhez 1923. november 17-én intézett levelekkel bűnsegédi minőségben hatóság elleni erőszak büntettét követte el.⁸⁷

A vádirat csoportosításának megfelelően a bíróság először az újpesti zsinagóga elleni pogromkísérletet tárgyalta, mely szerint Péter Tivadar és Salló János fiatalkorú vádlottak⁸⁸ Márffy József rábeszélésére, felbujtására elhatározták, hogy kiutaznak Újpestre, és a zsinagógából istentisztelet után kijövő

⁸⁷ BFL, VII.5.c 16193/1923. A vádirat.

⁸⁸ Ügyüket korábban a Fiatalkorúak Bírósága tárgyalta, végül mindkettőjüket felmentették. BFL, VII.5.c 16193/1923.

zsidókat válogatás nélkül inzultálják, megverik. A két fiatalember tervezett antiszemita akcióját nem hajtotta végre, helyette ironikus módon inkább betértek egy kocsmába. Márffy Józsefet itt, mint a csoport szervezőjét és a végül is végre nem hajtott antiszemita akció értelmi szerzőjét vádolták.

A Koháry utcai Királyi Törvényszéki palota elleni merénylet tervét Márffy József állítólag először 1922 augusztusában kezdte el tervezni, noha Marosi Károly vádlott vallomása szerint korábban az is megfordult a fejében, hogy a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságát kellene felrobbantani.⁸⁹ A merénylők a bombát végül is Budára, a Pestvidéki Királyi Törvényszék épületéhez szállították, ám mivel azt tapasztalták, hogy túl sok ember áll a kapuban, ezért inkább visszavitték azt az értelmi szerző, Márffy József lakására. Végül is a bombát a Koháry utcai fogház kapujában helyezték el 1922. augusztus 22-én. Már a gyújtózsínórt is meggyújtották, de azt a házmester és felesége, valamint az épület előtt őrt álló rendőr szerencsésen eloltották, így a szerkezet nem robbant fel. Nesz Károly,⁹⁰ az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályához kötődő, tényleges állományú katona, aki ellen párhuzamosan katonai büntetőeljárás is folyt, a Márffy-perben is tanúskodott, vallomásában pedig elmondta, hogy ezt a bombát valószínűleg Márffy József fürdőszobájában készítették, ő ugyanis járt Márffy lakásán, a

⁸⁹ Zinner, 1989: 169; BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú ítélet, 52.

⁹⁰ Nesz Károly később, az 1930-as években – nem megfelelő módon – a Magyar Nemzetiszocialista Pártban, illetve Nyilaskeresztes Pártban vállalt vezető szerepet. Vö. Karsai, 2016: 492.

fürdőszobából pedig zajt halott, a helyiségbe azonban nem engedték be.⁹¹

A nyomozó hatóságok és a bíróság feltételezése szerint Márffy 1923 első felében azt is eldöntötte, hogy mindenképpen megghiúsítja a franciák által Magyarországnak nyújtott kölcsön tervét, hogy ezzel álljon bosszút a szerinte egyre inkább az ÉME ellen fellépő Bethlen-kormányon, ezt pedig oly módon akarta végrehajtani, hogy a francia követség, vagy valamely kisantant állam diplomáciai képviselte ellen bombamerényletet követ el. A vegyészethez konyító, a tárgyalás előtt természetes úton elhunyt – súlyos tuberkulózisban szenvedő – Chriaszty Istvánnal együtt készítették el a bombát, melyet 1923. november 26-án helyeztek el a francia követség Reviczky utcai épülete elé. A gyújtószerkezet hibája miatt azonban ez a bomba sem robbant fel.

A vád szerint Márffy, Chriaszty, Marosi, Szász és a később elhunyt Bekő Zoltán 1923 februárjában arra is szövetkeztek, hogy Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő lakására, valamint Miklós Andor hírlapíró szállodai szobájába juttatnak el olyan becsomagolt nyeles kézigránátokat, amelyek a csomag kibontása után felrobbannak. A robbanó küldeményeket kézbesítették is, de Rassay felesége nem engedte a csomagot felbontani, értesítette a rendőrséget, a Miklós Andornak szánt robbanó küldemény pedig felbontás előtt szintén a rendőrségen kötött ki.

Végül „101-es bizottság” aláírással életveszélyes fenyegető levelek jutottak el a magyar nemzetgyűlés elnökéhez, a

⁹¹ Zinner, 1989: 169.

francia követségre és a Budapesti Rendőr-főkapitányságra, melyekben a névtelen szerző halálosan megfenyegette Bethlen István miniszterelnököt, amiért az megítélése szerint jelentős engedményeket tett az Antantnak a genfi konferencián, s ugyancsak életveszélyes fenyegetést kaptak Nádossy Imre országos és Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitányok, amiért a kormány politikáját támogatták, illetve a francia követség diplomatáira is, mert azok nem mások, mint a „magyarokon élőködő rablók”.⁹²

A helyzetet bonyolította, hogy a tárgyaláson Márffy József terhére rótt bűncselekmények elkövetése idején éppen nemzetgyűlési választásokat tartottak, az ÉME igen erős társadalmi-politikai szervezetként pedig a választásokba is igyekezett beavatkozni, illetve segítségére a széles körű mozgósítás terén a kormánypárt is számított. Márffy állítólag igyekezett a IX. kerületi nemzetvédelmi csoportot függetleníteni az ÉME Országos Központi Igazgatóságától, és közölte az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályával, hogy csak Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok utasításait ismeri el, de az ÉME Igazgatóságához, melyet abban az időben Pálóczi Horváth István vezetett, teljes bizalmatlansággal viszonyul.⁹³ Ez igen egyértelműen utal Prónay és Héjjas a Márffy József és csoportja által elkövetett bűncselekményekben való érintettségére.

⁹² BFL, VII.5.c 16193/1923. A vádirat.

⁹³ Zinner, 1989: 170.

A bombaper főtárgyalása, 1924. november 18–december 13.

Márffy József és társai bombaperének elsőfokú főtárgyalás-sorozata 1924. november 18-án kezdődött. A vádlottak egy jó része ilyenkor már egy ideje előzetes letartóztatásban volt, a fogházból vezették őket a bíróságra.⁹⁴ Kiss Ferenc vádlott, aki a nyomozat szak folyamán eltűnt, nem jelent meg a bíróság előtt. A vádlottak és a vádpontok részletes ismertetése után az ügyész indítványozta a fiatalok ifj. Drenka Béla szabadlábon lévő vádlott vizsgálati fogságba helyezését, ugyanis a per egyik tanúját, Sebestyén Ferenc műszerészt az Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának tájékoztatása szerint előző nap életveszélyesen megfenyegették, amennyiben Márffyra és társaira vall, a két fiatalember egyike pedig erősen hasonlított a vádlottra. A törvényszék a vádlott vizsgálati fogságba helyezésére vonatkozó indítványt elutasította, ugyanis nem látta bizonyíthatónak, hogy ifj. Drenka Béla valóban befolyásolni próbálta volna a tárgyalás menetét, és valóban ő lett volna a két azonosítatlan személy egyike, akik Sebestyén Ferenc tanút megfenyegették.⁹⁵ Langer Jenő elnök ezek után megállapította, hogy Chriaszty István vádlott az elé terjesztett hiteles anyakönyvi kivonat alapján 1924. október 1-jén valóban elhunyt, ezért vele szemben a királyi törvényszék a büntetőeljárást megszüntette.⁹⁶

Ezután vallomástételre szólították az elsőrendű vádlottat, Márffy Józsefet, aki a vádat megértette, ám ártatlannak

⁹⁴ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 5–8.

⁹⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 9–11.

⁹⁶ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 12.

vallotta magát. Előadta, hogy az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vezetését még a királypuccs megtörténte előtt (tehát 1921-ben) bízták rá, és hogy a nemzetvédelmi osztály tudomása szerint katonai jogállású szervezet volt, mely a honvédelmi minisztérium tudtával és engedélyével működött. Strengel Vilmos javaslatára Márffy Józsefet Vass Titusz honvéd százados jelölte ki a nemzetvédelmi osztály parancsnokául. A vádlott állítása szerint sem az időközben öngyilkosságot elkövetett Kasnyik János, sem pedig Szász József nem tartozott a szűkebb baráti társaságába az ÉME-n belül, Marosi Károly 1922 márciusában lett a helyettese a nemzetvédelmi osztályban, Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottakat pedig az erzsébetvárosi bombamerénylet megtörténtekor, 1922 áprilisában még nem ismerte. Márffy ezután, mikor az elnök azzal szembesítette, hogy adatok merültek fel arra vonatkozóan, hogy ő volt a merénylet értelmi szerzője, kitérő választ adott, és előadta, hogy a rendőrségen csúnyán összeverték, amit jelentett dr. Kovács Péter fogház-ügyésznek is.⁹⁷ Az elnök erre felolvastatta dr. Ötvös József

⁹⁷ Márffy József és társai a főtárgyalás során folyamatosan azt állították, hogy a rendőrségen veréssel, éheztetéssel csikarták ki belőlük a beismerő vallomásokat, és bár nyilván nem tudhatjuk biztosan, ebből mennyi igaz, figyelembe véve, hogy Schweinitzer József vezette a nyomozást, akár kétségek is felmerülhetnek a vádlottak kényszervallatását illetően, nem csupán a fogházorvos véleménye alapján. Schweinitzer Józsefről ugyanis több forrásban fennmaradt, hogy bár a politikai rendőrség középutas, konzervatív elveket valló vezetőjeként mind a szélsőbal, mind pedig a szélsőjobboldali politikai erők ellen erélyesen fellépett, a gyanúsítottakkal való embertelen bánásmódot sosem kedvelte, és saját beosztottjai körében is szóvá tette. Vö. Varga, 2015: 209–211.

fogházorvos 1923. december 9-ei keltezésű jelentését, mely szerint Márffy József vádlotton nem volt található komoly fizikai bántalmazásra utaló nyom. Az elnök kérdésére Márffy előadta, hogy a robbantásos merénylet iránt különösebben nem érdeklődött, mikor értesült róla, az újpesti zsinagóga ellen tervezett merényletről pedig a vizsgálóbíró előtti kihallgatáson hallott először.⁹⁸ A bíróság előtt tanúként megjelent dr. Kovács Péter fogházügyész is, aki előadta, hogy Márffy József valóban jelezte neki, hogy a rendőrségen bántalmazták, de erre utaló bizonyítékok valóban nem álltak rendelkezésre. Márffy József vádlott ismét előadta, hogy a rendőrségen hányszor és hogyan bántalmazták, de az elnök jelezte neki, hogy majd az illető rendőrségi tisztviselőkkal is szembesítik, és akkor részletesen hangot adhat ez irányú sérelmeinek.⁹⁹

A bíróság ezt követően vallomástételre idézte Szász József vádlottat, aki ugyancsak előadta, hogy a vádat megértette, bűnösnek azonban nem vallja magát. Szász előadta, hogy véleménye szerint az egész eljárás nem más, mint koncepciósszerű, és Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes Szász megítélése szerint mindenképpen az Ébredő Magyarok tagjai között kívánta megtalálni a merénylőket. A vádlott bevallása szerint 1922 elején ismerte meg Márffy Józsefet, de nem volt az alárendeltje, helyettese, lévén az ÉME egy másik szervezeti egységét, annak IX. kerületi sportosztályát vezette. Állítása szerint az erzsébetvárosi bombamerényletről semmit nem tudott, és bár járt Márffy József lakásán több ízben, ám az,

⁹⁸ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 18–20.

⁹⁹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 20–27.

hogy ott tervelték volna ki a merényletet és készítették volna el a pokolgépet, nem más, mint Hetényi főkapitány-helyettes koholmánya. Szász a korábban a rendőrségen és a vizsgálóbíró előtt tett tagadó vallomásait fenntartotta, és megismételte, hogy minden vád csak Hetényi Imre és Schweinitzer József agyában született meg. Azt állította, Radó Józsefet korábban nem ismerte, hiába állította Radó, hogy ismerték egymást. Chriaszty Istvánt és Marosi Károlyt az ÉME tagjai közül saját bevallása szerint valóban ismerte, az időközben elhunyt Kasnyik Jánost azonban ugyancsak nem ismerte. Hetényi Imre két hét fogvatartás után állítólag azt mondta Szásznak, „Héjjas és egész bandája már le van fogva”, ezért beszélhetne, amire ő állítólag azt felelte Hetényinek, semmit nem tud Héjjas Ivánról. Hetényi állítólag alkut ajánlott Szásznak, mely szerint előnyösebb elbánásban lesz része, ha beismerő és másokra terhelő vallomást tesz.¹⁰⁰

Az elnök kérdésére ezután Márffy József előadta, hogyan szembesítette vele Schweinitzer József rendőrkapitány Radó Józsefet. Állítása szerint itt mutatták be őket egymásnak, Radó pedig csak a nyomozók többedik, gúnyos felszólítására volt hajlandó azt mondani, hogy felismeri Márffyt. Márffy a bíróság előtt azt állította, Radó József tudomása szerint nem is volt tagja az ÉME nemzetvédelmi osztályának, és a rendőrség félemlítette vagy vesztegette meg, hogy olyan vallomást tegyen, amilyet. Langer Jenő elnök szembesítette Márffyt egy komoly bizonyítékkal, mégpedig egy Radó József nevére

¹⁰⁰ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 27–43.

kiállított ÉME nemzetvédelmi bajtársi igazolvánnyal, melyet Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy, ÉME-csoportvezető állított ki 1923. július 26-án. Márffy erre azt állította, Apor főhadnagy az ÉME egy másik szervezeti egységét vezette; Budapesten volt tíz, egymástól függetlenül működő nemzetvédelmi osztály, Radó egy másiknak éppenséggel tagja is lehetett, de a IX. kerületinek nem volt a tagja. Márffy szerint Kasnyik János sem volt sem az ÉME, sem azon belül a nemzetvédelmi osztály tagja. Márffy azt is állította, hogy Chriaszty István soha nem volt katona, így a robbanóanyagokhoz sem értett, ezért a bomba elkészítésében sem működhetett közre úgy, ahogyan azt a vádokban megfogalmazták.¹⁰¹

A tárgyalás rövid szünet után folytatódott, amikor is Marosi Károly vádlott tett vallomást. Ő is saját ártatlanságát bizonygatta, illetve a rendőrségi fogdán történő verésről és éheztetésről számolt be. Állítása szerint Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes őt is megfenyegette, beismerő vallomását csak ennek hatására tette, s a vizsgálóbíró előtti meghallgatáson is csak ennek hatására tartotta fenn. Marosi a tárgyaláson ezt követően gyakorlatilag sírva fakadt, és elmondta, milyen válogatott kínzásokkal és lelki terrorral csikarták ki belőle a nyomozók a beismerő vallomást. Az elnök Marosit is szembesítette Ötvös József fogházorvos véleményével, mely szerint rajta sem voltak találhatók komolyabb külsérelmi nyomok. Marosi később előadta, hogy 1922 tavaszán még nem volt tagja az ÉME nemzetvédelmi osztályának, ekkoriban főleg politikai tevékenységet folytatott a közelgő

¹⁰¹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 45–50.

nemzetgyűlési választások előtt, s elsősorban Buday Dezső¹⁰² nemzetgyűlési képviselőnek – az ÉME későbbi elnökének – igyekezett segítségére lenni, hogy újra mandátumot nyerhesen. Radó Józsefet pedig a Rogátsy-féle drogériában ismerte meg, ahol mindketten eladóként dolgoztak. A bomba elhelyezésének idején, 1922. április 2-án állítása szerint Payer István-nál járt Megyeren, a bomba felrobbanásakor, 1922. április 3-án pedig állítása szerint az ÉME IX. kerületi helyiségében tartózkodott, és innen ment haza este több bajtársával.¹⁰³

A per főtárgyalása 1924. november 19-én folytatódott. Márffy József folytatta reflexióit vádlott-társai vallomásait illetően. Előadta, hogy megítélése szerint a rendőrség gyakorlatilag minden vádlottat kényszervallatásnak vetett alá. Marosi Károly ezt szintén megerősítette a bíróság előtt. Ezután Radó József vádlott vallomása következett, aki ugyancsak előadta,

¹⁰² Buday Dezső (1868–1932) mérnök, radikális jobboldali politikus. A József Műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, ismereteit nyugat-európai (svájci, franciaországi és németországi) tanulmányútja során egészítette ki. A Tisza folyó szabályozásánál (1890–1910), majd a Duna szabályozási munkálatainál ármentesítő és belvízmérnök (1910-től), később a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. (BSZKRT) igazgatója. A Keresztény Nemzeti Egység Pártja, majd a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt programjával nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő volt 1922 és 1932 között. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapító tagja, az 1920-as években elnöke. A két világháború között a magyarországi antiszemita mozgalmak egyik vezetője, sajátos elképzelései szerint az antiszemitizmus erősödése lett volna szükséges a zsidóság teljes asszimilációjához. Mérnök-ként elsősorban árvíz- és belvízvédelmi műtárgyak tervezésével foglalkozott. 1932-ben hunyt el Budapesten.

¹⁰³ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 52–59.

hogy korábbi, vádlott-társait terhelő vallomását veréssel és éheztetéssel kényszerítette ki tőle a rendőrség. Állítása szerint Schweinitzer József rendőrkapitány lerajzoltatta vele, hogyan is nézett ki az a doboz, melyben a robbanószerkezetet az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe vitték, de amit lerajzolt, azt csak a rendőrkapitány irányítási szempontjai alapján, megtört lelkiállapotban vetette papírra. Radó vádlott azt is elmondta, hogy Marosi Károly nem mondott neki olyat, hogy tudja, kik a merénylők, hiába állította ezt korábbi vallomásában. Radó azt is hozzátette, hogy Marosi Károllyal együtt a Rogátsy-féle drogériában volt eladó, és onnét gyakran vitt rendelésre csomagot az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe, és mivel a kör tagjai között az üzletnek sok megrendelője volt, emiatt komoly helyismerettel rendelkezett az épületben, de a merényletchez semmi köze. Márffy József vádlott felszólította Radó Józsefet, hogy nyilatkozzon az Apor Viktor által számára kiállított ÉME-igazolványról, mert állítása szerint Radó továbbra sem volt a IX. kerületi nemzetvédelmi osztály tagja, és megisméltelte, hogy Radó Józsefet és Kasnyik Jánost sem ismerte a merénylet idején. Marosi Károly a felé intézett kérdésekre azt adta elő, hogy Radó József kétszer is járt az ÉME-ben, szeretett volna beiratkozni, de nem vették fel, mert még fiatalokú volt. Marosi azt is elismerte, hogy Radó valóban hordott fel csomagokat a Demokrata Körbe a Rogátsy-drogéria küldönceként. Az elnök tíz perc szünetet rendelt el.¹⁰⁴

A szünet után számos, a merénylet elkövetésekor az Erzsébetvárosi Demokrata Körben jelenlevő sértett, többek

¹⁰⁴ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 60–71.

között Balassa Gyula, Ledner Mór, dr. Patai Sándor, Váradi Győző, Szász László, Katona Béla, Spitzer Béla, dr. Maros Mór, Grünfeld Miksa, Lengyel Ödön, Elek Bernát, Kemény Géza, Goldfinger Gábor, Császár Lipót, Aczél Gyula, valamint Ulrich Mátyás egybehangzó vallomásuként adták elő, hogy a merénylet elkövetésekor jelen voltak, és a robbanásból kifolyólag különböző súlyosságú sérüléseket szenvedtek.¹⁰⁵

A főtárgyalás következő napjára 1924. november 20-án került sor, s Rosenauer Károly MÁV-művezető, Kasnyik János időközben elhunyt vádlott egykori főnöke vallomásával folytatódott. Előadta, hogy Kasnyikot ügyes, szorgalmas munkásnak ismerte, és beszámolt róla, hogy kollégájuk, egy bizonyos Masirevits János az erzsébetvárosi merénylet napján este látta a tetthely közelében, a Dohány utcában. Kasnyik János a merénylet másnapján, 1922. április 4-én már nem ment be munkahelyére dolgozni, a MÁV villamosműhelye pedig egyszerűen törölte őt dolgozói névjegyzékéből. Ezután következett Masirevits János géplakatos vallomása, aki előadta, hogy nem emlékszik arra, hogy Rosenauer Károlynak olyasmit mondott volna, hogy látta Kasnyikot a merénylet napján a Dohány utcában. Előadta, hogy Kasnyik Jánost közletről nem ismerte, de benyomása szerint szorgalmas, megbízható fiatalember volt, politikáról sosem beszélt, arra sosem utalt, hogy tagja lenne az ÉME-nek vagy más egyesületnek, pártnak. Arra a kérdésre, hogy Kasnyik a műhelyben elkészíthette-e a bomba elhelyezésére használt pléhdobozt, bizonytalan választ adott.¹⁰⁶

¹⁰⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 72–84.

¹⁰⁶ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 84–88.

Kasnyik Anna, az elhunyt Kasnyik János nővére tanúvallomásában arról számolt be, öccse munka után korán járt haza, társaságba keveset járt, szabadidejét elsősorban tanulással töltötte, szerzetespapnak készült. A merénylet napján, 1922. április 3-án is délután fél négykor hazatért, ám estefelé családjának azt mondta, elmegy valakihez egy könyvért, ezt követően többé nem látták. Kasnyik János az ÉME-nek vagy más politikai szervezetnek nővére tudomása szerint sem volt tagja, Márffy Józsefet és társaságát nem ismerte, és amikor holtan kifogták a Dunából, csak egy betegsegélyező igazolványt találtak nála.¹⁰⁷ Kasnyik Mária, az elhunyt Kasnyik János másik nővére nagyjából hasonló vallomást tett a bíróság előtt. Annyit elmondott, hogy öccse többször panaszkodott, hogy nehezen ment neki munka mellett a tanulás, és talán ezért követett el öngyilkosságot, de ebben nyilván nem lehet senki bizonyos.¹⁰⁸

A következő tanú Payer István római katolikus plébános, Radó József vádlott anyai nagybátyja volt. Ő előadta, hogy unokaöccse rossz társaságba keveredett, édesanyjával erőszakos természetűvé vált, és feltételezése szerint idősebb drogériai eladó kollégája, Marosi Károly a felelős a fiú erkölcsi romlásáért, illetve az ÉME-be való belépéséért. Unokaöccse ÉME-igazolványát azonban soha nem látta. Payer vallomása szerint Radó József egy alkalommal, 1922 júniusában Marosi-val együtt eltűnt, mégpedig illegálisan szöktek át Csehszlovákiába Radó akkor még ott élő édesanyjához. Radó az édes-

¹⁰⁷ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 88–92.

¹⁰⁸ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 92–95.

anyjától pénzt követelt és revolverrel fenyegette meg, Marosi Károly pedig állítólag házassági ajánlatot tett Radó anyjának. A tanú megerősítette azt is, hogy 1922. április 2-án találkozott Marosival a mise után, és együtt jöttek villamossal Pest felé; valamivel 11 óra után váltak el. Payer István előadta azt is, hogy benyomása szerint a letartóztatása után Radó Józsefet a rendőrségen nem bántalmazták komolyabban, amikor meglátogatta a vizsgálati fogságban, s nem verés miatt, hanem inkább valamiféle lelki teher miatt volt megtörve. A tanú arról is beszámolt, hogy a rendőrnnyomozók Radó anyjának állítólag azt mondták, ha fia Marosi ellen vall, nem lesz bántódása. A védelem kérdésére Payer István azt válaszolta, unokaöccse Márffy Józsefet vagy Szász Józsefet sosem említette név szerint.¹⁰⁹

Ezután özvegy Radó Antalné, Radó Antal édesanyjának vallomása következett, aki előadta, hogy fia hazudozó, dicsekvő természetű volt, sok probléma volt vele. Természetének alakulásában apja halála játszhatott közre; a fiú fogékony-ságot mutatott a nacionalista eszmék iránt. Radó Antalné az erzsébetvárosi bombamerényletről nem tudott, a trianoni békeszerződés folytán Csehszlovákiához csatolt lakóhelyéről, Érsekkétyről csak 1922. április végén költözött át Magyarországra. Előadta, hogy csehszlovákiai látogatása alkalmával fia valóban fegyvert fogott rá és pénzt követelt, de ez a kitörés komolytalan volt, a fiú később bocsánatot is kért érte, valamint azt is elmondta, hogy a rendőrségen valóban azt mondták neki a nyomozók, a fiának az lesz a legjobb, ha

¹⁰⁹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 96–109.

Marosi Károlyra nézve terhelő vallomást tesz, mert Marosi és társai esetleg meg akarják gyilkolni Radót. Állítása szerint Marosi Károly sosem tett arra való célzást, hogy meg akarná kérni a kezét, Marosival mindössze kétszer találkozott.¹¹⁰

Rogátsy Kálmán gyógyszerész, drogériatulajdonos, Radó és Marosi egykori főnöke tanúvallomásában előadta, hogy Marosi Károly 1921 áprilisa és 1922. április 15. között állt üzlete alkalmazásában. Állítása szerint Radó és Marosi nagyon közeli, már-már rendellenesen mély barátságban álltak, s arra célzott, a két fiatalember között talán homoszexuális kapcsolat állt fenn. Radó több alkalommal kimaradt a munkahelyéről, Marosi pedig többször használta Rogátsy írógépét az ő határozott tiltása ellenére. Egyszer, az eset után 4-5 nappal, záráskor Radó és Marosi állítólag beszélgettek az Erzsébetvárosi bombamerényletről az üzletben, Marosi nevetett, Rogátsy Kálmán pedig arra következtetett, hogy Marosinak talán köze lehetett a merényletnek. Rogátsy azt is előadta, hogy tudomása szerint nem küldtek soha csomagot üzletéből az Erzsébetvárosi Demokrata Körbe, mire Radó ezt az elnök kérésére következetesen tagadta, és kitartott amellett, hogy ő oda gyakran kézbesített megrendeléseket a drogériából. Rogátsy előadta továbbá, hogy maga is jelen volt ez Erzsébetvárosi Demokrata Kör ellen intézett merényletkor, ahová ő is bejáratos volt, és hogy tudomása szerint a körbe csomagot kézbesítő futár legfeljebb a portásnál adhatta volna le a csomagokat: ahhoz, hogy valaki felmehessen a klubhelyiségbe, rendszerint igazolványt kértek. Rogátsy ily módon

¹¹⁰ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 110–116.

kizártnak tartotta, hogy alkalmazottai járhattak volna a merénylet helyszínén, és ebből kifolyólag komoly helyismerettel rendelkeztek volna. Marosi a tanúvallomás után kifakadt, és hazug, jellemtelen embernek nevezte egykori főnökét, célozva annak zsidó származására, emiatt az elnök rendreutasította. Ezután az elnök szünetet rendelt el.¹¹¹

A tárgyalás dr. Elek Hugó ügyvéd, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör igazgatója kihallgatásával folytatódott, aki a vádlottakkal való szembesítéskor ismételten felismerte Márffy Józsefben azt a fiatalembert, aki a robbantásos merényletet megelőzően, 1922. április 3-án déli 12 óra tájban érdeklődött a kör székházában, meg lesz-e tartva az aznap estére tervezett összejövetel. Márffy a szembesítéskor következetesen tagadott, és azt állította, a kérdéses időben munkahelyén, a Magyar Iparbankban tartózkodott. Elek Hugó tanú a védők keresztkérdéseire is fenntartotta azon vallomását, miszerint aznap egyértelműen Márffy József vádlottat látta, és nem valaki más.¹¹²

A következő megidézett tanú Ruszkó Margit volt, akinek viszonya volt Szász József vádlottal, és a bíróság szembesítette a rendőrség előtt korábban tett azon vallomásával, mely szerint a merénylet előtt Szász homályos célzásokat tett egy majdan bekövetkező nagy horderejű eseményre antiszemita felhanggal: „röpködni fognak innen a zsidók”. Szász József vádlott a barátnőjével való szembesítéskor azt állította, ezt a közalgó, 1922-es nemzetgyűlési választásokra és a liberális (értsd: az ébredők értelmezése szerint zsidó vagy

¹¹¹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 116–126.

¹¹² BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 127–140.

zsidó érdekeket kiszolgáló) képviselők parlamentből való kiszorulására értette.¹¹³

Sebestyén Ferenc géplakatos tanúvallomásaiban előadta, hogy a tárgyalás előtti napon két biciklis fiatalember életveszélyesen megfenyegette, ha Márffy és társaira mer vallani. Előadta, hogy a merénylet előtti időszakban úságkihordóként dolgozott, lapokat vitt többek között az Erzsébetvárosi Demokrata Kör épületébe is, és 1922. április 1-jén, szombaton arra lett figyelmes, hogy Herczeg József, a vád szerint a robbantókkal összejátszó portás a lépcsőházban egy számára ismeretlen fiatalemberrel fűtőtestekről beszél. Ebben a számára akkor még ismeretlen fiatalemberben Sebestyén Ferenc ugyancsak felismerte Márffy Józsefet. Márffy József a szembesítés után követelte a bíróságtól, hogy mutassák be a bizonyítékot, mely szerint a kérdéses időpontban ő Kismegyeren,¹¹⁴ Budapesttől 130 kilométerre tartózkodott, ennek azonban az elnök nem adott helyt.¹¹⁵

A következő meghallgatott tanú Schwartz Károly, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör kertésze volt, aki ugyancsak előadta, hogy a merénylet napján déltájban egy előtte addig ismeretlen fiatalember kérdezősködött az udvaron, vajon megtartják-e az estére tervezett rendezvényt. Schwartz azonban azt állította, nem ismeri fel ennyi idő után biztosan Márffy József vádlottat.¹¹⁶

¹¹³ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 141–142.

¹¹⁴ Kismegyer a Horthy-korszakban önálló település volt Veszprém vármegyében, ma Veszprém városrésze.

¹¹⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 143–149.

¹¹⁶ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 149–151.

A tanúkihallgatás Salló János és Péter Tivadar, az újpesti zsinagóga ellen Márffy irányításával merényletet tervezett két fiatalkorú tanú meghallgatásával folytatódott, akiknek ügyét a fiatalkorúak bírósága külön tárgyalta. A két fiatalember beszámolt a nemzetvédelmi osztály működéséről, az ottani irredenta és antiszemita hangulatról, valamint Márffy József akkori parancsnok ilyen felhangú előadásairól. A zsinagóga ellen tervezett, de végre nem hajtott merényletet beismerték, Márffyra lényegében terhelő vallomást tettek, mint felbujtójukra.¹¹⁷

A főtárgyalás 1924. november 21-én folytatódott. A bíróság a csoportokra tagolt vádakat újra ismertette, ezúttal ismét Márffy Józsefet szembesítették azzal, hogy vádlottja a Koháry utcai törvényszéki palota, valamint a francia és a csehszlovák követség elleni bombamerényleteknek. Márffy azt nyilatkozta, a vádat megértette, de bűnösnek ezekben a vádpontokban sem érzi magát, sőt, kijelentette, hogy 1923. augusztus 20-án, a Koháry utcai bombamerénylet idején Budapesttől távol, Pannonhalmán, két nappal később, augusztus 22-én pedig emlékei szerint Kismegyeren tartózkodott. Márffy továbbá ismét előadta, hogy a rendőrségen több ízben bántalmazták, úgy kényszerítették beismerő vallomásra. Korábban beismerte ugyan a francia követség elleni bombamerénylet elkövetését, de ezt is csak rendőrségi kényszer hatására tette. Az elnök megállapítása szerint igen gyanús volt, hogy a

¹¹⁷ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 152–161.

vádlottak ennyire hasonló vallomásokat tettek, és nem zárta ki, hogy esetleg még a fogházban is összebeszéltek valahogyan.¹¹⁸

Ezután következett Horváth-Halas József vallomása, aki elmondta, hogy az ellene felhozott vádakát megértette, ellenben bűnösnek ő sem érzi magát. Ugyancsak azt adta elő, hogy a rendőrségen kényszer hatása alatt tett beismerő vallomást, amelyet a bíróságon visszavont.¹¹⁹

A következő vádlott, Vargha Ferenc a bíróság előtt szintén azt nyilatkozta, hogy az ellene felhozott vádakát megértette, ám bűnösnek nem érzi magát, és előadta, hogy a rendőrségen őt is több ízben bántalmazták. Azt azonban beismeri, hogy ekrazit robbanóanyag volt a birtokában, és azt barátnője, Igaz Lujza lakásán helyezte el. Vargha vádlott ezután előadta, hogy Márffy Józseffel alapvetően rossz viszonyban voltak, az ekrazit pedig a még a nyugat-magyarországi felkelés idejéből származott. Állítása szerint Kiss Ferenc és Nesz Károly meg akarták tőle vásárolni az ekrazitot, de arról nem volt szó, hogy bombát akartak volna belőle készíteni. Az elnök felolvastatta az időközben elhunyt Chriaszty István beismerő vallomását a bombakészítésről, melyre Márffy József elsőrendű vádlott azt nyilatkozta, benyomása szerint a rendőrség ezt is csak kényszerrel csikarta ki.¹²⁰

Ezután Márffy József és a védők folyamatos bekiabálásokkal zavarták meg a tárgyalás menetét, és Márffy újfent többször előadta, hogy az ellene felhozott vádaknak semmi

¹¹⁸ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 162–178.

¹¹⁹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 179–180.

¹²⁰ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 182–188.

alapjuk nincs. Murin Ferenc, Kedvessy György, Schebián Emil, özvegy nemesőczy Horváth Imréné tanúk előadták a bíróság előtt, hogy 1923. november 16-án, a francia követség elleni bombamerénylet-kísérlet elkövetésekor mind jelen voltak, és egybehangzóan azt vallották, hogy egy fiatalember dobta a (szerencsére fel nem robbant) bombát az épület kapujába. Matuska Istvánné, a francia követség portásnője ugyancsak előadta, hogy a merénylet napján egy nagy pukkanásra lett figyelmes, erős kényszagot érzett, majd kirohant, és leöntötte vízzel a fel nem robbant bombát. Szabó Andrásné, a francia követséggel szembeni palotaépület portásának felesége, mint szemtanú ugyanerről számolt be.¹²¹

A következő kulcsfontosságú tanú Nagymáté Mártonné, Márffy József szállasadónője volt, aki előadta, hogy Márffy valóban nála lakott bérlőként, és szolid, rendes fiatalembernek ismerte meg. A tanú előadta, hogy a rendőrségen egy olyan jegyzőkönyvet akartak vele aláíratni, amely félig már ki volt töltve. Érdemi információt nem tudott a bíróság részére nyújtani, és bár Márffy Józsefhez gyakran jártak fiatal barátai, merényletről beszélni sosem hallotta őket.¹²²

A következő tanú Tkálcsics Imréné volt, Nagymáté Mártonné szomszédasszonya, aki elmondta, hogy egy barátnőtől, bizonyos Szívós Lajosnétól Amerikából szeretetcsomagokat kapott, ezekből a csomagokból adott Márffy háziasszonyának is. A bíróság kérdésére határozottan ráismert a bűnjelek között szereplő barna papírra, melyet a francia

¹²¹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 189–200.

¹²² BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 200–210.

követségnél használt bomba becsomagolására használtak, ez volt a szeretetadomány csomagolópapírja, és felismerte a papíron barátnője kézírását is.¹²³

Özveggy Koncsek Gyuláné, Vargha Ferenc vádlott szállasadónője azt vallotta, hogy egy bizonyos Herbst Aladártól, a másik albérlőjétől hallotta, hogy Vargha ekrazitot tart a lakásán, ő ez ellen tiltakozott, majd Vargha végül el is vitte az ekrazitot a lakásból. Herbst Aladár, Vargha társbérlője arról tett vallomást, hogy Vargha háziasszonyának ágyában ő találta meg az ekrazitot.¹²⁴

Ezután Nesz Károly tényleges állományú katona kihallgatása következett, aki ellen a bombamerényletek ügyében a katonai bíróságnál a Márffy-perrel párhuzamosan folyt büntetőeljárás. Állítása szerint a Dohány utcai merényletről nem tudott semmit, és úgy a rendőrségen, mint a katonai hatóságok előtt csak kényszer, kínzás hatására tett vallomást. Az elnök felolvastatta Nesz Károly korábbi, rendőrség és katonai nyomozó hatóság előtt tett vallomását, melyben elmondta, hogy a Ferenc körút 2. szám alatti ÉME-irodában ismerkedett meg Márffyval, Chriasztyval, Vargával és a többiekkel. A korábbi vallomás szerint a Valéria Kávéház törzsasztalánál terveztek zsidóellenes akciókat. A csehszlovák követség elleni bombamerényletet neki és Kiss Ferencnek kellett volna végrehajtania, de Kiss egymillió korona honoráriumot kért, amit nem kapott meg, ezért meghiúsult a dolog. Chriasztynak egy lakatosműhely állt a rendelkezésére, ahol a

¹²³ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 214–220.

¹²⁴ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 220–222.

bombákat elkészíthette. Nesznek az volt a gyanúja, hogy a Riviczky utcai bombamerényletet is Márffyék követték el. Többször volt Márffy vendége, és amikor egyszer Márffy lakásán járt, erős kénsszagot érzett, és azt is látta, hogy Márffy ujjai sárgák voltak a kéntől, azaz tudta, hogy Márffy bombát készít. Márffy és Chriaszty egy alkalommal Márffy fürdőszobájában bombát készítettek, sárga volt a kezük, és erős kénsszag terjengett a lakásban. A Koháry utcai bombamerényletet Nesz véleménye szerint Horváth-Halas és Varga követték el.¹²⁵

A főtárgyalás következő napja 1924. november 22. volt, amely alkalommal a bíróság a Rassay Károly és Miklós Andor ellen elkövetett bombamerényletek ügyét tárgyalta. Márffy ezekben a vádpontokban is ártatlannak vallotta magát, akárcsak Szász József, Marosi Károly és ifj. Drenka Béla vádlottak.¹²⁶

Szabó Imre kézbesítő, egyébként érdektelen tanú a bíróság előtt előadta, hogy 1923. február 23-án este 7-8 óra tájban egy fiatalember szólította meg, és átadott neki egy színes reklámpapírba csomagolt küldeményt azzal a megbízással, hogy vigye el Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő lakására, Budára, a Fő utcába. Szabó Imre a küldeményt a kérésnek megfelelően, 4000 korona díjazás ellenében kézbesítette, Rassay lakásán azonban felesége a csomagot gyanúsaként találta, a rendőrség pedig hamarosan kihallgatta az ügyben. Szabó Imre előadta, hogy korábban, a rendőrségen történt

¹²⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 223–235.

¹²⁶ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 237–247.

szembesítéskor, és most, a tárgyalás alkalmával is felismerte Marosi Károlyban a megbízóját.¹²⁷

Rassay Károly nemzetgyűlési képviselő és felesége, mint sértettek ugyancsak előadták a bíróság előtt, hogy 1920 februárjában egy hordár gyanús csomagot kézbesített Rassay lakására, a felesége azonban gyanúsnak találta a csomagban látható fémdobozt, és férje testvéréért, Rasch Rudolf honvéd orvos ezredesért küldött, aki megerősítette a gyanúját, mely szerint robbanóanyag lehet a csomagban. Ezután értesítették a rendőrséget. Rassay Károly előadta továbbá, hogy az elmúlt években számos alkalommal megfenyegették, ezért óvatos az ismeretlen feladóktól érkező küldeményekkel.¹²⁸

A következő tanú Dvorszki József kézbesítő volt, aki ugyancsak előadta, hogy 1923. február 20-án az EMKE kávéháznál egy számára ismeretlen fiatalember átadott neki egy csomagot azzal a megbízással, hogy azt vigye el Miklós Andor hírlapíró-laptulajdonosnak Az Est szerkesztőségébe; ő ennek a megbízásnak eleget is tett, majd a merényletkísérlet után néhány nappal egy négyfős társaság életveszélyesen megfenyegette.¹²⁹

Turcsányi Gyula hírlapíró tanúvallomásában szintén előadta, hogy 1923. február 20-án este gyanús küldemény érkezett Az Est című napilap szerkesztőségébe, melynek kapcsán főnöke, Miklós Andor azt kérte tőle, vigye a csomagot a rendőrségre és tegyen bejelentést. A rendőrségen közölte vele

¹²⁷ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 247–252.

¹²⁸ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 253–259.

¹²⁹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 260–262.

Andréka Károly főkapitány-helyettes, hogy Rassay Károly ugyanolyan gyanús csomagot kapott.¹³⁰

A tárgyaláson ezután meghallgatták Huszár Jánost, az ÉME IX. kerületi (civil, nem nemzetvédelmi, azaz paramilitaris) csoportjának volt elnökét is, aki azt vallotta, hogy a kerületi nemzetvédelmi milícia már 1920-ban működött, ekkor azonban még korántsem Márffy József volt a vezetője. Huszár azt állította, Márffy csak azután lett a IX. kerületi ÉME-milícia vezetője, hogy ő maga lemondott a kerületi alszervezet civil szárnyának vezetéséről; elmondta továbbá, hogy Márffy Józseffel nem voltak különösebb ellentétei.¹³¹

Ezután következett az ÉME-tag Bátor Miklós MÁV-felügyelő vallomása, aki egy ideig maga is gyanúsított volt és vizsgálati fogságban tartották, később azonban ejtették ellene a gyanút. Előadta, hogy az ÉME-nek 1920-tól volt tagja, a nemzetvédelmi osztálynak pedig megalakulása óta. Állítása szerint a vádlottakat mind ismerte, csak Radó Józsefet és Horváth-Halas Józsefet nem. Bár Radó József a rendőrségen egy szembesítés alkalmával azt mondta a jelenlétében, Bátor adott át neki egy bombát, Bátor ezt következetesen tagadta. Bátor előadta, hogy az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának keretein belül működő vérbíróságról tud, az 1923-ban alakult, célja pedig a rend és fegyelem fenntartása volt a tagok között. Állítása szerint ez nem volt más, mint fegyelmi bagatellbíróság, tagjai pedig halálos ítéletre vagy komolyabb büntetés kiszabására nyilván nem érezték magukat

¹³⁰ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 270–276.

¹³¹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 277–283.

feljogosítva. Bátori ugyancsak előadta, hogy a rendőrségen rosszul bántak vele, bántalmazták. Radó József vádlott szintén kijelentette a bíróság előtt, hogy Bátori Miklóst nem ismeri, és az ÉME-ben sem találkozott vele.¹³²

A főtárgyalás következő napja 1924. november 23-a volt. A tárgyalás Loch Péter nyugalmazott honvéd százados és Szendrő Zsigmond építészmérnök robbantási szakértők meghallgatásával kezdődött. Loch Péter robbantási szakértő igen részletes és szakszerű, hosszas szakértői véleményt adott elő az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elkövetett merényletnél használt bombáról, rekonstruálta annak szerkezetét a robbanás helyszínén megmaradt alkatrészek alapján. Véleménye szerint az első világháború során a Magyarországon átvonuló, August von Mackensen vezértábornagy vezette német hadsereg jelentős mennyiségű hadianyagot hagyott az ország területén, Márfy Józsefék pedig ennek maradványaiból tehettek szert később az erzsébetvárosi merényletnél használt, német gyártmányú ekrazitpatronra. A bomba időzített, óraszerkezettel ellátott pokolgép volt, gyújtószerkezetként egy villamos szárazelemet használtak, összeszerelése pedig nem igényelt magas szintű műszaki ismereteket. A Koháry utcai merényletnél és a Reviczky utcai merényletnél a végül is fel nem robbant bombákat gyújtózsinórral hozták volna működésbe, a robbanószer pedig ugyancsak német gyártmányú ekrazit volt. Mindegyik bombáról elmondható volt, hogy felrobbanása esetén 15–20 méteres körben tudott volna súlyos, akár halálos sérüléseket okozni. A szakértő megállapította

¹³² BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 284–294.

továbbá, hogy a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött bombák széthúzható fémdobozokba helyezett, szabályos kézigránátok voltak, melyek a dobozok szétnyitása esetén robbantak volna, és könnyedén okozhattak volna halálos sérülést.¹³³

Szendrő Zsigmond szakértő, robbantási területen járatos építészmérnök Loch Péterrel szinte teljesen megegyező szakértői véleményét tárta a bíróság elé, igen részletesen rekonstruálva a merényletek alkalmával használt bombák szerkezetét és működésmódját. Megítélése szerint is teljesen életszerű és valószínű, hogy az időzített robbanószerkezetet 1922. április 2-án helyezték el az Erzsébetvárosi Demokrata Körben a nagyteremben található fűtőtest rácsa alatt, majd az másnap este nyolc ember halálát okozva felrobbant.¹³⁴

A következő kulcsfontosságú tanú a rendőrségi nyomozást vezető Schweinitzer József rendőrkapitány volt, aki előadta, hogy 1924 januárjában kezdett el foglalkozni az erzsébetvárosi bombamerénylettel, melyet a rendőrség igyekezett összefüggésbe hozni a Jugoszláviában diverzáns tevékenység vádjával letartóztatott Balla Pap Géza ügyével. Bár a vajdasági magyar sajtó összefüggést igyekezett keresni a két ügy között, és valamilyen zavaros okból még maga Balla Pap Géza is magára igyekezett vállalni az erzsébetvárosi merényletet, a rendőrségi nyomozás a két ügy között végül nem talált összefüggést. Schweinitzer alaposan áttanulmányozta az 1922-es bombamerénylet iratanyagát, és ekkor lett figyelmes

¹³³ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 296–325.

¹³⁴ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 326–340.

Kasnyik János, Marosi Károly és Radó József eltűnésének ügyére. Marosi Károly már a Rassay Károly és Miklós Andor ellen tervezett merénylet kapcsán a rendőrség látókörében volt. Előkerült Payer István római katolikus pap, Radó József nagybátyjának még 1922 áprilisában tett vallomása, melyet önként adott elő a rendőrségen azzal, hogy unokaöccse azt mondta neki, Marosi Károly ismeri az erzsébetvárosi merénylet körülményeit és a tetteseket. A rendőrség újra kihallgatta Payer Istvánt és Radó József anyját, végül magát a pénzügyőrként szolgálatot teljesítő Radó Józsefet is. Schweinitzer elmondása alapján Radó József kihallgatása alkalmával zavartan viselkedett, és világossá vált a rendőrség számára, hogy az erzsébetvárosi bombamerényletben komoly része volt. Radó József a tárgyaláson Schweinitzerrel szemben mindent tagadott. A rendőrkapitány továbbá elmondta, hogy végül Marosi Károlyt is előállította a rendőrség. A szintén vámőrként szolgáló Marosi Károly első körben mindent hevesen tagadott, de amikor Radó József vallomásával szembesítették, Marosi sírva fakadt, és azt állította, Márffy József, Chriaszty István és Szász József rángatták bele a merényletbe. Márffyt és Marosit ezután a rendőrség szembesítette egymással, Márffy József azonban mindent tagadott, értetlenkedett, illetve később elmebetegséget próbált meg színlelni. Bár a vádlottak a per folyamán számos alkalommal panaszt tettek, hogy a rendőrségen a nyomozók veréssel és pszichikai kényszerrel csikartak ki tőlük beismerő vallomást, Schweinitzer József ezt következetesen tagadta. Arra vonatkozóan ugyanakkor, hogy mi a magyarázata annak, hogy a nyomozati szakban Márffy József a francia követség elleni merényletkísérletet beismerte, az összes többi

terhére rótt cselekményt azonban tagadta, Schweinitzer sem tudott magyarázattal szolgálni, ugyanakkor arra is felhívta a bíróság figyelmét, hogy Márffy a rendőrségi őrizetben őt magát, illetve Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitányt is életveszélyesen megfenyegette. A rendőrség a vádlottakat egy utólagos helyszíni szemlére is elvitte 1924. február 5-én az Erzsébetvárosi Demokrata Kör épületébe, ahol egyértelműen kiderült, hogy Radó József vádlott korábban járt már ott, és felismerte a fűtőtestet, amely mögé a bombát rejtette. A vádlottak a tárgyaláson bekiabálva többször provokálni próbálták Schweinitzert, ismételten azzal vádolva, hogy fizikai és lelki terrorral csikarta ki tőlük a beismerő vallomásokat a nyomozati szakban. A nyomozást vezető főrendőr azonban végig higgadtan reagált a gyanúsításra, és következetesen tagadta a bíróság előtt, hogy ilyesmi történt volna. A tárgyalási nap végeztével Langer elnök mind a vádlottakat, mind a védőket rendreutasította.¹³⁵

A főtárgyalás következő napja 1924. november 24. volt, mely jórészt dr. Németh Ödön és dr. Minich Károly törvényszéki orvosszakértők véleményének ismertetésével telt. A két törvényszéki szakértő egyöntetűen adta elő a bíróság

¹³⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 342–374. Többek között Varga Krisztián is felhívja rá a figyelmet a Horthy-korszak politikai rendőrségéről szóló monográfiájában, hogy Hetényi Imre rendőrfőkapitány-helyettes, a politikai rendőrség befolyásos vezetőjét többek között az erzsébetvárosi merénylet kinyomozása terén elért siker emelte a hivatali hierarchiában egyre magasabbra. Hetényi részben ennek a nyomozásnak köszönhetően lett 1924-ben a Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Főcsoportjának vezetője. Vö. Varga, 2015: 60–61.

előtt, hogy szakvéleményük szerint bármennyire határozottan állították is a vádlottak, hogy őket a vizsgálati fogság során bántalmazták, komolyabb fizikai sérülés jele egyikük testén sem volt található, tehát a kihallgatások során fizikailag valószínűleg komolyabban nem bántalmazták őket. Az elnök kérésére az orvosszakértők a vádlottak mentális állapotát is igen részletesen véleményezték, és azt az álláspontot fogalmazták meg, hogy a vádlottak sem a tárgyalás idején, sem a terhükre rótt cselekmények elkövetésének idején nem szenvedtek akaratbeli, a szabad elhatározás képességét befolyásoló vagy kizáró elmezavarban vagy öntudatlanságban, és még Radó József fiatalkorú vádlott is a bűncselekmény felismeréséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel bírt. Dr. Minich Károly előadta továbbá a robbanás áldozatairól felvett boncolási jegyzőkönyveket és megállapította, hogy a halál oka minden esetben a robbanás okozta sebesülés volt.¹³⁶

A főtárgyalás 1924. november 28-án folytatódott, és az ügy politikai súlyát jól mutatja, hogy ez alkalommal tanúként hallgatták ki gróf Csáky Károly honvédelmi minisztert és gróf Bethlen István miniszterelnököt is. Csáky Károly, aki Horthy Miklós kormányzótól az 1924. november 27-én kelt 5360/1924. számú határozattal felmentést kapott a hivatali titoktartás kötelezettsége alól, tanúvallomásában elmondta, a Tanácsköztársaság bukása után a zavaros, polgárháborús időkből az országnak nem volt egységes, reguláris hadereje, a Horthy Miklósék által szervezett, félig-meddig irreguláris Nemzeti Hadsereg mellett ellenben csak Budapesten körül-

¹³⁶ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 375–439.

belül ötven polgári milícia működött. Ilyen szervezetek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének nemzetvédelmi osztályai is. Ebben a kaotikus helyzetben a megszilárduló új magyar kormányzatnak szüksége volt ezekre az irreguláris félkatonai alakulatokra a rend fenntartása érdekében, Berzeviczy Béla¹³⁷ vezérkari főnök pedig 1919–20-ban igyekezett ezeket a milíciákat valamennyire a hadsereg ellenőrzése alá vonni. Így jött létre a Kettőskereszt Vérszövetség, mint a különböző jobboldali milíciákat tömörítő ernyőszervezet a hadsereg irányítása alatt. A katonaság becsületének megóvása érdekében a honvédelmi miniszter persze tanúvallomásában azt is hangsúlyozta, hogy bár a különböző nemzetvédelmi milíciák bizonyos fokú katonai kontroll alatt működtek, személyi kérdésekbe, így az ÉME nemzetvédelmi osztályainak összetételébe a hadseregnek már nem volt beleszólása, a tagok a reguláris katonai erők részéről komolyabban ki-

¹³⁷ Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1890-ben avatták hadnaggyá. Az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesített, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tisztt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harcéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg síófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és/vagy regularizálásában.

képezve és felfegyverezve nem lettek, inkább afféle tartalékos katonai karhatalmi alakulatoknak tekintették őket, amelyek szükség esetén a rend helyreállítása érdekében bevetethők lettek volna.¹³⁸ A miniszter állítása szerint jogi értelemben vett hatósági jogosítványokkal alapvetően nem rendelkeztek,¹³⁹ arra maximum maguk jogosították fel önkényesen önmagukat, s a különböző nemzetvédelmi milíciák tényleges bevetésére mindössze egyszer, IV. Károly második visszatérési kísérletének alkalmakor került sor 1921. október 23-án, a mozgósított milíciák fegyvert és zsoldot is csak erre az időre kaptak. Ám ezután a honvédelmi tárcának a különböző irreguláris katonai alakulatokra már nem volt szüksége. A Tanácsköztársaság restaurációja, egy esetleges újabb kommunista hatalomátvétel 1922-re már nem volt valós veszély, így a konszolidálódó Horthy–Bethlen kormányzat, és általában a trianoni békeszerződés után a külfölddel való viszonyait rendezni kívánó Magyar Királyság számára feleslegessé váltak az ÉME nemzetvédelmi milíciáihoz hasonló szélsőjobboldali félkatonai alakulatok. A Kettőskereszt Vérszövetséget végül éppen azért kellett a kormánynak felosztatnia, mert egyes tagjai súlyos bűncselekményeket követtek el.¹⁴⁰ A Márffy József-féle ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya tagjai az erzsébetvárosi

¹³⁸ Vö. Zinner, 1979: 566–567.

¹³⁹ Naplójában Shvoy Kálmán tábornok, vezérkari főnök is utal rá, hogy a különböző nemzetvédelmi milíciák a honvédelmi és a belügyminiszter jóváhagyásával működtek. Márffy József és társai elfogását egy rövid bejegyzésben ugyancsak megemlíti. Vö. Perneki, 1983: 95.

¹⁴⁰ Csáky Károly alapvetően a Kovács testvérek által elkövetett bűncselekményekre utalt.

merénylet elkövetése idején már mindenféle komolyabb katonai kontroll és utasítás nélkül, önjelölt civilekként működtek tovább, és amit tettek, azt saját elhatározásból tették.¹⁴¹

Gróf Bethlen István miniszterelnök kevésbé az ügy politikai vonatkozásai miatt, mint inkább saját magát, mint magánszemélyt tisztázandó jelent meg tanúként a bíróság előtt. A miniszterelnök hangsúlyozta, hogy a tárgyaláson magánemberként van jelen, a hivatali titoktartás alól pedig nem kapott felmentést, így politikai ügyekről nem beszélhet. Márffy József a saját fontossága és befolyása fitogtatása céljából korábban azt állította ÉME-beli társainak, hogy személyes jó ismeretséget ápol a regnáló miniszterelnökkel és annak családjával: Bethlen István fiaival járt teniszezni, illetve a miniszterelnök autójával is gyakran utazott. Bethlen ezzel szemben a bíróságon kategorikusan tagadta, hogy akár ő, akár bármely családtagja akár csak felületesen is ismerné Márffy Józsefet. Márffy hangos közbekiabálással vádolta hazugsággal a miniszterelnököt, mire a bíró az amúgy is előzetes letartóztatásban lévő vádlottat nyolcnapi szigorított magánzárka fegyelmi büntetéssel sújtotta, Uláin Ferencet,¹⁴² a kor ismert

¹⁴¹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 457–469.

¹⁴² Uláin Ferenc (1881–?), jogász, ügyvéd, publicista, szélsőjobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött, és jobboldali politikusként tevékenyen részt vett a Tanácsköztársaság megdöntésében. Összeköttetést hozott létre a magyar és bajor szélsőjobboldali politikai erők között, személyes kapcsolatban állt az 1920-as években még csak feltörekvő szélsőjobboldali politikus Hitlerrel, a nevéhez fűződik egy komolytalan, 1923-as hatalomátvételi kísérlet terve is, melyet Hitler és Ludendorff

szélsőjobboldali politikusát, aki e perben is a védelem egyik képviselője volt, pedig pénzbüntetés megfizetésére kötelezte.¹⁴³

A tárgyalási nap végén dr. Dolowschiák Mihály felolvasta vádbeszédét, mely szerint Márffy József és társai előre megfontolt szándékkal több bombamerényletet is kiterveltek és elkövettek, és csak a szerencsén múltott, hogy csak és kizárólag az Erzsébetvárosi Demokrata Körben elhelyezett pokolgép robbant fel. Megítélése szerint az Ébredő Magyarok Egyesülete nemzetvédelmi osztályainak eredete a polgárháborús időkbe nyúlik vissza. Talán kezdetben az ide karhatalmi szolgálatra jelentkezett fiatal férfiakat valóban a haza szeretete vezette, ám eredeti céljuktól súlyosan eltértek, később pedig az állam mindenfajta jóváhagyása nélkül hatósági jogosítványokat vindikáltak maguknak. 1919–20 körül az országban minden napossá váltak az antiszemita gyűlöletakciók, zsidóverések, az Ébredő Magyarok Egyesülete pedig számos ilyen eset mögött felsejlett. A kormányzó végül 1920–21-ben amnesztiát adott a

tábornok segítségével hajtott volna végre. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális jobboldali napilapot. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, Márffy József és társai, valamint az 1920-as években számos más hírhedt antiszemita gyűlölet-bűncselekmény elkövetőinek védőügyvédje, illetve maga is számos büntetőügy vádlottja volt. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képviselőként is tevékenykedett, 1923-ban kilépett az Egységes Pártból, majd 1924-ben Gömbös Gyulával együtt megalapította a Fajvédő Pártot. 1931-től ismét országgyűlési képviselő lett, később sok más szélsőjobboldali politikushoz hasonlóan a nyilasokhoz csatlakozott. 1945-ben Németországba menekült, és valószínűleg sosem tért haza. Halálkozásának pontos dátuma nem ismert.

¹⁴³ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 470–490.

különböző önkényes atrocitások elkövetőinek,¹⁴⁴ de voltak, akik ezek után sem hagyták abba gyalázatos tevékenységüket. A bíróság előtt álló fiatalemberek pedig az utóbbi évtizedek egyik legborzalmasabb bűncselekmény-sorozatát követték el, tettüket pedig nem más, mint a gyűlölet motiválta. Az ügyész érvelése szerint a magyar államnak kötelessége végre a társadalmi rendet egyszer és mindenkorra helyreállítania, és példát statuálnia azokon a személyeken, akik a törvényes rendet teljességgel semmibe véve emberéletek kioltására ragadtatták magukat. Márffy József elsőrendű vádlott szerepe különösen súlyos, hiszen minden cselekménynek ő volt az értelmi szerzője, és mint a IX. kerületi ÉME-milícia karizmatikus parancsnoka, egyszerre bátorította társait a gyalázatos bűncselekmények elkövetésére és élt velük szemben számos alkalommal a megfélemlítés eszközeivel. Dr. Dolowschiák Mihály ügyész véleménye szerint az ismertetett merényletek ügyében a bizonyítékok összefüggő láncolata egyértelműen Márffy Józsefhez és társaihoz vezetett, a rendőrség szakszerűen derítette fel és kötötte össze az erzsébetvárosi merényletet, a Koháry utcai merényletet, a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött robbanó csomagok ügyét, a francia és a csehszlovák követség elleni merénylet ügyét, valamint az újpesti zsinagóga elleni merénylet kísérletét. Az ügyész véleménye szerint a vádlottak makacs tagadása az egész tárgyalás folyamán, valamint az a magyarázat, mely szerint korábbi vallomásaikat a rendőrség

¹⁴⁴ Horthy Miklós kormányzó 1921. november 3-án kollektív amnesztiával mentesítette a tisztí különítményeseket és más nacionalista fegyvereseket a fehérterror ideje alatt elkövetett atrocitások, gyilkosságok miatti felelősségre vonás alól. Vö. Pataki, 1973: 270.

erőszakkal, fizikai és lelki sanyargatással csikarta ki tőlük, ingatag és ellentmondásokkal terhelt védekezés. Márffy József, Szász József és Marosi Károly vádlottakra nézve az ügyész halálbüntetés, a többi vádlottra nézve szabadságvesztés kiszabását kérte a bíróságtól.¹⁴⁵

A főtárgyalás 1924. november 29-én folytatódott, amikor Márffy József védői, dr. Kiszely István és dr. Hindy Zoltán tartották meg védőbeszédüket. Kiszely István ügyvéd hosszas védőbeszédet tartott, melynek során először az ÉME nemzetvédelmi osztályok és hasonló polgári milíciák kialakulásának történetét ismertette a bírósággal, és emlékeztette a jelenlevőket, hogy Márffy József is egy ilyen keresztény szellemben működő, a nemzet védelmére esküt tett szervezet vezetője volt. Állítása szerint az egész nyomozás és bizonyítási eljárás koncepciózus volt, a rendőrség, az ügyészség és a bíróság is figyelmen kívül hagyta az ártatlanság véleményét. Megítélése szerint semmi nem bizonyítja, hogy az Ébredő Magyarok Egyesületének, amely alapvetően egy hazafias szervezet, bármiféle antiszemita bűncselekményhez köze lenne, és a vádlottak büntetlen előéletét hangsúlyozta. Kiszely István azt is kiemelte, hogy szerinte egyetlen komoly tanút vagy bizonyítékot sem sikerült felvonultatni a vádlottak bűnösségének bizonyítására, és a terhelő tanúk is bizonyára a rendőrség által rájuk gyakorolt lelki kényszer hatására vallottak úgy, ahogyan. Kiszely ugyancsak kitért arra, hogy a vádlottakat a vizsgálati fogság alatt több alkalommal bántalmazták, beismerő vallomásaikat a rendőrség részéről eljáró nyomozók

¹⁴⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 490–494.

testi és lelki kínzásokkal csikarták ki belőlük, nem véletlenül vontak vissza szinte mindent a fő tárgyaláson, amit korábban jegyzőkönyvbe véve bevallottak. A „101-es bizottság” nevében a nemzetgyűlés elnökének, a miniszterelnöknek, a Francia Köztársaság követének és a Magyar Királyi Államrendőrség vezetőinek küldött gyalázkodó, fenyegető levelekről Kiszely István azt is kijelentette, hogy írójuk azzal nem követett el bűncselekményt, legfeljebb ízléstelenséget, és hangsúlyozta, hogy a levelek egyáltalán nem kényszerítették a címzetteket semmiféle intézkedés meghozatalára, vagy korlátozták őket közhivataluk gyakorlásában. A védőügyvéd igen provokatívan azt is kinyilvánította, hogy megítélése szerint nem más folyik éppen, mint a per liberális politikai oldalról történő befolyásolása, és a bíróság különböző prekonceptiók alapján fog ítéletet hozni, a rendőrség pedig nem is igazán akarta a valódi tetteket megtalálni. Dr. Langer Jenő elnök felszólította a védőügyvédet a gyanúsításoktól való tartózkodásra.¹⁴⁶

1924. december 1-jén tartotta meg védőbeszédét dr. Hindy Zoltán, Szász József vádlott védőügyvédje. Hindy Zoltán hangot adott azon álláspontjának, hogy Márffy József és társai pere talán a legnagyobb szabású bűnper, melyet magyar bíróság valaha tárgyalt, és ehhez képest még a nemzetközi sajtóvisszhangot kiváltott Dreyfus-ügy¹⁴⁷ is jelentéktelennek

¹⁴⁶ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú fő tárgyalás jegyzőkönyve, 495–506.

¹⁴⁷ Alfred Dreyfus (1859–1935) zsidó származású francia katonatisztet 1894-ben hazaárulás vádjával letartóztatták, és életfogytiglani börtönre ítélték. Az ügy a korszak egyik legnagyobb politikai válságát eredményezte, lévén Franciaország-szerinte eluralkodott az antiszemita pogromhangulat. Dreyfus századost azzal vádolták, hogy titkos haditechnikai fejlesztésekről

tetszik. Hindy védő politikai propagandába hajló beszédet tartott, és kifejtette, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete a keresztény nemzeti eszme védelmére jött létre, hogy visszaszorítsa a szabadkőműveseket, a Galilei-kört és egyéb liberális, értelmezése szerint nemzetellenes eszméket terjesztő szervezeteket, az erzsébetvárosi merénylet és a hozzá kapcsolódó robbantásos ügyek pedig idegenek az ébredő szellemiségtől. Váltig állította Hindy is, hogy Márffy József és társai ellen vádakot koholtak, a bűncselekmény-sorozat valódi tetteseit pedig egészen másutt kell keresni, a rendőrséget és az ügyészséget pedig befolyásos, nagyhatalmú körök vezethették félre. Hindy Zoltán már-már egy cionista zsidó összeesküvést vádolt fel védőbeszédében, jelentősen eltérve a korábban ismertetett tényektől.¹⁴⁸

A főtárgyalás következő, 1924. december 2-ai alkalmakor dr. Marczell János, a Vargha Ferenc vádlottat képviselő ügyvéd tartotta meg védőbeszédét. Marczell védő előadta, hogy ügyvédi pályára lépése előtt huszonöt éven keresztül dolgozott bíróként, és ha valamire e hivatás nagy értékeként tekint, akkor az a tárgyilagos gondolkodás. Álláspontja szerint a nyomozás nem volt kielégítő vagy meggyőző, ráadásul a sajtó is állandóan a vádlottak ellen tüzelte a közhangulatot, Vargha Ferenc részvételére a terhére rótt cselekményekben pedig álláspontja szerint semmilyen meggyőző bizonyíték nem

szóló feljegyzéseket adott át a németeknek. Dreyfust 1906-ban rehabilitálták és kiengedték a börtönből. Lásd pl. Hahner Péter összefoglaló cikkét: Hahner, 2005.

¹⁴⁸ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 507–522.

áll rendelkezésre; a védő végül értelemszerűen a vádlott felmentését kérte.¹⁴⁹

Ezután következett Horváth-Halas József és ifj. Drenka Béla vádlottak jogi képviselőjének, dr. Bartek Lajos védőbeszéde. A védő itt is hangsúlyozta, hogy a védencei terhére rótt bűncselekmények megítélése szerint csupán a nyomozást vezető Schweinitzer rendőrkapitány agyszüleményei, a vád egyedüli bizonyítékai a vádlottak rendőrségen tett beismerő vallomásai, melyeket csak az embertelen bánásmód hatására voltak hajlandók megtenni, és később, mikor alkalom adódott rá, vissza is vonták azokat. Az elnök felszólította a védőt, hogy lehetőleg ne vádaskodjon, ő azonban erre azt felelte, nem tud eltekinteni attól, hogy Schweinitzer József csak fizikai kényszerrel tudott a védencei beismerő vallomásaihoz hozzájutni. Álláspontja szerint rendőrségi nyomozás történt ugyan az ügyben, ám az nem volt elég alapos, gyakorlatilag nincsenek bizonyítékok. Ifj. Drenka Béla beismerte ugyan, hogy a „101-es bizottság” nevében írott leveleket lemásolta ugyan, ezzel azonban nem követhette el a terhére rótt hatáság elleni erőszak büntettét, hiszen a címzetteket a komolytalan fenyegető levelekkel nem kényszerítették semmire. Az ügyvéd ugyancsak védencei felmentését kérte a bíróságtól.¹⁵⁰

Az utolsó védőbeszédet dr. Ulain Ferenc tartotta meg Marosi Károly vádlott védőjeként. Ulain színpadiasan adta elő a bíróságon, hogy véleménye szerint Radó József vádlott

¹⁴⁹ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 523–526.

¹⁵⁰ BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 526–530.

korábban a rendőrségen tett beismerő, Marosira nézve terhelő vallomása teljességgel légből kapott valótlanságokat tartalmaz, és az egész vád szerint sem más, mint Schweinitzer József rendőrkapitány ügyes kitalációja. Mindazonáltal Ulain nem vádolta Schweinitzert rosszhiszeműséggel, megítélése szerint csak utasítást kapott felettesétől, Hetényi Imre főkapitány-helyettestől, hogy koholjon összefüggőnek tűnő bizonyítékokat az ügyben, és látszólag oldja meg az esetet. Provokatívan kijelentette, hogy pontosan ismeri a magyar államrendőrség nyomozati munkamódszerét, hiszen gyanúsítottként és vádlottként nemrég maga is szembenézett Hetényi főkapitány-helyettestel.¹⁵¹ A vádakat érdemben persze Ulain Ferenc sem volt képes cáfolni, sokkal inkább politikai propagandabeszédet, mintsem védőbeszédet tartott a bíróság előtt, az elnök pedig immár többszöri botrányos és provokatív megnyilvánulásai után figyelmeztette, hogy tartózkodjon a személyeskedéstől és az alaptalan vádaskodástól. Magától értetődően Ulain is védeence felmentését kérte.¹⁵²

¹⁵¹ Ulain Ferencet, a kor ismert szélsőjobboldali politikusát felelősségre vonták egy, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett, egyébként komolytalan államcsíny-kísérlet miatt Szemere Béla főorvossal és Bobula Titusz építészmérnökkel együtt. 1923. november 7-én tartóztatták le az osztrák-magyar határon, amikor éppen Németországba utazott volna, hogy tárgyaljon Hitlerrel és részt vegyen az utólag ugyancsak komolytalanak minősíthető, kudarcba fulladt bajor sörpuccsban. Lázadásra való szövetkezés vádjával Ulaint két hét államfogházra, míg Szemerét és Bobulát a bűnügyi költségek megfizetésére ítélték. Másodfokon mindhármukat felmentették. A per iratai fennmaradtak: BFL VII, 18.d 1923-03/0610.

¹⁵² BFL, VII.5.c 16193/1923. Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, 530–539.

Az ítélet

Az elsőfokú ítélet kihirdetésére 1924. december 13-án került sor. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék Márffy József elsőrendű vádlottat az a), b), c) és d) esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, az e) és f) esetekben bizonyíték, a g) esetben bűncselekmény hiányában felmentette; Marosi Károly másodrendű vádlottat az ellene felhozott a) és b) esetekben bűnösnek mondta ki és halálra ítélte, a c) esetben bizonyíték hiányában felmentette; Radó József harmadrendű vádlottat az ellene felhozott esetben bűnösnek mondta ki, és mivel a tett elkövetésekor fiatalkorú volt, 10 évi fegyházbüntetésre ítélte; Szász József negyedrendű vádlottat az ellene felhozott b) esetben bűnösnek mondta ki és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte, az a) esetben bizonyíték hiányában, a c) esetben bűncselekmény hiányában felmentette; Horváth-Halas József ötödrendű vádlottat az ellene felhozott esetben bűnösnek találta és 6 évi fegyházbüntetésre ítélte; Vargha Ferenc hatodrendű vádlottat az ellene felhozott a) esetben bűnösnek mondta ki és 5 évi fegyházbüntetésre ítélte, a b) esetben bizonyíték hiányában felmentette; Kiss Ferenc hetedrendű vádlottat az ellene felhozott esetben bizonyíték hiányában felmentette; ifj. Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat az ellene felhozott esetben bűncselekmény hiányában felmentette.¹⁵³

A halálra ítélt Márffy Józsefet és Marosi Károlyt persze korántsem végezték ki. A per másodfokon a Budapesti Királyi Ítéltáblán, harmadfokon pedig a Magyar Királyi Kúrián folytatódott, és sokkal enyhébb ítéletekkel zárult.

¹⁵³ A vádpontokat részletesen ld. e tanulmány III. fejezetének elején.

A másodfokon eljáró Budapesti Királyi Ítéltábla Márffy József elsőrendű vádlottat a c) és g) esetekben, az utóbbinál közcsend elleni kihágást megállapítva mondta ki bűnösnek, és 6 évi fegyházbüntetésre mint fő-, illetve és 1 500 000 korona pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte, az a), b), d), e) és f) esetekben bizonyíték hiányában felmentette; Marosi Károly másodrendű vádlottat az ellene felhozott a), b) és c) esetekben bizonyíték hiányában felmentette; Radó József harmadrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; Szász József negyedrendű vádlottat az ellene felhozott c) esetben közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki és 20 napi elzárásra mint fő-, illetve 1 500 000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, az a) és b) esetekben bizonyíték hiányában felmentette; Horváth-Halas József ötöd-, Vargha Ferencet hatod- és Kiss Ferenc hetedrendű vádlottat bizonyíték hiányában felmentette; ifjabb Drenka Béla nyolcadrendű vádlottat közcsend elleni kihágásban bűnösnek mondta ki, és egyhavi elzárásra mint fő-, valamint 1 500 000 korona pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte.¹⁵⁴

A harmadfokon eljáró Királyi Kúria a másodfokú ítélet enyhe rendelkezéseit helybenhagyta, Márffy József ítéletét pedig annyiban súlyosbította, hogy végül a c) és g) eseten kívül a d) esetben is bűnösnek mondta ki, és 8 évi fegyházbüntetésre, mint fő-, valamint 1 500 000 korona pénzbüntetésre, mint mellékbüntetésre ítélte, míg az egyéb semmisségi panaszokat el-, illetve visszautasította.¹⁵⁵

¹⁵⁴ BFL, VII.5.c 16193/1923. A Budapesti Királyi Ítéltábla másodfokú ítélete.

¹⁵⁵ BFL, VII.5.c 16193/1923. A Királyi Kúria harmadfokú ítélete.

Márffy József börtönbüntetésének nagy részét a váci börtönben töltötte le.¹⁵⁶ 1929-ben kedvezményel szabadult, miután súlyos tüdőbajt állapítottak meg nála. Ezután Kőszegen telepedett le, ahová családi szálak kötötték. Régi barátai, ismerősei igyekeztek segíteni rajta, és állást, lakást szereztek a számára. Márffy politikai pályára lépett, és a Gömbös Gyula politikai feltörekvésével párhuzamosan előbb, mint a kormányzó – és egyre inkább jobbra tolódó – Egységes Párt helyi párttitkára, pár évvel később pedig, mint a Nyilaskeresztes Párt egyik helyi vezetője tevékenykedett a városban.¹⁵⁷ Az 1930-as években a radikális jobboldal ismert lokális politikusává vált, működését pedig további erőszakos cselekmények, botrányok és büntetőeljárások kísérték.¹⁵⁸ Egyes adatok szerint a második világháború utolsó heteiben különítményt szervezett a szovjetek ellen.¹⁵⁹ A háború vége után nyilas politikus-társával, Seper Ferencsel együtt 1946-ban internálták, igazolási eljárásnak vetették alá,¹⁶⁰ azonban vádat nem emeltek ellene, és néhány hónap után szabadon engedték.¹⁶¹ 1947-ben a sajtó is tudósított az egykori erzsébetvárosi merénylet internálótáborbeli fogságáról, sőt, még Márffy egy állítólagos levelének kivonatát közölte, melyben az erzsébetvárosi merénylet értelmi szerzőjeként dr. Dániel Sándor ügyvédet, az Ébredő Magyarok

¹⁵⁶ BFL, VII.101.c-fegyenc-I-8184. Márffy József elítélt fogolytörzskönyve.

¹⁵⁷ Pelle, 2017.

¹⁵⁸ Vö. [Szerző nélkül]: *Véres nyilasbotrány Kőszegen Márffy József és egy vitéz százados özvegye között*. 8 órai újság, 1938. 08. 24., 4.

¹⁵⁹ Kristó Nagy, 1991.

¹⁶⁰ BFL, XXV.1.b-1946-4587. Márffy József igazolási eljárása, 1946.

¹⁶¹ Pelle, 2017.

Egyesülete egykori befolyásos vezetőségi tagját, a Márffy-csoport egyik egykori védőjét, kivitelezőként pedig Soós Antal külföldre menekült volt különítményes tisztet, az ÉME hírszerző osztályának egykori tagját nevezte meg, és továbbra is a saját ártatlanságát hangoztatta.¹⁶² Márffy szabadon bocsátása után haláláig Kőszegen élt, és egy helyi termelőszövetkezetben dolgozott gazdálkodóként, illetve különböző ügyekben gyakran írt olvasó leveleket a megyei lapnak, melyet az olykor le is közölt.¹⁶³ Vas megyében amatőr régészként is ismertté vált, mivel Kőszeg környékén felfedezte egy bronzkori bánya és kohó lehetséges lelőhelyét.¹⁶⁴ A bombaperben elítélt Márffy Józseffel való azonosságát és börtönviselt múltját sosem tagadta, de a korábban a terhére rótt bűncselekmények elkövetését sem ismerte be. Az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának egykor rettegett milíciaparancsnoka végül 1971-ben, életének 72. évében, nyugdíjasként hunyt el Kőszegen.¹⁶⁵

¹⁶² Pikay István: *A pokolgépes Márffy szexuális leleplezése az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletről*. Kossuth Népe, 1947. 08. 13., 1.

¹⁶³ [Szerző nélkül]: *Levelekről – levelekből*. Vas Népe, 1955. 07. 12.

¹⁶⁴ Márffy József 1967. évi leletbejelentése, Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára, XVIII. 285/1967.; [Szerző nélkül], *Bronzkori kohásztelep a Kőszegi-hegyen*, Magyar Nemzet, 1968. 02. 14., 3. Valamint: [Szerző nélkül]: *Őskohók*. Kisalföld, 1970. 08. 02., 1.

¹⁶⁵ A Vas Népe című napilap 1971. 08. 23-án adott közre egy rövid halálhírt, mely szerint egy bizonyos Márffy József életének 72. évében Kőszegen elhunyt. [Szerző nélkül]: *Halálozás*, Vas Népe, 1971. 08. 23. Az állami anyakönyvek Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárban őrzött másodpéldányaiban található halotti anyakönyvi bejegyzés alapján minden kétséget kizáróan ugyanarról a személyről van szó.

A Márffy-per politikai visszhangja és mérlege

A Márffy-pert Zinner Tibor helytálló megítélése szerint elsősorban a külföldi nyomás tette szükségessé,¹⁶⁶ hogy a magyar állam demonstrálja az Antant, és főként Franciaország felé, hogy az I. világháborút követő forradalmi-polgárháborús idők véget értek, a politikai-társadalmi rend helyreállt, a kormányzat elfogadta a trianoni békeszerződés által előírt területi veszteségeket, és végre megindult a konszolidáció folyamata.

Az ügy valószínűleg nem volt más, mint egy politikai célú kirakatper,¹⁶⁷ amelyben az elsőfokon eljáró budapesti királyi törvényszéknek igen nagy valószínűséggel előzetes koncepciója volt arról, hogy minden fent említett bűncselekmény értelmi szerzője, szervezője, megrendelője Márffy József 23 éves banktisztviselő, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának parancsnoka. A szervezet pedig nem más, mint egy magát hatósági jogkörökkel felruházott, szélsőjobboldali milícia, mely ugyanakkor valóban a Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium jóváhagyásával működött, mint segédrendőri erő – a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály felettes szerve, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztálya 1922 márciusában utasítást küldött szét a tíz budapesti nemzetvédelmi osztálynak, ebben pedig arra utaltak, hogy a szervezet tevékenysége védekezőből egyre inkább átalakulhat támadóvá.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Zinner, 1989: 172.

¹⁶⁷ Uo.

¹⁶⁸ Uo. 173.

Ezzel együtt nem állíthatjuk, és nem is áll szándékunkban állítani, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör elleni merényletet ne Márffy József és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának milicistái szervezték volna meg és hajtották volna végre, hiszen ez ügyben számos meggyőző, közvetett és közvetlen bizonyíték felmerült, miként arról az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve is meggyőzően tanúskodik. Az azonban a fennmaradt források tükrében inkább valószínűnek tűnik, hogy a többi számlájukra írt bűncselekményt a rendőrség, az ügyészség és a bíróság politikai motivációtól hajtva igyekezett a Márffy és társai által valóban elkövetett, önmagában is borzalmas bombamerénylettel összekapcsolni, és egy nagy, látványos, tulajdonképpen nem csupán konkrét személyek, hanem a kül- és belpolitikai szempontból egyre veszélyesebbé váló radikális jobboldal ellen lefolytatandó per keretében bíróságra vinni. Bár kétségek merülhetnek fel bennünk, egyáltalán nem kizárt, hogy a Koháry utcai törvényszéki palota, a Reviczky utcai francia követség elleni bombamerényletek, a Miklós Andornak és Rassay Károlynak küldött robbanócsomagok, valamint a „101-es bizottság” aláírással ellátott fenyegető levelek mögött is ugyanaz a csoport állt. Az elkövetők között legalább részben lehettek személyi átfedések, hiszen ezt illetően is felmerültek bizonyítékok, illetve akár meggyőzőnek is tűnhetnek a főtárgyalás során ismertetett szakértői vélemények. Az irredenta és/vagy antiszemita motiváció mindegyik esetenél szembeűnő, és mindegyik eset mögött mindenképpen fölsejlik az Ébredő Magyarok Egyesülete és annak nemzetvédelmi osztályai, illetve a titokban

működő, magas pozíciót betöltő katonatisztek által szervezett Kettőskereszt Vérszövetség is.

Az elsőfokú bíróság ezzel együtt a per során kétségtelenül súlyos eljárási hibákat vétett, a védelmet számos alkalommal korlátozta a vádak cáfolatában, és igyekezett minden elé tárt bizonyítékot egy bizonyos elképzelés mentén értelmezni. Hozzáteendő persze, hogy mind a vádlottak, mind a védők, közülük is főként Márffy József és Ulain Ferenc számos alkalommal valóban botrányosan viselkedtek, színpadias és ízléstelen közbekiabálásokkal, vádaskodásokkal, antiszemita összeesküvés-elméletek hangoztatásával terelték el a bíróság figyelmét a bizonyítékokról. Ezzel együtt is szinte kétségtelen, hogy az elsőfokon eljáró Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék súlyos bűncselekményeket elkövető, a társadalomra halmozottan veszélyes, gátlástalan fiatalembereket, gyilkosokat ítélt halálra és börtönbüntetésre. A másodfokú bíróság ugyanakkor elkövette azt a súlyos hibát, hogy az elsőfokú tárgyalássorozat anomáliái alapján mentette fel Márffyt és társait a legsúlyosabb, halálbüntetést maguk után vonó vádpontok alól, és az erzsébetvárosi bombamerénylet valószínűsíthető értelmi szerzője és tettestársai halálbüntetés helyett csupán néhány évet, sőt, egyes vádlottak esetében csupán néhány hónapot töltöttek börtönben.

A bombaper utóéletéhez tartozik az ÉME brosúraformában megjelent propagandakiadványa, melyet az ismeretlen szerző Dr. Benevolus (azaz Dr. Jóakarátú) álnéven adott közre, és amelynek címe *A Dohány utcai bombamerénylet tettesei*. A kiadvány szerzőjét nem sikerült egyértelműen beazonosítani,

csak sejthetjük mögötte Budaváry Lászlót,¹⁶⁹ Ulain Ferencet, Kmoskó Mihályt vagy a szélsőjobboldali egyesület egy másik lelkes, korabeli vezetőjét és propagandistáját. A súlyosan kegyeletsértő és provokatív pamflet, melyre az ÉME mindössze három hónapra kapta meg a terjesztési engedélyt, nem kevesebbet állít, mint hogy radikális zsidók ölték vagy ölettek meg saját hitsorsosait, hogy azzal derék, keresztény magyar

¹⁶⁹ Budaváry László (1889–1962) néptanító, újságíró, radikális jobboldali politikus. Csáktornyan (1909–1910), Sárospatakon, Magyaromjaton és Ungváron dolgozott tanítóként (1910–1913), a magyarosítás terén szerzett érdemeiért szolgálattételre a budapesti tanfelügyelőségre rendelték be, közben az I. világháborúban mint póttartalékos szakaszvezető frontszolgálatot teljesített. A Tanácsköztársaság bukása után állásából elbocsátották. A két világháború között a magyarországi szélsőjobboldal egyik meghatározó, hírhedten antiszemita politikusa és politikai újságírója volt, aki elsősorban a magyarországi zsidókérdéssel foglalkozott. 1920-ban nemzetgyűlési indítványt nyújtott be a zsidókérdés „intézményes” megoldására, amelynek lényege, hogy hogyan és miként lehet hatékonyan és gyorsan a zsidókat minden vagyonuktól megfosztani. Ő alkotta meg továbbá a zsidók megrendszabályozására a hírhedten abszurd tíz pontot, amelyet törvénytervezetként is benyújtott. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja, 1920–1930 között alelnöke volt. Politikai pályafutását a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjában kezdte, később szakított velük, és kezdeményezte a Magyar Nemzeti Párt megalakítását (a párt tagjai között voltak a hírhedt különítményparancsnokok, Prónay Pál és Héjjas Iván is). A párt Prónay Fasiszta Pártjából szerveződött, amely a Mussolini-féle pártstruktúrát igyekezett Magyarországon meghonosítani. A belügyminisztérium 1932-ben betiltotta a pártot. Budaváry az 1930-as évek végén a nyilas mozgalomhoz csatlakozott, ám hamar annyira kiábrándult Szálasiból, hogy népszerű könyvet írt ellenük. A II. világháború után letartóztatták, a népbíróság 12 évi börtönre ítélte (BFL, XXV.1.a 1945/778.). 1962-ben hunyt el Budapesten.

emberekre kenhessék a merényletet, az egész Dohány utcai bombamerénylet mögött pedig nem más áll, mint egy jól szervezett cionista összeesküvés. A korabeli antiszemita propagandairodalomra jellemzően ez az írás is a *Cion bölcseinek jegyzőkönyveinél*¹⁷⁰ kezdi a saját narratíváját, egyúttal felszólítja a magyarországi zsidóságot, hogy ők maguk is fogjanak össze az Ébredő Magyarok Egyesületével, és működjenek közre az ország talpra állításában abból a gyalázatos helyzetből, ahová hitsorsosaik juttatták az országot az első világháború, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés révén. A botrányos röpirat sokakban felháborodást váltott ki, és nem kevés szimpatizánst kiábrándított az egyesületből.¹⁷¹

Az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó bűncselekmény-sorozat érthetően komoly politikai vitákat generált a nemzetgyűlésben is, melyekre röviden ugyancsak érdemes kitérnünk. Az ellenzéki képviselők rögtön az elején, gyakorlatilag mindenféle rendelkezésre álló bizonyíték nélkül az Ébredő Magyarok Egyesületét és a hozzá szorosan kötődő paramilitáris alakulatokat sejtették a háttérben.¹⁷²

¹⁷⁰ A *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei* a húszadik elején, Oroszországban kezletkezett antiszemita pamflet, amely bizonyítani kívánja az egész világra kiterjedő cionista zsidó összeesküvést. Ismeretlen szerkesztők állították össze többek között Maurice Joly *Alvilági párbeszédék Machiavelli és Montesquieu között* satirikus írása és más hasonló szövegek felhasználásával. Habár többszörös bizonyítást nyert, hogy hamisítványról van szó, antiszemita érzelmű személyek és az összeesküvés-elméletek hívei még ma is megvannak győződve az eredetiségéről.

¹⁷¹ Zinner, 1989: 173.

¹⁷² Pl. Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/1, 70.

1922–23 folyamán élénk viták folytak a parlamentben a Budapestet lázban tartó merényletekről, a kérdés időnként napirendre került, és érthető módon élezte a feszültségeket a kormánypárt és az ellenzék között. Elsősorban Rassay Károly és Vázsonyi Vilmos polgári liberális képviselők, akik Márffy József és társai célpontjai is voltak, szólaltak fel számos alkalommal a nemzetgyűlésben az Ébredő Magyarok Egyesülete és a hozzá köthető paramilitáris szervezetek ellen, azzal vádolva őket, hogy jelentős részük van a közelmúlt súlyos bűncselekményeiben. Nádasy Imre országos rendőrfőkapitányt – aki később amúgy irányító szerepet játszott a frankhamisításban, és számos radikális jobboldali titkos szervezetnek, többek között a Kettőskereszt Vérszövetségnek is tagja volt –, 1923 februárjában azzal is megvádolták, hogy egyenesen összejátszik a merényletek értelmi szerzőivel és kivitelezőivel. A Horthy-rendszerrel élesen szemben álló Drozdy Győző kiskazda képviselő egyenesen odáig ment, hogy ha rá bíznák a nyomozást, ő huszonnégy órán belül előállítaná a tetteseket.¹⁷³

1923. július 4-én került sor Fábíán Béla demokrata párti képviselő sokat idézett interpellációjára, amelyben a kormányt a radikális jobboldali, fegyveres titkos társaságokkal való összejátszással vádolta meg, kikelt az Ébredő Magyarok Egyesülete sajtótermékeinek antiszemita uszításai ellen. Alapvetően Prónay Pált és Héjjas Ivánt nevezte meg a közelmúlt bűncselekményeinek lehetséges felbujtóiként, és azonnali lépéseket követelt a kormánytól.¹⁷⁴

¹⁷³ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/X, 37–50.

¹⁷⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XIII, 290–302.

Vázsonyi Vilmos, aki a korszakban számos antiszemita indíttatású merénylet célpontja volt, 1923. július 26-án hosszasan felszólalt a titkos radikális jobboldali szervezetek, elsősorban a Kettőskereszt Vérszövetség tevékenységének ügyében, és főként a Kovács testvérek által elkövetett bűncselekményeket ismertette. Határozottan arra célzott, hogy a kormányzat mintha fedezné e társaságok illegális tevékenységét, és azok egyfajta mellék-/árnyékkormányként működnek, és főként Gömbös Gyulának címezte azon határozott véleményét, mely szerint egy konszolidált, polgári államban még nemes célok elérése érdekében sincs szükség semmiféle titkos társaságokra, és azok főként nem léphetik át a törvényes kereteket semmiféle cél érdekében.¹⁷⁵

Rassay Károly 1923. november 29-ei felszólalásában Andréka Károlyt, a politikai rendőrség vezetőjét – aki többek között a Kettőskereszt Vérszövetségben is tag volt, és akinek személyes jó ismerősei voltak a Márffy Józseffel és társaival is kapcsolatban álló, ugyancsak súlyos bűncselekményeket elkövető Kovács testvérek is – nyíltan a szélsőjobboldali titkos társaságokkal való szándékos összejátszással vádolta meg, és felvetette, hogy a merényletek elkövetőit talán eddig az ő közbenjárása miatt nem sikerült eddig kézre keríteni.¹⁷⁶

Rassayt mindössze egy nappal később követte Györki Imre szociáldemokrata képviselő 1923. november 30-ai felszólalása, aki szintén kiemelte, hogy a rendőrség még mindig képtelen volt felderíteni a közelmúlt súlyos robbantásos bűn-

¹⁷⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XV, 149–150.

¹⁷⁶ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVII, 179–181.

cselekményeit, és hiába tett Rakovszky Iván belügyminiszter számos alkalommal ígéretet a tettesek kézre kerítésére, ő maga már nem hisz semmiféle miniszteri ígéretnek.¹⁷⁷ Szkepticizmusa a történetek fényében érthető volt.

Rupert Rezső 1924. január 3-án szólalt fel igen határozottan a parlamentben, melynek nyomán Bethlen István miniszterelnök nyilvánosan beismerte, hogy a közelmúltban valóban súlyos, politikailag motivált bűncselekmények történtek, amelyeket mindenképpen fel kell deríteni, azonban kiemelte, hogy bizonyíték hiányában az Ébredő Magyarok Egyesületét nem oszlathatja fel, ám annak gyanús körülmények között, fegyveres milíciaként működő Nemzetvédelmi Főosztályát esetleg indokolt lehet a közeljövőben felosztatni.¹⁷⁸

Egy nappal később, 1924. január 4-én szólalt fel a nemzetgyűlésben szociáldemokrata képviselőként Kéthly Anna, és egyfelől üdvözölte Márffy József és társai meggyanúsítását és letartóztatását az erzsébetvárosi és a hozzá kapcsolódó bombamerényletek ügyében, ugyanakkor kifejtette azon véleményét, hogy az elfogott fiatal emberek véleménye szerint csupán végrehajtók, és addig nem lesz béke és nyugalom az országban, míg a mögöttük álló felbujtókat is kézre nem kerítik. Kéthly ugyancsak hangot adott azon véleményének, hogy a merényletek mögött aljas politikai játszmák és befolyásos személyek állnak, a rendőrség pedig mindig elakadni látszott a nyomozásokban, mikor nem csupán a végrehajtókat, de az értelmi szerzőket kereste. Bár konkrét személyeket nem vádolt

¹⁷⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVII, 199.

¹⁷⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 337–338.

meg a merényleteket kitervelésével, felszólalásából kiolvasható, hogy elsősorban radikális jobboldali politikusokra, a kormánypártból kivált fajvédő frakció tagjaira, illetve a velük szoros átfedésben lévő egykori különítményes tisztekre gondol.¹⁷⁹

Bárczy István demokrata párti képviselő, Budapest korábbi főpolgármestere, az erzsébetvárosi robbantás egyik célpontja január 5-én adott hangot a parlamentben afeletti felháborodásának, hogy Héjjas Iván különítményparancsnok jóformán érinthetetlen, és a miniszterelnök személyes intézkedése szükséges hozzá, hogy a rendőrség kihallgassa a bombamerénylettekkel kapcsolatban. Holott iratok, amelyekbe ő is betekinhetett, egyértelműen bizonyították, hogy Héjjas mind a Kovács testvérekkel, mind pedig Márffy József csoportjával szoros kapcsolatban állt, és mindkét kisebb paramilitáris társaság a feletteseként tekintett Héjjasra. Pikler Emil, Drozdy Győző és Vázsonyi Vilmos Bárczy mellé álltak, és provokatívan felvetették a kérdést, vajon vannak-e az országban olyan katonai alakulatok, amelyek nem a honvédelmi miniszter irányítása alatt állnak? Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter hevesen tiltakozott a gyanúsítások ellen, és a hadsereg nevében is elhatárolódott a bűncselekményeket elkövető, paramilitáris fegyveres csoportoktól.¹⁸⁰

Már folyt Márffy és társai ügyének elsőfokú főtárgyalása, amikor Pikler Emil szociáldemokrata képviselő szót emelt a bíróság – feltehetőleg szándékos – eljárási hibái ellen, többek között azért, mert a tárgyalást vezető dr. Langer Jenő

¹⁷⁹ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 361.

¹⁸⁰ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XVIII, 414–417.

kúriai főbíró nem engedte Márffynak, hogy a Bethlen István miniszterelnökkel való állítólagos kapcsolatáról bővebben beszéljen. Pikler ismét számon kérte a kormányon, hogy megítélése szerint együttműködik a radikális jobboldali társadalmi egyesületekkel és a hozzájuk kötődő paramilitáris alakulatokkal, elsősorban Héjjas Ivánnal és embereivel, és valamiféle piszkos politikai alku keretében esetleg büntetlenséget biztosít a közelmúltban történt bombamerényletek felbujtóinak.¹⁸¹ Bethlen István persze több fórumon is tagadta, hogy bármiféle kapcsolata lenne Márffy Józseffel és társaival, ám az ellenzék részéről mindez még sokáig támadási felületet biztosított a miniszterelnök ellen.¹⁸²

A Márffy József és társai bombaperében hozott, súlyos elsőfokú ítélet nyomán a kedélyek valamelyest a nemzetgyűlésben is megnyugodtak, továbbá az 1925-ben kitört frankhamisítási botrány már erősen elterelte a figyelmet a bombaper másod- és harmadfokú tárgyalásairól is, melyek sokkal enyhébb ítéletekkel zárultak. Mindazonáltal az ügy utóéletéhez tartozik, hogy 1926. március 20-án ugyancsak Fábíán Béla jegyezte meg parlamenti felszólalásában igen erős kormánykritikát megfogalmazva, hogy Márffy Józsefet és társait végül majdnem minden ellenük felhozott vádpont alól felmentették. Ironikusan fogalmazta meg, hogy lényegében csak azok a halálos ítéletek maradtak hatályban, amelyeket a Kettős-kereszt Vérszövetség és az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vérbírósága hozott. Megjegyezte továbbá, hogy

¹⁸¹ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XXVII, 368.

¹⁸² Pl. Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XXVII, 494.

bár a közszolgálati alkalmazottaknak a kormány valóban rendeletileg megtiltotta a titkos egyesületekben való részvételt, információi szerint a Kettőskereszt Vérszövetség egyes paramilitáris alakulatai még ekkor, 1926-ban is tovább működtek, a kormányt pedig az ítélethozatalba való beavatkozással is megvádolta.¹⁸³ Áttekintve a másod- és harmadfokú ítéleteket, valamint az ezekkel szoros ellentmondásban álló, Márffy József és társai ellen rendelkezésre álló bizonyítékokat, habár biztosan nyilván nem állíthatjuk, egyáltalán nem kizárható, hogy Márffyt igen magas szintű pártfogók menthették meg a kivégzéstől.

Hely hiányában az erzsébetvárosi bombamerénylet és az azt követő büntetőper teljes sajtóreceptiójának elemzésére nem vállalkozhatunk, hiszen az akár egy önálló, önmagában is terjedelmes tanulmány tárgyát képezhetné, azonban a recepció legfontosabb elemeire, a különböző politikai oldalakat reprezentáló nagyobb, országos napilapok véleményére az események hátterének árnyaltabb megértése érdekében mindenképpen érdemes kitérnünk.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének szélsőjobboldali lapja, a Szózat nem meglepő módon végig tagadta, hogy az egyesület tagjainak köze lenne a merényletsorozathoz, és nem egy alkalommal a kommunistákra igyekezett terelni a gyanút. A tettesek elfogása után a lap már rögtön a büntetőeljárás elején koncepciót emlegetett, a liberális sajtót pedig aljas hazugságokkal vádolta.¹⁸⁴ Márffy József és társai letartóztatása

¹⁸³ Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926/XL, 411.

¹⁸⁴ [Szerző nélkül]: Befejezik a nyomozást a bombamerényletek ügyében. *Szózat*, 1923. november 29., 2.

után felmerült a sajtóban, hogy a fajvédő frakció Márffyék szabadlábra helyezését kezdeményezte, a Szózat pedig ezt úgy kommentálta, hogy a nyomozásnak nincsenek érdemi eredményei, amely alapján jogos lett volna a gyanúsítottak őrizetbe vétele. Az ÉME lapja azon is értetlenkedett, hogy a megítélése szerint egyszerű köztörvényes bűncselekmények ügyében az államrendőrség politikai osztálya folytat nyomozást. Rassay Károly felszólalása után, melyben Andréka Károly főkapitány-helyettest a radikális jobboldali titkos társaságokkal való összejátszással vádolta, a lap is tudósított róla, hogy Andréka vizsgálatot kezdeményezett saját maga ellen.¹⁸⁵ A főtárgyalás megkezdése után a Szózat továbbra is határozottan védte Márffy Józsefet és társait, a tárgyalás első napjairól meglehetősen elfogultan és propagandisztikus hangnemben tudósított, és végig koncepciót per emlegetett.¹⁸⁶ Egy másik tudósításban az ellenzéki sajtóban megjelent cikkek ellen kelt ki, és a liberális lapok tárgyalássorozatról szóló cikkeit szennzációhajhászárgalomhadjáratnak minősítette.¹⁸⁷ Az elsőfokú ítélet kihirdetésekor a Szózat mély megdöbbenésének adott hangot, és propagandisztikus hangnemben védte a vádlottakat, megint csak arra utalva, hogy megítélése szerint jó előre kidolgozott koncepció szerint zajlott a büntetőeljárás és az ítélelhozatal, ugyanakkor kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek, így a

¹⁸⁵ [Szerző nélkül]: Két felderített bombamerényleten kívül a nyomozásnak nincs eredménye. *Szózat*, 1923. november 30., 4.

¹⁸⁶ [Szerző nélkül]: A büntetőtörvényszék megkezdte a Márffy-per főtárgyalását. *Szózat*, 1924. november 19., 3.

¹⁸⁷ [Szerző nélkül]: Pénteken dönt a bíróság bizonyítás kiegészítéséről a Márffy-ügyben. *Szózat*, 1924. november 28., 5.

törvényszék ítélete korántsem végleges.¹⁸⁸ A jóval enyhébb ítéletekkel záruló, másodfokú főtárgyalás-sorozatról az ÉME lapja lényegében ugyanabban a patetikus és propagandisztikus hangnemben, a vádlottakat valamiféle zsidó-kommunista-liberális összeesküvés áldozatainak beállítva, ugyanazon panelek mentén tudósított.

Az ugyancsak radikális jobboldali napilap, a Magyarország a Szózatnál sokkal elfogulatlanabbul, tárgyilagosan számolt be az erzsébetvárosi bombamerénylet ügyében folyt nyomozásról és a gyanúsítottak elfogásáról.¹⁸⁹ A lap nem sokkal később a rendőrség emberfeletti nyomozómunkájáról adott hírt, illetve mérsékelt hangnemben számolt be arról, hogy az őt ért vádak kapcsán Andréka Károly, a politikai rendőrség vezetője vizsgálatot kezdeményezett önmaga ellen.¹⁹⁰ Pár hónappal később a lap jóformán kritikátlanul fogadta el, hogy valóban azok a merényletsorozat tettesei, akiket a rendőrség ezzel gyanúsít, és 1924 februárjában a gyanúsítottak beismerő vallomásairól adott hírt, ismételten a nyomozó hatóságok sikeres munkáját hangsúlyozva.¹⁹¹ A tárgyalássorozatról a Magyarország hasonló hangnemben tudósított a későbbiekben, és a Szózattal ellentétben a lapban megjelent cikkekben nem igazán merült fel az

¹⁸⁸ [Szerző nélkül]: Halálos ítéletek a Márffy-perben. *Szózat*, 1924. december 14., 7.

¹⁸⁹ [Szerző nélkül]: Kézre kerültek a legutóbbi bombamerényletek tettesei. *Magyarország*, 1923. november 27., 4.

¹⁹⁰ [Szerző nélkül]: Andréka Károly detektívfőnök vizsgálatot kért maga ellen. *Magyarország*, 1923. november 30., 5.

¹⁹¹ [Szerző nélkül]: Kézre kerültek az Erzsébetvárosi Kör elleni pokolgépes merénylet tettesei. *Magyarország*, 1924. február 7., 5.

a lehetőség, hogy a merényletsorozat elkövetésével vádolt fiatalemberek akár ártatlanok is lehetnek.¹⁹² A büntetőtörvény-szék elsőfokú ítéletét a lap hasonlóképpen kommentálta, és gyakorlatilag kész tényként könyvelte el, hogy valóban Márffy József és társai követték el a terhükre rótt bűncselekményeket. Az Ébredő Magyarok Egyesületének becsületét ugyanakkor valamennyire mentendő, a Magyarság is hangsúlyozta az elsőfokú ítéletében is elhangzott állítást, mely szerint az ÉME nemzetvédelmi osztályai eredetileg nemes, hazafias célokkal alakult milíciák voltak a hadsereg valamilyen fokú kontrollja alatt, és a bajok akkor kezdődtek, amikor Márffy József és hozzá hasonló, radikális és a társadalomra veszélyes emberek léptek be ezekbe az alakulatokba és ragadták magukhoz azok vezetését.¹⁹³ A Magyarság tehát igyekezett valamiféle kontrasztot felállítani az Ébredő Magyarok Egyesületének tagsága és a Márffy József vezetése alatt álló IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály között, és az egész bűncselekmény-sorozatot néhány elvetemült, a saját elhatározásából cselekvő fiatalember borzalmas tetteként beállítani, amely mögött talán nem is keresendő felbujtók, magasabb szintű felelősök. A lap ezzel implicit módon nyilván a kormányzatot és a hadsereget, illetve a bombaper során szóba került politikusokat és katonatiszteket igyekezett védeni. A tudósítások ugyanakkor a Szózatához hasonlóan azt is kiemelték, hogy a vádlottak fellebbeztek, az ellenük hozott elsőfokú ítélet így korántsem végleges. A

¹⁹² Pl. [Szerző nélkül]: Szász József és Radó József védői beszéltek ma a bombapörben. *Magyarság*, 1924. december 2., 6.

¹⁹³ [Szerző nélkül]: Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halálra ítélte a bíróság. *Magyarság*, 1924. december 14., 3.

Márffy-per másodfokú, jóval enyhébb ítéletekkel záruló főtárgyalás-sorozata kapcsán nagyjából ugyanez a hozzáállás jellemezte a Magyarország e témában megjelent cikkeit, ugyanakkor ahogyan a per fokozatosan az enyhébb ítéletek és a számos bűncselekmény alóli felmentés irányába fordult, úgy a lap hangneme is fokozatosan megengedőbb lett Márffy Józseffel és társaival szemben.¹⁹⁴

A kisgazdapárti Új Barázda ugyancsak leginkább a kormánypárt érdekeinek megfelelően, a rendőrség érdemeit kiemelve számolt be az erzsébetvárosi bombamerénylet és a vele együtt kezelt többi robbantásos cselekmény gyanúsítottainak őrizetbe vételéről.¹⁹⁵ A nyomozás további fejleményeiről a lap ugyancsak lelkesen tudósított, kissé hatásvadász módon számolt be a milícián belül működő vérbíróság működéséről, és már a nyomozati szakban tudni vélte, hogy Márffy József, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának vezetője összejátszott Herczeg Józseffel, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör portásával, a robbantáshoz használt pokolgépet pedig egy bizonyos Bátor Miklós nevű MÁV-felügyelőtől kapta, ám kiemelte azt is, hogy mind a portás, mind a MÁV-tisztviselő tagadta, hogy bármi közük lenne a merényletnek.¹⁹⁶ Az elsőfokú főtárgyalásról a lap hasonló hangnemben tudósított, és jótékonyan elhallgatta, hogy a bíróság amúgy súlyos eljárási

¹⁹⁴ Pl. [Szerző nélkül]: Minden tanú azt vallja, hogy Márffy a bombamerénylet napján az Iparbankban dolgozott. *Magyarország*, 1925. július 10., 8.

¹⁹⁵ [Szerző nélkül]: Elfogták a Reviczky utcai bombamerényletöt. *Új Barázda*, 1923. november 28., 2.

¹⁹⁶ [Szerző nélkül]: Márffyyék a saját embereiket is megbotozták és halálra ítélték. *Új Barázda*, 1924. február 9., 3.

hibákat vétett. Semmiféle kritikát nem fogalmazott meg az eljárással szemben, és teljes mértékben, mindenféle reflexió nélkül tényként kezelte, hogy Márffy József és társai követték el az összes terhükre rótt bűncselekményt.¹⁹⁷ A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra halálbüntetést, a többi vádlottra pedig 5 és 10 év közötti börtönbüntetésekét kiszabó elsőfokú ítéletről az Új Barázda azt állapította meg, hogy a súlyos ítéletek által minden bizonnyal győzött az igazság, ám az újság a többi napilaphoz hasonlóan kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek, az ügy tehát még korántsem zárult le.¹⁹⁸

A szociáldemokrata Népszava – kissé elfogult módon, de nem alaptalanul – gyakorlatilag a kezdetektől fogva az Ébredő Magyarok Egyesületét és a hozzá kapcsolódó egyéb radikális jobboldali szervezeteket, illetve az ÉME-ben vezető pozíciókat betöltő Héjjas Iván és Prónay Pál paramilitáris vezetőket sejtette az erzsébetvárosi bombamerénylet hátterében, és amikor a rendőrség végre meggyanúsította az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistáit Márffy Józseffel az élen, nem győzte hangsúlyozni, hogy korábbi gyanúja igaznak bizonyult.¹⁹⁹ A nyomozás bizonyos nyilvánosságot kapott eredményeiről ugyancsak hasonló hangnemben, némileg hatásvadász és kárörvendő regiszterben

¹⁹⁷ [Szerző nélkül]: Megkezdték a budapesti bombamerényletek tárgyalását. *Új Barázda*, 1924. november 19., 2.; [Szerző nélkül]: A bombamerényletek tárgyalása. *Új Barázda*, 1924. november 23., 5.

¹⁹⁸ [Szerző nélkül]: A bíróság Márffyt és Marosit halálra ítélte. *Új Barázda*, 1924. 12. 14., 2.

¹⁹⁹ [Szerző nélkül]: Kinyomozták az erzsébetvárosi kör bombabanditáit: ébredők valamennyien... *Népszava*, 1924. február 7., 5.

számolt be a lap, és azon az állásponton volt, hogy a merénylőket Herczeg József, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör portása cinkosként segíthette. Kiemelte továbbá, hogy Márffy József a kis létszámú paramilitáris csoporton belül szabályos személyi kultuszt épített ki maga köré, többségében nála is fiatalabb alárendeltjei pedig rettegve néztek fel a fiatalemberre, és vakon teljesítették minden parancsát.²⁰⁰ A gyanúsítottak őrizetbe vétele és a tárgyalás között a Népszava számos, lényegi új információkat nem tartalmazó, csak a korábbi eredményeket és feltételezéseket megismétlő, repetitív cikket közreadott, hogy módszeresen napirenden tartsa a bombamerényletek ügyét, és mindegyikben hangsúlyozta az Ébredő Magyarok Egyesületének szerepét, gyakorlatilag kritikai reflexió nélkül összemosva azt a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztállyal.²⁰¹ Az elsőfokú főtárgyalás-sorozat alatt a lap leginkább azt emelte ki, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete megkísérelte befolyásolni a tárgyalás menetét, és bizonyos tanúkat névtelen, feltehetőleg az egyesülethez köthető elkövetők valóban megfenyegettek.²⁰² Nem állt messze a laptól az olyan feltételezés sem, mely szerint a kormány bizonyos tagjainak, vagy legalábbis kormánypárti politikusoknak is közvetett felelősségük lehetett a bombamerényletekben, Csáky

²⁰⁰ [Szerző nélkül]: A tömeggyilkos ébredővezér új taktikája. *Népszava*, 1924. február 10., 5.

²⁰¹ [Szerző nélkül]: „...Mert a szálak az Ébredő Magyarok Egyesületéhez vezettek. *Népszava*, 1924. február 13., 4.

²⁰² [Szerző nélkül]: Fenyegető levelek, terrorizálások és egyéb titokzatos akciók a bombabanditák megmentése érdekében. *Népszava*, 1924. november 9., 4.

Károly honvédelmi miniszter és Bethlen István miniszterelnök tanúvallomását pedig a Népszava leginkább ebben a szellemben kommentálta.²⁰³ A lap némi rosszmájúsággal tudósított Márffy József és társai védőügyvédekének érveléséről, mely szerint az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistái hős hazafiak, akik csupán egy hazug koncepció per bűnbakjai.²⁰⁴ A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra elsőfokon kiszabott halálos ítéletet ugyanakkor a Népszava is viszonylagos elégedettséggel vette tudomásul, és nem is igazán hangsúlyozta, hogy a vádlottak fellebbeztek az elsőfokú ítélet ellen.²⁰⁵

A polgári liberális, a szabadkőművességhez is szoros szálakkal kötődő Világ című napilap ugyancsak kezdettől fogva az Ébredő Magyarok Egyesületét sejtette az erzsébetvárosi bombamerénylet hátterében, és igen keményen bírálta a kormányt és a rendőrséget, amiért kezdetben nem igazán tudott eredményeket felmutatni a nyomozás terén.²⁰⁶ A liberális lap publicistái néhány cikkükben azt is felvetették, hogy a hatóságok talán nem is keresik olyan nagy erőkkal a tetteseket, mint kellene, hiszen akár a kormánypárt egyes politikusai is érintettek lehetnek a merényletben.²⁰⁷ 1924 elején a lap hangnemében némi változás állt be, amikor a rendőrség

²⁰³ [Szerző nélkül]: A miniszterelnök és a honvédelmi miniszter vallomása a bombapörben. *Népszava*, 1924. november 29., 5.

²⁰⁴ [Szerző nélkül]: A védelem szerint a bombabanditák „mártírok”. *Népszava*, 1924. december 2., 6.

²⁰⁵ [Szerző nélkül]: Két bombabanditát: Márffyt és Marosit halálra ítélték. *Népszava*, 1924. december 14., 8–9.

²⁰⁶ [Szerző nélkül]: Még mindig nincsenek meg.. *Világ*, 1922. április 11., 7–8.

²⁰⁷ [Szerző nélkül]: Még mindig nincsenek meg.. *Világ*, 1922. április 30., 4.

végre Márffy Józsefet és társait a bombamerényletek gyanúsítottjaiként vette őrizetbe, és némi dicséretet is megengedett magának a rendőrség munkájával kapcsolatban.²⁰⁸ A nyomozás nyilvánosságra hozott részeredményeit a *Világ* ugyancsak mérsékeltebb hangnemben kommentálta, nagyjából kész tényként elfogadva, hogy valóban azok a személyek követhették el a súlyos bűncselekményeket, akiket a rendőrség ezzel gyanúsít.²⁰⁹ A *Világ* még a főtárgyalás-sorozat megindulása előtt tudni vélte azt is, hogy Héjjas Iván és Dániel Sándor, az ÉME ügyésze titkos mentőakciókat szervez az IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály milicistáinak kiszabadítása céljából, Márffy pedig az előzetes letartóztatásból is folyamatos levelezésben áll Héjjassal.²¹⁰ A lap a per kezdeti szakaszában azt is tudni vélte, hogy a védelemnek nem kevesebb, mint nyolcvan mentő tanúja volt Márffy József és társai védelmében, ám ennyi személy persze végül közel sem tanúskodott a vádlottak mellett.²¹¹ A főtárgyalásról a *Világ* is részletesen tudósított, és a témában megjelent cikkek újra azt hangsúlyozták, hogy az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya egy ideig a kormány tudtával és felhatalmazásával működő segédrendőri milícia volt, ily módon tehát a kormány is közvetetten felelős

²⁰⁸ [Szerző nélkül]: A rendőrség kinyomozta az Erzsébetvárosi Kör bombamerénylőit. *Világ*, 1924. február 7., 5.

²⁰⁹ [Szerző nélkül]: Az Erzsébetvárosi Kör merénylőinek kihallgatása és szembesítése. *Világ*, 1924. február 8., 5.

²¹⁰ [Szerző nélkül]: Titkos mentőakciók Márffyyék érdekében. *Világ*, 1924. november 11., 7.

²¹¹ [Szerző nélkül]: A bombapör tárgyalására a védők nyolcvan mentőtánuat vonultatnak föl. *Világ*, 1924. november 12., 4.

lehet azért, amit a szervezet egyes tagjai saját elhatározásukból követtek el.²¹² A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra kirótt halálos ítélettel az erősen ellenzéki napilap szerkesztősége viszonylag elégedett volt, ugyanakkor az ítélethirdetésről szóló tudósítás megbotránkozva emelte ki, hogy a vádlottak többsége ekkor kifejezetten vidám volt, Márffy József pedig fölényesen jelentette ki, hogy nem kér kegyelmet.²¹³

A Miklós Andor, a Márffy és társai által elkövetett merényletsorozat egyik célpontja tulajdonában álló, Az Est című, többnyire elfogulatlanságra törekvő polgári liberális napilap szintén eredményeket sürgetett már rövid idővel az erzsébetvárosi bombamerénylet megtörténte után, és a rendőrség szemére hányta, hogy az látszólag sötétben tapogatózik, vagy nem is igazán keresi a tetteseket.²¹⁴ Az Est a kritika mellett ugyanakkor törekedett az objektivitásra is, és leköszölte az ügyben nyomozó rendőrtisztviselők nyilatkozatait is. Az Ébredő Magyarok Egyesületét ez a lap is korán megnevezte, mint a merénylet esetleges felelőjét, majd amikor Márffy Józsefeket meggyanúsította a rendőrség, visszafogottan, de határozottan erősítette meg a köztudatban élő korábbi gyanút.²¹⁵ Az Est innentől kezdve a legnagyobb részletességgel

²¹² [Szerző nélkül]: Izgalmas jelenetek közt kezdődött meg a bombapörök főtárgyalása. *Világ*, 1924. november 19., 5–6.

²¹³ [Szerző nélkül]: Két halálos ítélet a bombavető pörében. *Világ*, 1924. december 14., 17–18.

²¹⁴ [Szerző nélkül]: Miért volt eredménytelen a bombamerénylet nyomozása? *Az Est*, 1922. április 25., 3.

²¹⁵ [Szerző nélkül]: Újabb részletek az erzsébetvárosi bombamerényletről. *Az Est*, 1924. február 8., 1.

tudósított a nyomozás aktuális állásáról, már persze arról, amit a rendőrség megosztott a nyilvánossággal, és összességében elmondhatjuk, hogy az e tárgyban született cikkei a korabeli magyar bűnügyi újságírás szakszerű, többé-kevésbé objektivitásra törekvő termékei voltak.²¹⁶ A lap nagy hangsúlyt fektetett az ÉME nemzetvédelmi milíciáin belül működő, sajátos és furcsa belső igazságszolgáltatási testület, a vérbíróság működésére is, és beszámolt arról, hogy az ÉME vérbíróságának tagjait a rendőrség tanúként hallgatta ki a merényletekkel összefüggésben.²¹⁷ A lap jelentős eredményként tette közzé, hogy az ügyészség benyújtott vádiratában összevonta az erzsébetvárosi bombamerényletet a Koháry utcai törvényszéki palota és a francia követség elleni merényletkísérletekkel.²¹⁸ Az Est tudósításai ugyancsak kiemelték, hogy a tárgyaláson többször felmerült Héjjas Iván és Prónay Pál különítményparancsnokok neve, Márffy és Héjjas kapcsolatára pedig konkrét dokumentumok utalnak, így a lap leginkább Héjjast vélelmezte értelmi szerzőként a merényletsorozat hátterében.²¹⁹ A Márffy Józsefre és Marosi Károlyra halálbüntetést kiszabó elsőfokú ítéletet Az Est is viszonylagos meglege-

²¹⁶ [Szerző nélkül]: Radó József végigjártszotta a rendőrtisztviselők előtt a bombamerénylet minden előzményét. *Az Est*, 1924. február 12., 3.

²¹⁷ [Szerző nélkül]: A főkapitányságra előállították a vérbíróság öt tagját, Tisza Istvánt, Stroba Gusztávot, Kovács Gyulát, Sós Bélát és Dormányi Jánost. *Az Est*, 1924. február 17., 3.

²¹⁸ [Szerző nélkül]: Az ügyészség vádirata Márffýék ellen a Koháry utcai fogház és a törvényszéki palota ellen elkövetett merénylet ügyében. *Az Est*, 1924. február 29., 3.

²¹⁹ [Szerző nélkül]: Radó az orvosszakértő előtt is mindent beismert. *Az Est*, 1924. november 26., 1–3.

déssel úgy értékelte, hogy győzött az igazság, ám a tudósítás nem tért ki rá, hogy a vádlottak fellebbeztek, tehát az ügynek még koránt sincs vége.²²⁰

A korabeli nagyobb magyar napilapok közül talán a mérsékelten kormánypárti, konzervatív Pesti Hírlap számolt be a legrészletesebben a nyomozás eredményeiről és az elsőfokú főtárgyalás eseményeiről.²²¹ A nyomozás során a lap a rendőrség iránti elismeréssel tudósított a gyanúsítottak őrizetbe vételéről,²²² és lényegében a lap tudósítói egy percre sem kételkedtek abban, hogy valóban azok a személyek követték el a merényletsorozatot, akiket a rendőrség ezzel gyanúsított, a rendőrség munkáját pedig szakszerűnek mutatta be.²²³ A lap különösen nagy részletességgel foglalkozott a nyomozás szinte minden elemével, és arról sem mulasztott el terjedelmes cikkben hírt adni, hogy Márfy József kihallgatása során őrütséget szimulált, és egy ideig ezzel próbálta akadályozni a nyomozást.²²⁴ A lap helyszíni tudósítói később, a cikkeikben igen sok szó szerinti idézetet dokumentáltak a tárgyaláson elhangzottakból, így az orgánium által közölt, számos esetben képekkel illusztrált cikksorozat a levéltári őrizetben fennmaradt iratok-

²²⁰ [Szerző nélkül]: Márfy és Marosit halálra ítélték. *Az Est*, 1924. december 14., 1–5.

²²¹ A Pesti Hírlap bombaperről készült tudósítássorozatát jelen tanulmány szerzője egy kisebb volumenű forráskiadvány kertében már korábban közreadta. Lásd: Kántás, 2020.

²²² [Szerző nélkül]: Az eddig történt bombamerényletek hét tettesét és gyanúsítottját elfogta a rendőrség. *Pesti Hírlap*, 1923. november 27., 1.

²²³ [Szerző nélkül]: Kézre kerültek az Erzsébetvárosi Kör merényleti. *Pesti Hírlap*, 1924. február 7., 1.

²²⁴ [Szerző nélkül]: Márfy a rendőrségen ismét őrütséget szimulált. *Pesti Hírlap*, 1924. február 8., 1.

kal összehasonlítva az elsőfokú főtárgyalás-sorozat jegyzőkönyveinek viszonylag hiteles kivonatának is tekinthető.²²⁵ A Pesti Hírlap terjedelmes és olvasmányos tudósításaiban nem csupán a vádlottak bűnösségéről volt meggyőződve, de a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályt az első tudósításokban nem határolta el élesen az Ébredő Magyarok Egyesületétől, mint nagyobb szervezettől.²²⁶ Az újság igen részletesen beszámolt a bíróság előtt lefolytatott bizonyítási eljárásról is, és a vád bizonyítékait alapvetően – nem tévesen – meggyőzőnek találta.²²⁷ Olvasmányosan tudósított a nyomozást vezető Schweinitzer József rendőrkapitány bíróság előtt tett vallomásáról is, aki arra is kitért, hogy az ÉME vezetősége bizonyos adatok szerint bele szándékozott avatkozni a nyomozásba.²²⁸ A Pesti Hírlap igen részletesen ismertette Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomását is, rávilágítva, hogy az ÉME nemzetvédelmi osztályai a Kettőskereszt Vérszövetség szervezetén keresztül kvázi-állami, önkéntes paramilitáris karhatalmi alakulatok voltak, ám mivel személyi kérdésekbe a hadsereg nem szólt bele, így ezen alakulatok egyes tagjainak cselekedeteiért sem terheli felelősség.²²⁹ A maga mérsékelt kormánypártiságával tehát a Pesti Hírlap is igyekezett kisebbíteni az állam és

²²⁵ [Szerző nélkül]: A bombamerényletek ügyét csoportokban tárgyalta a bíróság. *Pesti Hírlap*, 1924. november 18., 3.

²²⁶ Benda Jenő: Tagadnak a bombapör vádlottjai. *Pesti Hírlap*, 1924. november 18., 1–6.

²²⁷ [Szerző nélkül]: Tárgyi bizonyítékok Márffy József ellen. *Pesti Hírlap*, 1924. november 22., 4–5.

²²⁸ [Szerző nélkül]: Schweinitzer kapitány izgalmas vallomása a bomba-vetőők beismeréséről. *Pesti Hírlap*, 1924. november 25., 3–5.

²²⁹ [Szerző nélkül]: Márffyra és Marosira halálbüntetést kér az ügyész. *Pesti Hírlap*, 1924. november 29., 9–11.

a kormányzat felelősségét. A lap az elsőfokú ítéletet a Márffy Józsefre és Marosi Károlyra kirótt halálbüntetéssel együtt egyetértéssel vette tudomásul, ugyanakkor a többi laphoz hasonlóan kiemelte, hogy a vádlottak fellebbeztek.²³⁰

A per nagyobb napilapokban megjelent sajtóvisszhangjából világosan látszik, hogy a radikális jobboldali sajtó elsősorban menteni igyekezett a bombaper vádlottjait, és az ártatlanságuk mellett érvelt, a rá jellemző, szimplifikáló antiszemitizmussal valamiféle koncepciót pert és zsidó összeesküvést sejtve a háttérben. A mérsékelt jobboldali sajtótermékek ezzel szemben többnyire meg voltak győződve Márffy József és társai bűnösségéről, ugyanakkor elsősorban a nyomozó hatóságok áldozatos munkáját és a Bethlen-kormány konszolidációra való törekvését domborították ki, számos esetben az Ébredő Magyarok Egyesületének egésze és a paramilitáris elvek szerint működő Nemzetvédelmi Főosztály között is éles határvonalat húzva. A baloldali és polgári liberális sajtó ugyancsak a kezdetektől meg volt győződve az elkövetők radikális jobboldali kötődéséről, illetve Márffyték meggyanúsítása után az ébredő milicisták bűnösségéről, ám igen kemény kritikával illette a kormányt és a rendőrséget, amiért csak igen későn sikerült a bűncselekmény-sorozatot felderíteni, illetve nem zárta ki bizonyos kormánypárti politikusok közvetett vagy közvetlen felelősségét sem. A liberális és baloldali újságok nem egy esetben megpendítették azt is, hogy bizonyos kormánytagok és egyéb magas rangú állami tisztviselők talán

²³⁰ [Szerző nélkül]: Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halálra ítélte a bíróság. *Pesti Hírlap*, 1924. december 14., 4–5.

összejátszanak az Ébredő Magyarok Egyesületében vezető pozíciókat betöltő paramilitáris vezetőkkel, többek között Prónayval vagy Héjjassal, akiket az ellenforradalomban játszott szerepük okán személyes kapcsolat fűzött Horthy Miklós kormányzóhoz is – és a jóval enyhébb másod- és harmadfokú ítéletek fényében ezek a fejtegetések talán nem is jártak túl messze az igazságtól.

Érdekes momentum, hogy a már említett Pesti Hírlap volt talán az egyedüli, a bombaperről tudósító jelentősebb napilap, mely megengedte magának, hogy szociográfiai fejtegetésekbe bocsátkozzon, és a vádlottak társadalmi háttéréről is bővebben írjon. A lap számos tudósításában érzékletesen írta le az ÉME fiatal nemzetvédelmi milicistáinak többnyire kopottas külsejét, ismertette alsóközép- vagy munkásosztálybeli háttérüket, melyből jelentősebb társadalmi-pénzügyi előrelépésre, főként a háború utáni időszak mély szociális válságának idején nem igazán számíhattak, ezzel együtt pedig a mérhetetlen gőgöt és fontosságtudatot, ahogyan a tárgyaláson végig viselkedtek, és amelyet feltehetőleg a milicista mozgalmában való tagság kölcsönzött nekik. Alapvető tanulmányában Robert Gerwarth érzékletesen írja le, miként egyesült az első világháború utáni Közép-Európa paramilitáris erőszakhullámában a háborút megjárt, de még mindig fiatal veteránok, illetve az úgynevezett *háborús ifjak*, a világháborúban katonaként még részt nem vett, ám az utána kialakuló polgárháborús helyzetben egyre szaporodó paramilitáris mozgalmakba annál lelkesebben beálló és brutális cselekményeket elkövető

generációja.²³¹ A bombaper vádlottjaira, az ÉME IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályának fiatal milicistáira teljes mértékben illenek ezek a megállapítások. Az ekkor a húszas éveiben járó Márffy József, aki a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztályban igen hamar egy kisebb létszámú, terrorcselekményre vetemedő radikális jobboldali milícia a szervezeten belül teljhatalmú parancsnokává nőtte ki magát, a Monarchia katonájaként harcolt az első világháborúban. Alárendeltjeinek többsége ugyanakkor nála is fiatalabb kora okán még nem teljesíthetett katonai szolgálatot, ellenben a radikális jobboldali egyesület – egy ideig állami felhatalmazással működő – paramilitáris alakulatában valamiféle katonai, bajtársi közösséget kerestek és találtak, és a maguk igen szélsőséges, hipernacionalista gondolkodásával minden bizonnyal őszintén hitték, hogy a paramilitáris szervezet keretein belül a hazájuk javát szolgálhatják, és a nemzet ellenségeinek tartott emberek likvidálásával hazafias cselekedeteket hajthatnak végre.

A bethleni konszolidáció jegyében az ország különböző területein még mindig működő félkatonai alakulatokat, nemzetvédelmi milíciákat, így a Héjjas vezetése alatt álló Alföldi Brigádot és az ÉME fegyveres alakulatait 1922–1923 folyamán több lépcsőben lefegyverezték, zavaros, polgárháborús időkre visszavezethető rendvédelmi-katonai jogosítványukat határozottan és egyértelműen megszüntették. Mindezzel párhuzamosan létrejött ugyanakkor a Belügy-minisztérium irányítása alatt álló Nemzeti Munkavédelmi

²³¹ Gerwarth, 2018: 78–79.

Hivatal²³² nevű, elsősorban a sztrájkok és a munkásmozgalmi szervezkedések letörésére szolgáló félkatonai szervezet – kissé anakronisztikusan mondhatnánk, egyfajta *fehér munkásőrség* –, melynek tagjait kézfegyverekkel szerelték fel, és intézkedési, valamint fegyverhasználati joguk szolgálatban a rendőrségével egyezett meg, ezért ez inkább rendőri, mint katonai alakulatnak volt tekinthető.²³³ Az Alföldi Brigád, az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete,²³⁴ illetve az ÉME nem-

²³² A Nemzeti Munkavédelem megszervezéséről a Minisztertanács 1921. október 28-án hozott határozata alapján a belügyminiszter III-III/VII.a/1921 sz. bizalmas rendelete intézkedett. 1922. augusztus 4-én a belügyminiszter kérte a Nemzeti Munkavédelem állományának növelését (MNL OL, K 27-1922. 08. 04./33. napirendi pont). A szervezet tagjait részben az állami alkalmazottak közül toborozták, részben egyetemi hallgatókat igyekeztek beszervezni, de tagjai közé kerültek egykori különítményesek és nemzetvédelmi milicisták is.

²³³ MNL OL, K 26 XXII-6010. Idézi: Serfőző, 1976a: 36.

²³⁴ Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Vezetője dr. Szemere Béla kórházi főorvos volt, aki szorosan kötődött az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és más szélsőjobboldali szervezetekhez, és aki egyik szereplője volt a már ismertetett, a német szélsőjobboldali politikai erők, Hitler és Ludendorff tábornok támogatásával tervezett komolytalan, 1923-as államcsínykísérletnek. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. Jegyzőkönyv az

zetvédelmi milíciái is jórészt ebbe a szervezetbe olvadtak be, tehát jóval szorosabb kormányzati kontroll alatt, de lényegében tovább működhettek.²³⁵ A Kettőskereszt Vérszövetség – szoros átfedésben az Alföldi Brigáddal – ugyancsak a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatta tevékenységét, érdekes ugyanakkor, hogy Shvoy Kálmán tábornok naplójában azt írja, a KKVSz csak 1923-ban alakult meg ezen a néven, éppen a Héjjas Iván vezette Alföldi Brigád egyfajta utód-szerveként, a tagok tevékenységüket pedig Főtartalék fedőnéven, látszólag rendvédelmi, valójában titkos katonai alakulatként a Belügyminisztérium és a Nemzeti Munkavédelem keretein belül folytatták.²³⁶

A KKVSz Nemzeti Munkavédelembé történő integrálásáról levéltári forrás is fennmaradt: egy bizalmas belügyminisztériumi körlevél 1926-ból, mely megtiltja az NMV tagjainak, hogy az új sztrájktoró segédrendőri szervet akár egymás között is a Kettőskereszt Vérszövetség névvel illessék, mivel ahhoz a köztudatban meglehetősen rossz emlékek fűződnek.²³⁷ Az 1923. október 19-ei, 7502. számú kormányrendelet ugyan egyértelműen megtiltotta az állami alkalmazottaknak, így a fegyveres testületek tagjainak is, hogy részt

ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról, 1922. október 2. Közli: Karsai-Nemes, 1956: 187–188.

²³⁵ Vö. Dósa, 1972: 151–152.

²³⁶ Perneki, 1983: 90–95.

²³⁷ MNL OL, K 149-1926-6-3473 – A Magyar Királyi Belügyminisztérium bizalmas körlevele a törvényhatóságoknak és a rendőrkapitányságoknak a Nemzeti Munkavédelmi Tartalék a megszűnt Kettőskereszt Vérszövetséggel való kapcsolatba hozása tárgyában, Budapest, 1926. március 5.

vegyenek olyan egyesületekben, amelynek tevékenysége az állam törvényes rendje ellen irányul vagy azzal összeegyeztethetetlen, a valóságban mégis többen megszeghették a rendeletet. Ily módon, bár a Kettőskereszt Vérszövetség elvileg megszűnt, tagjai valamilyen formában, részben feltehetőleg továbbra is állami szolgálatban, folytathatták tevékenységüket az általuk hazafiasnak tartott célok érdekében.

Prónay Pál feljegyzéseiben szintén megemlékezik az erzsébetvárosi bombamerényletről. A vonatkozó rövid részlet talán érdemes teljes terjedelmében idéznünk:

„Alig voltam néhány hétig az Ébredő Magyarok Egyesületének tagja, megtörtént az Erzsébetvárosi Demokrata Körben a bombarobbanás, amely alkalommal 9 zsidó halott maradt a helyszínen. A liberális lapoknak újabb anyag kínálkozott fel ellenem. Több nagyfejű szabadkőműves demokrata vezér, akik elkéstek a bemondott vacsoráról, ezért tiszta véletlennek köszönhették életüket – köztük dr. Vársanyi Vilmos, a főpáholymester is. Sajnos, az áldozatok jobbára jelentéktelen személyek voltak. A zsidók, szokás szerint, rájuk nézve minden bajnak az eredetét az Ébredő Magyarok Egyesületében keresték, és ezen merénylet szálaít is oda látták futni, vagy inkább csak ráfogták, mert semmi terhelő adatra nem is támaszkodhattak. De hangoztatták, hiszen nem lehet másképpen, mert Prónay is az egyesület tagja és alelnöke.

Az ébredő gyűléseken való részvételnek és tele torokból való szónoklásomnak egy igen erős torokgyulladás lett a vége, amelyből egy súlyos infekciót kaptam, amellyel egy hónapig feküdtem állandó lázzal. A kormányzó is érdeklődött telefonon az egyik szárnysegédje, Koós Miklós útján állapotom felől. Sőt, Rantzenberger Győző szintén bejelentette látogatását, de ez még a kezdet kezdetén volt, azon bizonyos

néhány tiszttel, akiknek vaj volt a fején. Én azonban elhárítottam a szamaritánusi tiszteletet mindaddig, amíg ügyük elintézve nem lesz. Úgy látszik, fent nevezetteknek akkor még igen presszáznak látszott a velem való békés kiegyezést létrehozni. De mikor látták ennek eredménytelen voltát, folyamodtak a gazdaságokhoz. Ezen ügyeknek a mai napig nincsen vége.

*Az erzsébetvárosi bombamerénylet 9 zsidó áldozatának végbe-
ment temetésén nagyobb részvétnyilvánulást rendeztek a hivatalos
fórumok, mint az ugyanakkor Funchalban, Madeira szigetén elhunyt
koronás királynak, IV. Károlynak itt Budapesten megtartott halotti
requiemjén. Gróf Apponyi Albert és több magas hivatalos személy
asszisztált a zsidó koporsóknál. (Ha jól emlékszem, Horthy kormányzó
is megjelent.)*

*A rendőrség emberei a már említett merénylet elkövetését illetőleg
– ki volt az igazi tettes? –, azt hiszem, ennyi összevissza bonyodalom
után kideríteni nem volt képes, hanem csak tapogatóztak és az ÉMÉ-t
gyanúsították. Több designált merénylő neve létezett közszójon, mint
amennyi egyáltalán az erzsébetvárosi körbe beférne. Ezért a múltnak
titkaivá sorolható ez is – éppen úgy, mint sok más hasonló cselek-
mény.”²³⁸*

Prónay e bejegyzésében mintha cinkosan kikacsintana a sorok közül, és azt sejtetné olvasójával, hogy jóval többet tud annál, mint amennyit elárul, és egyáltalán nem tűnik légből kapott feltételezésnek, hogy a korszak ismert, befolyásos paramilitáris vezetőjeként és az ÉME vezetőségi tagjaként akár az erzsébetvárosi bombamerénylet és a hozzá kapcsolódó

²³⁸ Pamlényi–Szabó, 1963: 330–331.

egyéb terrorista jellegű bűncselekmények értelmi szerzői között lehetett. Ami további politikusok személyes felelősségét illeti, megemlítendő, hogy 1936-ban bekövetkezett haláláig az Etelközi Szövetség informális vezetője lényegében Gömbös Gyula későbbi honvédelmi miniszter, majd miniszterelnök volt,²³⁹ és igen alaposan feltételezhető, hogy mind a MOVE-hez, mind az ÉME-hez kötődő radikális jobboldali paramilitáris alakulatokban és titkos-féltitkos szervezetekben is vezető szerepet játszott, noha hivatalos pozíciót a MOVE elnökségén kívül jellemzően nem viselt.²⁴⁰ Arra is számos jel mutat, hogy Gömbös nem csupán a korai magyar radikális jobboldali szervezetek befolyásos informális vezetője volt, de tudhatott a különböző paramilitáris alakulatok által eltervezett és végrehajtott bűncselekményekről, és adott esetben támogatta is azokat,²⁴¹ az Etelközi Szövetség pedig a különböző radikális jobboldali mozgalmak egyfajta központi irányító szerveként működött.²⁴²

1923 után a kormánypártból kilépő fajvédő frakciót, majd a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot megalapító Gömbös igen aktív kapcsolatot ápolt Héjjas Ivánnal és az Ébredő Magyarok Egyesülete alföldi fiókszervezeteivel, 1924 novemberétől pedig a Fajvédő Párt vidéki gyűléseit az ÉME helyi szervezetei koordinálták. Héjjas és Gömbös kapcsolata ugyanakkor sokkal régebbre, az 1919-es szegedi

²³⁹ Gergely, 2001: 208.; valamint Perneki, 1983: 74.

²⁴⁰ Vonyó, 2014: 100–101.

²⁴¹ Vonyó, 2014: uo.

²⁴² Erről Zadravecz István tábori püspök is ír emlékiratában: Borsányi, 1967: 148–149.

ellenforradalmi időkre nyúlt vissza, és kevéssé tűnik valószínűnek, hogy Gömbös ne tudott volna az 1922–1923 során az ÉME tagjaihoz és Héjjas Iván paramilitáris csoportjaihoz köthető elkövetett erőszakos bűncselekményekről.²⁴³ Gömbös mellett Héjjas Iván személyes felelőssége az erzsébetvárosi bombamerényletben és a hozzá kapcsolódó bűncselekményekben alaposan feltételezhető, hiszen amellett, hogy Márffy többször kijelentette, hogy a paramilitáris szervezeten belül Héjjast tekinti katonai felettesének, a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztály pecsétjén is az „ÉME Nemzetvédelmi Osztály – Héjjas-különítmény” felirat szerepelt.²⁴⁴

Következtethetünk Endre László egykori különítményes tiszt és későbbi belügyi államtitkár, a magyarországi zsidók deportálásának egyik fő felelőse és Márffy József viszonylag korai kapcsolatára is, miként az Endre 1945–46-os népbíróági perében is felmerült.²⁴⁵ Endre 1923 és 1938 között gödöllői főszolgabíró volt, és a két világháború között rengeteg antiszemita túlkapás kapcsolódik a nevéhez, hivatalát ugyanakkor jó kapcsolatainak köszönhetően megőrizhette, majd alispáni és államtitkári rangra emelkedett. Nem zárható ki, hogy egykori szegedi különítményes tisztként, illetve az EX, a KKV Sz, a MOVE és az ÉME befolyásos tagjaként²⁴⁶

²⁴³ Vonyó, 2013: 169–170.

²⁴⁴ BFL, VII.5.c 16193/1923. Márffy József igazolványa (melléklet). Megemlíti továbbá: Zinner 1989: 125.

²⁴⁵ Karsai–Molnár, 1994: 31.

²⁴⁶ Endre László mind a négy szervezetnek igen korán tagja volt, ezt a népbíróság előtt is elismerte, noha vezető szerepét és a radikális jobboldali szervezetek erős politikai befolyását tagadta. Uo. 25.

Endre Lászlónak is szerepe lehetett abban, hogy a bombaperben másod- és harmadfokon jóval enyhébb ítéletek születtek.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének politikai befolyása, noha társadalmi egyesületként egészen 1945-ig működött, a vele szoros személyi átfedéseket mutató, illetve az igen nagyrészt belőle kiváló és létrejövő, nyugat-európai (elsősorban német és olasz) mintára szerveződő, új radikális jobboldali pártok megjelenésével 1923-tól kezdve fokozatosan és jelentősen csökkent. Bár 1925-ben kitört a bombapernél is sokkalta jelentősebb, nemzetközi visszhangot kiváltó és az ország stabilizálódó külkapcsolatait is aláásni látszó frankhamisítási botrány,²⁴⁷ mely Márffy József és társai ügyének további fejleményeiről is elterelte a közfigyelmet, a Horthy–Bethlen kormányzatnak végül sikerült egy időre háttérbe szorítania a szélsőjobboldali politikai erőket, és véghezvinni Magyarország politikai-gazdasági konszolidációját.

A forrásközlés elvei

Márffy József és társai büntetőperének igen terjedelmes, hat levéltári kisdoboznyi, ezzel együtt hiányosan fennmaradt, igen sok duplumot is tartalmazó, ebből kifolyólag nehezen áttekinthető iratanyagából leginkább az elsőfokú főtárgyalás-sorozat több, mint 500 gépelt oldal terjedelmű jegyzőkönyve, illetve a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék valamivel több, mint 100 gépelt oldalas elsőfokú ítélete tekinthetők olyan iratoknak,

²⁴⁷ A frankhamisítási botrányról kiváló összefoglaló tanulmányt közölt többek között Ablonczy Balázs: Ablonczy, 2008.

melyekből többé-kevésbé rekonstruálható, mi és hogyan is történt 1922–23 folyamán.

Kiadványunk esetében részben terjedelmi okokból, valamint abból kifolyólag, hogy az elsőfokú főtárgyalás-sorozat jegyzőkönyve és az elsőfokú ítélet között jelentős tartalmi átfedések vannak, az ítélet pedig érthető módon számos ponton hivatkozik a főtárgyaláson elhangzottakra, és a tárgyalássorozat eseményeit összefoglalja, tanulmányunk mellékleteként az elsőfokú ítélet forrásközlése mellett döntöttünk.

Az irat közlésekor a huszadik századi történeti források publikálásának elveit és bevett gyakorlatát követtük. Mivel írógéppel írott, a mai olvasó számára is jól olvasható és érthető dokumentumról van szó, a szöveget alapvetően változatlan formában közöljük, mindössze apróbb módosításokat hajtottunk végre rajta némely helyen a magyar nyelv mai helyesírási és központoszási szabályai szerint. Továbbá helyenként – a terjedelmes bevezető tanulmányon túl – a forrást magyarázó és szövegkritikai jegyzetekkel is elláttuk, ahol szükségesnek ítéltük.

A FORRÁS

**A BUDAPESTI KIRÁLYI
BÜNTETŐTÖRVÉNYSZÉK ELSŐFOKÚ
ÍTÉLETE MÁRFFY JÓZSEF ÉS TÁRSAI
BÜNÜGYÉBEN
BUDAPEST, 1924. DECEMBER 13.**

A budapesti kir. büntetőtörvényszéktől,

B.XLVI.16193/1923/94. szám.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN!

A budapesti kir. büntetőtörvényszék, mint büntetőbíróóság többrendbeli gyilkosság büntette, stb. Márffy József és társai ellen a kir. ügyészségnek 67573/1924. k. ü. számú vádiratában foglalt vád felett dr. Langer Jenő kir. törvényszéki elnök, mint elnök, Krayzell Miklós kir. törvényszéki tanácselnök és Kilb Lajos kir. törvényszéki bíró mint, rendes, dr. Földi Antal kir. törvényszéki bíró, mint pótbíró, valamint dr. Csikesz Béla és dr. Végh Andor kir. törvényszéki titkárok és dr. Petrovay Zoltán kir. törvényszéki jegyző, mint jegyzőkönyvvezetők részvételével, dr. Dolowschiák Mihály kir. ügyészségi alelnöknek és dr. Szádeczky Lajos kir. ügyésznek mint közvádlónak, a szabadlábon lévő ifj. Drenka Béla, a vizsgálati fogságban lévő Márffy József, Marosi Károly, Szász József, Horváth-Halas József, Vargha Ferenc, továbbá a fogházi őrizetben lévő Radó József vádlottak, dr. Kiszely István ügyvédnek, mint Márffy József, dr. Hindy Zoltán ügyvédnek, mint

Szász József, dr. Marczell János ügyvédnek, mint Marosi Károly és Vargha Ferenc, dr. Ulain Ferenc ügyvédnek, mint Marosi Károly, dr. Vasek Ernő ügyvédnek mind Radó József, dr. Bartek Lajos ügyvédnek, mint Horváth-Halas József és ifj. Drenka Béla, és dr. Vajda Béla ügyvédnek, mint a szökésben lévő Kis Ferenc vádlott védőjének, végül dr. Grün Béla ügyvédnek, mint dr. Rassay Károly sértett képviselőjének jelenlétében Budapest, 1924 évi november hó 18-tól 1924. évi december hó 13. napjáig tartott nyilvános főtárgyalás alapján, a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ÍTÉLETET:

I. 1./ Márffy József vádlott, 25 éves, r. kat. vallású, nőtlen, csényei születésű és illetőségű, budapesti, Bokréta utca 28. szám II. emelet 11. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, kereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan banktisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van.

2./ Marosi Károly vádlott, 35 éves, r. kat. vallású, nőtlen, budapesti születésű és illetőségű, budapesti Márton utca 35/c. szám, I. emelet 20. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, írni és olvasni tudó, katonaviselt, droguistasegéd (sic!), aki 1924. évi február hó 14-től 1924. évi március hó 13-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, – továbbá

3./ Radó József vádlott, aki 1906. évi augusztus hó 5-én Érsekkétyen született, ugyanottani illetőségű, budapesti lakos, magyar állampolgár, nőtlen, vagyontalan, 5

gimnáziumi osztályt végzett, 1924. évi február hó 14-e óta fogházi őrizetben van, volt droguista (sic!) tanuló, állásából elbocsátott pénzügyőr, akinek a bűncselekmény elkövetése idején, mint 18. életévét még be nem töltött egyénnek a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége megvolt, mind a Btk. 70. §-a szerinti tettestársak a bűnösök a Btk. 278. §-ába ütköző 8 rendbeli gyilkosság büntettében, valamint a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-a szerinti 29 kísérletében, illetve a fiatakorú Radó József vádlott bűnös a Bn. 18. §-ának 2. bekezdése szerint minősülő ugyanazon bűncselekmények vétségében, mert:

nevezettek abból az előre megfontolt szándékból, hogy a budapesti Erzsébetvárosi Demokrata Körnek Dohány utca 76. szám alatt lévő házában az első emeleti díszteremben ünnepi vacsorára összegyűlő embereket megöljék, a fiatakorú Radó József kivételével az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal és Kasnyik Jánossal együtt óraszerkezettel ellátott, fémdobozban elhelyezett, ekrazit robbanószerrel megtöltött, emberi élet kioltására alkalmas pokolgépet szerkesztettek, az így összeállított pokolgépet azután Marosi Károly, Radó József és az időközben elhalt Kasnyik János 1922. év április hó 2-án a déli órákban a jelzett teremben a nagy tükör alatt levő faburkolattal ellátott fűtőtest alján, közvetlenül a fal mellett elhelyezték, az abban lévő óraművet akként beállítva, hogy az 1922. évi április hó 3-án délután 3 óra 25 perckor felrobbant, ennek folytán a szétrepülő bomba és a fűtőtestszilánkok néha Szegő Miksa, Pesti Alfréd, Kerényi Arnold, Bánd Gyula, Polgár Sándor, Goldberg Simon, Haász Károly és Kovács

Ernő budapesti lakoson halálos eredményű sérüléseket ejtettek,

míg dr. Balassa Gyula, Ledner Mór, Váradi Győző, dr. Patai Samu, Szász László, Krámer Dávid, dr. Ehrlich Mátyás, Katona Béla, Spitzstein Béla, dr. Maros Mór, Elek Artur, Láng Ágoston, Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Breitner Mór, Lengyel Ödön, Elek Bernát, dr. Kemény Géza, Elfer Sándor, Hirschorn Jakab, Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula budapesti lakosok ugyanezen alkalommal testi sérüléseket szenvedtek, vagyis nevezett vádlottak a fentebb megnevezett 8 embert előre megfontolt szándékból megölték, az utóbb nevezett 23 embernek előre megfontolt szándékból való megölésének véghezvitelét pedig megkezdték, a szándékolt utóbbi eredmény azonban rajtuk kívül álló okokból be nem következett.

II.1./ Horváth-Halas József vádlott, 23 éves, r. kat. vallású, nőtlen, pécsi születésű és illetőségű, pécsi, Szigeti országút 23. szám alatti lakos, magyar állampolgár, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan városi műszaki tisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, mint tettes,

2./ a már említett Márffy József vádlott, mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbújtó és

3./ Varga Ferencz vádlott 23 éves, r. kat. vallású, nőtlen, pécsi születésű és illetőségű, budapesti, Ráday utca 41. szám alatti lakos magyar állampolgár, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, vagyontalan, állás nélküli magántisztviselő, aki 1923. évi november hó 29-től 1924. évi március hó 4-ig előzetes letartóztatásban volt, azóta pedig vizsgálati fogságban van, mint a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerinti

bűnsegéd bűnösök a Btk. 178.§-ába ütköző gyilkosság büntettének a Btk. 65. §a szerinti kísérletben, mert:

Márffy József az időközben elhalt Chriaszty István-nal együttesen, abból az előre megfontolt szándékból, hogy emberéletet kioltanak, gyújtózsinnal ellátott és ekrazit robbanószerrel megtöltött bombát készített, azt Horváth-Halas József vádlottnak átadta s nevezettet rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy az a bombát az budapesti kir. törvényszék épületének Koháry utca 3. szám alatt lévő kapualjába helyezze.

Eme rábeszélés hatása alatt azután Horváth-Halas József vádlott 1922. évi augusztus hó 22-én a neki átadott bombát, abból az előre megfontolt szándékból, hogy azzal embert öljön, a fent jelzett épületnek az eléggé forgalmas Koháry utca 3. szám alatti kapujában, ahol köztudomás szerint a kapu belső részén lévő folyosón állandó őrség is tartózkodik, de ettől eltekintve az állandó ki- és bejárat céljára szolgálat, délután 8 óra tájban el is helyezte és a gyújtózsinnal meggyújtotta.

A szándékolt eredmény azonban rajtuk kívül eső okból be nem következett.

Varga Ferenc vádlott pedig a Horváth-Halas József vádlott által véghezvitt bűncselekmény elkövetését szándékosan előmozdította azáltal, hogy a bomba készítésében részt vett, s azt a jelzett helyre Horváth-Halas vádlottal felváltva vitte.

III./ Márffy József vádlott bűnös még a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérletben, mert:

abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljön, az időközben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen

ekrazit robbanószerrel megtöltött, gyújtózsínórral ellátott, épület felrobbantására és emberi élet kioltására alkalmas bombát készített, s azt 1923. évi november hó 16-án este 1/2 9 és 9 óra közt, tehát olyan időben, amikor az utcán még számos ember jár, Budapesten, a nagy forgalmú Reviczky utcában a 6. szám alatt lévő gr. Károlyi-féle palota kapujában elhelyezte és annak gyújtózsínóját meggyújtotta. A szándékolt eredmény azonban akaratán kívül eső okból be nem következett.

IV.1./ A már fentebb említett Marosi Károly vádlott és

2./ Szász József vádlott 21 éves, ref. vallású, nőtlen, budapesti születésű és illetőségű, budapesti, Soroksári út 6. szám III. emelet 16. ajtószám alatti lakos, magyar állampolgár, kereskedelmi iskolai végzettségű, vagyontalan, katonaviselt, volt járásbírói díjnok, aki 1923. évi november hó 29-től 1923. évi december hó 7-ig előzetes letartóztatásban, 1923. évi december hó 24-ig szabadlábon, majd ismét e naptól kezdve 1924. évi február hó 14-ig újra előzetes letartóztatásban, 1924. évi február hó 14-e óta pedig vizsgálati fogságban van, mint tettes, míg

3./ Márffy József vádlott mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbújtó – bűnösök 2 rendbeli –, illetve Marosi Károly és Szász József vádlottak 1-1 rendbeli a Btk. 278. §-ába ütköző gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérletében, mert:

ugyancsak Márffy József vádlott abból az előre megfontolt szándékból, hogy Dr. Rassay Károly nemzetgyűlési képviselőt és Miklós Andor hírlapíró megölje,

a/ Marosi Károly vádlottnak és az időközben elhalt Chriaszty Istvánnak, továbbá

b/ Szász József vádlottnak és azt időközben elhalt Bekő Zoltánnak emberélet kioltására alkalmas, ekrazit robbanószerrel megtöltött 1-1 darab nyeles kézigránátot átadott és a nevezetteket szándékosan rábírta arra, hogy a becsomagolt és dr. Rassay Károly, illetve Miklós Andor nevére megcímzett kézigránátot fent nevezettek dr. Rassay Károly és dr. Miklós Andor kezeihez juttassák.

Eme rábeszélés hatása alatt és abból az előre megfontolt szándékból, hogy dr. Rassay Károlyt és Miklós Andort megöljék, a becsomagolt kézigránátokat Márffy Józseftől Marosi Károly és néhai Chriaszty István, továbbá Szász József és néhai Bekő Zoltán 1923. évi február hó 20-án elvitték, a dr. Rassay Károlynak megcímzett, becsomagolt bombát Marosi Károly vádlott Szabó Imre 166-os számú közszolgáival nevezett sértett Budapest, Fő utca 14. szám alatti lakására küldte, míg Szász József vádlott az általa átvett gránátot Dvorszki József 568-as számú közszolga által Miklós Andor részére való kézbesítés végett „Az Est” napilap szerkesztőségének, Budapest, Erzsébet körút 7. szám alatti helyiségébe küldte.

A szándékolt eredmény azonban rajtuk kívül eső okból be nem következett.

A kir. törvényszék ezért:

1./ Márffy József vádlottat valamint

2./ Marosi Károly vádlottat a Btk. 278. §-a alapján, a Btk. 66. §-ára, illetve Márffy József vádlottal szemben még a Btk. 71. §-ára is figyelemmel, a Btk. 96. és 99. §-ainak felhívásával összبüntetésül halálbüntetésre mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján halálbüntetésnek szabadságvesztés büntetésre való átváltoztatása esetén egyébként 10 évi hivatalvesztésre, mint mellékbüntetésre ítéli.

3./ Szász József és

4./ Horváth-Halas József vádlottakat a Btk. 278. §-a alapján, a Btk. 66. §-ára figyelemmel egyénenként 6 azaz hat évi fegyházbüntetésre, mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján 10 évi hivatalvesztésre mint mellékbüntetésre ítéli.

Az eddig elszenvedett előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság által a Btk. 94. §-a alapján a szabadságvesztés büntetésből ezen utóbbi két vádlottnál 8-8 hónapot kitöltöttnek vesz.

5./ Vargha Ferenc vádlottat a Btk. 278. §-a alapján a Btk. 72. és 66. §-ainak felhívásával és a Btk. 91. §-ának alkalmazásával 5 azaz öt évi fegyházbüntetésre mint főbüntetésre, ezen felül a Btk. 289. §-a alapján 10 évi hivatalvesztésre mint mellékbüntetésre ítéli.

A Btk. 94. §-a alapján a szabadságvesztés büntetésből az eddig elszenvedett előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság által 8 hónapot kitöltöttnek vesz.

6./ Radó József fiatalkorú vádlottat a Bn. 17. §-ának 4. pontja alapján, a Fb. 68. §-ára figyelemmel 10, azaz tízévi fogházbüntetésre ítéli, s annak foganatosítása iránt a budapesti kir. büntetőtörvényszéket, mint fiatalkorúak bíróságát a Fb. 55. §-a értelmében megkeresni rendeli.

A szabadságvesztést megkezdésének napjától, a hivatalvesztést pedig a szabadságvesztés büntetés kitöltésének napjától kell számítani.

A Bp. 480. és 481. §-ai értelmében kötelesek a vádlottak az eddig felmerült 5.833.560 korona bűnügyi költséget egyetemlegesen, az ezután felmerülőket pedig külön-külön a magyar államkincstárnak megtéríteni.

A kir. törvényszék a bűnjelnyilvántartási jegyzék irodai 235/1924. tétele alatt kezel bűnjelek közül az úgynevezett 101-es bizottságnak a francia követséghez, a nemzetgyűlés elnökéhez és a budapesti m. kir. államrendőrség főkapitányságához intézett 3 darab levelét, továbbá az Irodai 430/1924. tétel alatti bűnjelek közül a IV. számmal jelzett, lepecsételt csomagban lévő, az erzsébetvárosi bombamerényletre vonatkozó, 1922. évi rendőrségi nyomozási iratokat a többi iratokhoz csatolni rendeli.

Az irodai 235/1924. tétel alatt kezelt, dr. Rassay Károly és Miklós Andor sérelmére elkövetett bűncselekményre vonatkozó 2 darab bádogdoboznak, az irodai 430/1924. tételszám alatt kezelt bűnjelek közül a III. számmal jelzett bombaszilánkoknak és alkatrészeknek, egy darab rugónak és egy darab fogaskeréknek, az V. csomagban lévő padló- és fűtőtest-részeknek, az irodai 1657/1924. tételszám alatt kezelt bűnjelek közül a II. számmal jelzett lepecsételt csomagban lévő 1 darab srapelnhüvelynek, 2 darab vascsavarnak, 1 darab vaslemeznek, 2 darab gömbvasnak, 2 darab kis csavarnak, 1 darab sárgaréz rudacs-kának, 2 darab gyújtózsínórnak, 1 csomagolópapírnak, 1 darab papírzsinegnek és 1 darab állítólag mérgezett zsebkésnek, végül az irodai 1724/1924 tétel alatt kezelt bűnjelek közül a vaspánttal leszorított 2 darab lécnak, a lepecsételt csomagban lévő, ugyanazon tételszám alatti 1 darab 8 cm kaliberű, gyújtózsínórral ellátott srapelnek, 1 darab fehér sárgáskék áthuzatú rongynak, 1 darab ekrazitöltény papírburkolatnak, 8 darab vasdrótnak, papírnak és zsinegnek a Btk. 61. §-a alapján való elkobzását és a 27475/1922. I. M. számú rendelet értelmében a m. kir. igazságügyminisztériumban elhelyezett országos börtön-

ügyi múzeumba, ottani megőrzés végett való elküldését elrendeli.

Az irodai 1657/1924. tétel alatt őrzött bűnjelek közül egy darab Frommer Baby gyártmányú pisztolynak, 1 forgópisztolynak, valamint az I. számmal jelzett, ugyanazon tételszám alatti lepecsételt csomagban lévő 6 darab éles tölténynek és 3 darab bélyegzőnek, az irodai 1724/1924. tétel alatt kezelt bűnjelek közül 1 darab katonai fegyvergolyó-hüvelynek, az irodai 430/1924. tétel alatt kezelt bűnjelek közül az III. számmal jelzett, lepecsételt csomagokban lévő, az időközben megszűnt IX. kerületi nemzetvédelmi osztálytól lefoglalt iratoknak, könyveknek és egyéb ingóságoknak ugyanott VI. számmal jelzett, lepecsételt csomagban lévő Márffy József vádlottól lefoglalt iratoknak, az ugyanott VIII. alatt jelzett lepecsételt csomagban lévő 2 darab bádogfesték-párnának és bélyegzőknek, az irodai 1213/1924. tételszám alatt bűnjelként kezelt és lepecsételt csomagban lévő, Márffy József-féle leveleknek, végül az érték-bűnjel nyilvántartási jegyzék Eln. 691/1924. tétele alatt bűnjelként kezelt 1 darab vastagabb kör alakú és 2 darab vékonyabb, ovális alakú aranyláncszemnek, valamint 1 darab ezüst óraláncfüggőnek a budapesti magy[ar]. kir[ályi]. államrendőrség főkapitányi hivatalához további esetleges eljárás céljából való elküldését elrendeli.

VI./ A kir. törvényszék

1./ a már említett Szász József vádlottat a Btk. 278. §-ába ütköző 8 rendbeli gyilkosság büntette, valamint a Btk. 278. §-ába ütköző 28 rendbeli gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete miatt, továbbá

2./ a már említett Márffy József vádlottat 2 rendbeli,

3./ Vargha Ferencet és

4./ Marosi Károly vádlottakat pedig 1-1 rendbeli a Btk. 288. §-ába ütköző, gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség büntette miatt emelt vád alól a Bp. 326. §-ának 2. pontja alapján, végül

5./ Márffy József és

6./ Szász József vádlottat, valamint

7./ az 1923. évi december hó 24-től 1924. évi február hó 23-ig előzetes letartóztatásban, 1924. évi február hó 24-től 1924. évi március 14-ig vizsgálati fogságban volt, azóta pedig szabadlábon lévő

ifj. Drenka Béla 25 éves, r. kat. vallású, nőtlen, rákoskeresztúri születésű, budapesti illetőségű, budapesti, Vágóhid útca 10. szám alatti lakos, felsőkereskedelmi iskolai végzettségű, katonaviselt, vagyontalan, volt székesfővárosi tisztviselő vádlottat az 1924. évi XL. tc. 2. §-ába ütköző ugyanezen § 2. bekezdése szerint minősülő 3 rendbeli hatóság elleni erőszak miatt emelet vád alól a Bp.325. §-ának 1. pontja alapján felmenti. -

Az ítélet jogerőre emelkedése után a budapesti kir. ügyészségnek, Budapest székesfőváros tanácsának, Pécs sz. kir. város tanácsának a katonai eljárás alá tartozó Nesz Károlyt illetően a budapesti m. kir. honvéd vegyesdandár ügyészségének, a fiataikorúak felügyelő hatóságának, s végül a budapesti kir. büntetőtörvényszéknek, mint fiatal-korúak bíróságának megküldeni rendeli.

Egyben a kir. büntetőtörvényszék elutasítja a kir. ügyészségnek azon indítványát, hogy Kiss Ferenc ellen nyomozólevél bocsáttassék ki, a Kiss Ferenc szabadlábra helyezése érdekében letett óvadéknak visszaadása tekintetében pedig az ítélet jogerőre emelkedése után fog határozni.

MEGOKOLÁS

I.

A nemzetvédelmi alakulatok

A kir[ályi]. büntetőtörvényszék a főtárgyalás egész anyagának egybevetése, különös figyelemmel azonban Gróf Csáky Károly m. kir. honvédelmi miniszter és Huszár János tanúk vallomása, valamint Rakovszky Iván m. kir. belügyminiszternek a magyar nemzetgyűlés folyó évi november hó 19-én tartott 338-iki ülésén egy interpellációra adott és a főtárgyaláson felolvasott nyilatkozata alapján megállapítja, hogy Magyarországon a bolsevizmus bukása után, mielőtt még szervezett fegyveres erő lett volna, igen nagyszámú – több, mint 50 – polgári szervezet alakult azzal a céllal, hogy az esetleg újból fellángoló bolsevista veszély elejét vegye.

Ezen polgári szervezetek a trianoni béke megkötése előtt bizonyos fokú katonai fegyelem alatt állottak;

az ezt követő időben azonban ezen szervezetek feleslegessé váltak s csupán hallgatólagos életet éltek,

s amidőn a kormány bizonyos esetekben rájött arra, hogy ezen alakulatok törvényellenes cselekedetekre ragadtatják magukat, ezen szervezeteket feloszlatta.

II.

A IX. ker. nemzetvédelmi osztag

1920-ban az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály a fent említett hazafias és a társadalomvédő célzattal megalakította a maga nemzetvédelmi osztagát, amellyel eleinte semmi baj

nem volt. A bajok csak akkor kezdődtek, amikor Márffy bevonult oda szűkebb társaságával, s ott oly módon viselkedett, hogy Huszár Jánost, aki pedig eredetileg vezetője volt a IX. ker. ÉME-nek, az onnan való kilépésre kényszerítette.

Megállapítja továbbá a kir. büntetőtörvényszék, hogy azon csoport, amely Márffy vezetése alatt állott, név szerint: Marosi Károly, Szász József, Czaki Zoltán, Chriaszty István, Radó József, Kasnyik János, Vargha Ferenc, Vargha Lajos, ifj. Drenka Béla, Nesz Károly, Bekő Zoltán, Salló János és Péter Tivadar, a rendszerint az ÉME Ferenc körút 2. alatti IX. párthelyiségében²⁴⁸, valamint a Valéria kávéházi törzsasztalnál gyülekezett, s részben ÉME-, részben nemzetvédelmi tagokból, részben pedig azon kívül álló egyénekből állott, s akik ellen részben ehelyütt, részben pedig a katonai bíróságoknál folyik a bűnvádi eljárás, a fennálló jogrendet tagadó, társadalomellenes hajlamú, közveszélyes egyénekből alakult, akik teljesen eltérve a nemzetvédelmi osztagok eredeti védelmi jellegétől, a jogrenddel szemben a támadás terére léptek /: lásd: Márffy írásaiból a 167. számú kivonat és ÉME nemzetvédelmi osztályának 1922. március 2-án kelt utasításából :/, s állandóan afelett tanácskoztak, hogy a törvényben bevett izraelita vallást követő állampolgároknak Magyarországon való megmaradását ún. zsidóverések és bombamerényletek útján lehetetlenné tegyék;

s ezen céljuk végett különböző merényletek egész sorozatát tervezték és kísérelték meg, illetve követték el.

²⁴⁸ Noha a forrás az ÉME IX. kerületi nemzetvédelmi osztályának irodahelyiségét következetesen párthelyiségként emlegeti, az Ébredő Magyarok Egyesülete sosem volt politikai párt.

Megállapítja folytatólag a kir[ályi]. büntetőtörvény-szék azt is /: lásd 168. szám IX. ker. nemzetvédelmi osztály 56/923.IX. szám, 170. szám egyesített IX. és X. ker. nemzetvédelmi alosztályvezetőtől 46/923.IX :/ a főtárgyaláson felolvasott iratokból, valamint Báthory Miklós tanú vallomásából, hogy ezen Márffy vezetése alatt álló csoport annyira túlment eredeti rendeltetésén, s annyira törvényen felül állónak képzelte magát, hogy hatósági jogkört és felségjogot bitorolva, az ún. tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei mintájára úgynevezett vérbíróságot is szervezett, amely bíróság tényleg működésben, s magát szükség esetén halálos ítéletek meghozatalára is feljogosítottak érezte;

s noha e részben a nyomozás eredménnyel nem járt, s tárgyi bizonyíték fel nem merült, mégis feltámadt a gyanú, hogy Kasnyik János halála ezen titokzatos bíróság működésével áll összefüggésben.

Noha az elhalt Kasnyik Jánosnak nővérei a főtárgyaláson történt kihallgatásuk alkalmával nyomozati vallomásuktól és Dr. Schweinitzer József rendőrkapitány tanúvallomásától eltérően feltűnően a vádlottak javára igyekeztek vallani, mégsem tudták elfogadható módon megvilágítani a testvérük állítólagos öngyilkossága lélektani rugóit;

különös figyelemmel arra, hogy Kasnyik állításuk szerint ipari munkás létére tanulásra használta fel, s papi pályára készült.

Ily körülmények között tehát nem mutatkozik valószínűnek, hogy pusztán tanulási nehézségek miatt lett volna öngyilkos, s tűnt legyen el közvetlen az erzsébetvárosi kör ellen intézett merénylet utáni időben;

inkább annak a felvetésnek van több jogosultsága, hogy Kasnyik János lelke összeroskadt a borzalmas eredmény láttára, s ennél fogva vagy a büntetéstől való félelem kergette halálba, avagy pedig társai, akik megijedtek Kasnyik megmozduló lelkiismeretétől.

III.

Vádlottaknak a nyomozás során történt állítólagos bántalmazása

Elvileg a vádlottak által panaszolt állítólagos megvevretések elbírálása nem tartozik ama per keretébe, amely a panaszkozó vádlott ellen folyamatban van, hanem külön eljárás tárgyát képezi.

Ez a jelen esetben így is történt, s a vádlottak által panasz tárgyává tett bántalmazások mind külön nyomozás tárgyát képezték, s ezen nyomozások során jogerős megszüntető határozatok keletkeztek, amint ezt a főtárgyaláson a kir. ügyészség által bemutatott és felolvasott 72163/1924., 15201/1924. és 118064/1924. k. ü. számú jogerős megszüntető határozatok bizonyítják.

Az anyagi igazság mindenekfölött álló elvének, valamint a magyar igazságszolgáltatás teljesen tárgyilagos voltának az egész művelt világ színe előtt való dokumentálása szempontjából azonban a kir. büntetőtörvényszék a jelen esetben nem zárkózott el attól, hogy vádlottak által felhozott panaszokat e per keretén belül is vizsgálat és mérlegelés tárgyává tegye, mert úgy érezte, hogy e perben csak úgy lehet lelkiismeretesen igazságot szolgáltatni, ha ezek a panaszok is a józan ész bírálata elé állítatnak.

Vádlottak a főtárgyaláson egybehangzóan azt védekezést terjesztették elő, hogy őket a rendőrségen megkínozták, s csupán annak hatása alatt tettek részletes beismerő vallomást.

A kir. törvényszék ezen panaszokat megvizsgálta, s e tekintetben a főtárgyaláson az alább felsorolt bizonyítékok vétettek figyelembe, felolvastattak a kir. törvényszéki fogházorvosnak a tárgyban kelt orvosi látletelei, tanúként kihallgattatott Dr. Kovács Péter kir. ügyészégi elnök, fogházvezető kir. ügyész, Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitány, a nyomozás vezetője, Báthory Miklós és Igaz Lujza tanúk, s kérdés intéztetett ez irányban Dr. Minich Károly és Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvos, valamint Loch Péter tüzérszázados, robbantási szakértőhöz is.

Az e tárgyú bizonyítás eredménye az alábbiakban foglalható össze.

Márffy József, Chriaszty István és Szász József 1923. november 29-én, Marosi Károly és Radó József 1924. február hó 14-én, Horváth-Halas József, Vargha Ferenc és Kis Ferenc 1923. november 29-ikén, ifj. Drenka Béla pedig 1923. december 24-ikén került előzetes letartóztatásban.

Dr. Ötvös József kir. törvényszéki és fogházorvos Márffy Józsefet illetően 1923. december 9-ikén kelt két rendbeli orvosi jelentésében és véleményében előadja, hogy Márffyt 1923. november 30-ikán délután megvizsgálja, mely alkalommal nevezett előadta, hogy 1923. november 25-ikén a főkapitányságon bántalmazták, a fogházorvos ez alkalommal a bal sípcsont középső részének külső éle mellett lencsényi barnás, száraz pörköt talált, mely valami kemény, tompa tárgygal való ütéstől vagy ilyenhez való

ütődéstől származott, ezen sérülés azonban a fogházorvos véleménye szerint sem öt, hanem legalább 8-10 nap előtt jöhetett létre.

Chriaszty Istvánt ugyanezen a napon megvizsgálta a fogházorvos, s ekkor rajta az alsóállkapocs és áll alatt egész terjedelemben, a jobboldali kulcscsont mentén zárt és nyitott görvélyes mirigyeket, görvélyes fekélyeket²⁴⁹ és hegeket talált.

Szász Józsefen ugyanakkor jobboldali tüdőhurutot és mellhártya-megvastagodást talált.

Horváth-Halas József, Kiss Ferenc és Vargha Lajos vádlottak egészségesek voltak.

Chriaszty István, Szász József, Horváth-Halas József, Kis Ferenc és Vargha Lajos vádlottak bántalmazásról nem panaszkodtak.

Vargha Ferenc vádlotton a fogházorvos a bal sípcsont külső élén fillérnyi s belső élén rajzszögnyi, és ezek felett négy harántujjnyira a külső él mellett 2 cm hosszú és 4 mm széles barnás, száraz pörköt talált, amely sérülések kemény, tompa tárggyal való ütéstől vagy ütődéstől származhattak, mely külsérelmi nyomokra a fogházorvos Vargha Ferenc azon panaszával kapcsolatban, hogy őt 1923. november 25-én a főkapitányságon bántalmazták, ama véleményének adott kifejezést, hogy ezen sérülések nem öt, hanem legalább 8-10 nap előtt jöhettek létre.

Marosi Károly és Radó József vádlottakat a fogházorvos beszállításuk napján, 1924. február hó 14-én megvizs-

²⁴⁹ görvély = nyirokcsomó-megnagyobbodás, melyet tuberkulózis okoz. Chriaszty István súlyos, előrehaladott tuberkulózisban szenvedett, mely később valószínűleg a halálát is okozta.

gálta, egészségesnek találta, s nevezettek sérülésekről nem panaszkodtak.

Dr. Kovács Péter fogházügyész előadta, hogy a vádlottak a befogadástól számított 2 vagy 3 nap múlva Márffy és társai panaszolták előtte a rendőrségen való bántalmazásokat, mire őket a fogházorvoshoz utasította.

A nyomozás további folyamán Márffynak a rendőrség való átkísértetése ismét szükségessé vált, Márffy kérte ennek mellőzését, mert félt a bántalmazástól, s noha a tanú nem hitte, hogy ily bántalmazás előfordulhatna, mégis figyelmeztetett az átkísérést foganatosító detektíveket, hogy óvakodjanak Márffy bántalmazásától, mert visszakísérése után Márffy jelentést fog tenni. A visszakísérés után meg is kérdezte Márffyt, hogy bántalmazták-e, mire Márffy bejelentette, hogy tényleges bántalmazás nem történt, csak arról panaszkodott, hogy valaki szembe köpte és pszichikai kényszerről beszélt.

Megemlítette a fogházügyész, hogy Márffy 1923. december 8-án öngyilkosságot kísérelt meg, törülközőjével akarta magát felkötni, de az őrszem észrevette és megakadályozta.

Marosit illetően előadta a fogházügyész, hogy ő is panaszkodott bántalmazásokról, de részleteket nem említett.

Horváth-Halasra vonatkozóan pedig azt adta elő, hogy nem emlékszik arra, hogy bántalmazásról panaszkodott, de ha ezt tette volna, akkor erről feltétlenül jegyzőkönyvet vett volna fel.

A bizonyítás során a kir. büntetőtörvényszék tanúként hallgatta ki a nyomozást vezető Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitányt.

Dr. Schweinitzer kapitány a leghatározottabban visszautasította azt a vádat, hogy a vádlottakat a nyomozás során bárki is bántalmazta volna, egyfelől azért, mert a főtárgyalás során eddig senki sem állította azt, hogy a vádlottakat akár ő, akár jelenlétében bárki is bántotta vagy velük szemben pszichikai kényszert alkalmazott volna, de a mások által való bántalmazás lehetősége is teljesen ki volt zárva, mert a Hetényi főkapitányhelyettes által kiadott legszigorúbb utasítás szerint a fogda vezetője a vádlottakat csak a tanú aláírására, és csakis a tanú elé állíthatta elő; a vádlottak zárkái pedig félpercenyi távolságban voltak a tanú hivatali helyiségétől, s így teljesen kizárt dolog, hogy őket oda átkísérés közben bárki is bántotta volna, tanú gépirónőjével is igazolni tudja, hogy a vádlottak soha összetört állapotban nem voltak, de az alkalmazott hatósági tanúk is igazolhatják, hogy a vádlottakat sem veréssel, sem más módon nem kényszerítették beismerő vallomásra. Márffy még csak lelki depresszióban sem volt, mert viccelt és fenyegetőzött.

Schweinitzer kapitány ezután a vádlottaknak vallomására tett észrevételeire és megjegyzéseire is kijelentette, hogy ezek nem felelnek meg a valóságnak, és fenntartotta eredeti vallomását.

Radó József vádlottat illetően figyelmet érdemel Loch Péter. m. kir. tűzérőszakados, robbantási szakértő vallomása, aki szakértői véleménye keretében előadta, hogy Radó József vádlottal Schweinitzer kapitány előszobájában találkozott először oly körülmények között, hogy azt hitte, Radó az előszobában szolgálatot teljesítő altiszt, majd pedig amidőn Radót Schweinitzer szobájába behívták, ő teljesen önként, minden kényszer nélkül előadta, hogy az erzsébet-

városi bombamerényletnél alkalmazott ekrazit téglányalakú volt, s úgy nézett ki, mint egy darab toalettszappan, s miután a szakértő ilyen csomagolású és alakú ekrazitkészítményt soha nem is ismert, mert ily alakú ekrazit a volt osztrák–magyar hadseregben használatban nem állott, fel-szólítására Radó az ekrazitot lerajzolta, mire a szakértő ezen rajz alapján a Weisz Manfréd-féle lőszergyárban kutatást is végzett, s ekkor meg is találta ott a Mackensen-féle hadsereg²⁵⁰ leszerelési anyagából származó, ilyen alakú ekrazitkészítményt.

²⁵⁰ August von Mackensen (1849–1945) német császári vezértábornagy az I. világháború idején a központi hatalmak által megszállt Románia katonai kormányzója volt, azonban az Amerikai Egyesült Államok az antant oldalán történt hadba lépését követően, 1918 végén mégis bekövetkezett az osztrák–magyar és német haderő általános összeomlása. A visszavonuló Dunai Hadsereg német és osztrák egységei október és november folyamán Romániából Magyarországon keresztül vonultak hazafelé. Mackensen ekkor felajánlotta, hogy csapataival megvédi Magyarországot a román betöréstől, de a fegyverszüneti egyezmény értelmében a Magyar Köztársaság kormányának le kellett őket fegyvereznie. Károlyi Mihály miniszterelnök utasítására Mackensent Budapesten letartóztatták és internálták. A szociáldemokrata és kommunista politikusok nagy lelkesedéssel fogadták az intézkedést. Amikor azonban a román csapatok, az Antanthatalmak hallgatólagos jóváhagyásával mélyen benyomultak Magyarország területére, a közhangulat Károlyi ellen fordult. 1919 márciusában a Károlyi-kormány átadta Mackensent az antant képviselőinek. Egy angol katonai hajón tartották fogva, majd néhány nappal Károlyi bukása és a Kun Béla vezette Tanácsköztársaság kikiáltása előtt kivitték az országból. Mackensen vezértábornagy 1919 decemberében visszatérhetett Németországba. Márffy Józsefék Loch Péter robbantási szakértő véleménye szerint a Mackensen-féle német hadsereg Magyarországon hagyott hadianyag-maradványaiból tehettek szert az erzsébetvárosi merényletnél használt, német gyártmányú ekrazitra.

Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvos előadta, hogy előtte Radó teljesen önként, mentesen minden pszichikai és fizikai kényszertől részletesen és pontosan elmondotta az erzsébetvárosi bombamerényletben való részvételét, s előtte Radó semmiféle bántalmazásról nem panaszkodott.

Dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvos ugyancsak előadta, hogy Radó előtte is ismételten és részletesen beismerte a vádbeli cselekményt, előző beismerésével megegyezően, s midőn akkor elébe tárta társainak ama állítását, hogy jutalom ellenében, bosszúból tette meg vallomását, ez ellen határozottan tiltakozott.

A többi vádlott kijelentette a szakértő előtt, hogy kizárólag a rendőri bántalmazások hatása alatt tettek beismerő vallomást.

Radó is panaszkodott, hogy a rendőrségen verték, s vizet nem adtak neki, azonban a szakértő előtt teljesen önként tette meg beismerő vallomását.

A továbbiakban előadta a szakértő, hogy hosszú törvényszéki orvosi gyakorlata alatt a letartóztatottaknál verési nyomokat csak a kommün alatt és az ezutáni időkben tapasztalt, de ez a megveretés sem a rendőrségen történt. Arra a panaszra, hogy a vádlottak talpát verték a rendőrségen, azután mezítláb járatták őket a hideg szobában, hogy a verési nyomok eltűnjenek, előadta a szakértő, hogy ez a módszer némileg talán enyhíti, de nem szünteti meg a gyulladás nyomait.

Szőrszálak kihúzása által talán kicsikarható valakitől egy igen, de részletes vallomás nem.

Végül a védelem által hangulatkeltés céljából többször hangoztatott ama panasz tekintetében, hogy Vargha

Ferenc vádlottnak az állkapcsát törték el a rendőrségen, a kir. büntetőtörvényszék elrendelte Vargha Ferencnek a kir. törvényszéki orvosok által való megvizsgálását, ami nyomban foganatosítottván, mindkét szakértő egyöntetűen megállapította, hogy Vargha állkapcsa soha nem volt eltörve, az állkapocs ízülete ropog ugyan, ez azonban akárhány embernél előfordul.

Igaz Lujza tanú, aki Vargha Ferencsel jó viszonyban volt, a főtárgyaláson kijelentette, hogy előtte Vargha Ferenc megveretés miatt nem panaszkodott.

Különös figyelmet érdemel e vonatkozásban Báthory Miklós tanú. Ez az ember szoros kapcsolatban volt a Márffy-csoporttal, annyira, hogy a Márffy által rendszeresített vérbírósnak tényleg működött elnöke volt, s bűnrészesség gyanúja miatt nyomozás alatt állott, s 9 napig a rendőrségben őrizetben volt, bár a főtárgyaláson érthető okból mindenképp a vádlottak javára igyekezett vallani, azt mégsem merte állítani, hogy őt a rendőrségen bántalmazták, vagy jelenlétében mászt ütöttek, csupán azt állította, hogy őrizetének tartalma alatt, egy alkalommal egy detektív öklével hadonászott az arca előtt, s bizonynyal meg is ütötte volna, ha abban a pillanatban fia be nem lép.

Végül figyelembe vette a kir. büntetőtörvényszék azt is, hogy Radó József nemcsak a rendőrségen, hatósági tanúk előtt tett, de a vizsgálóbíró, az orvos, valamint a robbantási szakértők előtt is, többször, teljesen önként megismételte beismerését, s ezt a főtárgyalásig fenntartotta;

hogy Marosi Károly úgy a vizsgálóbíró, valamint a katonai ügyész előtt is fenntartotta a rendőrség előtt tett beismerését, s a Rassay-féle esetben azt adta elő, hogy őt a rendőrségen pénzelték és külön kosztban részesítették;

hogy Nesz Károly a katonai ügyész előtt nemcsak, hogy beismerte, de még ki is egészítette nyomozati beismerését annak kiemelésével, hogy őt a rendőrségen nem bántották;

s nem is állítják, hogy őket erre a beismerésre akár a vizsgálóbíró, akár a katonai ügyész bármi módon kényszerítette volna, ami különben is teljesen kizárt lehetőség;

s hogy Loch Péter szakértő előtt a francia követség elleni merénylet tekintetében pedig Vargha Ferenc is beismerésben volt,

hogy Szász József, a Miklós Andor-féle esetben kifolyóan azt adta elő, hogy a nyomozati vallomást csak azért írta alá, mert őt előzően a rendőrségen 8 napig fűtetlen szobában tartották;

s hogy Czaki Zoltán, aki a rendőrségen 2 ízben is hét-hét napig volt őrizetben, csupán azt adta elő, hogy a rendőrségen azzal akarták beismerésre bírni, hogy a többiek mind beismertek, s egy szóval sem állította, hogy őt tetteleg bántalmazták volna;

s ugyancsak nem panaszkodott a bántalmazás miatt a rendőrségen szintén őrizetben volt ifj. Drenka Béla vádlott sem.

A vádlottak bántalmazásáról a főtárgyaláson csupán Nesz Károly, Vargha Lajos, Czaki Zoltán, Salló János és Péter Tivadar beszéltek, ezek azonban mind olyan egyének, akik Márffy legszűkebb társaságához tartoztak, neki esküvel hűséget fogadtak, részben még folyamatban lévő, részben már megszüntetett bünvádi eljárás alatt állottak, és épp ez okból még ma is ama gyanú terheli őket, hogy a Márffy csoportja által elkövetett sorozatos bűncselekmények valamelyikének tettesei, illetve részesei, s a főtárgyaláson

ingadozó vallomást tettek, miért is a Bp. 221. § 1. és 6. pontja alapján megeskethetők sem voltak.

Mindezek után a kir. büntetőtörvényszék mérlegelve az ez irányú bizonyítás egész anyagát, minden kétséget kizáróan megállapítja, hogy a vádlottaknak nem hogy bizonyítani, de még valószínűsíteni sem sikerült ama tényállításukat, hogy őket a rendőrségen bántalmazták, s hogy a nyomozás során tett beismerő vallomásuk ezen bántalmazásnak lett volna a következménye.

De ennél még tovább menve tényként megállapítja a kir. törvényszék azt is, hogy teljesen meg van cáfolva a bántalmazás tekintetében emelt panasz, mert a m. kir. államrendőrség főkapitányi hivatalának és a fogházvezető kir. ügyésznek a jelen ügyben tett különlegesen körültekinthető intézkedései és fokozott gondossága teljesen kizárták annak lehetőségét, hogy a vádlottak akár testi, avagy lelki kényszer útján bírassanak rá beismerő vallomásokra.

Miután a kir. büntetőtörvényszék ezzel végzett, az ügyre fontossággal bíró általános jellegű előkérdések taglalásával, a különleges vádpontokkal az alábbiak szerint külön foglalkozik.

IV.

Az Erzsébetvárosi Kör ellen elkövetett bombamerénylet

1922. április 3-án este 8 óra 25 perckor a Dohány utca 76. számú ház I. emeleti dísztermében, az Erzsébetvárosi Kör helyiségében, ahol akkor egy ünnepi vacsora alkalmából több száz ember tartózkodott, felrobbant egy

bomba, amely robbanás következtében 8 ember meghalt, 23 pedig többé-kevésbé súlyosan megsebesült, s a terem berendezése tönkrement.

Ezen esemény tárgyában a nyomozás annak idején széles mederben megindult, azonban eredményt nem ért el.

Ezt követően 1922. augusztus 22-ikén a kir. törvényszék Koháry utcai kapujában találtak egy füstölgő bombát, majd 1923. február hó 20-án Rassay Károly és Miklós Andor lakására küldöttek egy bombát, végül 1923. november 16-án a francia követség Reviczky utcai kapujában robbant fel egy odatett bombának a gyutacsa, a bomba robbanása azonban a véletlen folytán ezúttal elmaradt.

A fel nem robbant bombákat utóbb a szakértők megvizsgálták, s valamennyit emberi élet kioltására alkalmas eszköznek minősítették, s csupán a véletlen játszott közre, hogy a bombák robbanása elmaradt.

Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitány vallomása szerint 1924. január elején utasítást kapott az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet tetteseinek kinyomozására.

Ezen utasítás nyomán az előző nyomozati anyag figyelembe vételével eleinte a Jugoszlávia felé vezető nyomokat kutatták, amelyek során megállapítást nyert, hogy a Szabadkán letartóztatva volt Balla Pap Gézának ezen merényletben semmi része nincs /:Lásd ezirányban Balla Pap Gézának a főtárgyaláson felolvasott vallomását is:/.

Majd kiterjedt a nyomozás Bécsbe és Csehszlovákiába, azonban ide is negatív eredménnyel.

Ezen áttanulmányozás során három tárgykörülmény vonta magára a rendőrség figyelmét, először, hogy 1922 áprilisában eltűnt Kasnyik János, majd ugyancsak a me-

rénylet után Marosi Károly és Radó József, akikre vonatkozóan Payer róm. kat. lelkész 1922. április 4-én önként jelentkezett a főkapitányságon, s előadta, hogy unokaöccse, Radó József elmondta neki, hogy tud az erzsébetvárosi merényletről, sőt, Marosi még a tettesek nevét is tudja.

Marosi neve már ismeretes volt Schweinitzer József előtt a Miklós Andor és Rassay Károly elleni ügyből.

Schweinitzer József és Payer István tanúvallomásai, valamint Payer István tanúnak a főtárgyalás során történt kihallgatása alkalmával felolvasott, 1922. április 19-én /:19. szám:/, 1922. április 30-án, 1922. május 22-én /:90:/ és 1922. június 1-én kelt /:86. szám:/ eredeti levelei, valamint Payer István főtárgyalási kihallgatása alkalmával elébe tartott 1922. május 15-én és 1924. január 28-án tett nyomozati vallomásaira való tekintettel tényként megállapítja a kir. büntetőtörvényszék, hogy

1., Payer István 1922. április 19-én bejelentette a főkapitányságon, hogy unokaöccse, Radó József 1922. április 19-én, négy hónap alatt már harmadszor eltűnt, és Marosi Károllyal együtt megszállott területen lakó édesanyjához, Érsekkétyre ment, édesanyjára Browningot fogott és lelövélssel fenyegette, s hogy unokaöccsét Marosi Károly rejtegeti;

2., hogy Payer István 1922. április 30-án kelt és Marosi Károly édesanyjához írott levelében közli nevezett, hogy biztos adatai vannak arra, hogy Marosi rontotta meg Radót;

3., hogy Payer István 1922. május 15-én a főkapitányságon bejelentette, miszerint unokaöccse, Radó József kijelentette előtte, hogy ő tudja, kik voltak a Dohány utcai bombamerénylet tettesei, s hogy Marosi Károly mondotta

neki, hogy ismeri a tetteseket és pontosan tudja a merénylet végrehajtásának módját;

4., hogy Payer István 1922. június 1-én kelt s a főkapitányhoz intézett levelében bejelentette, hogy Radó József 1922. évi május hó 21-én cseh megszállott területről kényszerútlevéllal hazaérkezett, egyben védelmet kért számára Marosi Károllyal szemben, aki elcsábítója és megrontója.

Ez volt Payer István tanú álláspontja, mindaddig, míg tudomást nem szerzett arról, hogy unokaöccse szintén egyik gyanúsítottja az Erzsébetvárosi Kör ellen intézett merényletnek, amire egészen addig természetesen felébredt benne a vérségi kapcsolaton alapuló elfogultság, s annak dacára, hogy a főtárgyaláson vallomás-megtagadási jogára figyelmeztetve lett, szemmel láthatóan igyekezett unokaöccsét mentetegetni, kijelentette, hogy unokaöccsének nem volt szabad hazulról soha elmennie, hogy Radó minden vasárnap otthon volt, s nem is szokott hazulról elmenni, holott 1922. április 19-én kelt, saját kezűleg írt bejelentésében, midőn Radó eltűnését bejelentette, maga írta azt, hogy Radó négy hónap alatt már harmadszor tűnt el tőle.

Radónak a rendőrségen Hetényi főkapitányhelyettes és Schweinitzer kapitány jelenlétében történt meglátogatását egészen eltérően adta elő Schweinitzer teljesen aggálytalan vallomásától, mely körülményekből a bíróság azt a meggyőződést merítette, hogy Payer tanúságtétele csupán addig és oly mértékben tekinthető elfogadhatónak, míg nem tudott arról, hogy unokaöccse is gyanúsítva van, miért is a kir. törvényszék a Payer főtárgyalási vallomása ama részének, amely nyomozati vallomásával s részben

saját kezűleg írott leveleivel ellentétben áll, bizonyító erőt nem tulajdonított s Payer megesketését a Bp. 222. §. 1. és 2. pontja értelmében mellőzte.

Schweinitzer kapitány vallomása további részében előadta, hogy a nyomozás további folyamán kiutazott a határmenti pénzügyőrségre, ahol Radó szolgálatot teljesített, s ekkor Radó úgy viselkedett, mint egy csínytevésen ért gyermek, s parancsnokának azt mondotta, hogy valószínűleg a bombamerényletről lesz szó. Radó parancsnokától azt az utasítást kapta, hogy ha része van a dologban, akkor férfiúhoz illő módon vallja be, s már ezen első kihallgatása alkalmával beismerte, hogy tud a dologról, és Marosi lakásáról ő vitte el a bombát. Két nap múlva önként jelentkezett, s akkor elmondotta, hogy ő többet is tud. Később bevallotta, hogy járt az Erzsébetvárosi Körben és egész pontosan leírta az Erzsébetvárosi Kört.

Schweinitzer ekkor azt a benyomást nyerte Radóról, hogy sokkal többet tud, látszott, hogy megszólalt a lelkiismerete, s miután úgy látszott, hogy a nemzetvédelmi osztálynak tett esküje tartja vissza a teljesen őszinte vallomástól, figyelmeztette arra, hogy ez az eskü tételes törvénybe ütközik, semmi hatálya nincs és vallásos érzületére hivatkozott, mire Radó mindent beismert, látszott rajta, hogy megkönnyebbült, ráborult a tanúra és sírt.

Radó József a főtárgyalás során visszavonta a rendőrségen tett és a vizsgálóbíró előtt mindvégig fenntartott beismerő vallomását, s azt adta elő, hogy erre a beismerésre verés és éheztetés által kényszerítették, s ezt csupán azért tartotta fenn végig az orvosszakértők előtt is, mert félt, hogy visszaviszik a rendőrséghez.

Az beismerte, hogy nyomozati vallomásaához csatolva levő és bombát ábrázoló rajzot ő készítette, de erre azt adta elő, hogy Schweinitzer kapitány előre leírta neki a bomba alakját, s így igen könnyű volt a rajzot elkészíteni.

Arra vonatkozólag, hogy az Erzsébetvárosi Kör belsejét honnan ismerte, előadta, hogy mint a Rogátsy drogéria tanulója, gyakran vitt oda csomagokat, mert a Kör tagjai között sok volt a rendelők.

Arra vonatkozólag, hogy a robbantás előtt a fűtőtest és a fal között sokkal nagyobb nyílás volt, úgyhogy a karját jól be tudta oda dugni, míg most ez nem lehetséges, azt felelte, ha valaki fenn jár valahol, tudhat bizonyos dolgokat.

Radó Józsefet a m. kir. államrendőrség 1924. január 29-én hallgatta ki először. Ez alkalommal csak a Rogátsynál való alkalmaztatásáról, Marosival való összebarátkozásáról és az ÉMÉ-be való belépése körülményeiről beszél. Majd előadja, hogy Marosival a zsidókérdésről beszélve, nevezett említette előtte, hogy cifrább mókák is fognak következni, s hogy az ÉMÉ-ben valaki kézigránátokról és robbanóanyagokról tart előadást. Marosi a merénylet előtt pár nappal közölte vele, hogy az Erzsébetvárosi Kört fel fogják robbantani. Majd azt is mondta neki Marosi 1922. IV. 4-én, a merénylet után, hogy azt két szerelőnek felöltöztetett egyén követte el, akik szerelőládában vitték be a bombát és helyezték el a fűtőtest mögött, közvetlen a fal mellé. Ezek közül az egyik géplakatos volt, akinek a fényképében Kasnyik Jánost ismeri fel. A kézigránát-dinamittal töltött bomba négyszögletű, skatulyaalakú volt, óraszerkezettel ellátva. Marosi említette, hogy az a két fiatalember, akik a bombát elhelyezték, a nyomozás tartamára eltűnt a főváros-

ból. Beismeri, hogy április 14-én nagybátyjának tudtára adta, hogy tudja, kik a tettesek.

Marosi fenyegetése folytán április 16-án vele együtt Szobra utaztak, s innét gyalog folytatták útjukat az Ipoly partjáig. Marosi tanácsára levetette körgallérját, nadrágját és alsónadrágját, azokat hóna alá vette, s nekiment a folyónak, a túlsó part közelében az ár elkapta, fuldokolni kezdett, a víz elsodorta a ruháját, de sikerült végre egy gallyban megkapaszkodnia. Marosi nyugodtan nézte vergődését, s csak mikor látta, hogy megkapaszkodott, akkor hívott segítséget. Marosi ezután vérszövetséget akart vele kötni, de visszautasította, mert abban a meggyőződésben volt, hogy Marosi őt meg akarja gyilkolni.

Este felé megérkeztek Érsekkétyre Radó anyjához, akitől pénzt kértek, de nem adott, mire Radó anyját lelövessel fenyegette. Minthogy Radóné csak egy éjszakát engedett nekik ott tölteni, újra elindultak a határ felé, de a cseh határrendőrség elfogta őket.

Előbb visszatoloncolták őket, s ezután Marosi [...]

[A forrás itt hiányos, az iratból egy oldalpár nem áll rendelkezésre a levéltár őrizetében.]

[...] melyet Kasnyik tett vállára. Radó ekkor látta meg a bombát becsomagolatlanul. Rendes vaskazetta volt. Kasnyik és Nagy ment elől, a többi kísérte, a két szerelő bement a kapun, Marosi a portással beszélgetett, s mikor a szerelők lejöttek, visszamentek az ÉMÉ-be, s itt Marosi újból titoktartásra szólította fel mindnyájukat.

Radó abban az időben nagybátyjának azt hazudta, hogy a Kertész üzletében dolgozik, pedig csak Marosi utasításainak tett eleget.

A robbanás után néhány nappal még egyszer látta Kasnyikot Marosi társaságában.

1924. február 2-án Radó újból kihallgattatott.

Lelkiismeretére hivatkozva újra vallomást akar tenni azzal, hogy tegnapi vallomása nem felel meg mindenben az igazságnak.

Kijelenti, hogy Szász Józsefnek semmi köze nincs a merényletnek. Az ő fejét állandóan Marosi töltötte ébredő eszmékkel. Egy alkalommal az ÉME IX. ker. helyiségének ama kis szobájában, mely a Boráros térre néz, Kasnyik, Chriaszty és Radó jelenlétében Marosi vetette fel a merénylet tervét, melyet elfogadtak. Még 2-3 ilyen összejövétel volt, az utolsón Márffy is megjelent. Marosi vitte a szót, s nyomatékosan figyelmeztette őket, hogy a tervet titokban kell tartani, mert aki valamit elárul, legyilkoltatik vagy öngyilkosságra kényszerítetik.

Az utolsó megbeszélésen Márffy jelenlétében kiosztották a szerepeket, a tegnapi vallomás szerint. Kijelentették, hogy Márffy és Marosi parancsol, s mindenki feltétlen engedelmességgel tartozik.

Az Erzsébetvárosi Körben Chriasztyval és Marosival eszközölt 3 előzetes helyszíni szemlét és méréseket az előző napi vallomásával egyezően adja elő.

A doboz elkészítésére és szállítására vonatkozóan vallomása ismét egyezik. Részletesen leírja a bomba szerkezetét. Marosi vasárnapra, 1922. április 2-ának délelőtt 1/2 9-re berendelte az ÉME helyiségébe. Radó meg is jelent a kis szobában, idegen ruhákat látott, olajos, rongyos, fakó

ócskaruhát, bakancsot és szürke, piszkos micisapkát. Kasnyik ugyancsak megjelent, s Marosi utasítására mindketten átöltöztek. Marosi a nagy szobában lévő szekrényből áthozta a bombát a kis szobába, s azt betette az általa szerzett szíjjal ellátott szerelőládába, majd drótokat, kalapácsot, fogókat és rongyokat rakott a bombára, s lecsukta a ládát. Nemsokára megjött Chriaszty és Márffy, mire elindultak, Marosi a ládát Radó hátára akasztotta, Kasnyik Radó mellett jött. Gyalog mentek, s fele úton Kasnyik vette át a ládát. A körúton haladtak, mögöttük jött nagyobb távolságban Marosi, Chriaszty és Márffy.

Marosi utasításához képest a Dohány utcában meglassították a lépteiket, hogy a kíséroiik utolérhessék őket. Kasnyikot Radó vezette a Körbe, mert ő még nem járt ott. Marosi közvetlen mögöttük jött, amikor a nagyterembe beléptek, elébük került. Kasnyik letette a ládát az egyik székre, közben Marosi igazított valamit a fűtőtest burkolatán, majd az ő segítségével leemelték annak elejét. A bombát a ládából Kasnyik vette ki s adta át Marosinak, aki valamilyen szerszámmal igazított valamit azon és a fűtőtest mögé, a fal mellé helyezte a földre. Eközben Radó és Kasnyik kifelé indultak, s a fűtőtest burkolatának visszahelyezésében nem vettek részt. Valami igazolványunk is volt, melyet Marosi szerzett és adott át Kasnyiknak, Chriaszty és Márffy nem voltak fent a teremben, a Dohány utcából egy mellékutcán át kiérték a Rákóczi útra, majd a Népszínház utcába, s a Technológiánál kerültek ki a körútra, s így mentek vissza az ÉME helyiségébe. Marosi már várta őket, itt átöltöztek, Marosi ismét a lelkükre

kötötte a hallgatást, Kasnyik elment „tyúkászni”,²⁵¹ Radó a Vilmos császár úton elvált Marositól, hazament, s otthon azt mondta, hogy misét hallgatott.

Másnap este felment a IX. ker. helyiségbe, ahonnét Marosi, Kasnyik, Chriaszty, Márffy és még mások társaságban, akiket nem ismert, elindultak a Dohány utca felé, ő azonban a Nemzeti Színháznál elbúcsúzott és hazament.

Marositól hallotta utóbb, hogy a merénylők mellett tüntetők Marosi csoportjának tagjai voltak.

Nagybátyja előtt azért említette fel a dolgot, mert lelkiismerete már nem hagyott akkoriban nyugtot, azonban ezt sikerült a mai napig elaltatnia.

A szökésre Marosi kényszerítette rá azzal, hogy a rendőrség nyomon van, s így bajba kerül.

Kasnyikot a merénylet után 3 napra meglátta a párthelyiségben Marosival együtt.

1924. február 3-án Radó előző napi vallomását fenntartva még annyit fűz hozzá, hogy akkor, amidőn a bombát vitték, úgy ő, mint Kasnyik, kezüket és arcukat a Marosi által hozott fekete porral bekenték.

Ez alkalommal visszavonja január 29-iki és február 1-én tett vallomásában tett egyes valótlan állításait.

1924. február 6-án szabályszerű szembesítési eljárás során több egyén közül határozottan felismeri Chriasztyban azt az egyént, akit előző vallomásában „mérnök”-nek nevezett, s akinek a nevét nem tudta.

1924. február 20-án a vizsgálóbíró előtt részletesen fenntartja a rendőrség előtt február 2 és 3-án tett vallomá-

²⁵¹ A „tyúkászni” szleng kifejezés ebben a kontextusban feltehetőleg „nőzni”, „nőkkel ismerkedni” értelemmel bír.

sait, és ezen vallomásában Chriasztyt már név szerint említi. Beismeri, hogy összesen öt ízben volt fent a kérdéses Kör helyiségében a méretek felvétele céljából, és pedig 4 alkalommal Marosival és Chriasztyval, egyszer pedig a bomba elhelyezésekor Kasnyikkal és Marosival.

1924. április 1-jén a vizsgálóbírónál részletesen megismétli Marosival való ismeretségének eredetét, felvételét az ÉME-be, majd pedig a nemzetvédelmi osztályba, elmondja az erzsébetvárosi merénylet kitervezését és szereplőit és a bomba elhelyezésének részleteit a nyomozati beismeréssel egyezően.

1924. június 5-én a vizsgálóbírónál ismét fenntartja beismeréseit.

Radó Józseffel ezen felül a nyomozó hatóság 1924. február 5-én helyszíni szemlét tartott az Erzsébetvárosi Körben, mely alkalommal Radó József Schweinitzer kapitány felszólítására 10-15 lépést előre menve vezette el az Erzsébetvárosi Körbe a rendőri bizottságot. A Kör kapuját kinyitva, a bal csapóajtóhoz érve mutatta, hogy ezen szoktak bejönni, majd rámutatva a portásfülkére azt mondotta, hogy itt tartózkodott ittjártakor a portás. Majd határozott léptekkel jobbra tart, a társalkodón áthaladva az emeleti helyiségekhez vezető lépcsőre lép, felmegy az első emeletre. Ideérve kijelenti, hogy itt átalakítások történtek.

Erre egyenesen rámegy arra az ajtóra, amelyen át a nagyterembe jutva balkéz felől esik az a fűtőtest, amelynél a robbanás történt. Elvezeti a bizottságot a fűtőtesthez, s kijelenti, ez az a fűtőtest, amely mögé a pokolgépet elhelyeztük, de ezen átalakítások tétettek. Hiányzik a burkolata, s most a fűtőtest és a falközi távolság sokkal kisebb, mert karját nem tudja ebbe a közbe beledugni, ami pedig akkor simán ment.

Ezután ismét részletesen leírja a bomba elhelyezését, majd pedig azon az útvonalon vezeti a bizottságot, amelyen a bomba elhelyezése után Kasnyikkal távozott.

Radó József 1924. február hó 1-én saját kezűleg készített egy rajzot, amely bomba dobozát ábrázolja /lásd 115. szám Radó nyomozati vallomása/.

Radó József Loch Péter szakértőnek lerajzolja a bombához használt toalettszappan alakú ekrazit formáját.

Végül Radó József Dr. Minich Károly és Dr. Németh Ödön kir. törvényszéki orvosok előtt is teljes részletességgel a nyomozati és vizsgálati vallomásával egyezően beismerte e merényletben való szerepét.

Marosi Károlyt a m. kir. államrendőrség 1922. június 8-ikán hallgatta ki bűnpártolással gyanúsítva Payer István feljelentése folytán. Kihallgatása során beismerte, hogy 1922. április 15-én Radóval együtt Érsekkétyre utazott, s utóbb cseh letartóztatásba kerültek, mert nem volt útlevelük. Tagadta, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletről valamit tudna.

Másodszor 1924. január 31-ikén hallgatták ki. Tagadja, hogy bármi szerepe lenne a merényletben, ellenben elismeri, hogy úgy az ÉME-nek, mint a nemzetvédelmi osztálynak tagja, hogy ott különböző dolgokra képeztek ki embereket, a harcászatból Márffy József tartott előadást. Beismeri, hogy Radó tagsági díját ő fizette ki, hogy a nemzetvédelmi osztályon ő volt Márffy helyettese, hogy a merénylet napján Márffy Budapesten volt, s hogy 1922. nagyszombat estéjén Radóval cseh területre szökött anélkül, hogy főnökétől, Rogátsytól szabadságot kért volna. Noha ártatlannak érzi magát, leszámolt mindennel, rajta csak az Úristen segíthet.

1924. február 5-én újból kihallgattatván előadja, hogy ő beszélt rá Radót az ÉME-be való belépésre, s ő fizette ki helyette a tagsági díjat. A felvételt Huszár János eszközölte, jelen volt Chriaszty, Szász József, Kasnyik János és mások, akik nem tartoztak hozzájuk.

Beismeri, hogy a robbanás idején neki kb. 30-35 fegyelmezett embere volt, akik behívásra feltétlenül megjelentek.

Beismeri, hogy ő oktatta Radót az ébredő eszmékre és a zsidógyűlöletre.

Tudja, hogy Chriaszty többször tartott előadást kézigránátokról, értett a bombák és a pokolgépek összeállításához, maga látta őt kézigránátokat szétszedni.

Marosi ekkor sírva fakad, s a következőket mondja: nem engedtek lemondani, pedig hányszor lemondtam szóban és írásban; kérdésre kijelenti, hogy azért van felindulva, mert Márffy, Chriaszty és Szász a megrontói, ők rendelték el mindenkor mindent, itt beismeri, hogy ők ugrasztották be a Rassay elleni, a Ferenc József laktanya elleni merényletbe, s hogy az újpesti zsidótemplomot is az ő segítségével akarták felrobbantani, ettől azonban elállott, mert úgy érezte, elég volt a vérontásból, ezért utóbb Márffytól kikapott, s ez azt mondta, hogy ő nem tudja megcsinálni, megcsinálja azt más.

Az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet tervét Márffy lakásán Márffy, Chriaszty, Szász és Czaki Zoltán főzték ki, s innen hozták eszméjüket a párthelyiségbe, innét indult ki a megtervezés és a végrehajtás.

A merénylet után Márffy és Chriaszty azt mondták, nem úgy sikerült, ahogy szerették volna, mert Sándor Pál és társai sértetlenek maradtak. Márffynak ekrazitja is volt.

Kasnyikot nem ismerte, de fényképe felmutatása után beismeri, hogy többször volt fenn a párthelyiségben.

Egy alkalommal a párthelyiségnek a Boráros térre néző szobájában Márffy – az ő, Radó, Chriaszty, Szász, Kasnyik jelenlétében felvetette a merénylet eszméjét, s tett esküjükre hivatkozva kijelentette, hogy aki a kötelező titoktartást megszegi, arra halál vár.

Félt Márffytól. Márffy osztotta ki a merényletben a szerepeket. A szereposztást előzőleg megbeszélte Chriasztyval, Kasnyikot és Szászt félrehívta és suttogva mondta meg a szerepét. Chriaszty tanította ki egy sarokban, Márffy pedig mindig feltétlen engedelmességet követelt, ellentmondást nem tűrt, dacára, hogy helyettese volt, nem mert ellentmondani.

Elmondja, hogy Chriaszty és Szász elbeszéléséből tudja, hogy Chriaszty, Szász és Radó együtt jártak az Erzsébetvárosi Körbe előzetes szemlékre és mérések megejtésére, Chriaszty állandóan sárga, összehajtható mérőléccel járt s mondta, hogy a méréseket már megcsinálta. Amikor a mérésekkel elkészült, este megvárta Márffyt, elmentek ennek lakására, s ott zárt ajtók mögött dolgoztak és senkit be nem eresztettek.

A bomba összeállításában Márffynak és Chriaszty-nak nem volt szüksége segítségre, mert ebben szakértők voltak, ők maguk mondták.

1924. február 26-án Marosit szembesítették Radóval, lényegében meggyőzően adja elő Radóval az elindítás előtt való gyülekezést, az átöltözést, a bomba alakját, a szerelőládát s az elindulást, de azt állítja, hogy ekkor Szász is jelen volt, a maga szerepét illetően pedig előadja, hogy az Üllői útnál elvált a társaságtól.

1924. február 9-én előadja, hogy Kasnyikot a merénylet után való szombaton még látta Márffy és Chriaszty társaságában.

A merényletchez szükséges két munkásruhát Chriaszty szerezte.

1924. február 20-án a vizsgálóbírónál fenntartja a rendőrség előtt tett vallomását azzal a módosítással, hogy a bomba elindításánál nem volt jelen, amit Márffyról mondott, az mind igaz.

1924. március 31-én elmondja a vizsgálóbíró előtt az ÉME és a nemzetvédelmi osztályba való belépését s ottani ismerőseit, de a bombamerényletről már nem akar tudni, s azt állítja, hogy a rendőrségen kényszerítették, s a detektívek meg is verték, visszavonja 1924. február 24-én a vizsgálóbíró előtt tett vallomását is azzal az indoklással, hogy attól félt, visszaviszik a rendőrségre.

Marosi a főtárgyaláson tagad, és azt állítja, hogy kínzással csikarták ki a beismerését, a vizsgálóbíró előtt való első kihallgatása alkalmával azért tartotta fenn vallomását, mert félt, hogy visszakerül a rendőrségre.

Chriaszty István vádlott a jelen eljárás folytatása alatt 1924. október hó 1. napján elhalt, s vele szemben az eljárás megszünttetett, s ez okból vallomása a Bp. 313. §-a értelmében felolvasatott.

A főkapitányságon 1924. február hó 5-én hallgatott ki. Mindent tagad, Radóval szembesítetvén Radó kijelenti: ezt az embert ismerem a IX. kerületi nemzetvédelmi osztályból, ahol mérnökként szerepelt, ő szeme láttára eszközölt méréseket Marosival együtt a fűtőtesteken.

Chriaszty erre azt is kijelenti, hogy ez valótlan.

1924. február 6-án Chriaszty Huszár Jánossal szembesítettén Huszár szemébe mondja Chriasztynak: ön tagja volt a királypuccs óta a nemzetvédelmi osztálynak, önnek többet kell tudnia a merényletről, mint amennyit az újságból olvasott, mert tagja volt ezen csoportnak, és minden zárt ülésen részt vett. A merénylet előtt jóval ismerte Márffyt és Marosit is. Chriaszty erre kijelenti, igaza van Huszár Jánosnak, tévedtem.

1924. február 6-án Chriaszty újból kihallgatásra jelentkezett azzal az indoklással, hogy töredelmes beismerő vallomást akar tenni. Előadja, hogy a merénylet előtt 2-3 nappal a párhelyiségben Márffy azt mondta az asztalnál, ahol Szászson kívül még 5-6-an ültek, hogy nagy események előtt állnak. A merénylet után megkérdezte Márffyt, hogy erre gondolt-e, de Márffy választ nem adott.

Radó szembesítették Chriasztyval, és szemébe mondja beismerő vallomását.

Chriaszty a szembesítéskor sírva fakad, s azt mondja, Radót nem ismeri, s amit Radó állít, az valótlan.

Marosi szembesítették Chriasztyval és szemébe mondja vallomását.

Chriaszty kijelenti, hogy nem tud ehhez hozzászólni, mert mindez valótlan.

1924. február 9-én azt állítja, hogy Marosit és Radót a zsidók vesztegették meg, hogy megbosszulják magukat. Marosit könnyen befolyásolható embernek ismeri, Márffynak pedig legjellegzetesebb tulajdonsága a terrorizálásra való hajlam. Beismeri, hogy esküt tett, tagja a nemzetvédelmi osztálynak, annak tagjait ismerte és a gyűlésekre járt.

1924. április 25-én és június 5-én a vizsgálóbíró előtt fenntartja a nyomozás során tett vallomását, a Márffyra

vonatkozó rész kivételével, és beismeri, hogy a vérbíróság létezett és működött is.

Herczeg József vádlott a jelen eljárás folyama alatt, 1924. június hó 5. napján elhalt, vele szemben az eljárás megszüntetett, vallomása ez okból a Bp. 313. §-a értelmében felolvastatott.

1922. április hó 9-én a főkapitányságon gyanúsítottként hallgattatván ki, saját szolgálati beosztásáról, az április 2-ára tervezett matiné előkészületeiről s a klubban megfordult emberekről beszél, jelenleg eljárást alatt álló vádlottakról semmi említést nem tesz. 1922. április 2-án délelőtt látott ugyan 3 embert a nagyteremben dolgozni, ezek a székeket rendezték a matinére, s azt mondták, hogy a villamostársaság alkalmazottai, s az igazgatóra várnak, később el is jött az igazgató, s telefonon megkérdezte a főkapitányságtól, hogy a gyászra való tekintettel megtartható-e a matiné, s mikor nemleges választ kapott, embereivel együtt eltávozott.

1924. február hó 7-én a rendőrség által újból kihallgattatván újból említi a három embert, aki hegedűtökkel és kottatartókkal voltak ott, s annyit beismer, hogy a merénylet napján délután 5 óra tájban azt mondta Wirtnek, vigyázzon, nehogy úgy járjanak, mint a Ferencvárosban, ahol bűzbombát dobtak be, s azt is beismeri, hogy felesége a robbantás után siránkozó hangon kijelentette, hogy őket ezért a Kör ki fogja dobni.

1924. február hó 8-án Sebestyén Ferenc tanúval szembesítetvén beismeri, hogy a tanú által mondott időben egy idegennel beszélgetett, de az nem volt Márffy.

1924. február 20-án és április 10-én a vizsgálóbírónál fenntartja nyomozati vallomását.

Szász Józsefet a főkapitányság 1922. április hó 6-án hallgatta ki először, beismeri, hogy 1922. február 26-án a Dohány utcai zavargásokból kifolyólag 7 napig a rendőrségen volt fogva, s ezt elmondva Ruszkó Margitnak elmondta azt is, hogy amikor a főkapitányság folyosóján kísérték, több zsidó a szemébe nevetett, erre mondta Ruszkó Margitnak, hogy „majd nem nevetnek ezek, eljön a mi időnk is”, de ezt a választásokra értette, mert a merényletről semmi tudomása nem volt előzőleg. Az ÉME IX. ker. csoportja alosztályának volt a vezetője. A robbanás estéjén Márffyval együtt az ÉME párthelyiségében volt.

Ruszkó Margittal való szembesítés után kijelenti, hogy lehetséges, hogy azt mondta neki, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt.

Második kihallgatása 1924. február hó 11-én történt. Mindent tagad a merénylettel kapcsolatban, csak azt ismeri be, hogy IX. ker. nemzetvédelmi osztály tagja volt, ott Márffyval, Chriasztyval és Marosival találkozott. Radóval szembesítettven Marosi szemébe mondja a rá vonatkozó vallomását, mire Szász kijelenti, hogy nem tudja, miért mondja mindezt rá Marosi.

1924. április 25. és június 7-én a vizsgálóbíró előtt fenntartja a rendőrségen tett vallomását.

Szász a főtárgyaláson is tagadta a vádat, tagadta, hogy Radót ismerte, beismeri, hogy az ÉME IX. ker. alosztályának vezetője, Márffy, Marosit és Chriasztyt ismerte, Ruszkó Margitot illetően a nyomozati vallomásával egyezően vall, s azt állítja, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletben semmi része sincs, s hogy a rendőrség csupán erőszakosan keveri bele ebbe a dologba.

Márffy Józsefet 1924. február hó 9-én hallgatták ki a főkapitányságon, tagadta, hogy bármi része lenne a merényletben. Radó és Marosi szembesítése s terhelő vallomásuk elébe tárása után is megmarad tagadása mellett, s azt állítja, hogy Radót és Marosit valaki meghipnotizálta, s azért vallanak ellene, s azért nem emlékszik ő sem arra, hogy mi szerepe volt az erzsébetvárosi bombamerényletben.

1924. március 20-án a vizsgálóbírónál visszavonja rendőrségi vallomását, mert arra kényszerítve lett.

Herczeg Józsefet nem ismerte, Radót a rendőrségen látta először. A bombamerényletben nincs semmi része, a merénylet idején az ÉME IX. ker. helyiségében tartózkodott Szász József és Budai Dezső nemzetgyűlési képviselő társaságában.

Márffy a főtárgyaláson való kihallgatása alatt is tagadta a vádat. Beismerte, hogy 1921 óta az ÉME tagja, a királypuccs előtti időkben pedig átvette a IX. ker. nemzetvédelmi osztály vezetését, amelynek helyisége a Ferenc körút 2. I. 5. ajtószám alatt volt. Szerinte a nemzetvédelmi osztály célja volt a rend fenntartása zavargások esetében, a szociáldemokrata és kommunista mozgolódások féken tartása, a zsidók hatalmi túltengésének megakadályozása, a kivándorlás ellenőrzése és a kémvédelem. Állítása szerint a nemzetvédelmi osztály hatósági jogkörrel bírt. A vérbíróság létezését és működését elismeri. Elismeri, hogy hetenként 2-3-szor eljárta a Valéria kávéházban lévő törzsasztalhoz, melynél bajtársai ültek. Azt állítja, a rendőrségen összeverték.

A főtárgyaláson kihallgattak Dr. Balassa Gyula, Ledner Mór, Dr. Patai Samu, Váradi Győző, Szász László, Katona Béla, Spitzstein Béla, Elek Arthur, Dr. Maros Mór,

Grünfeld Miksa, Bleier Ármin, Lengyel Ödön, Elek Bernát, Dr. Kemény Géza, Goldfinger Gábor, Császár Lipót és Aczél Gyula sértettek, felolvastatott a Bp. 313. §-a alapján az elhalt Láng Ágoston és ismeretlen helyen tartózkodó Dr. Ulrich Mátyás sértettek vallomása.

Sértettek a merénylet elkövetési módjáról semmit sem tudnak, csak azt, hogy a vádbeli időben az Erzsébetvárosi Körbe egy ünnepi vacsorára gyűltek össze több százan, s ez alkalommal egy robbantás történt, aminek következtében 8 ember meghalt, s 23 ember többé-kevésbé súlyosan sebesült meg, többnyire a testnek derékon aluli részén.

Rosenauer Károly, művezető az Istvántelki főműhelyben, előadja, hogy Kasnyik János 1922. januárban lépett be a gyárba, de 1922. április 4-én már nem jött be.

Ügyes, szorgalmas munkás volt, aki képes volt egy fémdobozt elkészíteni. Emlékezete szerint a merénylet után 2-3 héttel Masirevits János azt mondotta neki, hogy a merénylet napján látta Kasnyikot a Dohány utcában.

Masirevits János nem emlékszik, hogy a Rosenauer által tett kijelentést tette volna.

Kasnyik Anna tanú a rendőrségen 1924. január hó 29-én tett először vallomást, lényegileg megegyezőleg vallja a főtárgyaláson is, hogy öccse délutánonként rendszerint 1/2 4-kor jött haza, barátai nem voltak, magánúton tanult, papnak készült, s április 3-án ugyancsak 1/2 4-kor jött haza, estefelé pedig elment hazulról, s azóta nem jött haza. A rendőrségen sem öngyilkosságáról s vasárnapi hollétééről nem tesz említést, ellenben a főtárgyaláson azt mondja, hogy öngyilkossága oka a nagy kimerültség lehetett, s hogy április 2-án d. e. 1/2 9-kor együtt voltak misén a rákospalotai

templomban, azután az üzletben segített, s az újságból felolvasta a Károly király haláláról szóló cikket.

Kasnyik Mária tanú a rendőrségen 1924. január 30-án tett vallomást a főtárgyaláson ezzel megegyezően s nővérével egyezően azzal az eltéréssel, hogy nem tartja valószínűnek, hogy öccse tanulási nehézségei miatt lett volna öngyilkos, azt azonban nővérével egyezően a rendőrségi vallomásától eltérően ő is vallja, hogy Kasnyik április 2-án 1/2 9-kor a misén volt velük együtt Rákospalotán.

Payer István tanú vallomása már fentebb méltatva lett.

Özv. Radó Antalné, Radó vádlott anyja Schweinitzer kapitány által Farnoson 1924. január 28-án hallgattatott ki, ez alkalommal előadta, hogy mikor fiát Pozsonyból való visszaérkezése után megfeddte, ez azt mondta neki, hogy őt Marosi csalta el, s ha beszélni akarna, akkor sokat mondhatna az erzsébetvárosi merénylet ügyében Marosiról. Annak semmi alapja nincs, hogy őt Marosi feleségül akarná venni. Fia azt mondja, hogy azért szökött meg, mert nagybátyja rosszul bánt vele, Marosi pedig azt mondta, hogy azért jött, hogy pártfogásba vegye fiát.

Előadja, hogy az iratoknál levő, „Nagyságos Asszonyom” címezéssel ellátott, Marosi aláírású s az 1922. június 4-ikei bélyegzésű levelezőlapot Marositól kapta, aki ebben az időben állandóan ott ólalkodott a lakásuk körül, míg fia ebben az időben rettegett tőle, s ki sem mert menni az utcára, s azzal indokolta félelmét, hogy Marosi őt rossz útra akarja vinni, s ő az oka a szökésének is. Feltűnt neki, hogy a fia Marosival akkor átjött Érsekkétyre, mert fia tudta, hogy ő 3 nap múlva Budapestre költözik, ezt meg is kérdezte tőlük, mire azt mondták neki, hogy pénzért jöttek, hogy

Marosi bejuttassa fiát az ÉME-be, s neki ott tiszti rangot szerezhesse.

A főtárgyaláson már azt adta elő, hogy fia hazudozó, dicsekvő természetű, s megvan benne minden rossz tulajdonság.

Tagadja a rendőrségi vallomásában foglaltakat, aláírta ugyan a jegyzőkönyvet, de felindult lelkiállapotban, mert a nyomozó rendőrkapitány azt mondta neki, hogy a fiát elteszik láb alól, mondták is, hogy valakit eltettek valakit láb alól, s a Dunába dobták, s mikor fia hazatért, látta, hogy vízbe esett, szinte ruha nélkül volt.

A kir. törvényszék a tanú megesketését a Bp. 222. §. 1. és 2. pontja értelmében mellőzte.

Rogátsy Kálmán tanú előadja, hogy Marosi Károly 1921 áprilisától 1921. április 15-éig volt üzletében alkalmazva, mint segéd. Szombaton, húsvét előtt azt mondotta, hogy hétfőn nem jön, s azután kimaradt. Feltűnt neki rendkívül szoros barátsága Radó József tanonccal, az a barátság 1921. szeptember elején kezdődött. Radó egyszer 6-8 napig elmaradt az üzletből, Marosi azt mondta, hogy beteg, mire ő kijelentette, hogy nem tűri tovább a fiút, Marosi pedig azt mondta, hogy akkor ő is elmegy. Utóbb kiderült, hogy Radó pénzt lopott a nagybátyjától, s egy utcanővel eldorbézolta.

Utóbb Radó a Kertész-féle illatszertárba került, de ott sem lehetett sokáig, mert onnét telefonice²⁵² érdeklődtek utána, hogy nem tudják-e, hol van, ez kb. április 4-5-ike táján volt. Egy alkalommal az erzsébetvárosi merényletről beszélgettek az üzletben, a merénylet után 4-5 nappal, s

²⁵² telefonice = telefonon keresztül (régies).

ekkor Marosi nevetni kezdett és szólott valamit, amit ő nem értett meg, de Kovács Titusz nevű alkalmazottja hallotta, hogy valami helyeslő megjegyzést tett és nagyokat nevetett rá. Ebből meríti tanú azt a meggyőződést, hogy amint a rendőrségen is mondotta, Marosinak tudnia kellett a merényletről.

Emlékezete szerint legfeljebb egyszer küldött csomagot az Erzsébetvárosi Klubba, egy Adorján nevű kruppiénak valami szájvizet, de ezt is a portásnak kellett leadni, azt nem tudja, hogy Radó vitt-e ezt a küldeményt vagy más.

Ki van zárva, hogy Radó akár ezen, akár más alkalmmal a küldött csomaggal bejöhett volna az emeleten lévő nagyterembe, mert ott bakk²⁵³ játék folyt, s nagyon vigyáztak arra, hogy oda idegenek ne léphessenek, ezt onnan tudja, mert maga is tagja a klubnak, s azelőtt ő is kártyázott ott.

Dr. Elek Hugó tanút, az Erzsébetvárosi Kör igazgatóját a rendőrségen 1922. április 8-án és 9-én, majd 1924. január 11-én és február 8-án kihallgatták.

Előadta, hogy első kihallgatása idején a közbiztonsági állapotok olyannyira ziláltak voltak, s ő a merénylet folytán annyira meg volt rendülve, hogy a rendőrségen csak külön szobában és négy szemközt volt hajlandó vallomást tenni anélkül, hogy arról jegyzőkönyvet vennének fel, mert féltette az életét, s erre volt is oka, mert a kihallgatása után való estén az utcán le akarták ütni. Határozottan állítja, hogy 1922. április 3-án déli 12 óra után, körülbelül $\frac{1}{4}$ 4-kor bejött az Erzsébetvárosi Körbe, s ott körülbelül $\frac{1}{2}$ 2 vagy $\frac{3}{4}$ 2-ig intézkedett, s ekkor bejött oda egy feltűrt gallérú, barna

²⁵³ baccarat = francia eredetű kártyajáték.

kabátos, erősen behúzott nyakú, erősen borostás, 2-3 napos szakállú egyén, aki kérdezte, hogy meg lesz-e tartva az estély, mire Herczeg portás hirtelen odafordult hozzá és azt mondta, hogy igen, erre az idegen megfordult és távozott.

Tanú a rendőrségen 1924. február hó 8-án szembesíttetvén Márffyval határozottan felismeri azt az egyént, aki kérdéses időben a Körben járt.

A főtárgyaláson való szembesítés alkalmával tanú előadja, hogy borzasztóan hasonlít hozzá, teljes fiziognómiája rá vall, most ugyan elegánsabb sokkal, a rendőrségen még határozottabban ismerte fel, mint most, de most is megismeri benne ugyanazt a szúrós tekintetet, ami 2 1/2 évvel ezelőtt feltűnt.

Tanú előadja, hogy azt a helyiséget, ahol a merénylet történt, abban az időben mintegy 10 nap óta semmire sem használták, előzetesen bakk játék folyt benne.

Senki idegen a klubhelyiségbe nem jöhetett, mert a ruhatárban minden idegent igazoltattak, direkte erre a célra szolgálakat tartottak. Ki van zárva, hogy a csomagot szállító inasok a ruhatárnál tovább juthattak volna.

Tanú előadja, hogy az a radiátor, ahol a robbanás történt, faburkolattal volt bevonva, s oda rakták le az evőeszközeiket, a robbanás nem az egész fűtőtestet vágta szét, hanem annak csak egyik oldalát.

Márffy a szembesítés után megjegyzi, hogy ő abban az időben az Iparbankban pénztárosi szolgálatot teljesített, s így nem lehetett az Erzsébetvárosi Körben, a rendőrségen történt szembesítése alkalmával pedig örültséget szimulált.

Ruszkó Margit tanút a rendőrség 1922. április 5-én hallgatta ki, ekkor azt vallotta, hogy április 4-én reggel bejött az irodába, Tihanyi Imre azt mondta, hogy előző este

felrobbant egy bomba az Erzsébetvárosi Körben, majd utóbb beszélgettek erről, mire a tanú kijelentette, hogy szégyen-gyalázat, amit tettek, s ő tudja is, kik csinálták, az ébredők csinálták.²⁵⁴ Ő már régen tudta azt, hogy valami fog történni, mert Szász József pár héttel ezelőtt említette, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt.

Ruszkó Margit 1922. április 6-án Szász Józseffel szembesítetvén szemébe mondja Szásznak, „te is mondtad, hogy olyasvalami fog történni, ami még nem volt”, ez azonban Szásznak a Dob utcai verekedésből folyó letartóztatása előtt történt. Tanú ekkor még azt is a szemébe mondja Szásznak, „ezelőtt egy héttel mondtad nekem, hogy nagy változás lesz, eljön még a mi időnk”.

Tanú a főtárgyaláson kijelentette, hogy most már nem emlékszik pontosan, azonban nyomozati vallomásának elébe tárása után kijelenti, hogy ezt fenntartja, s hajlandó Szásznak a szemébe mondani, mert az igaz, utóbb kijelenti, hogy úgy emlékszik, hogy Szász azt mondotta, hogy „majd repülnek innen a zsidók”.

Szász fenntartja védekezését.

Tihanyi Imre tanút a rendőrség 1922. április 5-én és 6-án hallgatta ki, ekkor bejelentette, hogy Ruszkó Margit közölte vele, hogy neki a merényletről már előző nap tudomása volt, mert azt neki egy vele egy házban lakó fiatalember előre jelezte, s azt mondta, hogy hétfőről keddre virradóra olyasmi fog történni, amelyet Budapest még nem látott, a zsidók repülni fognak, Ruszkó Margittal való szembesítés után a rendőrségen fenntartja vallomását.

²⁵⁴ ébredők = az Ébredő Magyarok Egyesületének tagjai, a korszakban a radikális jobboldali politikai eszmék követőinek közkeletű elnevezése.

A főtárgyaláson Tihanyi Imre tanú kijelentette, hogy már nem emlékszik pontosan a dolgokra, amire a nyomozati vallomásai felolvastatván tanú kijelenti, hogy most már emlékszik, tényleg így történt a dolog. A főtárgyaláson Ruszkó Margittal való szembesítés alkalmával Tihanyi szemébe mondja Ruszkónak, hogy ő kérkedett azzal, hogy a merényletről már előzőleg tudott. Ruszkó Margit tagadása után Tihanyi megmarad vallomása mellett.

Sebestyén Ferenc tanú a rendőrségen 1922. április 10-én és 1924. február hó 8-án kihallgattatott.

Tanú a főtárgyaláson bejelenti, hogy a főtárgyalás megkezdése előtt való napon a Nagymező utca és az Ó utca sarkán két ember megszólította, s az egyik megkérdezte tőle, hogy kapott-e idézést a Márffy-perben, s válaszát be sem várva azt mondták neki, hogy ne menjen el, mert ő sem megy el, mert kapott egy levelet, hogy 24 óra alatt végeznek vele, a másik még azt is mondta, ne menjen a tárgyalásra és ne valljon Márffyra, mert rossz következményei lehetnek.

Érdemben nyomozati vallomásaival egyezően előadja, hogy a merénylet előtt két nappal szombaton este 5-6 óra között a Magyarország című lapot vitte a Körbe, s miután a portást nem találta a kapunál, bement az előcsarnokba, s ott találta a portást, aki beszélt egy emberrel a fűtőtestről, erre ő a portás mögé állt, mire a portás idegesen intett, hogy tegye le az újságot, kifelé menve visszanezett még egyszer, s akkor látta az idegen úr arcát. Az esetet bejelentette a rendőrségen, ahol Vogl kapitány szembesítette Herczeg portással, mire ő szemébe mondta vallomását, de Herczeg közbeszólt, az az úr nem Márffy volt, hanem, egy építésmérnök. Délután szembesítették egy magas, kövér úrral, de az nem volt azonos azzal, akit látott.

Majd utóbb Schweinitzer kapitány hallgatta ki, aki azután szembesítette egy úrral, akit nyomban felismert. Tanú a főtárgyaláson is felismeri Márffy.

Schwartz Károly tanú a robbanás napján délelőtt Dr. Elek Hugóval együtt fent volt a klubban, s ekkor bejött egy úr, s a vacsora után érdeklődött, a portás felelt valamit, amire Elek szemrehányást tett tenni, hogy miért ad felvilágosítást. Ma már nem ismerné fel azt az embert.

Sonhur Henrik tanú lényegtelen vallomást tesz, nyomozati vallomása elébe tartása után kijelenti, hogy akkor igazat vallott, s ekkor azt mondta, hogy amikor a robbanás után a klubból lejött, ott mintegy 20-30 főnyi, 18-20 év körüli fiatalembert látott, akik közül néhányan feléje ugrottak, s azt kérdezték tőle, „mondd, sikerült?”.

Schweinitzer József rendőrkapitánynak a főtárgyaláson tett vallomása részben már ismertetett, ehelyütt csupán a Marosi és Márffy vádlottakra vonatkozó vallomásának ismertetése válik szükségessé.

Marosiról a következőket adja elő: kezdetben a rideg tagadás álláspontján volt, s mégis, vallomása végén felkiáltott: „leszámoltam mindennel, rajtam csak az Úristen segíthet”.

Tanú ekkor közölte vele Radó vallomásának egyes kiragadott részleteit, úgy mint az Ipoly folyót, a sárga mérőlécet, a fekete port, s visszavitette cellájába.

Nemsokára vallomásra jelentkezett és sírni kezdett, s kérdésre kijelentette: „Márffy, Chriaszty és Szász a megrontóim, ők rendeltek el mindent”, s ekkor elmondta az újpesti zsidótemplom és a főkapitányság ellen tervezett merényletet, amelyről a rendőrség eddig nem tudott semmit. Vallomása végén felkiáltott: „elég volt a vérontásból”, s

kijelentette, hogy társaihoz fűzi a közös titok tudata, a leleplezésektől való félelem, s hogy nem érzi magát biztonságban.

Radóval való megszökését a rendőrségtől való félelemmel indokolta.

Közben megtörtént Marosinak a vámőrségtől való leszerelése, amire dacossága kezdett alábbhagyni, majd közbejött anyjával való találkozása és Radóval való szembe-sítése. Ez megtörte Marosit, és mindent beismert. Keservesen sírva fakadt, s kijelentette, hogy Márffy bosszújától félti anyja életét, mert ha Márffy rajta nem áll bosszút, akkor bosszút áll legközelebbi hozzátartozóján. Itt említette Rigóczky esetét is, akit a Morgueből temettek, mire Márffy megjegyezte, hogy ez az áruló sorsa.

Márffy és Marosi szembesítésekor Márffy a bolondot játszotta, Marosi a szemébe mondta: „előttem ugyan hiába adod a bolondot, hiszen te magad mondtad, hogy ha másképp nem megy, a bolondot fogod játszani a rendőrségen”.

Márffy eleinte normális volt, utóbb bolondnak tette magát.

Tanú végül előadta, hogy a Márffy előélete tárgyában lefolytatott nyomozás megállapítja, hogy 1917. április havában vonult be a 83-as cs. és kir.²⁵⁵ gyalogezredhez, s hogy 1918. augusztus 18-án lett hadapródjelölt őrmester.²⁵⁶ 1919. március hó 29-én saját kérelmére vették fel a vörös hadsereg győri építőosztagához, ellenforradalmi tevékenységet nem fejtett ki, a honvédelmi minisztérium VIII. ügyosztályán megállapították, hogy tisztí kinevezésének

²⁵⁵ cs. és kir. = császári és királyi.

²⁵⁶ hadapródjelölt = tisztí tanfolyamot végzett.

semmi nyoma nincs, s legfeljebb Károly-csapatkeresztje lehet.²⁵⁷

Egyben bejelentette Schweinitzer kapitány, hogy 1924. április 24-éről van egy hivatalos feljegyzése, amelynek tartalma szerint bizalmas értesítést kapott arról, hogy az ÉME-ben az erzsébetvárosi merénylettel kapcsolatban elhatározták, hogy Márffyék érdekében a nyomozás eredményét illúziórikussá fogják tenni.

Igazolni fogják, hogy 1922. április 2-án Kasnyik nem járhatott a Körben, mert aznap Rákospalotán a templomban volt anyjával és testvéreivel, kijelenti, hogy ő kihallgatta a két Kasnyik leányt és édesanyjukat, de egyikük sem állította, hogy a kérdéses nap a templomban együtt voltak Kasnyik Jánossal.

Elhatározták azt is, hogy bizonyítani kell, miszerint Radót már egyszer felvitték ez Erzsébetvárosi Körbe, mielőtt a Kört a rendőrségen leírhatta volna, ettől úgy látszik, utóbb elálltak, mert itt azt állították, hogy Radó Rogátsytól vitt fel csomagokat a Körbe.

Bizonyítani akarták, hogy a rendőrség pénzelte Radót, most azonban, hogy Radó visszavonta a beismerését, megveretésével állottak elő.

Elhatározták, hogy mindennek oda kell irányulnia, hogy Payer lelkész vonja vissza vallomását.

Elmondja végül Schweinitzer a Radóval eszközölt helyszíni szemlét, a szemléről felvett jegyzőkönyvvel egyezően.

²⁵⁷ Márffy József 1918 januárjában 2. osztályú ezüst vitézségi érem kitüntetésben részesült. Vö. Honvédségi Közlöny. Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára - Személyes Ügyek, 1918/13, 278.

Loch Péter m. kir. tűzérszázados robbantási szakértő előadja:

Az Erzsébetvárosi Kör elleni merényletnél a tettesek egy kb. 15 cm hosszú és 8 cm magas, 2 mm vastag vaslemezről készült dobozba helyezték a robbanóanyagot, mely valószínűleg 4 darab, egyenként 200 grammos ekrazit-préstest volt, mert a robbanásnál látott rombolás annak megfelelt. A gyújtás valószínűleg időre beállítható mechanikai szerkezettel történt, amit a törmelék között talált rugó és egy sárgaréz fogaskerék, amelyen két másik fogaskerék lenyomata látható is, bizonyít. Nem valószínű a gyújtózsínórral vagy villamosvezetékekkel való robbantás, mert ennek nyoma maradt volna, s azt nem találták. Ilyen órászerkezet beállítása 30-40 óráig, sőt, hosszabb időre is lehetséges, sőt, tudtával a háború alatt a budapesti órás szakipari iskola 60-80 órára beállítható szerkezeteket is készített. A tettes a helyszíni viszonyokkal ismerős lehetett, mert a dobozt a legexponáltabb helyre tette, s valószínűleg számolt azzal, hogy a fűtőtest repeszdarabjai is a rombolás hatását fokozni fogják, de az is lehet, hogy azért rejtette a fűtőtest mögé, hogy ne legyen könnyen felfedezhető, a 800 gramm ekrazit robbanása a repeszdarabok szétszóródása révén kb. 40 méter távolságra fejt ki emberi életet veszélyeztető hatást. A robbanás a fűtőtest 4 bordáját pozdorjává törte, s a fűtőtest mögötti, 60 cm vastagságú falon a robbanás nagy lyukat vágott, s a világító udvarra hordta ki a téglákat. A gyújtózsínórral történt robbanás a jelen esetben egyáltalán nem valószínű, mert egyrészt rendkívül hosszú zsínórnak kellett volna lennie, mert a rendes gyújtózsínór méterenként 90-120 másodperc alatt ég el, míg a robbantó gyújtózsínór másodpercenként 5.000 métert ég, másrészt a

gyújtózsínór füstöt terjeszt, s ezt észre kellett volna venni, villamosvezetékekkel sem történhetett a robbanás, mert azt a falon keresztül kellett volna vezetni, s ennek nyomát nem találták.

A robbanóanyag tekintetében a szakértőnek Radó József adott felvilágosítást, amennyiben szóval leírta, de le is rajzolta a négyszögletes papírba vagy finom vászonba csomagolt, szappanformájú robbanóanyagot, amelyet a szakértő elhinni sem akart, mert ilyen ekrazitot nem is ismert, de miután Radó leírása után kutatót végzett a csepeli raktárban, megállapította, hogy a Mackensen-hadsereg leszereléséből visszamaradt ekrazit-préstestek teljesen megegyeznek a Radó leírásával. Véleménye szerint a bomba villamos szárazelemmel lett begyújtva, a robbanóanyag oly kevés helyet foglalt el, hogy az óra és az áramfejlesztő részére bőven maradt hely, az áramfejlesztő egy zseblámpa szárazeleme lehetett, ebből kettő is elfért egy dobozban. A bomba elkészítése különösebb szakértelmet nem igényelt, legfeljebb a villanszereléshez kellett a tetteseknek érteniük.

Szendró Zsigmond építési vállalkozó, robbantási szakértő előadja:

Az előző szakértővel egyezően írja le a bomba külalakját, amelyet a talált maradványok és a parketten talált negatív lenyomat alapján rekonstruáltak. Véleménye szerint a robbantás beállítható óraszerkezettel történt, a robbanóanyag valószínűleg ekrazit volt, a gyújtóeszköz villamos szárazelem. Teljesen kizártnak tartja a kívülről való begyújtást, véleménye egyebekben lényegileg egyezik Loch Péter szakértő véleményével.

Dr. Németh Ödön és Dr. Minich Károly kir. törvényszéki orvosszakértők teljesen meggyőzően előadják, hogy Márffy, Marosi, Chriaszty, Szász és Radó sem a tett elkövetésekor, sem most nem szenvednek sem elmebajban, sem öntudatlan állapotban, megállapították azt is, hogy Radó már a bűncselekmény elkövetése alkalmával is bírt a büntethetőséghez szükséges érzelmi és erkölcsi fejlettséggel, nem szenved kóros hazudozási hajlamban, végül dr. Minich Károly szakértő előadja a robbanás áldozatairól felvett boncolási jegyzőkönyveket és megállapítja, hogy a halál oka minden esetben a robbanás okozta sebesülés volt.

A bizonyítási eljárás anyagának ily módon való részletezése után a kir. büntetőtörvényszék mérlegelés tárgyává tette a bizonyítók bizonyító erejét, külön-külön és összességükben egybevetve.

Vádlottak védekezése

Megállapítja elsősorban a kir. büntetőtörvényszék, hogy a vádlottak a főtárgyalás során egyértelműen tagadták a vád tárgyává tett cselekményükben való bármily mértékű részvételüket, s tekintet nélkül a nyomozás és a vizsgálat során elfoglalt álláspontjukra, a bizonyítékokkal szemben való védekezés helyett nyílt támadás terére léptek oly következetes rendszerességgel, hogy eme magatartásuk okvetlenül azt a gyanút kelti az elfogulatlan és tárgyilagos szemlélő előtt, hogy ez a viselkedés külső behatásnak vagy összebeszélésnek eredménye, amely jelenség különösen Radónál szembeötlő, aki mindvégig a legutolsó időkig beismerésben volt.

Vádlottaknak a hatósági tekintély lerombolására és a m. kir. államrendőrség hivatali működése iránt táplált bizalomnak a megingatására irányuló törekvése ama látszat felkeltésére irányult, hogy ellenük politikai hajsza van folyamatban, s hogy ők politikai meggyőződésük mártírjai.

Ezzel a törekvéssel szemben a kir. büntetőtörvényszék már ehelyütt megállapítja, hogy jelen pernek a politikához semmi köze nincsen, mert a főtárgyaláson teljes tagadásban lévő vádlottak cselekményük lélektani rugóit nem jelölték meg, s mert 8 ember erőszakos halála és 23 ember megsebesülése körülményei felderítésére irányuló hatósági működés nem politikai ténykedés, hanem rendészeti és igazságszolgáltatási tevékenység.

Vádlottak által a nyomozati hatóságok eljárása tekintetében emelt panaszok tárgyában a kir. büntetőtörvényszék már a bevezetésben állást foglalt, s ehelyütt pusztán hivatkozik fentebbi megállapításaira.

Márffy a jelen vádpont tekintetében mindvégig tagadásban volt, s a nyomozás során eleinte azt állította, hogy Radó és Marosi szuggesztíó hatása alatt vallanak ellene, s ő is szuggesztíó alatt áll, majd a nyomozás során elmebajt színlelt, közben az ügyészségi fogházban öngyilkosságot kísérelt meg, végül a főtárgyaláson megveretéséről panaszkodott. A vizsgálóbíró előtt azt állította, hogy a robbanás estéjén, 1922. április 3-án az ÉME párhelyiségében tartózkodott, a főtárgyaláson ezen állítását fenntartva azzal egészítette ki, hogy aznap a déli órákban az Iparbankban pénztárosi szolgálatot teljesített.

A főtárgyaláson annak igazolására, hogy 1922. április 2-án nem volt Budapesten, hanem Kismegyeren a

szüleinél, ahol az állomáson lévő távirati jegyzékbe saját kezűleg vezetett be egy sürgönyt, bizonyítást ajánlott fel.

Tekintve, hogy Sebestyén Ferenc tanú vallomása által bizonyítva van, hogy 1922. április 1-jén szombaton este 5-6 óra között Márffy az Erzsébetvárosi Kör portáshelyiségében Herczeg József portással beszélgetett;

tekintve, hogy Márffy saját állítása szerint 1922. április 3-án délelőtt az Iparbankban teljesített szolgálatot, este pedig az ÉME IX. ker. helyiségében volt;

tekintve továbbá, hogy ezen kifogása csupán 1924. március 24-én jutott eszébe, midőn saját kezűleg írt levelében szüleinek azt írja, hogy 1922. április 1. és 2-án odahaza volt, s akkor nagyon csengett a telefon, mire ő rögtön jelentkezett, de erre apja bejött, s apja maga vette fel a Károly király halálát jelző körtáviratot, s kéri apját, hogy közölje vele, van-e ily sürgöny, sőt, azt állítja, hogy kell lenni ezen napokról a vasúti könyvekben vagy rovatlapon, átadási jegyzőkönyveken az ő írásának, mert ő mindig dolgozott a vasút részére;

tekintve, hogy Márffy ezen levelére apja nyilván hosszabb kutatások után, csak 1924. június 29-én közli, hogy 1922. április 2-áról eddig még nem találta meg a fia írását, csupán azt találta meg, hogy elrendelték a gyászlobogó kitűzését, de nem írja, hogy ez mely napon történt, s úgy tetszik neki, hogy fia akkor április 1-jén szombaton este érkezett, 2-án pedig Kőszegre utazott cipőt rendelni, s azt hiszi, hogy a cipész is emlékezni fog erre.

Miután Márffy a főtárgyaláson azt állította, hogy délután 5-ig mindig bent volt az Iparbankban, s nem is állítja, annál kevésbé bizonyítja, hogy akkor délután a bankból mikor távozott el, s melyik vonattal és hány órakor

indult és érkezett Kismegyerre, hogy a körtávirat mely órában érkezett, hogy ő mely vonattal ment Kőszegre, ott mennyi időt töltött, mikor jött vissza Kismegyerre, mikor indult vissza Budapestre és mikor ért vissza,

s miután atyja sem írja határozottan, hogy fia e napon otthon lett volna, márpedig ha ezt biztosan tudná, már eddig is mindent elkövetett volna, hogy fia akkori ottlétét hitelesen igazolja, s fiát az ellene emelt rendkívül súlyos vádak alól tisztázza, s merthogy maga is azt írja, hogy e napról fiának semmiféle keze írását felfedezni képes nem volt,

s minthogy Károly király elhalálózásának időpontjának belekeverése a jelen perbe mesterségesen kiesztelt eszme, társulási gócpontként látszik szerepelni, meglepő hasonlatossággal Kasnyik aznapi szereplésével;

minthogy végül Radó a nyomozás és a vizsgálat egész tartama alatt, Marosi pedig a nyomozás során a leghatározottabban azt állítják, hogy Márffy 1922. április 2-án a bomba elindításakor jelen volt a IX. ker. ÉME párthelyiségében, sőt, a bombát vivőket az Erzsébetvárosi Körig el is kísérte;

a m. kir. törvényszék figyelemmel Márffynak az eljárás egész folyama alatt tanúsított kapkodó és ingadozó védekezésére, valamint arra, hogy ezen védelmi állítása csak letartóztatásának 5-ik hónapjában jutott eszébe, s azóta is 7 hónap múlt el, s ezen idő alatt szülei mint legközelebbi hozzátartozói, valamint védője még csak meg sem kísérelték eme rendkívül lényeges tárgy körülmény bizonyítását, sőt, Márffy maga sem terjesztett elő ily kérelmet a vizsgálóbírónál,

s most is csupán apjának s egy kőszegi cipésznek a kihallgatását kéri,

miután atyjának ez irányú vallomása már hozzátartozói viszonyánál, de saját kezűleg írott levelénél fogva sem képezhetne megnyugtató bizonyítékot, de egyáltalán nem valószínű, hogy a hivatkozott kőszegi cipész, aki annak idején nyilván semmi különleges súlyt nem helyezhetett Márffy állítólagos cipőrendelésére, ma erre az állítólagos rendelésre oly pontosan emlékezhessék, hogy meg tudja mondani azt, hogy ez a rendelés 1922. április 2-án történt, s hogy ezen nyilván keresztény cipész ezen a vasárnapon rendelést egyáltalán felvett volna,

ennélfogva a kir. büntetőtörvényszék úgy találta, hogy Márffynak ezen nyilván mesterségesen kiesztelt védelmi állításának, a per egyéb adataira való tekintettel sincs a legcsekélyebb valószínűsége sem, miért is a bizonyításnak ez irányú kiegészítését mellőzte.

Marosi a főtárgyaláson teljes tagadásban volt, s azt állította, hogy a rendőrségen kínzással csikarták ki a vallomását.

Ezzel szemben a rendőrségen 1922. június 8-án történt első kihallgatása alkalmával beismerte a Radóval való szökését, majd 1924. január 31-én kezdődött újbóli nyomozati kihallgatásai során fokról fokra haladva mind jobban megtörik, s részletes beismerő vallomást tesz, s ezt Radóval való szembesítésekor, majd a vizsgálóbíró előtt első kihallgatása alkalmával is fenntartja, csupán 1924. március 31-én kezd ismét a tagadás terére lépni.

Szász József a főtárgyaláson tagadta, hogy bármi része lenne a merényletben, 1922. április hó 6-án történt első kihallgatása alkalmával Ruszkó Margit vallomására

tekintettel azt mondja, hogy kijelentését a választásokra értette, majd Ruszkóval való szembesítés után elismeri annak lehetőségét, hogy olyan kijelentést tett, mint ahogy Ruszkó állítja.

1924 februárjában Radóval és Marosival való szembesítés után, majd a vizsgálóbíró előtt is fenntartja tagadását.

Radó József a főtárgyaláson visszavonta a rendőrségen tett és a vizsgálóbíró előtt, valamint a szakértők előtt megismételt és fenntartott vallomását, s azt állította, hogy beismerését kikényszerítették a rendőrségen, s utóbb csak azért tartotta fenn, mert félt, hogy visszaviszik a rendőrségre.

A bizonyítékok részletes mérlegelése

A kir. törvényszék már fentebb részletesen kifejtette, hogy miért látja megcáfoltnak a vádlottak ama panaszát, hogy beismerésüket kényszer hatása alatt tették, mert a logika szabályainak figyelembe vételével igyekszik azt kimutatni, hogy a vádlottak a nyomozás során, s részben a vizsgálóbíró előtt is fenntartott, s a főtárgyaláson kellő indoklás nélkül visszavont nyomozati beismerése miatt felel meg a valóságnak, s miért szolgál a tényállás megállapításának alkotóeleméül.

E vonatkozásban elsősorban Radó József egyénisége veendő szemügyre.

Schweinitzer, Rogátsy, Payer és özv. Radóné vallomása, valamint Payer Istvánnak a főkapitánysághoz intézett levelei és bejelentései alapján tényként megállapítja a kir. büntetőtörvényszék, hogy Radó József vádlott, aki a cselekmény elkövetésekor még nem sokkal haladta meg a 15

esztendő, a merényletet megelőző időben Rogátsy Kálmán drogériájában, mint tanonc működött, nagybátyjánál, Payer István róm. kat. lelkésznél Újpesten lakott, míg édesanyja Érsekkétyen, megszállt területen tartózkodott.

Megállapítja a kir. törvényszék azt is, hogy Radó ezen idő alatt feltűnően összebarátkozott a nála jóval idősebb Marosi Károly segéddel, aki ugyancsak a Rogátsy drogériában teljesített szolgálatot, s olykor napokig kimaradt az üzletből, s mint utóbb kiderült, nagybátyját lopta meg, s a pénzt utcanőkkal eldorbézolta.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Marosi és Radó az 1922. április 3-án történt merénylet után, 1922. április hó 15-én útlevel nélkül átszökött a jelenleg cseh fennhatóság alatt lévő Érsekkétyre, Radó édesanyjához, noha tudták, hogy özv. Radóné 3 nap múlva már végleg át készült költözni magyar területre bátyjához, Payer Istvánhoz, hogy ekkor Radó József majdnem ruha nélkül, s oly körülmények közt érkezett meg édesanyjához, melyek nyilvánvalóvá tették a vízen keresztül való szökését.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy ekkor Radó anyjától pénzt követelt, s mikor nem kapott, anyját lelővéssel fenyegette, s Marosival együtt csupán egy éjszakát töltött anyjánál, majd onnét eltávozva a cseh határrendőrség kezére kerültek, s utóbb magyar területre visszatoloncoltattak.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Marosi, noha felmondási viszonyban volt, mégis bejelentés nélkül, s úgy távozott el a Rogátsy drogériából, hogy hétfőn sem jön be, s azzal végképp kimaradt.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Payer István 1922. május 15-én a főkapitányságon bejelentette, hogy

neki Radó megmondta, hogy tudja, kik a Dohány utcai merénylet tettesei, s ezt Marositól tudja, valamint tudja a cselekmény véghezvitelének módját is;

hogy Payer 1922. június 1-jén Radó visszatoloncolása után rendőri védelmet kért Radó részére Marosival szemben, aki elcsábítója és megrontója.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy özv. Radó Antalné 1924. január 26-án azt vallotta, hogy mikor fiát Pozsonyból való visszaérkezése után kérdőre vonta, ez azt mondta neki, hogy őt Marosi csalta el, s ha beszélni akarna, akkor sokat mondhatna az erzsébetvárosi merénylet felől.

Hogy visszatoloncolásuk után fia rettegett Marositól, aki állandóan ott ólálkodott lakásuk körül, s azt mondta, Marosi őt rossz útra viszi.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy midőn Schweinitzer kapitány Radó állomáshelyére kiutazott Radó kihallgatása végett, Radó úgy viselkedett, mint egy csínytevésen ért gyermek, s parancsnokának azt mondta, hogy valószínűleg a bombamerényletről lesz szó, s mindjárt az első kihallgatás alkalmával beismerte, hogy tud a dologról, s hogy Marosi lakásáról ő vitte el a bombát.

Megállapítja a kir. törvényszék ugyancsak Schweinitzer vallomásából, hogy Radó 2 nap múlva önként jelentkezett és elmondta, hogy tud ő többet is, mondotta, hogy volt az Erzsébetvárosi Körben, s azt egész pontosan leírta, majd midőn figyelmeztetve lett arra, hogy a nemzetvédelmi esküje nem köti, s hivatkozás történt vallásos érzületére, mindent beismert, látszott rajta, hogy megkönnyebbült, ráborult Schweinitzerre és sírt.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Radó a nyomozás során úgy a bomba kazettáját, mint a megmaradt

maradványhoz és a padlón lévő lenyomathoz hasonlóan, mint a robbantáshoz használt ekrazit-prétest alakját teljesen önként s oly módon rajzolta le, hogy az ekrazit rajza után akadt rá Loch Péter szakértő az általa nem is ismert alakú, német gyártmányú ekrazitkészítményre.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy az Erzsébet-városi Körben eszközölt helyszíni szemle alkalmával Radó teljesen önként, a leghatározottabban elvezette a rendőri bizottságot a Kör dísztermébe, a robbanás színhelyére, pontosan megmutatta a bomba helyét, s megállapította, hogy a szemle alkalmával már a robbanás okozta rombolás helyreállítása után a robbanás helyén álló fűtőtest sokkal közelebb áll a fal mellett, mint azelőtt, mert míg akkor egész könnyen belefért a karja, most a keze is alig fér be a fal és a fűtőtest köz, noha úgy Rogátsy Kálmán, mint Dr. Elek Hugó vallomása által kétségtelenül megállapítható egyfelől, hogy Rogátsy Radót áruval a klubba soha nem küldötte, s még amennyiben vitt is árut, a portásfülkén túl a klubba be nem juthatott, annál kevésbé annak emeleti dísztermébe, ahol megelőzően bakk játék folyt, s ahova a klubtagokon kívül senkit nem engedtek be, amire külön e célra tartott szolgák ügyeltek, de még ha bent járt is volna a teremben, akkor sem láthatta meg, hogy a fűtőtest mily messze van a faltól, mert vitán felül álló tény, hogy a fűtőtest faburkolattal volt ellátva, s így a faltól való távolsága a faburkolat eltávolítása nélkül nem volt látható.

Megállapítja a kir. törvényszék, hogy Radó a kir. törvényszéki orvosok véleménye szerint a cselekmény elkövetése idején annak bűnössége felismerésére kellő szellemi és testi fejlettséggel bírt, s hogy sem akkor, sem most nem szenved sem elmezavarban, sem akaratilag elhatározását

korlátozó öntudatlanságban, hogy rajta kóros hazudozási hajlam nem észlelhető, előadása logikus, s a valóság színezetét viseli magán, s hogy Radó mind a két törvényszéki orvos előtt minden kényszer nélkül teljes részletességgel elmondta a merényletben való részvételét és szerepét,

s megállapítja végül a kir. törvényszék, hogy Radóra vonatkozóan mindaddig, míg beismerésben volt, tettestársai azt állították, hogy a rendőrség pénzeli, s azért tesz terhelő vallomást, most pedig a főtárgyaláson meglepetést színlelnek, s mosolyogva szemlélik Radónak a nyomozati hatóságokkal tanúsított vakmerő rágalmait és arcátlan viselkedését.

Mindarra való figyelemmel a kir. büntetőtörvényszékben az a meggyőződés alakult ki, hogy Radó Józsefnek a nyomozás és a vizsgálat során tett, fokról fokra haladó, s a tényállást fokról fokra felderítő, egyéb ténybeli adatok egész tömegével támogatott, s a nyomozó hatóságok s a szakértő által előzően nem tudott ténykörülményeket is felölelő részletes és többek előtt többször megismételt beismerő vallomása az igazságnak teljesen megfelel;

míg a főtárgyaláson tanúsított dacos és goromba viselkedése idegen befolyásra vezethető vissza,

mely idegen befolyás semminemű letartóztatási intézetben nem zárható ki teljesen, különösen akkor, amikor a vádlott és védője, dr. Vasek Ernő ugyanegy fogházban voltak letartóztatva.

A kir. büntetőtörvényszéknek az a meggyőződése, hogy a fiatakorú, életének 15-ik évét nem sokkal túlhaladott Radó József lelkét erősen nyomta a közreműködésével elkövetett 8-szoros gyilkosság súlya, s lelkiismeretének megmozdulása késztette őt arra, hogy előbb nagybátyja,

majd később anyja előtt is kijelentse, hogy tud az erzsébetvárosi merénylet tetteseiről és elkövetési módjáról, s ezzel kapcsolatban Marosit is emlegette,

meg van győződve a kir. törvényszék arról is, hogy Radónak eme viselkedése úgy anyjában, mint nagybátyjában felébresztették Marosival szemben a gyanút, amit támogat az a körülmény is, hogy hazatoloncolása után Radó rettegett Marositól, aki folyton lakásuk körül ólálkodott, s akivel szemben azután Payer rendőri védelmet kért.

Hogy Radó ezután addig, míg a pénzügyőrségnél Schweinitzer rá nem akadt, mit művelt, arra adat nincs, de nyilvánvaló, hogy lelkiismerete nem lehetett nyugodt, mert feltalálásakor mindjárt tudta, hogy a bombamerénylet ügyében keresik, s noha eleinte hazudozásával zavarba akarta ejteni a nyomozó hatóságot, végül teljesen megtört, kiöntötte a lelkét, és megkönnyebbült.

Radónak eme magatartása lélektanilag teljesen indokolt és érthető, más viselkedés egy ilyen korú egyéntől nem is várható el, s épp ez okból a vallomás önkéntessége és hitelessége lélektani szempontból sem vitatható.

Marosi Károlyra vonatkozóan a kir. törvényszék ugyancsak Schweinitzer, Rogátsy, Payer és özv. Radóné vallomása alapján tényként megállapítja, hogy a merénylet után két hét múlva Radóval együtt útlevél nélkül átszökött Radó édesanyjához, minden különösebb és elfogadható indok nélkül, mert valótlan az, hogy közöttük és özv. Radóné között a házasság valaha is komolyan szóba jött volna, s Radónénak szándéka lett volna Marosihoz férjhez menni,

hogy Marosi és Radó között dacára a közöttük jelenlevő korkülönbségnek a Rogátsynál való szolgálatuk ideje alatt feltűnő barátság fejlődött,

hogy a merénylet után 4-5 nappal, amikor a Rogátsy drogériában a merényletről beszélgettek, Marosi elnevette magát s a merényletre valami helyeslő megjegyzést tett,

hogy Marosi a nyomozás során eleinte a rideg tagadás álláspontján volt, s ennek dacára kihallgatása végén kijelentette, hogy mindennel leszámolt, s rajta csak az Úristen segíthet,

majd utóbb önként jelentkezett vallomásra és sírva jelentette ki, hogy Márffy, Chriaszty és Szász a megrontói, s elmondta a főkapitányság és az újpesti zsidótemplom ellen tervezett merényleteket, melyekről addig a nyomozó hatóság semmit sem tudott, s kijelentette: „elég volt a vérontásból”,

majd a vámőrségtől való leszerelése és anyjával való találkozása után megtört, sírva fakadt és beismert mindent, a beismerését a vizsgálóbíró előtt történt első kihallgatásakor is fenntartotta.

Ezen külső és Marosi beismerésén kívül eső körülmények egybevetve a Radó Józsefet illetően tett fenti megállapításokra, a kir. büntetőtörvénytörvényekben ugyancsak azt a meggyőződést keltették, hogy Marosinak a nyomozás során tett s a vizsgálóbíró előtt fenntartott beismerése, nem, mint a védelem állítja, a nyomozást vezető rendőrtiszt képzelőtehetségének szüleménye, hanem minden kétséget kizáró oly tényleges valóság, amely a józan ész bírálatát kiállja, s marasztaló bírói ítéletnek megnyugtató alapját képezheti.

Foglalkozni kell még ehelyütt az eljárás során elhalt Chriaszty István és Herczeg József vádlottaknak az előkészítő eljárás során tett vallomásaival.

Chriaszty István volt az az egyén, akit Radó vallomása során mérnöknek nevezett, s akinek az arca

görvélyes sebekkel volt borítva, s akit Radó a szembesítés alkalmával felismert.

Chriaszty valójában kőművessegéd volt.

Huszár Jánossal, Radó Józseffel és Marosi Károllyal való szembesítés után is csak annyit ismert be, hogy esküt tett tagja volt a nemzetvédelmi osztálynak, annak tagjait ismerte, a gyűlésekre eljárta, s hogy a merénylet előtt 2-3 nappal Márffy a jelenlétében kijelentette, hogy nagy események előtt állanak, s hogy a merénylet után megkérdezte Márffytól, hogy erre gondolt-e, de Márffy nem válaszolt. Beismerte a vérbíróság létezését és működését.

Herczeg József még 1922. április 9-én történt kihallgatása alkalmával említi, hogy 1922. április 2-án délelőtt látott 3 embert a nagyteremben dolgozni, akik a székeket rendezték, s azt mondták, hogy a villamostársaság alkalmazottai.

1924. február 7-én történt újabb kihallgatása alkalmával ismét megemlíti a három embert, azzal a kiegészítéssel, hogy ezek hegedűtökkel és kottatartókkal voltak ott, beismeri, hogy a merénylet napján délután 5 óra tájban azt mondta Wirthnek, vigyázzon, nehogy úgy járunk, mint a Ferencvárosban, ahol búzbombát dobtak be.

Sebestyén Ferenc tanúval való szembesítés után beismeri, hogy a tanú által mondott időben egy idegennel beszélt, de az nem volt Márffy.

Chriaszty István tekintetében a bíróságnak az a felfogása, figyelemmel az általa beismert mellékkörülményekre és Radónak, valamint Marosinak nyomozati beismeréseire, hogy őt csupán a büntetéstől való félelem s a nemzetvédelmi osztályban tett eskü tartotta vissza a teljes és töredelmes beismeréstől, mert abból, ahogy a tagokat

ismerte és a gyűlésekre eljár, nyilvánvalóan következik, hogy mindenről tudott, s mindenben részt vett, amint ez a Márffyval kapcsolatban tett óvatos kijelentéseiből is kihámozható.

A kir. törvényszék tehát az ő szerepét Radó, Marosi és Huszár nyomozati vallomása, továbbá saját részbeni beismerése által a vád szempontjából tisztázottnak látja.

Herczeg József vallomásában is feltűnő jelenség az 1922. április 2-iki matinével kapcsolatban említett, s a Körben megjelent 3 személy, első alkalommal ugyanis villamos-alkalmazottaknak mondja őket, majd utóbb hegedűtökökkel és kottatartókkal említi meg őket. Feltűnő az is, hogy a merénylet napján emlegeti a ferencvárosi bűzbombát, majd Sebestyénnel való szembesítése után beismeri egy idegen emberrel való beszédét, de kijelenti, hogy ez nem volt Márffy. Ezen utolsó kijelentése a leggyanúsabb, mert arra nincs semmi adat, hogy Márffyt övele akár ekkor, akár máskor szembesítették volna, sem Márffy, sem Herczeg nem említi, hogy előzetesen ismeretségben lettek volna, s hogy ezen ismeretség honnan ered. Márffy magántisztviselő csak nem állhatott társadalmi összeköttetésben egy klubportással, s Márffy nem is állítja, hogy tagja lett volna az Erzsébetvárosi Klubnak, sőt, a legmerekvebben tagadja, hogy ott valaha megfordult és Herczeg Józsefet ismerte volna;

a kir. törvényszék tehát Herczeg eme kijelentéséből, kapcsolatban Sebestyén Ferenc, Dr. Elek Hugó és Dr. Schwartz Károly tanúk vallomására azt a következtetést vonja le, hogy Herczeg és Márffy ismerték egymást, és Herczeg be volt avatva Márffyték terveibe, de ezt mindenáron, saját jól felfogott érdekében leplezni törekedett, s

véletlenül szölte el magát, amikor kijelentette, hogy a kérdéses egyén nem volt Márffy.

Mindezek alapján a kir. törvényszék Herczeg Józsefet illetően azt a ténybeli következtetése vonja le, hogy Marosi, Chriaszty, Radó és Kasnyik Herczeg tudtával jártak fel az erzsébetvárosi klubba, a mérések eszközzése és a bomba elhelyezése végett, s hogy ő 1922. április 1-jén este 5 óra tájban, majd pedig április 3-án délután 1 óra tájban tényleg beszélt a portásfülkében, illetve a Kör helyiségében Márffy Józseffel.

Felmerül még ama rendkívül fontos kérdés, hogy mily mértékben fogadható el Sebestyén Ferenc és Dr. Elek Hugó tanúknak ama vallomása, hogy ők Márffy Józsefben felismerték azt az egyént, akit a kérdéses időben Herczeg József portással beszélgetni láttak.

E kérdés eldöntésénél előre bocsátja a kir. törvényszék azt, hogy a két tanúnak egyénisége és vallomásának határozott és ingadozásmentes volta a két tanúnak teljes jóhiszeműségét kétségen felül állóvá teszi;

a vita csupán a körül foroghat, hogy lehetséges-e egy futólag látott arcot két év után felismerni?

A felismerés két tényezőből tevődik össze, egyfelől a felismerő megfigyelési képességéből és emlékezetéből, másfelől a megfigyelt személy vagy tárgy külső megjelenéséből.

A megfigyelési képesség és az emlékezés a megfigyelőnek oly belső szellemi adománya, melynek elbírálása a bírói felismerés körén kívül esvén, az illető lelkiismeretének hagyatik meg;

ellenben a megfigyelt személy vagy tárgy külső alakja, annak mindennapiságos [sic!] vagy különleges jelle-

ge oly körülmények, amelyeket a bíróság saját megfigyelése alapján is észlelni és ellenőrizni képes.

Erre való figyelemmel a kir. büntetőtörvényszék saját megfigyelése alapján megállapította azt, hogy Márffy Józsefnek oly jellegzetes előre hajló tartása és oly jellegzetes arckifejezése és szúrós tekintete van, mint amilyen kevés más embernek, és épp ezen testi sajátosságai teszik lehetővé azt, hogy még oly egyének is, akik csak egyszer és rövid időre látták alakját, maguknak megjegyezhessek és erre hosszabb idő után is visszaemlékezni képesek legyenek.

A tényállás megállapítása

A bíróság tehát számba véve a fentebb minden részletre kiterjedően mérlegelt bizonyítási anyagot, vádlottaknak nyomozati és vizsgálati vallomását és megcáfolt védekezésüket, megállapította az alábbi tényállást:

Budapesten, 1922. év tavaszán az ÉME IX. ker. helyiségében, valamint a Valéria kávéházban gyülekező és Márffy József, mint parancsnok, valamint Marosi Károly, mint parancsnokhelyettes vezetése alatt álló csoportból Márffy, Marosi, Szász, Chriaszty, Kasnyik és Radóból álló szűkebb társaság Marosi és Márffy irányítása mellett tartott többszöri összejövetel és megbeszélés során kitervelte és elhatározta, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kört oly alkalommal, amidőn összejövetel van, bombával felrobbantja, és ezáltal több embert megöl. Ezen cél elérése céljából Chriaszty, Marosi és Radó Herczeg József portás tudtával 3-4 ízben megjelent az Erzsébetvárosi Körben, ahol Chriaszty egy sárga mérőléccel méréseket vett fel, ezután pedig Kasnyik János elkészítette a 15-15 cm hosszú és 8 cm magas, 2 mm vastag vaspléhből készített kazettát,

amely egy ideig az ÉME IX. ker. helyiségének külön-szobájában, majd később a Rogátsy drogériában, utóbb pedig Marosi lakásán volt elrejtve. Ezen vaskazettát Márffy és Chriaszty 4 darab, összesen 800 gramm súlyú, a Mackensen-féle német hadsereg hadianyagából származó, szappanalakú ekrazit-prétesttel, továbbá szögekkel és vasdarabokkal megtöltötte, beleszereltek egy Marosi által szerzett óraszerkezetet és 1-2 villanyos zseblámpaelemet, és az így elkészített bomba elvitele céljából az ÉME IX. ker. helyiségében 1922. április 2-án vasárnap délelőtt Márffy, Marosi, Chriaszty, Kasnyik és Radó megjelentek, Marosi a nagyszobában lévő szekrényből áthozta a bombát a kishozzába, ott betette az általa szerzett, szíjjal ellátott szerelő-ládába, majd drótokat, szerszámokat és rongyokat rakott a ládába és lecsukta a ládát. Radó és Kasnyik, Marosi utasítására piszkos szerelőruhákat vettek fel, és kezüket és arcukat a Marosi által hozott fekete porral bekenték. Ezután elindultak, Marosi a ládát Radó hátára akasztotta, Kasnyik Radó mellett jött. Gyalog mentek, s a fele úton Kasnyik vette át a ládát. A körúton haladtak, s mögöttük jött Marosi, Chriaszty és Márffy. Marosi utasításához képest a Dohány utcában megvárták a kísérőiket. Kasnyikot, aki még nem volt a Körben, Radó vezette fel, Marosi közvetlenül a hátuk mögött jött, de mikor a nagyterembe jöttek, elébük került, és a teremben a középső fűtőtest faburkolatát leemelte. Kasnyik letette a ládát az egyik székre, a bombát a ládából Kasnyik vette ki és adta át Marosinak, valamilyen szerszámmal igazított valamit azon, és a fűtőtest mögé, a fal mellé helyezte a padlóra, ahol annak lenyomata és a bűnjelként kezelt maradványa a robbanás után meg is

találtatott. Közben Radó és Kasnyik kifelé mentek, s a fűtőtest burkolatának visszahelyezésében nem vettek részt.

Ezután ismét gyalog visszamentek az ÉME IX. kerületi helyiségébe, ahol Marosi már várta őket, itt átöltöztek, Marosi a lelkükre kötötte a hallgatást. Radó hazament, s otthon azt mondta, hogy misét hallgatott.

1922. április 3-án este 8 óra 25 perckor az Erzsébetvárosi Körben felrobbant a bomba. A Körben ekkor ünnepi vacsora volt, amelyen több száz ember vett részt, és a robbanás következtében a rendelkező részben név szerint felsorolt 8 ember meghalt és 23 megsebesült.

A kir. büntetőtörvényszék a fenti tényállásból megállapítja, hogy ezen cselekményt azzal az előre megfontolt szándékkal, hogy ezen cselekményük által embert öljenek, Márffy, Marosi, Chriaszty, Radó és Kasnyik együtt és közösen követtek el, mint a Btkv. 70. §-a szerinti tettestársak, és hogy cselekményük elkövetését Herczeg József mint a Btkv. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegéd szándékosan előmozdította és könnyítette, és pedig azért, mert a tett előzetes megbeszélésében és kitervelésében mindnyájan részt vettek, az előzetes helyszíni szemléket és méréseket Herczeg József tudtával és beleegyezésével Marosi, Chriaszty és Radó eszközölték, a bomba elindítását Márffy mint parancsnok személyesen intézet, a bombát a Körbe Radó és Kasnyik felváltva vitték, miközben őket Márffy, Marosi és Chriaszty kísérte, a bombát a Marosi időzítette és helyezte el a fűtőtest mögé, Márffy pedig szombaton este Herczeg Józseffel a fűtőtestről tárgyalt, majd a robbanás napján déltájban ismét érdeklődött Herczegnél a vacsora megtartása felől.

Mindebből az következik, hogy a bomba felrobbanása által előállított eredmény a fent nevezett vádlottak hosszabb ideig tartó és közös előzetes megfontolásának, részletes kitervelésének és a megállapított tervnek, munkafelosztáson alapuló együttes és közös munkálkodás által való végrehajtásának eredménye, amiért az életben lévő vádlottak egyforma felelősséggel tartoznak, míg az időközben elhalt Chriaszty, Kasnyik és Herczeg éppen elhalálozásuk miatt felelőssége nem vonhatók.

V.

A kir. törvényszéki palota ellen megkísérelt bombamerénylet

A kir. törvényszék Márffy József tagadásával szemben Horváth-Halas József, Chriaszty István és Vargha Ferenc vádlottaknak az államrendőrség főkapitánysága előtt tett részletes és egymást terhelő beismeréséből, Vargha Lajosnak és Nesz Károlynak az őket terhelő vallomásából, a főtárgyaláson kihallgatott Karikó Sándor vallomásából, a főtárgyaláson felolvasott rendőrjelentés és helyszíni szemléről készült jegyzőkönyv, nemkülönben Loch Péter és Szendrő Zsigmond fegyverszakértők véleményéből a következő tényállást állapította meg:

1922. augusztus elején Márffy József szűkebb körben felvetette azt a tervet, hogy a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányságának épületét pincéjében elhelyezendő bombával fel kellene robbantani. Indokul azt hozta fel, hogy a korábban elkövetett bombamerénylet miatt az ÉME-re hárult gyanút a kommunistákra kellene terelni. Tervébe beavatta Chriaszty Istvánt, Horváth-Halas Józsefet

és Vargha Ferencet, akik a tervet helyeselték és közreműködésre vállalkoztak. A bomba elkészítése céljából nevezetteket Márffy József 1922. augusztus hó 18. vagy 20. napján lakására hívta, ott a fürdőszobába zárkózva srapelnhüvelyekbe ekrazitpatronokat helyezte, azt vassal és ronggyal elfojtották, gyújtózsínórral ellátták, és az elkészült bombát még ugyanazon a napon átvitték Budára, hogy a pestvidéki kir. törvényszék épületénél meggyújtva elhelyezzék. E szándékukat azonban nem hajtották végre. Másnap a bombát Márffy átadta Horváth-Halas Józsefnek és Vargha Ferencnek azzal a megbízással, hogy a főkapitányság épületében helyezték el és gyújtsák meg. Nevezettek el is vitték a jelzett utcába a bombát, és a terep pontos megvizsgálása után Horvát-Halas József este 8 óra tájban a törvényszéki palotának Koháry utca 3. szám alatt lévő kapujába helyezte el, gyújtózsínóját meggyújtotta és elszaladt. A füstölgő bombát Karikó Sándor házmester és neje észrevették, és Szabó Károly rendőr segítségével eloltották.

Ez alapon a kir. ügyészség Márffy József vádlottat mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja alapján szerinti felbujtót, Horváth-Halas József vádlottat mint tettest, Vargha Ferenc vádlottat pedig a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédet, a Btk. 278. §-ába ütköző több ember sérelmére elkövetett gyilkosság bűntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérlete címén vádolta.

A főtárgyalás során Márffy József tagadta a vádat, s azzal védekezett, hogy a vádbeli időben Pannonhalmán tartózkodott. Előadta, hogy tudomása sem volt arról, hogy hol van a Koháry utca, Vargha Ferencel pedig haragban volt, nevezett ellen bűnvádi feljelentéseket is tett.

Horváth-Halas József ugyancsak tagadta a vádbeli bűncselekmény elkövetését. Előadta, hogy a vádbeli időben Pécsen tartózkodott, s hogy a nyomozat során vele felvett jegyzőkönyvbe a detektívek önkényesen írták be az abban foglaltakat, tehát anélkül, hogy ő a jegyzőkönyv tartalmának megfelelő vallomást tett volna, a jegyzőkönyvet csupán kényszerből írta alá.

Vargha Ferenc szintén tagadta a terhére rótt bűncselekmények elkövetését, azzal védekezett, hogy a rendőrségen hozzá kérdést nem intéztek, s hogy a részleges beismerést tartalmazó jegyzőkönyv kihallgatása nélkül készült. Beismerte, hogy lakásán ekrazitot tartogatott, amely a nyugat-magyarországi felkelés idejéből származott.

A kir. törvényszék a vádlottak védekezését el nem fogadta, mert:

Márffy József a nyomozat során azt adta elő, hogy a merénylet napján, vagy pedig azt megelőző nap folyamán utazott el Budapestről, tehát 22-én vagy 21-én. A főtárgyaláson pedig azt adta elő, hogy augusztus 20-án Pannónhalmán volt, és onnan valószínűleg csak 23-án jött vissza.

Horváth-Halas József az eljárás során soha nem hivatkozott alibire, annak ellenére, hogy vallomása egyes részeiben naptárszerűen kimerítő felvilágosítást tartalmaz. Ekként a vádlottak ebbeli védekezései mint teljesen valószínűtlen állítások, hitelt nem érdemelnek.

Márffy József és Vargha Ferenc vádlottak közötti, állítólagos haragos viszonyt a kir. törvényszék szintén nem fogadta el cáfoló bizonyíték gyanánt, a tekintetben, hogy ez a két vádlott – bűncselekmények elkövetését illetően együttműködhetett volna, illetőleg Vargha Ferenc terhelő vallomása ez okból meg ne felelne a valóságnak. Ugyanis a

főtárgyalás során maga Márffy is beismerte, hogy dacára a közte és Vargha Ferenc közt fennálló feszült viszonynak ez utóbbi részéről annak lovagias ügyeiben eljárta, ekként nyilvánvaló, miképp a haragos viszony őket nem gátolta abban, hogy a szükségeshez képest együttműködhesse nek.

Míg végül a vádlottaknak a rendőrségi kihallgatások eszközlését illetően előadott védekezései a megokolás elején kifejtett indokból elfogadhatók szintén nem voltak, és pedig Vargha Ferencre vonatkozóan annál kevésbé, mert nevezett a nyomozat során Loch Péter fegyverszakértő előtt is beismerte, hogy a bomba szerelésénél közreműködött.

Márffy József vádlott a nyomozat során is tagadás-ban volt.

Horváth-Halas József a nyomozás során a következő vallomás tette:

Márffy szűkebb környezetében elbeszélte, hogy bombát készítenek, és azt a főkapitányság szenespincéjében fogják elhelyezni és ott felrobbantani. Ezzel azt célozták, hogy a korábbi merénylet miatt reájuk terhelő gyanút a kommunistákra tereljék. 1922. augusztus hó egyik napján este 8 óra tájban Márffy lakásán Márffy, Chriaszty és Vargha egy srapnelhüvely megtöltésén fáradoztak, azt ekrazittal megtöltötték, gyutacsához Vargha gyújtózsínórt szorított, s ezt a hüvely külsejére tekerték: az elkészült bombát barna csomagolópapírba takarták. Ugyanaznap este 9 óra tájban ő és Vargha Ferenc a bombát a főkapitányság elé vitték, de az őrszemek ébersége miatt nem tudták elhelyezni, és visszavitték Márffy lakására. A következő napok egyikén Márffy akképp rendelkezett, hogy a bombát vigye ő és Vargha Ferenc a törvényszéki palotának Koháry utcai kapujába, és gyújtózsínórját ott

gyűjtsák meg. Ennek folytán ő és Vargha Ferenc 1922. augusztus hó 22. napján este 8 óra tájban elvitték a bombát a jelzett kapuba, és ott ő elhelyezte és a gyújtózsínort meggyújtotta. Vallomását később úgy módosította, hogy a bombát Márffy és Chriaszty állították össze, és Vargha Ferenc abban csak segédkezett.

Vargha Ferenc a nyomozat során a következőket vallotta:

A merényletet Márffy lakásán beszélték meg. A megbeszélés tulajdonképpen Márffy utasításaiból állott. A bombát Márffy és Chriaszty állították össze a fürdőszobában, és ő ebben annyiban segített, hogy a gyutacsra ő erősítette a gyújtózsínort. Még kapuzárás előtt elindultak a bombával Márffy vezetése mellett, a bombát felváltva vitték. Budára mentek, de nem tudja, hová, mert Budapesten nem eléggé ismerős. A bombát Budán nem helyezték el, Márffy az ő kérésére belement abba, hogy majd másnap helyezik el. Másnap újból felment Márffy lakására, ott volt Horváth-Halas József, és Márffy megmondta nekik, hova kell a bombát elhelyezniük. Most ketten, felváltva vitték a bombát, és azt Horváth-Halas József helyezte el. Másnap az újságból értesült, hogy a Koháry utcában bombamerénylet történt, és így tudta meg, hogy Horváth-Halas hova helyezte el a bombát. Utólag megemlítette, hogy miután a bombát Budán nem helyezték el, előbb a főkapitányságon kísérelték meg annak elhelyezését, ami nem sikerült, és csak ezt követő napon vitték a Koháry utcába.

Vargha Ferenc vádlott a nyomozás során Loch Péter fegyverszakértő előtt önként, tehát minden kényszer nélkül beismerte, hogy a bomba szerelésénél közreműködött.

Az elhalt Chriaszty István a nyomozás során azt vallotta, hogy Márffy az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi alosztály helyiségében 1922. augusztus hó elején vetette fel a bombamerénylet tervét, arról is beszélt, hogy azzal a rendőrségnek az ÉME tagjaira hárult figyelmét a kommunistákra akarja terelni. Kb. 2 hét múlva felmentek Márffy lakására, ahol annak megvoltak a bomba összeállításához szükséges anyagai. Márffy egy srapelhüvelyt utász ekrazitpatronnal töltött meg, Vargha a gyutacsra a gyújtózsínórt helyezte, és ezután közösen tekerték a hüvelyre és dróttal lekötözték. A papirosba csomagolt bombát Márffy, Horvát-Halas, Vargha és ő még aznap este a pestvidéki kir. törvényszék épületéhez vitték, de mert ott alkalmas terepet nem találtak, nem helyezték el. Ekkor megbeszélték, hogy másnap a bombát a Koháry utcában a törvényszék kapujában fogják elhelyezni. Két nap múlva arról értesült, hogy a bombát Horváth-Halas és Vargha valóban ott helyezték el.

A katonai bűnvádi eljárás alatt álló Nesz Károly a főkapitányságon azt adta elő, hogy 1922. augusztus hó egyik napján Márffy lakásán volt, őt a fürdőszobába nem eresztették be, mert Márffy, Chriaszty, Horváth-Halas József és Vargha ott bombát készíttette. A Koháry utcai merényletet Márffy, Horváth-Halas és Vargha hajtották végre. A bombával először a pestvidéki kir. törvényszék épületét akarták felrobbantani, majd e bombát a Koháry utcába vitték, ezt ő Horváth-Halastól és Varghától hallotta, akik ezt Márffy előtt is elmondották. E vallomást Nesz Károly a katonai ügyész előtt is megismételte és kiegészítette azzal, hogy a bombát Márffy és társai 1922. évi augusztus 21-én készítették, a bezárt fürdőszobába őt nem eresztették be, és készítés közben Márffy olyasmit mondott, hogy „még majd

valamennyien repülünk”, de ha baj lesz, ledobja a bombát a világítódvarba. Egy óra hosszat tartott a bomba elkészítése. Láttá azután, hogy Márffy ujjai sárgák voltak, és a fürdőszobában erős kényszerű volt. Utóbb elmondta neki Márffy, hogy a Koháry utcai merényletet azért rendezte, mert a fogházból előzőleg kommunisták szöktek meg, és így a bombamerénylettel csak azt akarta elérni, hogy a gyanú a kommunistákra essék. Azt is említette Márffy, hogy a bomba azért nem robbant fel, mert a kanócot elszorították, és ezért nem tudott végigégni. Megismételte még Nesz Károly, hogy a rendőrségen őt nem bántották.

Vargha Lajos, aki a merényletben való részességgel gyanúsítva volt, a nyomozat során azt vallotta, hogy Márffy a Koháry utcai merényletet megelőzőleg néhány nappal a párthelyiségben történt egyik összejövetelel azt mondta neki, hogy fontos ügyben jöjjön el a lakására. Megelőzőleg már említést tett Márffy arról, hogy valami nagyobb dologra készül. Tartott tőle, hogy őt is bele akarja vonni, ezért szándékosan nem jelent meg a kitűzött időpontban, hanem húsz perccel később. Ekkor fent találta Márffyt lakásán, Marosi Károlyt, Szász Józsefet, Chriaszty Istvánt, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet. Márffy úgy látszott, az utasításokat a fiúknak már megadta, mert őt csak arra kérte, hogy két rúd ekrazitot vigyen a lakására, és ugyanakkor említette azt is, hogy másnap bombamerényletet fog elkövetni. Pár nap múlva értesült, hogy a merényletet a Koháry utcában a törvényszéki palota ellen követték el. Ekkor félt tovább magánál tartani az ekrazitot, és azt Márffynak visszaadta.

Tanú a főtárgyaláson azt állította, hogy nem emlékszik arra, mit vallott a rendőrség előtt. Vallomásának

elébe tartása után pedig azt állította, hogy annak aláírására kényszerítették. Nesz Károly ugyancsak erőszakra való hivatkozással vonta vissza a nyomozat során tett s fentebb körülírt vallomását.

A főtárgyalás adatai szerint Vargha Lajos tanúnak Márffy szerzett az Iparbankban állást, tanú a nemzetvédelmi alosztály tagja volt, és így megállapítható, hogy Márffy sugallatának hatása alatt nem akarta Márffy és társai ellen terhelő vallomását megismételni. A rendőri kényszerre való hivatkozás pedig, mint az ítélet indoklásának kifejtett indokokból alappal egyáltalán nem bíró védekezés, figyelembe nem jöhet.

A főtárgyaláson kihallgatott Karikó Sándor vallomásával a rendőri jelentéssel és helyszíni szemléről felvett jegyzőkönyvvel bizonyítva van, hogy a vádbeli időben a kir. büntetőtörvényszék Koháry utcai kapujában robbanóanyaggal töltött, égő gyújtózsínórral felszerelt bomba volt elhelyezve, melynek égő kanócat Karikó Sándorné és egy rendőr eloltották, majd a bombát a rendőrség szakértői megvizsgálás céljából elvitték.

A fegyverszakértők szerint adott esetben a tettesek egy furatokkal ellátott srapelhüvelybe 3 darab, egyenként 80 grammos ekrazittöltényt helyeztek, erre gyutacsot tettek, ahhoz 2,5 m hosszú gyújtózsínórt erősítettek, amelyet fűrt lyukon át vezettek ki, azt rácsavarták a hüvely külsejére, és dróttal megrögzítették. A bomba alkalmas volt 15-20 m sugarú körben épületrombolásra és élet kioltására. Különös szakértelem ilyen bomba összeállításához nem volt szükséges. Annak okára nézve, hogy adott esetben miért maradt el a robbanás, Loch Péter azt adta elő, hogy ő egy alantas tisztársától tudja, miképp a gyújtózsínórban füst

nélküli lőpor volt, és ez a gyújtózsínórnak nagy elszorítása miatt nem égett végig, és ezért nem robbant a bomba. Ezzel szemben Szendrő Zsigmond azt adta elő, hogy a gyutacshoz fogóval jól oda kell erősíteni a gyújtózsínórt, és a szorítás nem nyomta el a puskaport, továbbá, hogy ő megállapította, hogy a gyújtózsínór egészen a gyutacsig végigért, sőt, a gyutacsban maradt kis részét kipróbálta, és az azonnal meggyulladt, a gyutacs pedig 15 m.percnyi hevítés után a 4-5 mm vastag fémedény alját nagy darabon átrepesztette, és hogy a bomba azért nem gyulladt fel, mert a gyutacs belsejében ismeretlen okból képződött réteg a gyújtózsínór égési folyamatát megakasztotta.

Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottaknak a nyomozat során tett, azonban a főtárgyaláson indokolatlanul visszavont beismerése, a külön katonai eljárás alatt álló Nesz Károly vádlottnak, nemkülönben Vargha Lajos tanúnak a nyomozás során tett és a főtárgyaláson ugyancsak indokolatlanul visszavont vallomása, a fegyverszakértők, különösen Szendrő Zsigmond fegyverszakértő véleménye, nemkülönben a főtárgyalás fent részletezett egyéb adatai alapján a kir. törvényszék bizonyítottanak találta, hogy Márffy József az ez időben elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen, abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljenek, gyújtózsínórral ellátott és ekrazit robbanószerral megtöltött bombát készített, azt Horváth-Halas vádlottnak átadta, és nevezettet rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy az a bombát a budapesti kir. büntetőtörvényszék épületének Koháry utcai 3. szám alatt lévő kapujába helyezze el. Eme rábeszélés hatása alatt azután Horváth-Halas József vádlott 1922. évi augusztus hó 22-én a neki átadott bombát abból az előre megfontolt

szándékból, hogy azzal embert öljön, a fent jelzett épületnek eléggé forgalmas Koháry utca 3. szám alatti kapujában, ahol köztudomás szerint a kapu felső részén lévő folyosón állandó őrség is tartózkodik, de ettől eltekintve az sűrű ki- és bejárásra szolgál, este 8 óra tájban el is helyezte és a gyújtózsínórt meggyújtotta. A szándékolt eredmény azonban be nem következett, mert a gyutacs belsejében ismeretlen okból képződött szigetelő réteg a gyújtózsínór égési folyamatát megakasztotta, és így a bomba robbanása elmaradt.

VI.

Francia követség ellen megkísérelt bombamerénylet

Márffy Józsefnek a nyomozat során tett, a főtárgyaláson azonban indokolatlanul visszavont vallomása, Murin Ferenc, Scheibán Emil, özv. Horváth Imréné szül. Fehérkúti Antónia, Matuska Istvánné szül. Mayer Erzsébet, Szabó Andrásné szül. Csete Róza és Tkálcsics Imréné szül. Botzenhardt Gizella tanúk vallomása, a pittsburghi rendőrség táviratának tartalma és a fegyverszakértők vallomása alapján a következő tényállást állapította meg:

1923. év első felében Márffy József elhatározta, hogy a Magyarországnak nyújtandó kölcsönt azzal fogja megakadályozni, hogy a francia követség helyiségét vagy a kisantant követségek valamelyik épületét bombával felrobbantja. E szándékát közölte Chriaszty Istvánval, aki azt helyeselte, és átadott ennek egy srapelnhüvelyt, hogy azt bomba céljára furatokkal lássa el. Chriaszty István a rábízott munkát elvégezte. 1923. évi november 15. napján

délutánra a megfűrt srapelhüvelyt Chriaszty Istvánnal lakására hozatta, s ott azt együtt ekrazitpatronokkal megtöltötték, gyutacsát gyújtózsínórral ellátták, s az elkészült bombát Márffy lakásadónőjének, Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paulának fásládájában talált, barnaszínű csomagoló-papírosba rakta. Másnap este fél és háromnegyed 9 óra tájban Márffy József a jelzett papírba burkolt bombát a Reviczky utca 6. sz. alatt lévő palotának a kapujába helyezte, annak gyújtózsínóját meggyújtotta és a helyszínről elfutott. E palotában lakik gróf Károly Istvánné, s e palotában székel a francia követség is.

Ez alapon a kir. ügyészség Márffy Józsefet mint tette a Btk. 278. §-ába ütköző több, szám szerint meg nem határozható ember sérelmére elkövetett gyilkosság büntet-tének a Btk. 65. §-a szerinti kísérlete címén vádolta.

Márffy József a főtárgyaláson tagadta a vádat, előadta, hogy a rendőrség előtt bántalmazás folytán tett beismerő vallomást, a merényletkez azonban semmi köze nincsen.

A kir. törvényszék Márffy vallomásának ez okból való visszavonását indokolatlannak, illetve a rendőrségi bántalmazásra vonatkozó előadását az indoklás elején kifejtettek okából alaptalannak találta, annál is inkább, mert nevezett a rendőri eljárás során a többi vád közül egyet sem ismert be, márpedig ha a rendőrség valóban tettlegességet vagy egyéb kényszert alkalmazott volna vele szemben a nyomozat során, úgy azt kétségtelenül a vádlottat terhelő más, a jelen vádpont tárgyánál súlyosabb bűncselekmény esetében is alkalmazta volna, aminek logikai folyományaként következett volna, hogy Márffy a beismerést is abban az ügyben tette volna. De ebbeli

védekezését a kir. törvényszék azért sem vehette figyelembe, mert eme védekezés az alább kifejtettek alapján tárgyi bizonyítékokkal van megcáfolva.

Márffy József vádlott a nyomozat során előadta, hogy 1923. év november hó elején egy srapnelhüvelyt adott át az elhalt Chriaszty István vádlottnak azzal az utasítással, hogy azon bomba szerkesztéséhez szükséges fűrásokat végezzen. Elhatározta ugyanis, hogy külföldi kölcsön megakadályozása céljából vagy a francia követség helyiségét, vagy a kisantant valamelyik követségének épületét bombával felrobbantja; elhatározását közölte Chriaszty Istvánnal, aki azt helyeselte, és a fűrásokkal ellátott hüvelyt 1923. évi november hó 15. napján elhozta Márffy lakására. Ott a fürdőszobában a bombát összeállították. A hüvelybe ekrazitpatronokat tettek, gyutaccsal és gyújtózsínórral látták el, az egészet ronggyal lefojtották: a bomba tetejét vasdrótokkal látták el. Az elkészült bombát Márffy lakásadójának Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paulának fászlájában talált barnaszínű csomagolópapírosba takarta. Másnap este 8 óra után a bombát magához véve, azt előbb a csehszlovák követséghez akarta vinni, de mert nem tudta, hogy az hol van, $\frac{1}{2}$ 9 és $\frac{3}{4}$ 9 óra tájban a Reviczky utca 6. sz. alatt lévő palota kapujába helyezte el, és gyújtózsínóráját meggyújtva elszaladt. Tudvalevő, hogy a palotában lakik gróf Károlyi Istvánné, s ebben székel a francia követség.

Márffy József a nyomozat során Loch Péter fegyverszakértő előtt is beismerésben volt, és a szakértő az ő elmondásának figyelembe vételével terjesztette elő szakvéleményét a bíróság elé.

A főtárgyaláson kihallgatott Murin Ferenc, Kedvessy György, Schebián Emil, Horváth Imréné szül. Fehérkúti

Antónia tanúk vallomásából kitűnik, hogy ők, nemkülönben Kovács Gyula a jelzett időben a Reviczky utca 6. számú palota mellett elhaladva fojtó kényszagot éreztek, és a palota kapujához érve az kinyílt, és a kijövő Matuska Istvánné szül. Mayer Erzsébet közölte velük, hogy puskalövésszerű dörrenésre ébredt fel. A dörrenést hallotta a szemben lévő, 5. számú ház portásnője, Szabó Andrásné szül. Csete Róza is, aki a főtárgyaláson szintén tanúként kihallgattatott. Ez utóbbi tanút kivéve, mindannyian Schebián Emil öngyújtójának fénye mellett megállapították, hogy a baloldali kapukő mellett fekvő bombából szivárog a fojtó kényszag. Schebián Emil kérésére a portásnő vizet hozott, és azt ketten lelocsolták, majd Schebián Emil azt mindaddig őrizte, míg társai rendőrt nem hoztak a helyszínre.

Tkálcsics Imréné szül. Botzenhardt Gizella tanú vallotta, hogy régi jó ismerőse, özv. Szívós Lajosné Pittsburghból 1923. év folyamán több ízben küldött neki szeretetadományt, amely fehérneműkből és ruhaneműkből állott, és amelyek barnaszínű papírosba voltak csomagolva. Ő ezen csomagokból néhányat átadott szomszédjának, Nagymáté Mártonnénak, aki tanítónő, a szegény gyermekek között való szétosztogatás céljából. Hogy Nagymáté Mártonné a csomagolópapírossal mit csinált, nem tudja. A bűnjelként lefoglalt barna papírosban, amelyben a rendőrség a francia követség kapujában elhelyezett bombát találta, tanú felismerte a hozzá Pittsburghból érkezett szeretetadomány papírját, a rajta lévő címzésen küldőjének írását, és tanú bemutatott ugyanolyan írású leveleket és borítékokat is, amelyeken a küldő címe is rajta van.

Nagymáté Mártonné szül. Barsi Paula tanú, aki egyébként a főtárgyaláson történt kihallgatása során Márffy

érdekében elfogult vallomást tett, ugyancsak beismerte, hogy Tkálcsics Imrénétől több ízben kapott kiosztásra szeretetadományokat, és hogy azok a bűnjel papíroshoz hasonló színű papírba voltak csomagolva, és hogy valószínűleg ezen csomagolópapírost a szemét- vagy szenesládába dobta. Ennélfogva Tkálcsics Imréné és Nagymáté Mártonné tanúk vallomása között mutatkozó ama eltérés, amely szerint Tkálcsics Imréné – emlékezete szerint – az augusztusi szeretetadomány csomagjának papírját is Nagymáté Mártonnénál hagyta, míg ez utóbbi állatása szerint Tkálcsicsné a csomagot papírával együtt vitte el, lényegtelen körülményt képez, mert az, hogy a bomba becsomagolására használt papír az Amerikából küldött mely csomag begöngyölésére szolgált, úgy sem állapítható meg, de azt sem lehet pontosan tudni, hogy Tkálcsicsné hány csomagot adott Nagymáténénak.

A pittsburghi rendőrségnek az iratoknál elfekvő táviratával bizonyítva van, hogy Tkálcsics Imréné címére Szívós Lajosné Pittsburghból szeretetadományokat küldött.

Loch Péter fegyverszakértő szerint adott esetben épp oly bombát készítettek a tettesek, mint amilyet a kir. törvényszéki palota kapujában találtak, ugyanazon kezek műve, csak gyújtózsínörja rövidebb, mindössze 25-30 cm hosszú. Adott esetben felrobbanás esetén a tölgyfakaput benyomta, a szemben lévő ablakokat bezúzta volna, és 15-20 m sugarú körben, életveszélyes sérüléseket okozhatott volna. A robbanás azért maradt el, mert a gyutacs a fojtásra használt rongy ráncai közé szorult.

A kifejtettek alapján ekként a kir. törvényszék bizonyítottanak találta, hogy Márffy József abból az előre megfontolt szándékból, hogy embert öljön, az időközben

elhalt Chriaszty Istvánnal együttesen robbanószerrel megtöltött, gyújtózsínórral ellátott, épület felrobbantására és emberélet kioltására alkalmas bombát készített, és azt 1923. november 16-án este 1/2 9 és 9 óra közötti időben, tehát olyankor, amidőn még az utcán számos ember jár, a nagy forgalmú Reviczky utcában a 6. szám alatt lévő gróf Károlyi-féle palota kapujában elhelyezte, és annak gyújtózsínóját meggyújtotta. Mivel azonban a gyutacs a bombánál fojtásként alkalmazott rongy ráncai közé került, noha a gyutacs elsült, a rongy által előidézett szigetelés következtében, az a bomba ekrazitját felrobbantani nem tudta, a szándékolt eredmény a fenti, akaratán kívül eső okból nem következett be.

VII.

Rassay Károly és Miklós Andor ellen megkísérelt bombamerénylet

A kir. törvényszék Marosi Károlynak és az elhalt Chriaszty Istvánnak a nyomozat során tett önmagukat, nemkülönben Márffy Józsefet és Szász Józsefet terhelő vallomása, Szász Józsefnek ugyancsak a nyomozat során tett ténybeli beismerése, Szabó Imre, Dvorszky József, Rassay Károly és neje, Konrád Teréz, Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel és Turcsányi Gyula tanúknak a főtárgyaláson tett vallomása, végül Loch Péter fegyverszakértő véleménye alapján a következő tényállást állapítja meg:

Márffy József 1923. február 20. napján délutánra lakására hívatta Marosi Károlyt, néhai Chriaszty Istvánt, Szász Józsefet és az ugyancsak később elhalt Bekő Zoltánt. Ezek nála megjelenvén, Márffy József elővett két papírosba

burkolt csomagot, amelyekben nyeles kézigránátok voltak. E csomagok egyikét Marosi Károlynak és Chriaszty Istvánnak adta át azzal a megbízással, hogy vigyék azt egy előzőleg megírt cédulával együtt, amelyre Rassay Károly neve és a Fő utca 14. szám alatti lakása volt felírva, a Hungária szálló elé, és ott adják át valamelyik hordárnak azzal az utasítással, hogy az vigye a csomagot a cédulán megadott helyre, és ott elismervény ellenében Rassay Károlynak adja át. A másik csomagot pedig szintén cédulával együtt, amelyre Miklós Andor neve és Erzsébet körút 7. szám alatti lakása volt felírva, átadta Szász Józsefnek és Bekő Zoltánnak azzal a megbízással, hogy vigyék az EMKE Kávéház elé, ott adják egy közszolgának azzal az utasítással, hogy az kézbesítse megadott helyen Miklós Andornak, az Est című lap főszerkesztőjének elismervény ellenében. A megbízottak a megbízásnak eleget is tettek. Elindulás előtt Marosi Károly Bekő Zoltánnal, Szász József pedig Chriaszty Istvánnal felső-, illetve télikabátot cseréltek, utóbbiak kalapjaikat is megcserélték az útra, és midőn később eljárásuk eredményéről jelentést tettek Márffyéknek, kabátjaikat és kalapjaikat is visszacserélték. E jelentéstételnek tanúja volt Czaki Zoltán rendőrdíjnok is, Márffy szűkebb körű társaságának egyik tagja. Szabó Imre 166. sz. közszolga a csomagot Rassay Károly lakására vivén, azt itt a szakácsnőnek, ez pedig Rassay Károlynénak adta át, aki behívta Szabó Imrét és a csomag felbontására szólította fel. Ez a spárgát és a csomagolópapírost eltávolította, és akkor kitűnt, hogy abban két egymásba helyezett pléhdoboz van gyanús tartalommal, feltehetően robbanóanyaggal. Rassay Károlyné az esetet közölte férjével, aki azt a főkapitányságon jelentette. Dvorszki József 568. sz. hordár pedig a neki átadott

csomagot az Erzsébet körút 7. számú házban a házfelügyelőnél nyert útbaigazításra a II. emeleten lévő szerkesztőségbe vitte, ott azt tőle a cédulával együtt Dollák Józsefné szüil. Czuczor Etel telefonkezelőnő vette át, és érdeklődött Dvorszki Józseftől az iránt, kicsoda és mily körülmények között adta át neki a csomagot. Dvorszki József felvilágosító előadása után a csomag gyanúsna tűnt fel előtte, az esetről Miklós Andort telefonon értesítette, aki azután a csomagot Turcsányi Gyula hírlapíróval a főkapitányságra küldötte.

A kir. ügyész ezen tényállás alapján Márffy József vádlottat mint a Btk. 69. §-ának 1. pontja szerinti felbujtót két rendbeli, Marosi Károly és Szász József vádlottakat pedig mint tetteseket egy-egy rendbeli, a Btk. 278. §-ába ütközö több, szám szerint meg nem határozható ember sérelmére elkövetett gyilkosság büntettének a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérlete miatt vádolta meg.

A főtárgyalás során vádlottak tagadták a vádat. Márffy József előadta, hogy a két merényletről csupán az újságokból értesült, de azok elkövetésében semmi része nincsen.

Marosi Károly visszavonta a nyomozás során az államrendőrség, majd pedig a vizsgálóbíró előtt tett vallomását. A rendőrség előtti vallomásának visszavonását azzal indokolta, hogy a rendőrségen pénzelték és külön kosztolásban részesítették. Míg annak indokául, hogy a vizsgálóbíró előtt miért tartotta fenn a beismerő vallomását, azt hozta fel, hogy még akkor sem érezte magát biztonságban a tekintetben, hogy nem viszik-e vissza a rendőrségre.

Szász József azzal védekezett, hogy a rendőrség által felvett jegyzőkönyv tartalma valótlan, az abban foglaltak a rendőrhatalóság kitalációi, a nyomozati jegyzőkönyvet

csupán azért írta alá, mert előzőleg 8 napig hideg, fűtetlen szobában tartották.

A kir. törvényszék a vádlottaknak a nyomozat során tett beismerő, egymást terhelő vallomásának visszavonására vonatkozó eme előadását el nem fogadta; nem pedig azért, mert Marosi Károly által előadottak mint egymásnak homlokegyenest ellentmondó és logikailag teljesen tarthatatlan tényállítások már ez okból sem érdemelnek hitelt, míg a Szász Károly által előadott és a rendőrségi kényszerre vonatkozó állítások az előzően már kifejtettek okából valótlannak tekintendők.

A kir. törvényszék a vádlottaknak a nyomozat során tett beismerő, egymást terhelő vallomásának visszavonására vonatkozó eme előadását el nem fogadta; nem pedig azért, mert Marosi Károly által előadottak, mint egymásnak homlokegyenest ellentmondó és logikailag teljesen tarthatatlan tényállítások már ez okból sem érdemelnek hitelt, míg a Szász Károly által előadott és a rendőrségi kényszerre vonatkozó állítások az előzően már kifejtettek okából valótlannak tekinthetők.

A nyomozat során Márffy Józsefet a rendőrhatalóság a merényletek ügyében nem hallgatta ki; a vizsgálóbíró előtti kihallgatása alkalmával előadta, hogy Marosival haragos viszonyban volt, és már ez okból sem bízhatott rá bombát.

Marosi Károly a rendőrhatalóság előtt azt vallotta, hogy 1923. év február hó egyik napján délután 7 óra tájban felment Márffy lakására. Itt találta már Chríasztyt, Szász és Bekő Zoltánt. Márffy egy csomagot és egy papírosszeletet, melyre Rassay Károly neve és ennek Fő utca 14. szám alatt lévő lakáscíme volt felírva, adott át neki azzal az utasítással, hogy azt a Hungária előtt álló valamelyik közszolga juttassa

el Rassay Károly lakására. Ugyanekkor egy másik hasonló csomagot Márffy Szász Józsefnek adott át, meghagyván ennek, hogy azt az EMKE kávéház előtt álló valamelyik közszolga útján, a mellékelt papírosszelettel együtt, amelyre Miklós Andornak, az Est főszerkesztőjének címe volt írva, nevezettnek kézbesíttesse. E megbízások teljesítése előtt ő Bekővel felsőkabátot, Szász pedig Chriasztyval kalapot és felsőkabátot cserélt. Őt Chriaszty, Szászt pedig Bekő kísérte. Ő a Hungária Szálló előtt álló egyik közszolgának átadta a csomagot, azzal a meghagyással, hogy azt vigye a papírszeleten olvasható címre, majd jöjjön vissza, megvárja őt. A közszolgát előre kifizette. A közszolga átvéve a csomagot eltávozott. Ekkor Chriaszty közölte vele, hogy ő a hordár után megy, és meggyőződik róla, hogy az a csomagot a rendeltetési helyére juttatja-e, egyúttal kérte őt, menjen a Vörösmarty szoborhoz, ott majd találkoznak. ¾ óra múlva valóban találkozott Chriasztyval, onnan Márffy lakására mentek és jelentettek a megbízás teljesítésének megtörténtét. Ekkor közölte vele Márffy, hogy mi volt a csomagban. Ugyanekkor jelent meg ott Szász Bekővel együtt, és ők is jelentették, hogy teljesítették a parancsot. A ruházatot visszacserélték. Szász József a bombák becsomagolásánál jelen volt, és tudta, mi van a csomagokban. Marosi Károly a rendőrhatalóság előtt vele szembesített 166. számú közszolgában felismerte azt, akinek ő Rassay Károlynak küldött csomagot átadta. Megemlítette még Marosi Károly, hogy Márffy kevés idővel az eset előtt készítette a bombákat. Ugyanis ő az egyik eset előtt felment Márffy lakására, ott oly erős kényszagot érzett, hogy nem lehetett szobájában tartózkodni. Az eset után beismerte előtte Márffy, hogy

akkor készítette a Rassay Károlynak és Miklós Andornak küldött bombákat.

Szász József vádlott a nyomozat során azt vallotta, hogy nem lehetetlen, hogy jelen volt Márffy lakásán a bombák elküldése idején: amikor ő odaérkezett, már ott voltak Márffy, Chriaszty, Bekő és Marosi. Ekkor látott két csomagot az asztalon, de azokat egyikük sem hozta magával, amikor eljöttek.

Marosi Károly a vizsgálóbíró előtt 1924. évi március hó 31. napján hasonló módon adta elő az esetet.

Az elhalt Chriaszty István a nyomozat során ugyanúgy adta elő az esetet, mint Marosi Károly, annak hangsúlyozásával, hogy Márffy közölte társaival, hogy a csomagokban kézigránátok vannak, és hogy a Miklós Andornak szóló bombát Szász József vitte el, és azt Bekő kísérte. A főtárgyaláson kihallgatott tanúk a következőleg vallottak:

Szabó Imre 166. számú közszolga előadta, hogy 1923. február hó 20. napján este 7-8 óra tájban a Hungária előtt megszólította őt egy fiatalember és átadott neki egy színes reklámpapírba burkolt csomagot azzal a rendeltetéssel, hogy vigye azt a Fő utca 14. szám alá, Rassay Károly képviselő címére, és ott adja át, az átvételt pedig az egyidejűleg átadott cédulán ismertesse el, s azt hozza vissza. Ő el is vitte a jelzett csomagot a lakásba, ott a szakácsnő vette át a cédulával együtt. Ő a szakácsnőnek azt mondta, hogy egy fiatalember küldi a képviselő úrnak. A szakácsnő szólt neki, hogy várjon egy kissé, és bevitte a csomagot és a cédulát az ebédlőbe. Majd oda hívta őt Rassayné, aki a csomagot gyanúsnak találta. Tanú a spárgát elvágta, a papírost leszedte, és akkor látták, hogy a csomag két

egymásra helyezett pléhdobozt tartalmaz. Erre ő megijedt, mindjárt gondolta, hogy robbanóanyag van a dobozokban és szólt, hogy veszedelmes lehet azt tovább bontani. Eközben megérkezett Rasch ezredorvos²⁵⁸ és ő is megnézte a küldeményt. A képviselő neje feljegyezte az ő számát és elküldte őt. Tanú a fiatalembert a Hungária előtt nem találta, de amikor a fiatalemberrel szembesítették a tanút a rendőrségen, noha ugyanakkor a jelenlevő 565. számú közszolga is szembesítve lett, nevezett fiatalember nyomban a tanúra mutatott, hogy ő volt az, akinek a Hungária előtt a csomagot átadta.

Dr. Rassay Károlyné tanú azt vallotta, hogy 1933. év február hó 20. napján a férje számára a 166. számú hordár csomagot hozott. A gyanús csomagot felbontván két dinamitos doboz volt benne, erre az előszobában várakozó hordárt behívatta és annak számát feljegyezte. Férjének fivére, Rasch ezredorvos is látta a csomag tartalmát.

Dr. Rassay Károly tanú azt vallotta, hogy fivére, Rasch Rudolf ezredorvos telefonált neki a pártkörbe, hogy gyanús csomag érkezett a címére. Ő visszatelefonált, hogy ne nyúljanak hozzá, és intézkedett, hogy rendőrbiztosság szálljon ki a helyszínre. Ez alkalommal távbeszélőn közölte vele a főkapitány,²⁵⁹ hogy Miklós Andornak is ugyanilyen csomagot küldtek.

Dvorszki József 568. számú közszolga, tanú előadta, hogy 1923. február 23-án este 7 óra tájban az EMKE kávéház előtt egy fiatalember csomagot és cédulát adott át

²⁵⁸ Dr. Rasch Rudolf, a Magyar Királyi Honvédség orvos tábornoka, Rassay, született Rasch Károly nemzetgyűlési képviselő fivére.

²⁵⁹ Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány az ügyben személyesen beszélt telefonon Rassay Károllyal.

neki, azzal a meghagyással, hogy a csomagot vigye a cédulán meghagyott címre, és aztán jöjjön vissza. Tanú az Erzsébet körút 7. szám alatti házban a házmesterhez fordult, aki azt mondta, hogy a címzett, Miklós Andor nem lakik ott, legfeljebb a II. emeleti szerkesztőségi irodában hagyhatja a csomagot. Tanú visszament az EMKE Kávéházhoz, de az illető fiatalembert már nem találta ott, és ekkor ő visszament az Erzsébet körút 7. számú házba, felment a II. emeleti szerkesztőségbe, és ott egy nőnek adta át a csomagot, aki igen meglepődött és felhívott valakit telefonon, s jelentette, hogy gyanús csomagot hoztak. Tanú erre félelmében eltávozott. Szembesítéskor nem ismerte fel a csomag átadóját.

Dollák Józsefné szül. Czuczor Etel tanú vallotta, hogy ő volt az, aki Dvorszki József hordártól a gyanús csomagot átvette, az esetet távbeszélőn azonnal jelentette Miklós Andornak, aki a csomagot a főkapitányságra küldette.

Turcsányi Gyula hírlapíró, tanú azt vallotta, hogy ő vitte a főkapitányságra a Miklós Andornak küldött csomagot, ott a központi ügyeletet teljesítő rendőrtiszt szobájában azt annak kívánságára bontogatni kezdte, és ekkor látta, hogy ekrazitos doboz van benne, melyen keresztül gyújtózsínór volt áthúzva.

Loch Péter fegyverszakértő szerint úgy a Rassay Károlynak, mint a Miklós Andornak küldött csomag tartalma gyárilag készült kézigránát képét mutatta, csak a csomagolás volt a szokásostól eltérő, tovább, hogy ez esetben, ha a két összeillesztett dobozt bárki 15 kg-nak megfelelő erővel széthúzta volna, az abban lévő, 70 gramm dynamonnal²⁶⁰

²⁶⁰ Dynamon: elsősorban kézigránátok töltésére használt katonai robbanóanyag.

töltött csövesgránát felrobbant és életveszélyes sérülést idézett volna elő.

Mindezek alapján tehát a kir. törvényszék bizonyítva találta azt, hogy Márffy József vádlott, abból az előre megfontolt szándékból, hogy Dr. Rassay Károly nemzetgyűlési képviselőt és Miklós Andor hírlapíró megölje, Marosi Károly vádlottnak és az időközben elhalt Chriaszty Istvánnak, továbbá Szász József vádlottnak és az időközben elhalt Bekő Zoltánnak emberélet kioltására alkalmas, 70-70 grammnyi dinamonnal megtöltött egy-egy darab nyeles /csöves/ kézigránátot adott át, és a nevezetteket rábeszéléssel szándékosan rábírta arra, hogy a becsomagolt és a Dr. Rassay Károly, illetve Miklós Andor nevére megcímezett kézigránátot fent nevezettek Dr. Rassay Károly és Miklós Andor kezeihez juttassák. Eme rábeszélés hatása alatt és abból az előre megfontolt szándékból, hogy dr. Rassay Károlyt és Miklós Andort megöljék, a becsomagolt kézigránátokat Márffy Józseftől Marosi Károly és néhai Chriaszty István, továbbá Szász József és néhai Bekő Zoltán 1923. évi február hó 20-án átvették és a dr. Rassay Károlynak megcímezett és becsomagolt bombát Marosi Károly vádlott Szabó Imre 166. sz. közszolgával nevezett sértett Budapest Fő utca 14. szám alatti lakására küldte, míg Szász József vádlott az általa átvett kézigránátot Dvorszki József 568. sz. közszolga által Miklós Andor részére való kézbesítés végett az Est szerkesztőségének Budapest Erzsébet körút 7. szám alatt lévő helyiségébe küldötte. A szándékolt eredmény azonban egyik esetben sem következett be, mert a gránátokra alkalmazott elsütőzsinór fent nevezett sértettek által meg nem húzatott, és így a gránátok fel nem robbantak.

Vádlottak a fent leírt tényállásokból kitűnően a vádbeli cselekményeket tervszerű kiszámítással, nagy elővigyázattal, az elhatározást és előre megfontolást jellemzően és félreismerhetetlenül tanúsító módon hajtották vére, ölésre irányuló elhatározásuk állhatatossága nyilvánvaló.

Ennek figyelembe vételével:

Márffy József, Marosi Károly és Radó József vádlottaknak mint a Btk. 70. §-a szerinti tettestársaknak IV. alatti pontban leírt cselekvősegei, a Btk. 278. §-ában meghatározott gyilkosságnak nyolc rendbeli büntette, továbbá a Btk. 278. §-a alá eső gyilkossá büntették a Btk. 65. §-ában meghatározott 23 rendbeli kísérletét állapítja meg, amely bűncselekmények Radó Józseffel szemben a Bp. 18. §-a alapján vétségé minősülnek.

Az V. alatti esetekre vonatkozólag Márffy József cselekvősege, mint a Btk. 69. §. 1. pontja szerinti felbujtóé, Horváth-Halas Józsefé, mint tettesé, Vargha Ferencé pedig, mint a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédé és a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság büntették a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérletét,

a VI. alatt leírt esetre vonatkozólag Márffy József cselekvősege, mint tettesé, a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság büntették a Btk. 65. §-ában meghatározott kísérletét,

végül a VII. alatti esetre vonatkozólag Márffy József cselekvősege a Btk. 65. §. 1. pontja szerint felbujtóé, két rendbeli Marosi Károly és Szász József pedig, mint tettesé, egy-egy rendbeli a Btk. 278. §-a alá eső gyilkosság büntették a Btk. 65. §-a szerinti kísérletét állapítja meg.

Miért is a kir. törvényszék, tekintettel arra, hogy a törvényszéki orvosszakértők véleménye szerint a vádlottak sem jelenleg, sem a cselekmény elkövetése idején nem

szenvedtek akaratbeli szabad elhatározási képességüket kizáró elmebeli zavarban vagy öntudatlanságban, Radó József fiataalkorú pedig a bűncselekmény felismeréséhez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel bír, vádlottakat az előbb meghatározott bűncselekményekben bűnösnek mondja ki.

A büntetés kiszabásánál a kir. büntetőtörvényszék valamennyi vádlottal szemben egyaránt csupán egy enyhítő körülményt látott fennforogni, ez pedig a büntetlen előélet.

Ellenben valamennyi vádlottal szemben egyaránt súlyosító körülményt képezett ama tény, hogy a vádlottak a fennálló társadalmi jogrend merev tagadása mellett, huzamosabb időn keresztül a közbiztonságot állandóan és nagy mértékben megzavaró bombamerényletek tervezgetésében, megkísérlésében és végrehajtásában tevékenykedtek, és ezáltal a forradalmak folytán megzavart jogrend teljes helyreállítását hosszabb ideig késleltették, s működésük által az ország hitelét a külföld előtt károsan befolyásolták, és a nemzeti vagyon pusztulását elősegítették az Erzsébet-városi Demokrata Körrel szemben elkövetett merénylet alkalmával, a megölt és megsebesített egyéneken felül az ott összegyűlt több száz ember életét veszélyeztették, s ezenkívül megkísérelt cselekményeik alkalmával is, figyelemmel az elhelyezett bombák szóródási képességére és elhelyezési helyére, számos ember életét nagyfokú veszélynek tették ki.

Márffy Józseffel szemben különös súllyal esik latba, hogy ezen bünszövetkezetnek ő volt a tényleges irányítója és vezetője, aki terrorisztikus eszközökkel élve a könnyebben befolyásolható, fiatalabb emberek egész sorát fertőzte meg káros és veszedelmes eszméivel, és emellett a vád tárgyává tett minden egyes cselekmény elkövetésében

részben, mint felbujtó, részben, mint tettes részt vett, és ezáltal a legsúlyosabb beszámítás alá eső bűncselekmények igen nagy halmazát követte el.

Súlyosító körülményként mérlegelte vele szemben a kir. törvényszék azt is, hogy minden erkölcsi alap nélkül való, hazug természetű, dicsekvő egyén, aki soha el nem ért katonai rendfokozattal és soha ki nem érdemelt harctéri kitüntetésekkel kérkedett, aki a vörös hadseregbe is önként lépett be, és noha még ekkor is módjában állt volna az ellenséggel szemben vitézkedni, ezt mégsem tette, hanem egy építési osztályban, veszélytelen helyen húzta meg magát.

Súlyosító körülményként mérlegelte vele szemben a kir. törvényszék a bűnbánatnak és a magába szállásnak teljes hiányát, a főtárgyaláson tanúsított hetyke és kihívó viselkedését, a nyomozó hatóságnak a közélet terén működő, magas állású személyiségeknek szennyes rágalmakkal való bemocskolására irányuló törekvését,

valamint azt is, hogy a főtárgyaláson megjelent rokkant sértetteket mosolyogva szemlélte, és ezáltal nyíltan kimutatta azt a gonosz indulatát, amely cselekményeiben vezérelte.

Marosi Károly Márffy helyettese volt, vele szemben Márffy katonai szereplésével és magas állású személyek megrágalmazásával kapcsolatos különleges súlyosító körülmények kivételével, a többi súlyosító körülmények mind fennforognak, azon szűkebb meghatározással, hogy tevékenysége csupán az Erzsébetvárosi Kör és a Rassayval szemben elkövetett merénylettel kapcsolatban lévén megállapítható, a terhére megállapított bűnhalmazat némileg csekélyebb méretű,

ellenben vele szemben külön súlyosító körülmény, hogy a nála sokkal fiatalabb Radót állandó befolyásolás útján oly nagymértékben megrontotta, hogy rávette az erzsébetvárosi merényletben való részvételre.

Szász József, Horváth-Halas József és Vargha Ferenc vádlottakkal szemben csupán a fentebb általános-ságban körvonalazott súlyosító körülmények forognak fenn, míg javukra különleges enyhítő körülményt képez csekélyebb mérvű tevékenységük és a bűnhalmazat hiánya.

Ezen súlyosító és enyhítő körülmények figyelembe vételével a m. kir. törvényszék a vádlottak bűnösségével arányban álló Márffy Józsefet és Marosi Károlyt halál-, Szász Józsefet, Horváth-Halas Józsefet és Vargha Ferencet a Btk. 91. §-ának alkalmazásával az ítélet rendelkező részében meghatározott fegyházbüntetéssel sújtotta.

A fiataikorú Radó Józsefet illetően a kir. törvényszék Payer István, özv. Radó Antalé szül. Payer Teréz és Rogátsy Kálmán tanúk vallomásából, a környezettanulmány adataiból, Radó József fiataikorú vádlott életviszonyairól, valamint nevezettnek a főtárgyaláson tanúsított magaviseletéből megállapította, hogy Radó József vádlott, aki 15 éves koráig a vele szemben kellő szigorral fellépni nem tudó édesanyja, majd nagybátyja gondozása alatt állott, az iskolában hanyag, későbbi munkahelyein álhatatlan, tolvaj, nagyzó, hazug, anyjával szemben erőszakos, durva, féket nem tűrő, mulatozásra, kicsapongásra hajló egyéniség. Ez a fékezhetetlen természete okozta azt, hogy iskoláit bevégezni nem tudta, hogy felnőttek társaságát kereste, azok rossz példaadása nyomán könnyebben határozta el magát a vádbeli cselekmény elkövetésére, melynek szomorú eredménye fentebb előadottak alapján ismeretes.

Ezekből a körülményekből a kir. törvényszéknek az a meggyőződése, hogy Radó József erkölcsileg annyit romlott, hogy jövőbeli erkölcsi megjavulása és jellemének a megszilárdulása a Bn. 17. §-ában írt intézkedések közül csupán fogházbüntetéssel érhető el, miért is a kir. törvényszék ezt az intézkedést alkalmazta vele szemben.

Tekintettel pedig arra, hogy a fiatalkorú vádlott már 10 hónap óta fogházi őrizetben van, amely vele szemben erkölcsi javító és nevelő intézkedéssel alkalmazott fogházbüntetésbe be nem számítható, a kir. törvényszék Radó József vádlottal szemben figyelemmel arra is, hogy a bűncselekmény elkövetése idején alig haladta túl azt a korhatárt, amelyben fiatalkorúval szemben fogházbüntetés kiszabható, de figyelemmel az általa elkövetett bűncselekmény szörnyű voltára is, annak súlyát mérlegelve 10 /tíz/ évi fogházbüntetés alkalmazását látja megfelelőnek, melynek kiállása a fiatalkorú egyéniségére, jellemére és erkölcsére oly javító hatással lehet, hogy a fogságban komoly munkára szoktatva, onnan kikerülve iparkodni fog a társadalomnak munkás, hasznavehető és becsületes tagja lenni.

A kir. törvényszék az erzsébetvárosi esetben azért meg állapított meg 8 rendbeli befejezett és 23 rendbeli megkísérelt gyilkosság büntettét, a többi, és pedig a Koháry utcai, a francia követségi, a Rassay és a Miklós-féle esetben pedig csupán 1-1 rendbeli gyilkosság kísérletének büntettét, mert az erzsébetvárosi esetben 8 ember meghalt, 23 pedig megsebesült, míg a többi esetben senki sem sebesült meg, és mert a Btkv. 278. §-ában meghatározott bűncselekmények sem alkotó, sem minősítő elemét nem képezi annak

több személy ellen való irányulása, hanem ezen körülmény csak mint súlyosító vehető figyelembe.

Szász József vádlottat az Erzsébetvárosi Kör elleni bombamerénylet ügyéből kifolyólag, a terhére rótt bűnsegédi bűnrészesség vádja alól azért mentette fel, mert bár tagadásával szemben beigazolást nyert az, hogy a merénylet elkövetését megelőzően tartott összejöveteleken, sőt, a bombának a Kör helyiségébe való szállítása alkalmával is jelen volt, de az, hogy a merénylet elkövetését bármi módon előmozdította vagy könnyítette, illetve az elítélt vádlottakkal a merényletre szövetkezett volna, megnyugtató módon bizonyítva nem lett, figyelemmel Marosinak és Radónak ez irányú ellentétes vallomására.

Márffy József és Marosi Károly vádlottakat az újpesti ortodox zsidótemplom ellen elkövetni szándékolt bombamerénylettel kapcsolatban, mint tetteseket, a terhükre rótt, a Btk. 288. §-ában meghatározott előkészületi cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányzott szövetség büntette alól azért mentette fel, mert Márffy József vádlott tagadásával szemben Marosi Károlynak a nyomozat során tett beismerő vallomásával csupán az nyert beigazolást, hogy közte és Márffy József, nemkülönben a külön eljárás alá vont Salló József és Péter Tivadar fiataikorúak között beszéd tárgyát képezte egy újpesti ort. izr. templom ellen elkövetett bombamerénylet, hogy azonban az erre irányuló szövetség létrejött és illetve, hogy ahhoz előkészületi cselekmény is járult volna, arra nézve az eljárás során kellő bizonyíték fel nem merült. A cseh követség elleni szándékolt bombamerénylettel kapcsolatban Márffy József és Vargha Ferenc vádlottakat mint tetteseket a terhükre rótt, a Btk. 288. §-ában meghatározott

előkészületi cselekménnyel párosult gyilkosság elkövetésére irányuló szövetség vádja alól azért mentette fel, mert bár tagadásukkal szemben az ismeretlen helyen lévő Kiss Ferenc vádlottnak és a katonai büntetőeljárás alatt álló Nesz Károlynak a nyomozat során tett vallomásai adatokat tartalmaznak a tekintetben, hogy nevezett vádlottak, nemkülönben az elhalt Chriaszty István, valamint Kiss Ferenc és Nesz Károly is megbeszéléseket folytattak egy, a cseh követség ellen elkövetendő bombamerényletről, de hogy az erre irányuló szövetség létrejött, és illetve, hogy azokhoz előkészületi cselekmény is járult volna, az eljárás során hitelt érdemlően bizonyítva szintén nem lett.

A kir. törvényszék Szász József és Drenka Béla vádlottaknak a nyomozat során tett, ez utóbbi által a főtárgyaláson is részben fenntartott vallomása alapján bizonyítva látta azt, hogy az iratoknál elfekvő „101-es bizottság” aláírású, a nemzetgyűlés elnökéhez, a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitányához, valamint a francia követséghez címzett, összesen 3 darab levelet Márffy József fogalmazta, „a 101-es bizottság” aláírással látta el, hogy azokat Szász József vitte lemásolás végett Drenka Bélához, aki a lemásolást elvégezte és a lemásolt és megcímzett borítékba helyezett leveleket Szász József ismét Drenkától visszaszállította Márffy Józsefhez, és hogy ez aztán azokat a jelzett címekre postán elküldötte.

E levelekben gróf. Bethlen István m. kir. miniszterelnököt a genfi konferencián a csehek érdekében elkövetett hazaárulás miatt, a m. kir. államrendőrség főkapitányát gróf Bethlen István politikáját támogatás kétszínű politikája miatt, a Budapesten székelő francia követséget pedig mint a

magyar nemzet testén élősködő rablókat a fentebb leírt esetekben ismertetett módon való kiirtással fenyegette.

A kir. ügyész ezen tényállás alapján Márffy József vádlott ellen, mint tettes, Szász József és Drenka Béla vádlottak ellen, mint a Btk. 69. §-ának 2. pontja szerinti bűnsegédek ellen, az 1914. évi XL. tc. 2. §-ának II. bekezdésében meghatározott hatóság elleni erőszak három rendbeli büntette miatt emelet vádat.

Tekintettel azonban arra, hogy a levelek tartalmából minden kétséget kizárólag megállapítható, hogy megírásuk csupán egyes egyének ízléstelenségére vezethető vissza, és ez alapon a levelekben foglalt büntett elkövetésével való fenyegetés nem lehetett alkalmas arra, hogy a fenyegetett személy közvetlen bekövetkezése iránt alapos félelmet gerjesszen, miután tehát a kir. törvényszék jogi felfogása szerint veszélyes fenyegetés fenn nem forog, és így a vádlottak a fenyegetett személyeket hivatásuk gyakorlásában nem akadályozták, intézkedésre nem kényszerítették, ama körülmény mérlegelésének a mellőzésével, hogy a francia követség az 1914. évi XL. tc. 1. §-a szerint hatóságnak tekinthető-e vagy sem, vádlottakat a vád alól bűncselekmény hiányában felmentette.

Az ítélet egyéb rendelkezései az ott felhívott törvényszakaszokon alapulnak.

VIII.

A főtárgyaláson tett közbeszóló intézkedések megokolása

Payer István tanú megesketését a kir. törvényszék az ítélet indoklásában kifejtett okokból mellőzte.

Özv. Radó Antalné szül. Payer Teréz tanú megesketését azért mellőzte, mert az ítélet indoklásában is kifejtettek szerint kétségtelenül fia, Radó József mentése céljából, a főtárgyaláson a rendőrségi vallomástól eltérően, a főtárgyalás egyéb adataival is ellentétben állóan tett vallomást, s vallomásának eme ingadozó voltára nézve csupán a főtárgyalás során oly sokszor megcáfolt ama tényt hozta fel, hogy a rendőrség a jegyzőkönyv felvételénél szabálytalanul járt el.

Dr. Elek Hugó, Sebestyén Ferenc, Rogátsy Kálmán, Tkálcsics Imréné és Tihanyi Imre tanúkat vallomásukra a védelem ellenzése dacára azért eskette meg, mert a főtárgyaláson tett vallomásuk a nyomozat során tett vallomásukkal és az eljárás egyéb adataival is összhangban áll, és így meghitelesítésüknek törvényes akadálya fenn nem forgott.

Salló János, Péter Tivadar, Vargha Lajos, Nesz Károly és Czaki Zoltán tanúknak a meghitelesítését és a védelem indítványa ellenére ugyancsak az ítélet indoklásában már kifejtett okokból mellőzte, Nagymáté Mártonné tanút a védelem indítványa ellenére azért nem hiteltette meg vallomására, mert a főtárgyaláson, ellentétben a rendőrség előtt tett vallomásával az ügy lényeges körülményeire nézve ingadozást tanúsított, sőt, tekintettel a főtárgyalás egyéb adataira, vallomása valótlán tényállításokat is tartalmaz, és ez utóbbit illetően szintén nem volt kimutatható, hogy azok csupán a tanú tévedésén alapulnának.

A védelem részéről tett ama indítványt, miképp Szendrő Zsigmond szakértő kihallgatása azon okból, mert nevezett a főtárgyalás során a vádlottak és tanúk kihall-

gatásánál jelen volt, mellőztessék, a kir. törvényszék az alábbi okból utasította el.

A Bp. 309. §-ának 1. bekezdése csupán azt tiltja, hogy az egyik szakértő a másik szakértő kihallgatásánál legyen jelen. Ugyanezen §. 2. bekezdése azonban kimondja, hogy ha az eljárás célja kívánja, az elnök megengedheti, hogy a szakértő jelen legyen úgy a vádlottak, mint az összes tanúk kihallgatásánál. Bár az elnök a mellőzni kért szakértőnek a főtárgyaláson való előző jelenlétét nem engedélyezte, a kir. törvényszék tekintettel arra, hogy a szakértőnek a főtárgyaláson való előzetes jelenléte az ügy céljának hátrányára egyáltalán nem szolgált, sőt, figyelemmel a megoldandó szakértői feladatnak komplikált voltára, határozottan kívánatosnak is volt mondható, mellőzése csupán azon alaki okból, mert a szakértő az elnök előzetes engedelmét arra ki nem kérte, a törvény intenciójával ellentétben álló lett volna.

Dr. Schweinitzer József m. kir. államrendőrségi kapitány tanú kihallgatása mellőzésére vonatkozóan a védelem részéről előterjesztett indítvány elutasítása mellett a kir. törvényszék azért rendelte el a nevezett tanú kihallgatását, mert azt különös figyelemmel a vádlottak védekezésére a nyomozás mikénti foganatosításának megvilágítása és ekként az ügy érdemi elbírálása szempontjából döntő jelentőségűnek találta. A védelem azon érvelése, hogy a tanú a kitűző végzéssel egyidejűleg nem volt megidézve, figyelmet nem érdemel, mert a főtárgyalás kitűzésével egyidejűleg, tekintettel a tárgyalás több napos voltára, csak a helybeli lakók lettek megidézve, és így a távol lakó tanúknak egyidejű beidézése csupán célszerűségi okokból mellőztetett.

A kir. törvényszék a védelem részéről a m. kir. államrendőrség által lefoglalt ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztály pénztárkönyvének a beszerzésére vonatkozó indítványát azért utasította el, mert eltekintve attól, hogy az a körülmény, miképp Radó József fiatalkorú vádlott tagja volt-e az ÉME IX. ker. nemzetvédelmi osztálynak, az ügy érdemi elbírálása szempontjából közömbös, a könyvet annak az iratokhoz való csatolása esetén az államrendőrség saját hatáskörében szükségessé vált intézkedések megtételénél nélkülözte volna.

Gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter tanúkénti meghallgatását a kir. törvényszék az ügy érdemi elbírálása szempontjából szükségesnek nem találta. Ennek dacára azt, a tanú önkéntes jelentkezése folytán a védelem ellenzése után is azért rendelte el, mert a főtárgyaláson a vádlottak a nemzetvédelmi osztályoknak honvédséghez való viszonyát a trianoni békeszerződéssel is ellentétben álló, kétségtelen rosszhiszeműséggel, teljesen ferde helyzetbe állították be. E valótlan állítások megcáfolását a honvédelmi miniszter nyilván felelős állásából folyóan a saját részéről is indokoltnak találta, miért is a kir. törvényszék a tanú kihallgatását e szempontból nem mellőzhette.

A főtárgyalás során Márffy József vádlott többszöri elnöki figyelmeztetés, sőt, fegyelmi büntetés alkalmazása dacára állandóan azzal kérkedett, hogy gróf Bethlen István m. kir. miniszterelnökkel és annak fiaival jóban volt, velük gyakran érintkezett. Bár nevezett vádlottnak eme, az ügyre nem tartozó és kétségtelenül alappal nem bíró kérkedése a bíróság felfogása szerint csupán a vádlott nagyzólo természetére vezethető vissza, mégis a kir. büntetőtörvényszék tekintettel gróf Bethlen István magas közjogi állására a

rágalmazó tényállításoknak a legilletékesebb helyről való megcáfolását a köz érdekében állónak találta. Ez okból a kir. törvényszék az e célból tanúkénti kihallgatásra jelentkező gróf Bethlen István miniszterelnök kihallgatását elrendelte, de mert a perrel kapcsolatba hozható és a tanúnak hivatali állásából folyóan esetleg tudomására jutott körülményekről hivatali felmentés hiányában vallomást tenni módjában úgy sem állhatott, kihallgatását csupán a főtárgyaláson elhangzott rágalmak megcáfolására szükséges keretek között eszközölte.

IX.

A bizonyítás kiegészítése tárgyában a védők által előterjesztett indítványok elutasításának megokolása

Ama körülményre nézve, hogy Márffy lakásán a kályhacsőben nem lehetett ekrazit elrejtve, mert ott novemberben állandóan fűtöttek, és hogy sem Radó, sem Kasnyik sohasem tartózkodott Márffy lakásán, azért mellőzte a kir. törvényszék a bizonyítást, mert dr. Szaszler Frigyes és dr. Szaszler Gusztáv feltehetően tudtak arról, hogy Márffy hol tartogatja az ekrazitot, mert nem képzelhető, hogy azt közölte velük, ők az ellen ne tiltakoztak volna, de egyébként is ez a körülmény teljesen lényegtelen, azt a negatívumot pedig, hogy Radó és Kasnyik sohasem voltak Márffy lakásán, nem lehet bizonyítani.

Az Erzsébetvárosi Körben használt pokolgépen alkalmazott óraszerkezet beállíthatóságára, működésére, felhasználhatóságára nézve felajánlott tanú, illetve szakértő kihallgatását azért mellőzte, mert a főtárgyalás folyamán

kihallgatott robbantási szakértők e tekintetben teljesen megnyugtató magyarázatot adtak.

Következő körülményekre: hogy Radó József a fogházban fogolytársai előtt több alkalommal tett olyan kijelentést, hogy ő csak azért tesz Márffy József és a többi vádlottak ellen terhelő vallomást, mert erre a rendőrségen bírták rá, és hogy azért nagy mennyiségű pénzt fog kapni, a rendőrség jó állásba fogja helyezni, és hogy őt, mivel fiatalok, amúgy sem lehet súlyosan elítélni, a bizonyítást azért mellőzte a kir. büntetőtörvényszék, mert Radónak fogolytársai előtt tett kijelentései igazolására hivatkozott tanúk ellen magának a védelemnek az előadása szerint is bűnvádi eljárás volt folyamatban, és így vallomásuk már azért sem mutatkoznék hitelt érdemlőnek.

Az arra nézve felajánlott bizonyítást, hogy vádlottakat a rendőrségen kínzásokkal kényszerítették vallomástételre, és hogy Chriaszty Istvánnak a véres ruháit is vitte ki onnan az atyja, azért kellett mellőzni, mert eme tényállítás valótlanágát a kir. törvényszék már az indoklás bevezetésében külön, részletesen kimutatta, és mert a Chriasztyra vonatkozó tényállítás magyarázatát abban találja, hogy Chriaszty István nyaka nyitott tuberkulózisos sebekkel volt borítva, és halálát is ezek okozták.

Az Erzsébetvárosi Körben használt pokolgépen alkalmazott óraszerkezet beállíthatóságára, működésére, felhasználhatóságára nézve felajánlott tanú, illetve szakértő kihallgatását azért mellőzte, mert a főtárgyalás folyamán kihallgatott robbantási szakértők e tekintetben teljesen megnyugtató magyarázatot adtak.

Következő körülményekre: hogy Radó József a fogházban fogolytársai előtt több alkalommal tett olyan

kijelentést, hogy ő csak azért tesz Márffy József és a többi vádlottak ellen terhelő vallomást, mert erre a rendőrségen bírták rá, és hogy azért nagy mennyiségű pénzt fog kapni, a rendőrség jó állásba fogja helyezni, és hogy őt, mivel fiatalok, amúgy sem lehet súlyosan elítélni, a bizonyítást azért mellőzte a kir. büntetőtörvényszék, mert Radónak fogolytársai előtt tett kijelentései igazolására hivatkozott tanúk ellen magának a védelemnek az előadása szerint is bűnvádi eljárás volt folyamatban, s így vallomásuk már azért sem mutatkoznék hitelt érdemlőnek.

Az arra nézve felajánlott bizonyítást, hogy vádlottakat a rendőrségen kínzásokkal kényszerítették vallomástételre és hogy Chriaszty Istvánnak a véres ruháit is vitte ki onnan az atyja, azért kellett mellőzni, mert eme tényállítás valótlanágát a kir. törvényszék már az indoklás bevezetésében külön, részletesen kimutatta, és mert a Chriasztyra vonatkozó tényállítás magyarázatát abban találja, hogy Chriaszty István nyaka nyitott tuberkulózisos sebekkel volt borítva, és halálát is ezek okozták. Báthory Miklós doktor kihallgatásától eredmény nem volt várható, mert maga édesatyja sem állította, hogy őt tetteleg bántalmazták volna. Marosi Károlyné a közeli rokonsági viszony-nál fogva nem tehetne Marosira nézve elfogulatlan vallomást. Adorján Géza pedig a fővárosi operettszínház közönsége ellen elkövetett merénylet miatt bűnvádi eljárás alatt áll, s így vallomása ez okból nem lehetett volna hitelt érdemlő.

A Balla Pap Géza bűnrészességére vonatkozó tanúbizonyítást azért mellőzte a kir. törvényszék, mert az e részben lefolytatott és a főtárgyaláson felolvasott nyomozati

iratok tartalmával, valamint dr. Schweinitzer József tanú vallomásával a kérdés tisztázást nyert.

Annak bizonyítása, hogy a Reviczky utcai bomba-merényletet közvetlenül megelőző időben hol tartózkodott Márffy, és kikkel beszélt, mint az ügy elbírálása szempontjából közömbös körülményt, ez okból mellőzte.

A budapesti központi kir. járásbíróság B. IX. 19035/1923. számú iratainak beszerzése és ismertetése révén a Márffy József és Vargha Ferenc közötti ellenséges viszony bizonyítása azért vált feleslegessé, mert nem vitás, hogy időközönként bár lehetett közöttük feszült viszony, ez őket nem korlátozta abban, hogy közösen tervezhessék és hajthassák végre a vádbeli bűncselekményeket.

Annak tanúkkal való bizonyítása, hogy Márffy a Reviczky utcai merénylet idején a Valéria Kávéházban, majd a Bodográf Mozgóban volt, és ott többekkel beszélt, azért volt mellőzendő, mert a Reviczky utcai bomba elhelyezése oly rövid időt igényelt, hogy nem lehetetlen, miszerint azt megelőzőleg, vagy pedig utólag a tettes másokkal is beszélt, miután nem valószínű, hogy a felfedezés veszélyére való tekintettel a tett színhelyén hosszabban időzött volna.

Az annak bizonyítására felajánlott tanúk kihallgatása, hogy Márffyt állandóan detektívek figyelték, és így nem is lehetett módjában bűncselekményt elkövetni, azért volt mellőzendő, mivel Márffynak módjában lehetett a rendőrségi megfigyelést rövid időre kijátszani.

Annak bizonyítására, hogy Márffy nem is tudta, melyik a lakáshoz tartozó pince, és hogy a pincekulcs nem is volt nála, tehát ott nem tarthatott ekrazitot, azért nem hallgatta ki a törvényszék a bejelentett tanúkat, mert maga

Márffy beismerte, hogy járt a pincében, és teljesen közömbös az, hogy ez kinek a pincéje volt, de az sem lényeges, hogy Márffy az ekrazitot hol tartotta.

Annak a körülménynek a bizonyítására, hogy dr. Rassay Károly egy alkalommal próbált önmaga ellen merényletet rendeztetni, és ennek alapján feltehető, hogy a jelen esetben is saját magának küldetett bombát, azért nem rendelte el a bejelentett tanúk kihallgatását, mert az a körülmény, hogy dr. Rassay Károly önmaga ellen bomba-merényletet rendeztetett volna, már a főtárgyaláson tett részletes előadásából megcáfoltnak tekinthető, a bizonyítékul bejelentett dr. Kertész József pedig, aki vagyon elleni bűncselekmények miatt az iratokból megállapíthatóan már sok ízben büntetve volt, a kir. büntetőtörvényszék B. XV. 16794/1922. szám alatt hozott jogerős ítéletével közokirat-hamisítás és csalás büntette miatt három évi és hat hónapi fogházbüntetésre ítéltetett, és jelenleg büntetésének végrehajtása alatt áll.

Az annak bizonyítására bejelentett tanúk kihallgatását, hogy Márffy Józsefnek nem lehetett szándékában a cseh követség ellen merényletet elkövetni, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert azt bizonyítani, hogy Márffynak mi lehetett a szándéka, teljesen lehetetlen.

Azt a tanúkkal bizonyítani kívánt körülményt, hogy Márffy mint magánember és tisztviselő mindig a legkifogástalanabb magatartást tanúsította, és a hazafias mozgalmakban mindig részt vett, azért nem tartotta a kir. törvényszék bizonyítandónak, mert erkölcsi tanúk által való bizonyítás nem rendelhető el.

Annak a körülménynek a bizonyítását, hogy Márffy 1922. április hó 3-án az Első Magyar Iparbankban pénz-

táros volt, és három óráig a bankban tartózkodott, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert nem tekinthető kizártnak, hogy Márffy hivatalos helyiségét közben rövid időre is elhagyhatta, de a pénztári órák tudvalevőleg minden pénzügyintézetnél 1 óráig tartanak, és így ő ezután el is távozhatott.

Annak a ténynek a bizonyítására, hogy a Reviczky utcai bomba csomagolópapírosát Tkálcsics Imréné továbbadta, és ez nem maradt Nagymáthé Mártonnénál, azért nem rendelte el a kir. törvényszék a bejelentett tanúk kihallgatását, mert Tkálcsics Imrénének a főtárgyaláson meggyőző erővel tett, szembesítése után is fenntartott, esküvel megerősített vallomásából kétségtelennek látszik, hogy a kérdéses csomagolópapírt ő hagyta Nagymáthé Mártonnénál, de egyébként is Nagymáthé Mártonné beismerte, hogy több ízben kapott csomagot Tkálcsicsnétől, és így közömbös az, hogy a kérdéses csomagolópapír melyik csomagból maradt vissza.

Az ama körülményre bejelentett tanúbizonyítást, hogy dr. Elek Hugó nem adott utasítást arra, hogy a pincéreket igazoltassák, és hogy nevezettnek Németh Józsefre vonatkozó előadása valótlan, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a pincérekre nézve a nyomozás semmi gyanúokat nem mutatott fel, tehát az ez irányban való kutatás teljesen céltalan.

A nemzetvédelmi osztály szervezetére vonatkozó tanúbizonyítás azért mellőztetett, mert e tekintetben a belügyminiszternek hivatalból felolvasni rendelt nyilatkozata, valamint a honvédelmi miniszter tanúvallomása teljes és hiteles bizonyítékul szolgál.

Annak a körülménynek az eredeti pénztárkönyv beszerzése útján való bizonyítását, hogy a Radó Józsefre

vonatkozó, 1922. évi április hó 2-án történt befizetésről szóló hivatalos kivonat hamisítvány, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert teljesen közömbös, hogy Radó József az ÉME-nek vagy a nemzetvédelmi osztálynak tagja volt-e vagy sem, s ha igen, mikor lépett oda be, mert az ez irányban lefolytatott nyomozás jogerős megszüntető határozattal lett befejezve.

Annak a szakértővel való bizonyítását, hogy a Koháry utcai merényletnél használt bomba nem robbanhatott, a kir. törvényszék Szendrő Zsigmond szakértő semmi kétségre okot nem adó, határozott véleményére való tekintettel mellőzte.

Az annak a bizonyítására becsatolt bizonyítványok és helyhatósági bizonyítvány ismertetése, hogy Marosi Károly évek óta megszakítás nélkül alkalmazásban volt és mindenütt a legjobb bizonyítványokat érdemelte ki, valamint, hogy édesanyját is ő tartotta el, azért nem rendelte el, mert ezek a körülmények nem tartoznak a lényeghez, és így bizonyításuk szükségtelen.

Az ama körülmények bizonyítására bejelentett tanúk kihallgatását, hogy a rendőrség Marosi és Vargha vádlottakat tetteleg bántalmazta, s hogy Marosinak az édesanyja egy véres inget vitt ki a rendőrségi fogdából, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert ez a körülmény meg van cáfolva a fogházorvos írásbeli véleményével. Hogy a Marosi anyja által állítólag észlelt nyomok tényleg vérnyomok voltak-e, az ma vegyvizsgálat hiányában amúgy sem állapítható meg, s hogy ezek honnan erednek, nem bizonyítható a fogházorvos látletével szemben, amely szerint Marosin a megvizsgálás alkalmával sérülések nem voltak.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítást, hogy Marosi Károly az Erzsébetvárosi Körben elkövetett merényletet megelőző vasárnap déli tizenkettő óra után hol tartózkodott és mit csinált, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert az Erzsébetvárosi Körben elkövetett bombamerénylet körüli tevékenység oly kevés időt vett igénybe, hogy ezzel szemben teljesen közömbös, hogy Marosi a nap egyéb részében mit csinált és hol volt, de különben is Marosinak ez irányú szereplése a főtárgyalás egyéb adataival megnyugtatóan bizonyítva van.

Annak a körülménynek bizonyítása, hogy Marosi Károly 1922. április 3-án este 7-től 10 óráig a Ferenc körúti ÉME-helyiségében volt, és így nem lehetett ugyanabban az időben az Erzsébetvárosi Kör előtt éljenzők között, azért mellőztetett, mert nem képezi vád tárgyát az a körülmény, hogy Marosi a robbanás alkalmával a helyszínén tüntetőleg viselkedett, és éljenzés által a bűncselekményt feldicsérte volna.

Annak a körülménynek az igazolását, hogy Radó József 1922. április 3-án lépett be az ÉME IX. ker. szervezetébe és ott ez alkalommal Marosi fizette a tagdíját, és hogy ekkor ott együtt hosszabb időt töltöttek, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert egészen lényegtelen az a körülmény, hogy Radó tagja volt-e az ÉME-nek vagy nem, és ha igen, mikor iratkozott oda be.

Az annak bizonyítására bejelentett tanúkihallgatást, hogy az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet ügyében ott folytatott nyomozás számai Jugoszláviába vezettek, és hogy ott egy jelenleg börtönbüntetését töltő egyén mit jelentett ki a merénylettel kapcsolatban, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert ez a kérdés Schweinitzer kapitány vallomásával

már teljesen tisztázást nyert, és e tekintetben további bizonyítás felvétele szükségtelen.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítást, hogy Turcsányi tanú által hivatkozott, közötté és Marosi Károly nővére között lefolytatott beszélgetés valóban megtörtént-e, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a bejelentett tanú nem ténytanú, Marosi Károly nővére ugyanis annak ellenére, hogy közeli hozzátartozója, Marosi Károllyal évek óta és jelenleg is haragban van, tehát elfogulatlan vallomást nem tehetne.

Az a tekintetben felajánlott tanúbizonyítás, hogy Marosi Károly kinek és milyen órát adott el, és hogy ezzel az órával később mi történt, azért nem rendeltetett el, mert Marosinak lehetett több órája is, és így közömbös az, hogy egyik órájával miképpen rendelkezett.

Annak a körülménynek tanúkkal való bizonyítása, hogy Rogátsy Kálmán tanú az ÉME-nek tagja volt, azért nem rendeltetett el, mert ez a körülmény a vád tárgyává tett cselekményekkel kapcsolatba nem hozható.

A védőnek arra vonatkozólag előterjesztett indítványát, illetőleg, hogy Szász József vádlott az erzsébetvárosi bombamerénylet időpontjában hol tartózkodott, valamint, hogy a nemzetvédelmi osztálynak milyen volt a szervezete és működése, és végül, hogy Márffy milyen magas állású személyekkel érintkezett, a kir. törvényszék azért határozott elutasítólag, mert az első körülmény az ügy eldöntése szempontjából lényegtelen, a második körülményre nézve a m. kir. belügyminiszternek már felolvasott nyilatkozata elegendő bizonyítékul szolgál, az utolsó körülmény pedig az ügy érdemi elbírálását illetően közömbös.

Annak a tanúval való bizonyítását, hogy Horváth-Halas József a rendőrségen történt állítólagos bántalmazásának nyomai még a kir. ügyészség fogházában is láthatók voltak rajta, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mivel dr. Eötvös József fogházorvosnak a főtárgyaláson ismertetett láttelestével szemben ez a körülmény tanúval nem bizonyítható.

Az arra nézve felajánlott tanúbizonyítást, hogy az ifj. Drenka Béla által lemásolt levelek gróf Bethlen István miniszterelnököt, Nádossy országos főkapitányt,²⁶¹ Marinovich főkapitányt,²⁶² valamint a francia követet hivatásának jogszerű gyakorlásában akadályozták-e, vagy valamilyen intézkedésre kényszerítették-e, azért nem rendelte el a kir. törvényszék, mert a levelek tartalmából és a levelek létrejötteként a főtárgyaláson bizonyított körülményeiből levonandó következtetések jogkérdést képeznek.

Annak megállapítását, hogy a rendőrség Radó Józseffel mily körülmények között ismertette fel Kasnyik János fényképét, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a rendőri nyomozás Schweinitzer rendőrkapitány vallomása után teljesen tisztázva van, az további kiegészítést nem igényel.

Annak a körülménynek a bizonyítására, hogy Márffy vádlott kihallgatása alkalmával Hetényi főkapitányhelyettes őt egy magas állású személyiségek nevét tartalmazó irat felmutatásával akarta beismerésre bírni, hogy Nádossy országos főkapitány bujtotta őt fel, azért nem rendeltetett el, mert védő nem jelölte meg azt a módot, mellyel az állított tárgykörülmény bizonyítandó volna.

²⁶¹ Nádossy Imre országos rendőr-főkapitány.

²⁶² Marinovich Jenő budapesti rendőr-főkapitány.

Annak tanúval való bizonyítását, hogy Márffy vádlott a Reviczky utcai merénylet estéjén Nesz Károllyal együtt volt, azért mellőzte a kir. törvényszék, mert a bejelentett Nesz Károly, mivel az ügyből kifolyólag ellene, mint tettestárs ellen a katonai hatóság előtt eljárás van folyamatban, nem lehet elfogadható tanú.

Annak bizonyítása, hogy Márffy saját elhatározásából, vagy valaki más intézkedése folytán járt a pincében, azért nem rendeltetett el, mert a vádlott e tekintetben a főtárgyaláson már tett vallomást, és így evégből a további bizonyítás szükségtelen.

Ama körülmények bizonyítását, hogy Radó vádlott nemzetvédelmi igazolványát ki állította ki, és hogy az Aporféle nemzetvédelmi osztály milyen összefüggésben volt a IX. kerületivel, hogy a Koháry utcai bombában talált robbanóanyag valóban nem volt-e még forgalomba hozva, és hogy ez milyen módon lehetett hozzáférhető, hogy Márffy a Szász József és mások társaságában volt-e az Erzsébetvárosi Kör elleni merénylet idején, azért nem rendelte tel, mivel ezek a körülmények az ügy érdemi elbírálása szempontjából teljesen lényegtelenek.

Annak a körülménynek a bizonyítását, hogy vádlottakat hány ízben vitték át az ügyészség fogházából a rendőrségre, és az egyes esetekben mennyi ideig tartották őket ott, azért utasította el a kir. törvényszék, mert ennek csak akkor volna jelentősége, ha a vádlottaknak tényleg tartaniuk kellett volna a visszaszállítások alkalmával a bántalmazástól. Márpedig arról vagy egyáltalán nem panaszkodtak, vagy amennyiben panaszkodtak, a panaszuik alaptalannak bizonyult.

A bizonyítás kiegészítése tárgyában előterjesztett többi bizonyításfelvételt a kir. törvényszék az ítélet indoklásában kifejtett indokok alapján mellőzte.

Budapest, 1924. évi december hó 13. napján

[saját kezű aláírás]

Dr. Langer Jenő

a b[uda]pesti b[ün]tető t[ör]v[ény]szék elnöke, mint
főtárgyalási elnök

[saját kezű aláírás]

Dr. Kilb Lajos

b[uda]pesti k[i]r[ályi]. b[ün]tető t[ör]v[ény]széki
bíró, mint előadó

Az irat jelzete: BFL, VII.5.c 16193/1923. Eredeti, gépelt, aláírt.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (BFL)

BFL, VII.5.c 16193/1923. Budapesti Királyi

Büntetőtörvényszék – Büntetőpererek iratai –

Márffy József és társai pere.

BFL, VII.18.d 1923-03/0418. Budapesti Királyi

Ügyészség – Büntetőpererek iratai – Apor Viktor és társai pere.

BFL, VII.18.d 1923-03/0610. Budapesti Királyi

Ügyészség – Büntetőpererek iratai – Ulain Ferenc és társai pere.

BFL, XXV.1.a 1945/778. Budapesti Népbíróság

iratai – Büntetőperes iratok – Budaváry László pere.

BFL, XXV.2.b 8311/1947. Budapesti Népügyészség iratai – Büntető iratok – Dr. Minich József pere.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (MNL)

MNL OL, K 27. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek.

MNL OL, K 64. Külügyminisztérium – Politikai Osztály rezervált iratai.

MNL OL, K 149. Belügyminisztérium – Rezervált iratok.

MNL OL, M-KS 274-f-11. cs.-44. őrzési egység.
Jelentés az Etelközi Szövetségről.

MNL OL, P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

MNL OL, P 2249. 7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

Sajtóforrások

Napilapok, közlönyök

Az Est, 1922–1926

Kossuth Népe, 1947

Magyarság, 1922–1926

Nemzetgyűlési Napló, 1922–1926

Népszava, 1922–1926

Pesti Hírlap, 1922–1926

Pesti Napló, 1922–1926

Szózat, 1922–1926

Új Barázda, 1922–1926

Világ, 1922–1926

Forráskiadványok

Borsányi, 1967

Borsányi György (szerk.): *Páter Zadravec titkos naplója*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

Haraszti–Kovács–Szita, 2007

Haraszti György – Kovács Zoltán András – Szita Szabolcs: (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*. Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.

Kántás, 2020

Kántás Balázs (szerk.): *A bombavetőők nyomában. A Horthy-korszak egyik leghírhedtebb büntetőperének politikai kontextusáról és sajtóvisszhangjából*. Budapest, Hungarovox Kiadó, 2020.

Karsai–Molnár, 1994

Karsai Elek – Molnár Judit (szerk.): *A Baky-Endre-Jaross Per*. Budapest, Cserépfalvi Kiadó, 1994.

Karsai–Nemes, 1956

Karsai Elek – Nemes Dezső (szerk.): *Iratok az ellenforradalom történetéhez II. A fasiszta rendszer kiépítése és a népnyomor Magyarországon 1921–1924*. Budapest, Szikra Könyvkiadó, 1956.

Kovács, 2009a

Kovács Tamás (szerk.): *Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobbboldali mozgalmakról 1932–1943.* Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.

Paksy, 2007

Paksy Zoltán (szerk.): *Elvett illúziók. Drozdy Győző emlékiratai.* Budapest, Kossuth Kiadó, 2007.

Pamlényi-Szabó, 1963

Pamlényi Ervin – Szabó Ágnes (szerk.): *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

Perneki, 1983

Perneki Mihály (szerk.): *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

Varga, 2019

Varga Krisztián (szerk.): *Önvallatás. Wayand Tibor fogságban írt visszaemlékezései, 1945–1946.* Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, Budapest, 2019.

Szakirodalmi források

Ablonczy, 2008

Ablonczy Balázs: A frankhamisítás. Hálók, személyek, döntések. *Múltunk* 2008/1. 29–56.

Bodó, 2011

Bodó Béla: Héjjas Iván. *2000* 2010/10. 9–27.

Bodó, 2012

Bodó Béla: *Pál Prónay. Palamiritary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*. The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Bodó, 2019

Bodó Béla: *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary, 1919–1921*. London– New York, Roudledge, 2019.

Botlik, 2007a

Botlik József: A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4. I. *Valóság* 2007/3. 24–47.

Botlik, 2007b

Botlik József: A nyugat-magyarországi felkelés. 1921. augusztus 28–október 4. II. *Valóság* 2007/4. 39–58.

Bödők, 2018

Bödők Gergely: *Vörös- és fehérterror Magyarországon, 1919–1921.* PhD-értekezés, Eger, Esterházy Károly Egyetem, 2018.

http://disszertacio.uni-eger.hu/54/4/Bodok_disszertacio.pdf (Utolsó letöltés: 2020. július 24.)

Cselényi, 1991

Cselényi Zsuzsanna: Az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME) működése 1918–1920. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Historia* 1991/20. 51–67.

Dósa, 1972

Dósa Rudolfné: *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet 1918–1944.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

Fodor, 2008

Fodor Miklós Zoltán: Az Etelközi Szövetség története. In: Bagyinszki Istvánné – Matits Ferenc (szerk.): *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*

XXXI. Salgótarján, Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet, 2008. 118–156.

Gergely, 2001

Gergely Jenő: *Gömbös Gyula. Politikai pályakép.* Budapest, Vince Kiadó, 2001.

Gerwarth, 2017

Robert Gerwarth: *Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államaiban.* In Robert Gerwarth–John Horne (Szerk.): *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után,* Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017. 71 –92

G. Soós, 1967

G. Soós Katalin: *A nyugat-magyarországi kérdés 1918–1919.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

Gyurgyák, 2012

Gyurgyák János: *Magyar fajvédők.* Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

Hahner, 2005

Hahner Péter: *A Dreyfus-ügy. Rubicon* 2005/9. 43–50.

Kádár–Vági, 2010

Kádár Gábor – Vági Zoltán: *Törvényen kívül. Fehérterror és lakossági pogromhullám 1919–1921*. Társadalmi Konfliktusok Kutatóközpont 2010.

http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=146:toervenyen-kivuel-feherterror-es-lakossagi-pogromhullam-1919-1921-&catid=15:tanulmanyok (Utolsó letöltés: 2020. július 24.)

Karsai, 2016

Karsai László: *Szállasi Ferenc. Politikai életrajz*. Budapest, Balassi Kiadó, 2016.

Kerepeszki, 2012

Kerepeszki Róbert: *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*. Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

Kovács, 2009

Kovács Tamás: Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921. *Múltunk* 2009/2. 64–92.

Kristó Nagy, 1991.

Kristó Nagy István: *A nyilasok*. Budapest, Ezredvég Alapítvány, Z-füzetek 28., 1991.

Nándori, 1968

Nándori Pál: A hirtenbergi fegyverszállítás. *Hadtörténelmi Közlemények* 1968/4. 636–657.

Nándori, 1972

Nándori Pál: *A Marseille-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

Nemes, 1967

Nemes Dezső: *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919–1921*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

Paksa, 2012

Paksa Rudolf: *A magyar szélsőjobboldal története*. Budapest, Osiris Kiadó, 2012.

Paksa, 2013

Paksa Rudolf: *Magyar nemzetiszocialisták. Az 1930-as évek új szélsőjobboldali mozgalma. pártjai, politikusai, sajtója*. Budapest, Osiris Kiadó–MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2013.

Pataki, 1973

Pataki Ferenc: *Az ellenforradalom hadserege 1919–1921*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1973.

Pelle, 2017

Pelle János: Gázkamra a sörgyárban? Munkaszolgálatosok Kőszegen és orvosuk népbírósa pere. *Életünk* 2017/1. 1–29.

Serfőző, 1976

Serfőző Lajos: A titkos társaságok és a konszolidáció 1922–1926-ban. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae. Acta Historica* 1976/LVII. 3–60.

Serfőző, 1976a

Serfőző Lajos: A titkos társaságok és a róluk folytatott parlamenti viták 1922–1924-ben. *Párttörténeti Közlemények* 1976/3. 69–113.

Sőregi, 2013

Sőregi Zoltán: Adalékok a marseille-i merénylet-hez. *Archívnet*, 2013/4.

https://archivnet.hu/hadtortenet/adalekok_a_marseillei_merenylet_hatteréhez.html (Utolsó letöltés: 2020. július 24.)

Ungváry, 2012

Ungváry Krisztián: *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1914–1944.* Pécs, Jelenkor Kiadó–Országos Széchenyi Könyvtár, 2012.

Varga, 2009

Varga Krisztián: Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallo-másában. *Betekintő* 2009/1.

http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_varga_k.pdf (Utolsó letöltés: 2020. július 24.)

Varga, 2015

Varga Krisztián: *Ellenség a baloldalon. Politikai rendőrség a Horthy-korszakban.* Budapest, Jaffa Kiadó, 2015.

Vonyó, 2013

Vonyó József: *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt.* Pécs, Kairosz Kiadó, 2013.

Vonyó, 2014

Vonyó József: *Gömbös Gyula.* Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

Zinner, 1978

Zinner Tibor: Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez. *Budapest Főváros Levéltárának Közleményei* 1978. 251–284.

Zinner, 1979

Zinner Tibor: Adatok a szélsőjobboldali szervezetek megalakulásának körülményeihez. *Történelmi Szemle* 1979/3–4. 562–576.

Zinner, 1989

Zinner Tibor: *Az ébredők fénykora, 1919–1923.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

Az Ébredő Magyarok Egyesületének Nemzetvédelmi Főosztálya egyike volt azon paramilitáris szervezeteknek, melyek az I. világháború elvesztése utáni polgárháborús idők, a trianoni békeszerződés és a Tanácsköztársaság bukása után, az 1920-as évek elején megszilárduló Horthy–Bethlen-kormányzat tudtával és beleegyezésével működtek, mint segédrendőri alakulatok, és amelyekre hatalma megszilárdításában az új, erősen jobboldali magyar kormány is számított. E szervezet része az Ébredő Magyarok Egyesületének a IX. kerületi Nemzetvédelmi Osztálya, melynek fiatal milicistái 1922 tavaszán elhatározták, hogy az Erzsébetvárosi Demokrata Kör liberális értelmiségi egyesület Dohány utca 76. szám alatti székhelye ellen egy nagy létszámú rendezvény alkalmával bombamerényletet követnek el, és így számos, általuk a nemzet ellenségének tartott embert megölnék. A merénylet, majd az elkövetők bírósági tárgyalássorozata az 1920-as évek egyik legnagyobb megdöbbenést és sajtónyilvánosságot kiváltott eseménye volt, a korabeli sajtótermékekben jórészt bombaper, illetve Márffy József elsőrendű vádlott után Márffy-per néven szerepelt. A bomba 1922. április 2-án, az Erzsébetvárosi Demokrata Kör összejövetelén felrobbanó bomba nyolc ember halálát és huszonhárom ember súlyos sebesülését okozta. Noha az erzsébetvárosi merénylet csupán egy volt a korszak radikális jobboldali félkatonai szervezetekhez köthető – olykor befolyásos, tényleges állományú katonatisztek közreműködésével elkövetett – súlyos, politikai indíttatású bűncselekményei közül, összetettsége, illetve több hasonló cselekményhez való kapcsolódási pontjai miatt esettanulmány-értéke mégis kiemelkedő. A bombaügy, mint mikrotörténet bemutatásán keresztül ugyanis részleteiben érthetjük meg a korabeli szélsőjobboldali paramilitáris szervezetek működését, az egy rövid ideig egyre inkább nagyobb teret nyerő magyar politikai terrorizmus természetrajzát, illetve az elkövetők kapcsolati hálóját és a büntetőperben született ítéletek fényében következtetéseket vonhatunk le a korabeli radikális jobboldal politikai befolyásáról és érdekérvényesítő képességéről, valamint a (fegyveres) radikális szervezetek és a kormányzat komplex és ellentmondásos viszonyáról is.